

AHMEDÎ
İSKENDER-NÂME (2940-3926 BEYİT)
(DİL İNCELEMESİ- METİN- GRAMATİKAL DİZİN)

Zeynep ÇALIŞKAN

Yüksek Lisans Tezi
Türk Dili Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN

2019

Her Hakkı Saklıdır

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Zeynep ÇALIŞKAN

AHMEDÎ
İSKENDER-NÂME (2940-3926 BEYİT)
(DİL İNCELEMESİ-METİN-GRAMATİKAL DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN

ERZURUM - 2019

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI
ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

27/06/2019

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “AHMEDÎ İSKENDER-NÂME (2940-3926 BEYİT) (DİL İNCELEMESİ-METİN-GRAMATİKAL DİZİN)” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

27/06/2019

Zeynep ÇALIŞKAN

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TEZ KABUL TUTANAĞI

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

KÂZIM KÖKTEKİN danışmanlığında, ZEYNEP ÇALIŞKAN tarafından hazırlanan bu çalışma 27/06/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türk Dili Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Kâzım Köktekin
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Muharrem Daşdemir
Jüri Üyesi : Dr.Öğr. Üyesi Uğur Uzunkaya

İmza :
İmza :
İmza :

(Handwritten signatures in blue ink)

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 27/06/2019

(Handwritten signature in blue ink)
Enstitü Müdürü

Prof.Dr. Rifat KÜTÜK
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
İŞARET VE KISALTMALAR	IX
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ.....	X
ÖNSÖZ.....	XI
GİRİŞ	1
I. ESERİN YAZILDIĞI DÖNEM	1
II. ESERİN MÜELLİFİ “AHMEDÎ” VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	2
III. ESERİN KONUSU VE ÖNEMİ	4
IV. ESERİN NÜSHALARI	5
V. AHMEDÎ’NİN DİĞER ESERLERİ.....	6

BİRİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

1.1. YAZIM ÖZELLİKLERİ	10
1.1.1. Ünlülerin Yazımı	10
1.1.1.1. "a" Ünlüsünün Yazımı	10
1.1.1.2. "e" Ünlüsünün Yazımı	11
1.1.1.3. "é" Ünlüsünün Yazımı	12
1.1.1.4. "ı ve i" Ünlülerinin Yazımı	13
1.1.1.5. "o ve ö" Ünlülerinin Yazımı	13
1.1.1.6. "u ve ü" Ünlülerinin Yazımı	14
1.1.2. Ünsüzlerin Yazımı	15
1.1.2.1. “b ve p” Ünsüzlerinin Yazımı	15
1.1.2.2. “c ve ç” Ünsüzlerinin Yazımı	15
1.1.2.3. “d ve t” Ünsüzlerinin Yazımı	15
1.1.2.4. “s ve ş” Ünsüzlerinin Yazımı	16
1.1.2.5. “ñ” Ünsüzünün Yazımı	16
1.1.3. Şeddenin Kullanımı	16
1.1.4. Bitişik Yazılan Kelimeler	17
1.2. SES ÖZELLİKLERİ.....	17

1.2.1. Uyumlar	17
1.2.1.1. Ünlü Uyumu.....	17
1.2.1.1.1. Dil Uyumu	18
1.2.1.1.2. Dudak Uyumu	18
1.2.1.1.2.1. Yuvarlaklaşma	18
1.2.1.1.2.1.1. Kelimelerde Yuvarlaklaşma.....	19
1.2.1.1.2.1.2. Eklerde Yuvarlaklaşma	20
1.2.1.1.2.2. Düzleşme	22
1.2.1.2. Ünsüz Uyumu	22
1.2.2. Ses Düşmesi.....	23
1.2.2.1. Ünlü Düşmesi.....	23
1.2.2.2. Ünsüz Düşmesi	23
1.2.2.3. Karşılaşan İki Ünsüzden Birinin Düşmesi (Tekleşme).....	24
1.2.2.4. Hece Yutumu	24
1.2.3. Ses Türemesi.....	24
1.2.3.1. Ünlü Türemesi.....	24
1.2.3.2. Ünsüz Türemesi	25
1.2.3.3. Ünsüz İkizleşmesi	25
1.2.4. Ses Değişmeleri	25
1.2.4.1. Ünlü Değişmesi.....	26
1.2.4.2. Ünsüz Değişmesi.....	26
1.2.4.2.1. Ünsüz Tonlulaşması	26
1.2.4.2.2. Ünsüz Tonsuzlaşması	27
1.2.4.2.3. Ünsüz Sızıcılaşması.....	27
1.2.5. Hece Kaynaşması.....	28
1.3 ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	28
1.3.1. Kelime Yapımı.....	28
1.3.1.1. Yapım Ekleri	28
1.3.1.1.1. Fiilden Fiil Yapan Ekler	29
1.3.1.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler.....	29
1.3.1.1.3. İsimden İsim Yapan Ekler	29
1.3.1.1.4. Fiilden İsim Yapan Ekler.....	30

1.3.2. Kelime Çekimi ve Çeşitleri	30
1.3.2.1. İsimler	30
1.3.2.1.1. İsim Çekim Ekleri	30
1.3.2.1.1.1. Çokluk Eki	31
1.3.2.1.1.2. İyelik Ekleri	31
1.3.2.1.1.3. Aitlik Eki.....	31
1.3.2.1.1.4. Hâl Ekleri.....	32
1.3.2.1.1.4.1. Yalın Hâl (Ø)	32
1.3.2.1.1.4.2. İlgi (Tamlama) Hâli	32
1.3.2.1.1.4.3. Yükleme Hâli	33
1.3.2.1.1.4.4. Yönelme Hâli	33
1.3.2.1.1.4.5. Bulunma Hâli	33
1.3.2.1.1.4.6. Ayrılma Hâli	34
1.3.2.1.1.4.7. Eşitlik Hâli	34
1.3.2.1.1.4.8. Vasıta Hâli.....	34
1.3.2.1.1.4.9. Yön Hâli	35
1.3.2.1.1.5. İsimlerde Soru Şekli.....	35
1.3.2.2. Zamirler.....	35
1.3.2.2.1. Şahıs Zamirleri	35
1.3.2.2.2. İşaret Zamirleri	37
1.3.2.2.3. Dönüşlülük Zamirleri	38
1.3.2.2.4. Soru Zamirleri	39
1.3.2.2.5. Belirsizlik Zamirleri	39
1.3.2.2.6. Bağlama Zamirleri.....	40
1.3.2.3. Sıfatlar	41
1.3.2.3.1. Niteleme Sıfatları.....	41
1.3.2.3.2. Belirtme Sıfatları	42
1.3.2.3.2.1. İşaret Sıfatları.....	42
1.3.2.3.2.2. Sayı Sıfatları	42
1.3.2.3.2.3. Belirsizlik Sıfatları.....	43
1.3.2.3.2.4. Soru Sıfatları	43
1.3.2.4. Zarflar.....	43

1.3.2.4.1. Zaman Zarfları.....	44
1.3.2.4.2. Yer ve Yön Zarfları	45
1.3.2.4.3. Nitelik Zarfları.....	45
1.3.2.4.4. Soru Zarfları	45
1.3.2.4.5. Azlık-Çokluk Zarfları.....	46
1.3.2.5. Edatlar	46
1.3.2.5.1. Çekim Edatları.....	46
1.3.2.5.2. Bağlama Edatları	47
1.3.2.5.3. Karşılaştırma-Denkleştirme Edatları.....	48
1.3.2.5.4. Ünlem Edatları	48
1.3.2.5.5. Seslenme Edatları	48
1.3.2.5.6. Gösterme Edatları.....	48
1.3.2.5.7. Tekrar Edatları.....	49
1.3.2.6. Fiil Çekimi	49
1.3.2.6.1. Fiil Çekiminde Kullanılan Şahıs Ekleri.....	49
1.3.2.6.1.1. Şahıs Zamiri Kaynaklı Şahıs Ekleri.....	49
1.3.2.6.1.2. İyelik Eki Kaynaklı Şahıs Ekleri	50
1.3.2.6.1.3. Emir Kaynaklı Şahıs Ekleri	50
1.3.2.6.2. Fiil Çekiminde Zaman.....	51
1.3.2.6.2.1. Basit Kipler	51
1.3.2.6.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman	51
1.3.2.6.2.1.2. Anlatılan Geçmiş Zaman.....	51
1.3.2.6.2.1.3. Geniş Zaman	52
1.3.2.6.2.1.4. Gelecek Zaman.....	52
1.3.2.6.2.1.5. İstek Kipi.....	52
1.3.2.6.2.1.6. Şart Kipi	53
1.3.2.6.2.1.7. Gereklilik Kipi	53
1.3.2.6.2.1.8. Emir Kipi.....	53
1.3.2.6.2.2. Birleşik Kipler.....	54
1.3.2.6.2.2.1. Hikâye	54
1.3.2.6.2.2.1.1. Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi	54
1.3.2.6.2.2.1.2. Geniş Zamanın Hikâyesi	54

1.3.2.6.2.2.1.3. İsteğin Hikâyesi.....	55
1.3.2.6.2.2.2. Rivayet	55
1.3.2.6.2.2.3. Şart.....	55
1.3.2.6.2.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	55
1.3.2.6.2.2.3.2. Geniş Zamanın şartı.....	55
1.3.2.6.2.2.4. İken Zarf-fiil Şekli.....	56
1.3.2.6.2.2.4.1. Anlatılan Geçmiş Zamanın “iken” Şekli.....	56
1.3.2.6.2.2.4.2. Geniş Zamanın “iken” Şekli.....	56
1.3.2.6.2.2.5. Fiil Çekiminde Soru Şekli.....	56
1.3.2.6.3. Fiilimsiler	56
1.3.2.6.3.1. İsim-fiiller	56
1.3.2.6.3.2. Zarf-fiiller (Gerundiumlar)	57
1.3.2.6.3.2.1. Durum Zarf-Fiilleri	57
1.3.2.6.3.2.2. Zaman Zarf-Fiilleri.....	57
1.3.2.6.3.2.3. Bağlama Zarf-Fiilleri	58
1.3.2.6.3.3. Sıfat-fiiller (Partisipler).....	58
2.3.2.7. İsimlerde Bildirme	59
1.3.2.7.1. Geniş Zaman.....	59
1.3.2.7.2. Görülen Geçmiş Zaman.....	59
1.3.2.7.3. Şart.....	59
1.3.2.8. Yabancı Unsurlar	60
1.3.2.8.1. Arapça Unsurlar	60
1.3.2.8.1.1. Başa Gelen Arapça Unsurlar.....	60
1.3.2.8.1.2. Sona Gelen Arapça Unsurlar	60
1.3.2.8.2. Farsça Unsurlar.....	60
1.3.2.8.2.1. Başa Gelen Farsça Unsurlar.....	60
1.3.2.8.2.2. Sona Gelen Farsça Unsurlar	61
1.4. KELİME GRUPLARI	61
1.4.1. Tekrar Grupları	61
1.4.2. Bağlama Grubu	62
1.4.3. Sıfat Tamlaması	62
1.4.4. İsim Tamlaması	62

1.4.5. Unvan Grubu	63
1.4.6. Ünlem Grubu	63
1.4.7. Sayı Grubu	64
1.4.8. Edat Grubu	64
1.4.9. İsim-fiil Grubu	64
1.4.10. Sıfat-fiil Grubu.....	64
1.4.11. Zarf-fiil Grubu	64
1.4.12. Birleşik Fiil Grubu	65
1.4.12.1. İsim+Yardımcı Fiil.....	65
1.4.12.2. Fiil+Zarf-fiil+Fiil	66

İKİNCİ BÖLÜM

METİN

METİN OLUŞTURULURKEN UYULAN ESASLAR	67
METİN	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİZİN

DİZİN OLUŞTURULURKEN UYULAN ESASLAR	165
GRAMATİKAL DİZİN.....	167
SONUÇ.....	283
KAYNAKÇA	287
ÖZGEÇMİŞ.....	291

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMEDÎ İSKENDER-NÂME (2940-3926 BEYİT) (DİL İNCELEMESİ-METİN-GRAMATİKAL DİZİN)

Zeynep ÇALIŞKAN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN

2019, 291 Sayfa

Jüri: Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN

Jüri: Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR

Jüri:

Bu tez, Ahmedî'nin H. 792/ M. 1390 tarihinde kaleme almış olduğu "İskender-nâme" adlı eserin İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Ty. 921 numarada kayıtlı ve müstensihi Nebî bin Resûl bin Ya'kûb olan nüshasının 26a- 34b varakları arasında yer alan 2940- 3926 beyitler üzerinde yapılan bir dil çalışması; yine aynı kütüphanenin Ty. 166 numarada kayıtlı olan ve müstensihi bilinmeyen nüshası ile bir metin karşılaştırmasıdır.

Çalışmamız "İnceleme", "Metin", "Gramatikal Dizin" olmak üzere ana düzlemde üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm ile asıl konuya başlangıç yapılmadan önce "Giriş" kısmı yer alır. Burada; yazarın kimliği ve eserin adı, eserin konusu ve içeriği, eser üzerinde yapılan çalışmalar, sahası vb. konular üzerinde durulmuştur.

"İnceleme" bölümünde: eserin söz varlığının incelenmesi, tavsifi, imlâ özellikleri, şekil bilgisi, ses özellikleri üzerinde durulmuştur.

"Metin" bölümünde: Türk transkripsiyon kurallarına göre çeviri yazılı metin hazırlanmış ve Ty. 166 kayıtlı nüsha üzerine metin tenkidi yapılmıştır. İki nüsha arasındaki farklar dipnot sistemiyle sayfa sonunda verilmiştir. Türkiye Türkçesi sentaks özelliklerinden farklılık arz eden yapılar, karşılaştırmalı ve örneklendirmeye dayalı olarak incelenmiştir.

"Gramatikal Dizin" bölümünde: metinde yer alan kelime ve kelime gruplarının alfabetik sıralanmış şekli, bunların geçtiği beyit numaralarının listeleri, kelimelerin metin içerisinde kullanılan anlamları ve morfolojik yapısı üzerine incelemeler bulunmaktadır.

Çalışmanın sonunda, yararlanılan kaynakları tanıtan "Kaynakça" bölümü yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eski Anadolu Türkçesi, Ahmedî, İskender-nâme, Ses Bilgisi, Şekil Özellikleri.

ABSTRACT

MESTER'S THESIS
AHMEDÎ İSKENDER-NÂME (2940-3926 BEYİT)
(INTRODUCTION - TEXT - GRAMATICAL INDEX)

Zeynep ÇALIŞKAN

Thesis Consultant: Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN

2019, 291 sayfa

Jury: Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN
Juri: Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR
Jüri:

In this thesis, the work of H. Alexander-nâme tarih written by Ahmedî on H. 792 / C. 1390 language study on 2940-3926 couplets, which are registered in 921 numbered and numbered between 26a-34b of the copy of Nebî bin Ras al-bin Ya'kub; again the same library Ty. 166 is a text comparison with an unknown copy of the number registered.

Our study consists of three main chapters named "Examination", "Text" and "Gramatical Index". Before the first chapter and the beginning of the main topic, the "introduction" part takes place. Here, the name of the writer as well as the topic and the content of the work, the studies done on it and its field etc. are emphasized.

In the "Examination" section: the study of the vocabulary of the work, the attitudes, spelling features, sound features are emphasized.

In the "Text" section: Turkish transcription rules prepared according to the translation written text and Ty. 166 the text was approved on registered copies. Differences of the two copies are given in the form of footnotes. Turkey Turkish structures which differ from the syntax specifications have been examined and, based on the comparative examples.

In the section of "Gramatikal Index": the alphabetical order of the words and word groups mentioned in the text, lists of the couplet numbers, the meanings of the words used in the text and the morphological structure.

At the end of the study, there is a "Bibliography" section with the resources used.

Key Words: Old Anatolian Turkish, Ahmadî, İskender-nâme, Phonetics, Shape Features.

İŞARET VE KISALTMALAR

-	: fiil kök/tabân	DTCF	: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
+	: isim kök/tabân	EAT	: Eski Anadolu Türkçesi
-Ø	: fiillerin II. teklik şahıs emir çekimi	e.	: ek/eki
~	: veya	ed.	: edat
/	: veya, ya da	ET	: Eski Türkçe
/.../	: ses bilimsel gösterim	f.	: fiil
Ø	: Sıfır biçimbirim	Far.	: Farsça
[...]	: varak numarasını gösterir	i.	: isim
“...”	: alıntı ve vurgulanan anlam	İÜEF	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
< (x<y)	: x, y’den doğmuştur	krş.	: karşılaştırma
> (x>y)	: y, x’ten doğmuştur	Ktp.	: kütüphânesi
↑	: bakınız bir önceki	M.E.B	: Milli Eğitim Bakanlığı
→	: bakınız/gidiniz	mat.	: matbaacılık/ matbaası
↓	: bakınız bir sonraki	s.	: sayfa
A	: İskender-nâme (İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Ty. 921)	S.	: sayı
A. Ü.	: Atatürk Üniversitesi	sf.	: sıfat
age.	: adı geçen eser	soğ.	: Soğdca
agm.	: adı geçen makale	ss.	: sayfa sayısı
Ar.	: Arapça	şh.	: şahıs
B	: İskender-nâme (İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Ty. 166)	şkl.	: şekli
bas.	: basım evi	TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
bkz.	: bakınız	TDK	: Türk Dil Kurumu
bs.	: baskı	tkl.	: teklik
C.	: cilt	TTK	: Türk Tarih Kurumu
çev.	: çeviren	Ty.	: Türkçe Yazmalar
çkl.	: çokluk	vb.	: ve benzeri
dnk.	: denkleştirme	Yay.	: yayınları/yayını
		Yun.	: Yunanca
		yy.	: yüzyıl
		zf.	: zarf
		zmr.	: zamir

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

ء	: ʾ	ض	: D, d; Ž, ž
آ	: Ā, ā	ط	: T, t
ا	: A, a; E, e	ظ	: Z, z
ب	: B, b; P, p	ع	: ʿ
پ	: P, p	غ	: Ğ, ğ
ت	: T, t	ف	: F, f
ث	: Ṭ, ṭ	ق	: Q, q
ج	: C, c; Ć, ċ	ك	: K, k; G, g; ñ
چ	: Ć, ċ	كك	: ŋg, ñ
ح	: H, h	ل	: L, l
خ	: Ĥ, ĥ	م	: M, m
د	: D, d	ن	: N, n
ذ	: Z, z	و	: V, v; o; ö; u; ü; ū
ر	: R, r	ه	: H, h; a, e
ز	: Z, z	ی	: Y, y; ı; i; î; ā
ژ	: J, j	او	: O; Ö; U; Ü; Ū
س	: S, s	ای	: I; Î, Ī
ش	: Š, š	ای	: É, é
ص	: Š, š		

ÖN SÖZ

Türkçenin tarihi seyri aydınlatılabilmesi açısından XI-XV. yy. devresinde Anadolu’da kullanılan Eski Anadolu Türkçesi’nin yazılı ve sözlü olarak incelenmesi önem taşımaktadır. Bir geçiş dönemi olması hasebiyle eski ve yeniyi bünyesinde barındıran bu devre; öncenin taşıyıcısı, sonranın kurucusu niteliğindedir.

Bu tez çalışmasının amacı: Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılan “İskender-nâme” adlı eserin bir bölümünün (2940-3926 beyitler) dil bilimsel açıdan incelenmesi ve dil havzasında bulunduğu dönemin özelliklerinin belirlenmesiyle Türk dilinin gelişimine katkıda bulunulmasıdır.

Çalışmanın amacı temelde dört unsuru gerekli kılmıştır: yazma eserin ilgili bölümünün transkripsiyonlu metnini ortaya çıkarmak, dil özelliklerini incelemek, söz varlığını belirlemek, böylece bu eserin Türk dili, edebiyatı ve tarihi açısından önemini ortaya koymak.

Çalışmamızın ilk ve öncelikli olarak “Metin” bölümünde: metnin transkripsiyonlu okuması tarafımızdan yapılmıştır. Ardından metnin, konumuz dâhilinde olan diğer nüsha ile karşılaştırması yapılmış ve nüsha farkları belirlenmiştir. Nüshaların özellik ve farklarının belirlenmesi ardından “Gramatikal Dizin” hazırlanmıştır. Gramatikal dizinin oluşturulması ardından “İnceleme” kısmında: metnin fonolojik ve morfolojik özellikleri belirlenmiş, özellikler ve belirlemeler çerçevesinde eserin yazıldığı dönemin havzasına uygunluğu ve farklılıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu belirlemeler ardından “Giriş” bölümüne: dönemle ilgili ve yazar, hayatı, eserleri hakkında özet bilgiler eklenerek çalışma sonlandırılmıştır.

Lisans ve yükseköğrenimim döneminde derslerine katılmış olmaktan büyük keyif aldığım ve her konuda benden desteklerini esirgemeyen çok kıymetli hocalarım Prof. Dr. Funda Kara ve Prof. Dr. Muharrem Daşdemir’e; tez çalışmam boyunca her konuda yardımlarına başvurduğum, yol göstericim, pek muhterem hocam Prof. Dr. Kâzım Köktekin’e en içten teşekkürlerimi sunarım. Almış olduğum her kararda arkamda duran ve maddi, manevi desteklerini benden bir an olsun esirgemeyen sevgili aileme teşekkürü ödenmesi gereken zevkli bir borç bilirim.

Erzurum-2019

Zeynep ÇALIŞKAN

GİRİŞ

I. ESERİN YAZILDIĞI DÖNEM

“Türk dili ve lehçeleri gerek tarihi dönemlerde gerekse bugün doğuda Pasifik Okyanusu kıyılarından batıda Baltık Denizi kıyılarına, kuzeyde Kuzey Buz Denizi kıyılarından güneyde Basra Körfezi kıyılarına kadar uzanan çok geniş bir coğrafi alanda konuşulmuş ve konuşulmaktadır.” (Tekin, Ölmez 2003: 9). Türk dili çeşitli tarihi dönemlerden geçmiş, hâliyle her dönemde aynı koşullarla vücut bulmamıştır. Bir dönemde bünyesinde bulundurduğu herhangi bir ses olayını ya da morfolojik değişimi devamındaki zaman diliminde gerçekleştirememiş ya da yerine bir başka unsuru koymuştur.

Türkler, Türkçenin oluşum dönemlerinde yani eski çağlarda boylar hâlinde yaşamaktaydı. Bu boylardan biri Oğuz boyudur. Oğuz boyu çeşitli nedenlerden dolayı ana yurdunu bırakmış, diğer Türk boylarıyla birlikte göç dalgaları oluşturarak Kuzey ve Batı bölgelere ilerlemişlerdir. Anadolu’ya göç eden Oğuzlar burada yerleşmiş ve edebî bir yazı dili oluşturmuşlardır. XII. yy’ın sonlarına kadar tek bir koldan devam eden Türk yazı dili, aynı yüzyılın sonlarında doğuda Doğu Türkçesi (Çağatayca), kuzeyde Kuzey Batı Türkçesi (Kıpçakça), batıda ise Güney-Batı Türkçesi (Oğuzca) adlarıyla anılmaya başlanmıştır.

Bugün kullandığımız yazı dilinin temelini “Batı Oğuzcası” teşkil etmektedir. Bu yazı dili Anadolu’da üç tarihi dönem içinde gelişim göstermiştir:

Eski Anadolu Türkçesi (ve ağızları)

Osmanlı Türkçesi (ve ağızları)

Türkiye Türkçesi (ve ağızları)

Batı Oğuzcasını, gösterdiği değişimlere göre devrelere ayırdığımızda XIII-XV. yy. arasında kullanılmış olan, içine Selçuklu dönemi Türkçesini de alan Eski Anadolu Türkçesi devrinin ilk sırayı aldığını görürüz. “XII. yüzyılın ortalarından başlayıp XVI. yüzyıla kadar olan dönemde, Anadolu’da Oğuzcaya dayalı olarak gelişen yazı diline Eski Anadolu Türkçesi denmektedir.” (Köktekin, 2008: 1). Eski Anadolu Türkçesinin oluşum evresi Selçuklu sarayı çevresindedir, beylikler döneminde gelişmiş ve Osmanlılar zamanında olgunlaşmıştır. Bu dönemde kullanılan dil, Oğuzcanın bilinen ilk yazı dilidir.

Bu dönemde, bir oluşum devresi olması sebebiyle, imla açısından ve fonetik özellikler bakımından ikilikler görülmektedir. Örneğin bir metin içinde aynı zamanı vermek için farklı şekillerde ekler kullanılabilir. Buna ek olarak dönemde, Eski Türkçe özellikler ve Arap-Fars imlasının etkisi de yoğun bir şekilde görülmektedir.

II. ESERİN MÜELLİFİ “AHMEDÎ” VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Devrinin güçlü şâirlerinden Ahmedî'nin asıl adı ile ilgili tam ve net bir bilgi olmasa da ortak görüş “Tâcüddîn İbrâhîm bin Hızır” olduğu yönündedir. Şâirin nerede doğduğu hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır.¹ Çeşitli tezkire yazarlarının eserlerine bakılırsa memleket olarak Sivas, Amasya, Germiyan şehirlerinden birine mensup olduğu anlaşılmaktadır (Köprülü 1950: 217).² Ahmedî'nin doğum tarihiyle ilgili farklı bilgiler bulunmakta ve bu bilgilere göre tam ve kesin olmamakla birlikte doğum tarihinin H. 735/ M. 1334-1335 olduğu fikrine varılmaktadır. İsmail Hakkı Uzunçarşılı eserinde, şâirin doğum tarihini 1335, vefat tarihini 1412 olarak vermektedir (Uzunçarşılı 1988: 465). Güçlü şâirin öğrenimi konusunda da bir birlik sağlanamamış olup dönemin geleneğine uyarak Mısır'da bulunması ve ilim tahsil etmesiyle ilgili güçlü belirlemeler mevcuttur. Kendisi Mısır'daki eğitiminden, her konuda bilgi sahibi olarak ülkeye dönmüştür. Nihat Sami'nin eserine bakılırsa kendisine devrinin “şâir-i pür-maârifî” denmektedir.³ “Ahmedî eserlerinin kemiyeti bakımından da tetkîke lâayık bir şahsiyettir. Anadolu'da ve Mısır'da kuvvetli bir tahsil görerek, İslam ilimlerine tam bir vukûf hâsıl ettikten sonra, fitrî istidâdına tâbi olarak, şiir ve edebiyatla meşgul olmuş ve uzun hayatında bir takım mühim ve büyük eserler vücuda getirmiştir.” (Köprülü 1950: 215).

Şâirin, eğitimi ardından Germiyan ve Osmanlı saraylarına yakınlığı bilinmektedir. Osmanlı padişahları ile yakınlığı, vermiş olduğu eserleri kendilerine sunmasıyla da ortaya çıkmaktadır. “Muhakkak olan bir cihet varsa o da şâirin Osmanlı sarayına intisâb ettiği. Osmanlı şehzadeleri arasında şiire ve şâirlere karşı çok alâkadar olan Emir Süleyman bu şöhretli şâiri kendi maiyetine alarak sarayında ona mühim bir mevki verdi... Divânında Emir Süleyman hakkında birçok medhiyeler bulunan, İskender-nâmesinin yeni bir nüshasını ona ithâf eden, “Tarvîh al-arvâh” ve “Cemşîd-ü Hurşîd” adlı eserlerini onun

¹ Ahmedî'nin memleketine dâir daha fazla bilgi için bkz. Yıldız 2018: 17-20.

² Şâirin doğduğu yerle ilgili görüşlere daha detaylı ulaşmak için bkz. Kılıç 2010, Uzunçarşılı 1932.

³ Ahmedî hakkında detaylı bilgi için bkz. Banarlı 1983: 387.

namına ve onun emri ile yazan ihtiyar şâir, şehzadeden gördüğü lütûfları daima şükran ile yâdetmiştir.” (Köprülü 1950: 217).

Şâir, hakkında verilen bilgilere göre bir dönem Bursa’da yaşamıştır. Ahmedî bir kasidesinde şehzâdenin ona at bağışladığını ve bir manzumesinde de onun daveti ile Bursa’ya geldiğini söyler (Köprülü 1950: 217).

Ahmedî, 815 (1413) sonlarında -rivâyete göre, Divân kâtipliği vazifesinde iken- seksen yaşını geçmiş olarak Amasya’da vefat etmiştir.⁴ (Köprülü 1950: 217).

Ahmedî ve eserleriyle ilgili yerli ve yabancı birçok eser yayımlanmıştır. Özellikle Yaşar Akdoğan⁵, Ali Temizel⁶, Mehmet Akalın⁷, Nihat Çetin⁸ ve Tunca Kortantamer⁹’in Ahmedî ve eserleri üzerine birden fazla çalışması vardır. 2018 yılında Sivas’ta, Ahmedî’yi ve eserlerini konu alan bir “Ahmedî Sempozyumu” düzenlenmiştir.¹⁰

Ahmedî’nin Edebî Kişiliği

Ahmedî, şiirlerinde işlemiş olduğu konularla divan şiirinin kaynaklarını, söz sanatlarını, mazmunlarını, anlam dünyasını ortaya koyarak divan edebiyatının temellerini oluşturan ilk şairlerden biridir. Kendisi tasavvufî duyuşa sahip olmasıyla birlikte din dışı şiirlerin; beşeri aşk ile tabiat konulu gazel, kaside, mesnevilerin ilk başarılı örneklerini sunmuştur. Ahmedî, Türk şâirlerinden Gülşehri’yi beğenmez ve eleştirir. “Mamâfih bütün iddialarına rağmen edebî şahsiyetinin teşekkülünde Gülşehrî’nin, Hoca Mesud’un Şeyh-oğlu’nun tesirleri açıkça gözüktür. Bazı sûfiyâne şiirlerinde Yunus ve Âşık Paşa tesiri de sarihtir. İran ve Türk edebiyatlarını çok iyi bildiği ve bundan çok istifâde ettiği anlaşılan Ahmedî’yi 14. asrın en büyük şâiri saymak zarurîdir... Lisanı ve ifadesi düzgün, üslubu mevzularının icabına göre mütenevvi, tasvirleri canlı ve renklidir... Umumiyetle şiirlerinde taşkın bir lirizmden ziyade, ölçülü bir san’atkâr itinası vardır... Şeyhî’den başlayarak 15. asrın birçok şâiri üzerinde mühim tesiri görülen Ahmedî hakkında İbn Arabşâh’ın ‘Türkçe söylemekte Rum’un yegâne şairidir’ demesi ve onu büyük Arap edipleriyle mukayese etmesi, şöhretine bir delildir. (Köprülü 1950: 220).

⁴ Ahmedî’nin nerde ve ne şekilde öldüğüyle ilgili kesin bir bilgi yoktur. Köprülü 1950: 216.

⁵ Akdoğan 1988, 1989, 1988, 1979

⁶ Temizel 2002, 2003, 2005

⁷ Akalın 1975, 1994

⁸ Çetin 1965, 1952

⁹ Kortantamer 1973, 1980

¹⁰ Sempozyumda, Ahmedî’nin hayatı eserleri ve edebî kişiliği kapsamlı olarak incelenmiş ve bildiriler sunulmuştur. Yıldız -Ed. 2018

Ahmedî'nin, 15-16. yy. şairlerine etkisi görülmektedir. Bâkî ve İbnî Kemâl gibi şâirler Ahmedî'ye nazireler yazmışlardır. Şâirin nâmı, Osmanlı'nın diğer ülkelerine, Irak'ta Fuzulî'ye kadar ulaşmıştır. Fuzulî'nin "*Leylâ vü Mecnûn Mesnevisi*" içerisinde Anadolu mesnevicileri olarak yalnız Ahmedî ile Şeyhî'den bahsedilmiştir. (Banarlı 2001: 391).

III. ESERİN KONUSU VE ÖNEMİ

Tarihî bilgi ve sanat kaygısından ziyâde, Türk dili açısından büyük öneme sahip olan bu eserde, Makedonyalı İskender'e ait tarihî ve efsanevî hikâyeler anlatılmakta; İskender'in siyasi, sosyal ve bireysel yaşamı gözler önüne serilmektedir. Hikâyeler anlatılırken şâir okuyucuya tarih, coğrafya, din, tasavvuf, ahlak, astronomi, tıp, siyaset gibi konularda bilgiler vermektedir. Bu yönüyle eser, içerisinde başvurmaya değer bilgiler barındıran bir ansiklopedik özellik taşımaktadır.

Ahmedî'den önce, İran bölgesinde İskender-nâmeler yazılmıştır. Bunların başında Firdevsî (934?-1020?), Nîzamî (1150?-1214?) ve Emir Hüsrev-i Dihlevî (1253-1325) gelmektedir. Firdevsî "*Şahnâme*" adlı eserinde İran'ın geçmiş hükümdarlarını anlatırken Keyânilerin son hükümdarı olarak, eserinin 2480 beyitini "*Padişah-ı İskender*" başlığı altında Büyük İskendere ayırmıştır. Nizâmî, hamsesinin 5 ve 6. mesnevileri olan "*Şeref-nâme*" ve "*İkbâl-nâme*" bölümlerinde toplam 10200 beyitte İskender'den bahsetmektedir. Son olarak Emir Hüsrev-i Dihlevî, Sultân Muhammed Şah Alauddîn'e sunmuş olduğu 4450 beyitlik "*Ayîne-i İskenderî*" mesnevisinde övgüler, yergiler ve öğütlere yer verdikten sonra, İskender'in hayatından bahseder (Ünver 1983).

Ahmedî'nin İskender-nâme'si yazılan diğer İskender-nâmelere benzerlik göstermesi yanında farklılıklar da barındırmaktadır. Destanlarda anlatılan hikâyeler ve hikâyelerin geçtiği mekânlarda farklılıklar bulunmaktadır.

Ahmedî, eserini Emir Süleyman'a takdim etmiş ve eserin sonuna "*Dasitan-ı Tevârih-i Müluk-ı Al-i Osman*" adlı manzum bir Osmanlı tarihi eklemiştir. Bu kısım, ilk Osmanlı tarihi olması bakımından önemlidir. İskender-nâme bu Osmanlı tarihi ile birlikte on bin beyite ulaşır. Müellif eserini bitirdikten sonra bazı eklemeler yapmıştır. El yazması nüshalar beyit sayısı olarak aynılık göstermemekte sadece yakınlık barındırmaktadır. Kaynak olarak kullanılan yazma, "*Mevlid*" bölümü ile birlikte beyit sayısı en fazla olan nüshadır. "*İskender-nâme*, Ahmedî'nin en büyük ve en önemli mesnevisi olması yanında,

Türk edebiyatında yazılmış ilk manzum İskender hikâyesi olması bakımından da önem taşır.” (Ünver 1983: 9).

1390’da eserin yazımı tamamlanmıştır. “792 rebiülahirînin evvelinde tamamlanmış olan bu eserin büyük bir rağbet kazandığı bugün elde mevcut müteaddid nüshalardan istidlâl olunabilir... Mümasil İran mesnevilerinin tertibine uygun olarak tanzim olunan ve takriben 10000 beyitten mürekkebe olan bu eserde şâir, Firdevsî’ye ve Nizamî’ye körü körüne tâbî olmamış, İskender hakkında başka rivayetlerden istifâde ettiği gibi, muhtelif vesilelerle, ansiklopedik kültürünü gösterecek birçok ilaveler ve istitratlar yapmış, vakaları anlatırken ahlâkî nasihatler vermiş ve böylece eserine didaktik bir mahiyet izâfe etmiştir.” (Köprülü 1950: 218).

IV. ESERİN NÜSHALARI

Eserin kataloglarda görülen yazmalarının sayısı 48’dir. Tam olarak belirlenemeyen sayı ise 75’i aşkındır (Ünver 1983: 24). Araştırmacılar tarafından bütün nüshalardaki beyit sayıları tam bilinemediğinden takribî olarak sayılar verilmiştir. Köprülü’ye göre beyit sayısı 10000¹¹, Ergun’a göre 8000 beyitten fazladır.¹² İstanbul, Ankara ve Konya kitaplıklarında bulunan 22 el yazması incelendiğinde: 6’sı 8250 beyitten fazla, 9’u 7000-8250 beyit aralığında ve 7 yazma da beyit sayısı 7000’den az olmak şartıyla tavsif edilmiştir. (Ünver 1983: 15).

Türkiye’de 32 yazma nüshası belirlenen İskender-nâme’nin yurt dışında da yazmaları bulunmaktadır (Kut 1989: 165). İstanbul nüshalarından Nihad Sami Banarlı, Avrupa kütüphanelerindeki nüshalardan ise Babinger Osmanlı müelliflerine dair eserinde bahsetmişlerdir.

Yurt dışı ve yurt içinde onlarca yazma içerisinden; İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Ty. 921 numarada kayıtlı olan nüsha diğerlerine nazaran beyit sayısının fazlalığı ve müellif nüshasına en yakın nüsha oluşu düşüncesiyle çalışmamızda kullanılan nüshadır. Bu yazmada yaprak sayısı 116’dır. Kahverengi, meşin kaplı bu yazmanın söz başlarının yazımında kırmızı kalem kullanılmıştır. Bu nüsha dört sütun üzerine 31 satırdan oluşmaktadır. Nüsha okunaklı bir nesih yazı ile kaleme alınmıştır. Çalışmamıza konu olan ana metin, yurt içinde istinsah edilen nüshalardan bilinen en eski olanıdır. Bu yazmada,

¹¹ Ayrıntılı bilgi için Köprülü 1950

¹² bkz. Ergun 1935: 373

son eklemelerle birlikte en fazla beyit sayısına ulaşılmıştır. Bu nüshanın tek olumsuz yanı, nüshanın ciltlenmesi esnasında yapraklarının karışmış olmasıdır. (Ünver 1983: 27).

V. AHMEDÎ'NİN DİĞER ESERLERİ

Ahmedî'nin, yedisi Türkçe, dördü Farsça toplam on bir eseri tespit edilmiştir “Bazı kaynaklarda, Ahmedî'nin bunlardan başka, tıbbı dair bir Kitâbü'r Revâyah, Hayretu'l-Ukalâ, Yûsuf ile Züleyhâ, Vîs u Ramin, Süleymannâme, Cengnâme, Kânun ve Şifâ tercümesi gibi eserlerinin olduğu bildiriliyorsa da bunların bazısı bugüne kadar ortaya konulamamış, bazısının da ya isim benzerliğinden ya da yanlış adlandırılmasından dolayı başkasına ait olduğu tespit edilmiştir. Yine, Meârifu'l-esrâr: Halk arasında "Kırk Vezir Hikâyesi" adıyla bilinen ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu'ndaki bilgilere dayanılarak yanlışlıkla Ahmedî tarafından Arapça'dan Türkçe'ye çevrildiği sanılan bu eserin Ahmedî-i Mısrî'ye ait olduğu tespit edilmiştir.” (Temizel 2002: 92-98).

Bedâyi'u's-Sihr Fî Sanâyi'i'ş-Şi'r

Eser, Reşîdüddin Vatvât'ın “Hada'ıku's-sihr” adlı eserinden çeviridir. Müellif, edebî sanatlara ait açıklamaları özetleyip Farsça örnekleri artırarak risaleyi oluşturmuştur. Risâlenin tek nüshası, Konya Mevlânâ Müzesi'nde bulunan bir mecmuada yer almaktadır (nr. 2540/1, vr. 1b-71a). Eseri ilim dünyasına tanıtan Nihad Çetin olmuştur (Kut 1989: 166).

Tespit edilebilen iki yazma nüshası olan bu eser hakkında Ali Temizel'in doktora çalışması vardır.¹³ Bu çalışma ile tek nüsha olarak kabul edilen eserin Tahran Milli Kütüphanesinde bulunan ikinci nüshası ilim dünyasına kazandırılmıştır.¹⁴

Cemşîd ü Hurşîd

Eser, I. Mehmed'e sunulmak üzere hazırlanmış fakat Emîr Süleyman'a sunulmuştur. Tek nüsha olan bu hikâye, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY, nr. 921'de kayıtlı İskender-nâme ile aynı yazma içindedir. 1403 yılında “mefâîlün mefâîlün feûlün” vezniyle yazılmış olan bu mesnevîyi, Sami Banarlı İskender-nâme'nin içerisinde araştırma yaparken

¹³ Temizel 2002

¹⁴ Tahran Milli Ktp. nr. 173 F; Mikro-film, nr. Milli 1:178, Konya Mevlana Müzesi Ktp. İhtisas, nr. 2524/1; Konya Bölge Yazma Eserler Ktp. Mikro-film nr. 253

tesadüfen bulmuş ve ilim dünyasına tanıtmıştır.¹⁵ Müellif, eserini çok sevdiği İran şâiri Selman-ı Sâvecî'nin *Cemşîd-ü Hurşîd* mesnevisinden çevirmiştir. Orijinalinde 2700 beyitten oluşan eseri Ahmedî çevirisinde 5000 beyite çıkarmıştır. “Bu beş bin beyitlik mesnevi, Selman’ın eseri ile büyük bir yakınlık göstermekle beraber, onun sadece bir tercümesi sayılamaz. Ahenge bir tenevvü vermek için, münasip yerlerde muhtelif vezinler ile gazeller ve kıt’alar koyması, ne İran hatta ne de Türk mesneviciler için bir yenilik değilse de, yer yer Selman’ın mesnevisinden ayrılarak araya muhtelif didaktik parçalar ilave etmesi gibi bazı hususiyetleri şâiri sadece bir mütercim olmaktan kurtarmış ve esere hususî bir kıymet bahşetmiştir.” (Köprülü 1950: 219).

Bu eser bir aşk macerasını anlatır. Çin hükümdarının oğlu Cemşîd ile Rum kayserinin kızı Hurşîd’in hikâyesidir. Her konuda ilim tahsil etmiş olan Ahmedî, Cemşîd-ü Hurşîd eserini oluştururken Orta Asya destan kültüründen enstantaneler sunar. Onun bu eserinde Türk masal ve destan geleneğinden; Köroğlu’ndan, Dede Korkut’tan yansımalar vardır. Dede Korkut hikâyelerinde bulunan yiğitlerin sevdikleri uğruna geçirdikleri aşama ve atlattıkları zorluklara benzer durumlar bu aşk hikâyesinde de mevcuttur. Ayrıca Türk halk masalları ve hikâyelerinde rastlanan rüyada görerek ya da resmini görerek âşık olma motifine bu anlatıda rastlanmaktadır. Eser üzerinde Mehmet Akalın tarafından bir doktora çalışması yapılmış ve yayımlanmıştır.¹⁶

Divân

Bu eser 840’ta 2. Murat namına yazılmıştır. Eserin içeriğinde tevhîd, naât, terci’-i bend, kasîde ve gazeller yer almaktadır. Ahmedî şiir yazmadaki ustalığını, bu eserle bir kez daha ortaya koymuştur. Altı nüshası bulunan eser, dokuz bin beyit civarındadır. Divân’ın bazı nüshaları: Vatikan Ktp. Vat. Turco 196; Süleymaniye Ktp. Hamidiye, nr. 1082 m., Dügümlü Baba, nr. 401; Atıf Efendi Ktp. nr. 2054. (Temizel 2002: 93). Tunca Kortantamer doktora tezi olarak Divân yazmalarını tanıtmış ve şâirle ilgili geniş bilgiler vermiştir.¹⁷

Esrâr-Nâme Çevirisi

İranlı şâir Feridüddîn-i Attâr’ın aynı adlı eserinden Türkçeye tercüme olduğu bilinmektedir. Bu eserle ilgili çeşitli görüşler vardır. Araştırmacılardan bazıları farklı bir

¹⁵ Adı geçen eserin detayları için bkz. Banarlı 1939

¹⁶ Doktora çalışması: Akalın, M. (1975). *Ahmedî Cemşîd ü Hurşîd (İnceleme-Metin)*. Ankara: A.Ü. Yay. no. 182.

¹⁷ Daha fazla bilgi için Kortantamer 1973

Ahmedî'ye ait olduğunu düşünür. Özbacı, dinî tasavvufî ve ahlâkî hikâyeler barındıran bu eserin şâire ait olduğunu belirtmekle birlikte; bazı bölümlerinde farklı kalıplar kullanıldığını tespit ederek sonradan eklemeler yapılmış olabileceğini söyler.¹⁸

Kasîde-i Sarsarî Şehri

“Mecdî, İbn-î Arabşâh'a dayanarak Ahmedî'nin “Kasîde-i Sarsarî” ye şerh yazdığını bildirmekte, Kâtip Çelebi de bu şerhten söz etmektedir.” (Ünver 1983: 6).

Mevlid

H. 810/ M. 1407 tarihinde “İskender-nâme'nin bazı nüshalarında risale halinde bazılarında ise serpiştirilmiş durumda yer alan Mevlid, Süleymâniye Ktp. Şazeli nr. 110'da Mirâcnâme ile birlikte ayrı bir risale şeklindedir. “ (Temizel 2002: 97).

Mirâc-Nâme

Ahmedî bu eserinde peygamberin miraca çıkışını anlatır. Eserin bir bölümünde miraç olayını anlatan müellif kalanında da şerhini yapmıştır. 1989'da müstakil olarak Mirac-nâme'yi ilim dünyasına tanıtan Yaşar Akdoğan olmuştur. Bu eser Türk edebiyatının ilk miraçnâmesidir. Süleymaniye Ktp. Şazeli Tekkesi 110 no.lu Türkçe yazmada, İskender-nâme'nin 16b-28b varakları arasında bulunan ve 808 Rebiyülahirinin evvelinde (1405-1406) yazılan 497 beyitlik Miraç-nâme tek nüsha olarak bilinmekteydi. Milli Kütüphâne 6 Mil Yz A 6563/1 olarak kayıtlı olan Terceme-i Maksadü'l Aksâ el yazmasını 14a sayfasının 12. satırından 29a sayfasına kadar olan kısımda Mirac-nâme'nin ikinci nüshası bulunmuştur (Hunutlu 2018: 283).

Mirkâtü'l-Edeb

Aydınöğullarından, Hamza Bey adına yazılmış olan eser, 792 beyitlik Arapça-Farsça manzum sözlüktür. “Eserin sonunda tıp, astronomi, astroloji, matematik, fıkıh gibi değişik konuları içeren 21 ayrı kıt'a vardır ve bu kısım hatimeyle birlikte 115 beyittir. Toplam 907 beyitten meydana gelen eser kıt'alar halinde olup, her kıt'a birbirinden farklı vezinlere sahiptir.” (Temizel 2022: 97-98). Nihad Çetin “Ahmedî'nin Mirkatü'l-Edebi Hakkında” adlı çalışmasında eserin altı nüshasını tavsif etmiştir.¹⁹

¹⁸ Eserle ilgili bir bitirme tezi hazırlayan Mustafa Özbacı'nın eseri *Ahmedî'nin Esrar-nâme Tercümesi*'ne detaylar için bkz. Özbacı 1973.

¹⁹ Çetin 1965.

Mi‘yârü’l-Edeb

“Toplam 170 beyitten meydana gelen eser, “fâilâtün fâilâtün fâilün” vezninde Arapça nahiv bilgisi²⁰ kurallarını anlatan Farsça bir kasidedir.” (Temizel 2002: 98).

Mizânü’l-Edeb

Eserin kim için ve ne zaman telif edildiği belli değildir. “Toplam 195 beyitten meydana gelen eser, “fâilâtün fâilâtün fâilün” vezninde Arapça sarf bilgisi²¹ kurallarını anlatan Farsça bir kasidedir.” (Temizel 2002: 98).

Tervîhu’l-Ervâh

On bin beyitlik, tıp konusunda yazılmış bir mesnevidir. Fazla nüshası olmayan ve “mefâilün mefâilün feûlün” kalıbı ile yazılmış²² olan bu eserin bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi’nde bulunmaktadır (Ayasofya, nr. 3595). “Eserinin başında tıbaa ait bazı kanunlardan yani bazı tıbbî meselelerden bahsedeceğini söyleyen müellif, bunu Süleyman Çelebi namına yazmıştır.” (Kut 1989: 166). Emîr Süleyman adına 1403-1410 yılları arasında kaleme alınmış, bazı eklemeler yapılarak I. Mehmed’e sunulmuştur. Eserin 4’ü Topkapı Sarayı Müzesinde olmak üzere bilinen 7 nüshası vardır.²³

²⁰ Sözdizimi

²¹ Biçimbilgisi

²² Detaylı bilgi için bkz. Banarlı 1983: 395.

²³ Temizel 2002: 97.

BİRİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

1.1. YAZIM ÖZELLİKLERİ

İstanbul Üniversitesi Ty. 921 numarada kayıtlı, beyit sayısı 8754 olan metnin 2940-3926 beyitleri bu çalışmada incelenmiştir. Ahmedî tarafından Eski Anadolu Türkçesi döneminde kaleme alınan “İskender-nâme”, yazım özellikleri olarak değişkenlik arz etmektedir. Eser oluşturulurken kullanılan kelime ve eklerin tekrarı esnasında farklı yazım şekillerine rastlanmaktadır: kendüzinden (كَنْدُوزَنْدَنْ-3630) / kendüzünden (كَنْدُوزُكَنْدَنْ - 3699), iki (ايكى-3072) / iki (ايكى-3141) vb. Eserin imlasında görülen bu farklılıkları aynı dönemde oluşturulan farklı eserlerde de görmek mümkündür. Eski Anadolu Türkçesi geçiş dönemi olması hasebiyle fonetik olarak ikilik görülmesi sık rastlanan bir durumdur. Eser, açık bir dille ve harekeli olarak kaleme alınmıştır.

İskender-nâme'nin nüsha karşılaştırması esnasında sentaks yapısı ve fonetik bağlamda paralellik olduğu gözlenmiştir. Mevcut dönem özelliklerine bağlı kalınarak Arapça-Farsça-Türkçe kelime ve tamlamaların yer aldığı karışık dilli bir eser meydana getirilmiştir.

1.1.1. Ünlülerin Yazımı

1.1.1.1. "a" Ünlüsünün Yazımı

-1. Ön seste

"A/a" ünlüsünün ön seste gösterimi için ‘üstünlü elif’ (أ) ve ‘medli elif’ (ا) kullanılmıştır.

(أ) üstünlü elif harfli gösterim		(ا) medli elif harfli gösterim	
أَعْجَدَه	ağaçada 29 ^a /3301	أَنْكَ	anuñ 26 ^b /3018
أَدْ	ad 28 ^a /3172	أَجْ	aç 28 ^b /3223
أَلْتَنْدَه	altında 27 ^a /3036	أَزْدُرْ	azıdur 32 ^b /3679

-2. İç seste

"a" ünlüsünün iç seste gösterimi için 'üstün' harekesi (ـَ), 'elif' (ا) ve 'üstünlü elif' (أ) kullanılmıştır.

(-) üstün harekeli gösterim		(ا) elif harfli gösterim		(أ) üstünlü elif harfli gösterim	
بَشْر	başar 27 ^a /3045	طاش	taş 29 ^b /3344	ارادن	aradan 29 ^a /3284
يكاغى	yañağı 26 ^a /2961	يرادن	yaradan 34 ^b /3939	اڭمايه	añmaya 27 ^a /3057
يوزلق	yavuzluk 31 ^b / 3576	طاغدى	tağıldı 26 ^b /3013	اياغندن	ayağından 26 ^b /3019

-3. Son seste

"a" ünlüsünün son seste gösterimi için 'üstünlü elif' (أ) ve 'güzel he' (ه) kullanılmıştır. Son seste kalma (قَلَمًا 30^a/3389) sözcüğünün yazımında 'elif' (ا) harfi kullanımına rastlanmıştır.

(أ) üstünlü elif harfli gösterim		(ه) güzel he harfli gösterim	
أرا	ara 29 ^a /3261	بُنجه	bunca 33 ^b /3832
يودا	yuda 27 ^b /3138	قاره	çara 33 ^b /3812
أيمأ	uyma 32 ^b /3702	أنده	anda 30 ^a /3410

1.1.1.2. "E/e" Ünlüsünün Yazımı

-1. Ön seste

"e" ünlüsünün ön seste gösterimi için 'elif' (ا) ve 'üstünlü elif' (أ) kullanılmıştır.

(ا) elif harfli gösterim		(أ) üstünlü elif harfli gösterim	
اكسildi	eksildi 28 ^b /3237	ألا	ele 26 ^a /2951
اشتد	eşitdi 27 ^b /3114	أر	er 30 ^a /3285
اتمشم	etmişem 26 ^a /2948	أسر	eser 26 ^a /2959

-2. İç seste

"e" ünlüsünün iç seste gösterimi için 'üstün' harekesi (ـَ) kullanılmıştır. Nadir olarak iç seste /e/ ünlüsünün gösterimi için 'üstünlü elif' (أ) kullanımına rastlanmaktadır.

(أ) üstünlü elif harfli gösterim		(-) üstün harekeli gösterim	
نأدر	nedür 33 ^a /3787	بندن	benden 27 ^a /3047
بيلنمايه	bilinmeye 31 ^b /3565	بلاش	beleş 3 ^a /3614
دمادن	démedin 27 ^a /3048	يُزر	yüzer 30 ^a /3385

-3. Son seste

"e" ünlüsünün son seste gösterimi için ‘elif’ (ل) ve ‘güzel he’ (ه) kullanılmıştır. Güzel he'nin kullanımına sıkça rastlanmakla birlikte son seste elif kullanımı nadir görülmektedir.

(ه) güzel he harfli gösterim		(ل) üstün ve elif (ل) harfli gösterim	
بيله	bile 36 ^b /3000	نجا	nice 30 ^b /3484
نه	ne 30 ^b /3440	كسنا	kimsene 27 ^a /3031
سيله	söyle 26 ^a /2950	اشا	işe 28 ^b /3207

1.1.1.3. "é" Ünlüsünün Yazımı

“Eski Türkçede kapalı é ünlüsü ile bunun Oğuz-Türkmen lehçelerindeki devamı arasında bir bağlantı kurmak gerekirse, Oğuzların büyük bir çoğunluğunun ilk hecelerde kapalı é’yi benimsediklerini göz önünde bulundurarak, Eski Türkçede rastlanan kapalı é’nin Oğuzcaya özgü bir belirti olduğunu kabul etmek yanlış olmaz kanısındayım” (Korkmaz 1995: 208). Kapalı é ünlüsü Türkçenin eski dönemlerinde daha sık kullanılan ve giderek yerini modern Türkçede /e/ ye bırakan bir sestir.

-1. Ön seste

"É/é" ünlüsünün ön seste gösterimi için ‘esreli elif’ (ل) ve ‘esreli elif+ye’ (ي) kullanılmıştır.

(ل) esreli elif harfli gösterim		(ي) esreli elif+ye şekilli gösterim	
إده	éde 27 ^a /3031	إي	é 26 ^b /2969
إيده	érdi 27 ^a /3029	إرد	érdi 26 ^b /3007
إشْدك	éşitdün 27 ^b /3096	إشْد	éşit 29 ^b /3317

-2. İç seste

"é" ünlüsünün iç seste gösterimi için ‘esreli ye’ (ي) ve ‘esre’ harekesi (ـ) kullanılmıştır.

(ي) esreli ye harfli gösterim		(ـ) esre harekeli gösterim	
سِينك	sénüñ 26 ^a /3594	ددي	dédi 34 ^a /3895
كيجه	géce 33 ^a /3756	ورر	vértür 33 ^a /3772
نيرْدنْدُر	néredendür 33 ^b /3832	دردلر	dérdiler 31 ^a /3509

1.1.1.4. "ı ve i" Ünlülerinin Yazımı

-1. Ön seste

"I/ı, İ/i" ünlülerinin ön seste gösterimi için ‘esreli elif’ (إ), ‘elif+ye’ (ای) ve ‘esreli elif+ye’ (ای) kullanılmıştır.

(إ) esreli elif harfli gösterim		(ای) elif+ye harfli gösterim		(ای) esreli elif+ye şekilli gösterim	
إِرَق	ıraq 32 ^b /3700	ايسدرسك	isderseñ 26a/2958	ایشه	işe 26 ^b /3017
التُرْدِي	iltürdi 26 ^b /3000	ايرقدن	ıraqdan 29 ^a /3268	ایلنده	ilinde 27 ^b /3107
اِسْزُ	ıssuz 31 ^a /3527	ايكى	iki 27 ^a /3072	ایكى	iki 27 ^b /3141

-2. İç-son seste

"ı,i" ünlülerinin iç seste ve son seste gösterimi için ‘esreli ye’ (ی) ve ‘esre’ (ـ) harekesi kullanılmıştır.

(ی) esreli ye harfli gösterim		(ـ) esre harekeli gösterim	
كيش	kişi 26 ^b /2985	آغچنده	ağacında 29 ^b /3360
بيكى	bigi 26 ^b /3788	بله	bile 32 ^b /3718
چيқماز	çıkamaz 29 ^a /3312	بىز	biz 28 ^b /3220
أري	arı 32 ^a /3647	طلد	doldı 26 ^b /2987
بيد	yédi 33 ^b /3804	يىز	yüzi 30 ^a /3408

1.1.1.5. "o ve ö" Ünlülerinin Yazımı

-1. Ön seste

"O/o, Ö/ö" ünlülerinin ön seste gösterimi için ‘ötreli elif’ (أ) ve ‘ötreli elif-vav’ (أو) kullanılmıştır.

(أ) ötreli elif harfli gösterim		(أو) ötreli elif-vav şekilli gösterim	
أكمگىل	ögmegil 26 ^b /2968	أود	od 33 ^a /3781
أكش	öküş 27 ^b /3116	أول	ol 31 ^b /3580
ألم	ölüm 27 ^a /3061	أوق	ok 26 ^b /3212

-2. İç-son seste

"o, ö" ünlülerinin iç seste ve son seste gösterimi için ‘ötreli vav’ (و) ve ‘ötre’ harekesi (ـ) kullanılmıştır. Mevcut gösterimlerin yanı sıra "göğsüne" (3034-كوكسينه) sözcüğünün yazımında, iç seste bulunan /ö/ ünlüsünün gösterimi için sadece "vav" (و) harfinin kullanımı dikkat çekmektedir.

(ؤ) ötreli vav harfli gösterim		(ـ) ötre harekeli gösterim	
بويندندُر	boyındandır 27 ^a /3083	بُشْدُر	boşdur 30 ^b /3483
يُونِب	yonup 31 ^a /3499	بُيْلَه	böyle 31 ^b /3568
شُول	şol 27 ^a /3080	كُز	göz 27 ^a /3014
قَوْمَه	qoma 27 ^b /3094	كُزْلَارِنَه	gözlerine 26 ^b /2974
قُودِي	qodı 31 ^a /3503	سُيْلَه	söyle 26 ^a /2950

1.1.1.6. "u ve ü" Ünlülerinin Yazımı

-1. Ön seste

Ön seste "U/u, Ü/ü" ünlülerinin gösterimi için 'ötreli elif' (أ) ve 'ötreli elif-vav' (أو) kullanılmıştır.

(أ) ötreli elif harfli gösterim		(أو) ötreli elif-vav şekilli gösterim	
أُجْدَنْ	uçtan 29 ^a /3276	أَوْشْ	uş 27 ^a /3080
أُرْرُدِي	ururdu 30 ^a /3391	أَوْجْ	üç 26 ^b /2994
أُزْرَه	üzere 26 ^b /2993	أُونْتْ	unıt 27 ^a /3072

-2. İç seste

İç seste "u, ü" ünlülerinin gösterimi için 'ötreli vav' (ؤ) ve 'ötre' (ـ) harekesi kullanılmıştır.

(ـ) ötre harekeli gösterim		(ؤ) ötreli vav harfli gösterim	
بَلَارُكْ	belürüñ 33 ^b /3806	أُرُونِيدِي	urunaydı 32 ^a /3614
چَتُّكْ	çetük 29 ^a /3262	بُوكُونْ	bugün 27 ^a /3080
بِتْرُدْ	bitürdü 26 ^b /2977	دُونْ	dün 27 ^a /3080

-3. Son seste

Son seste " u, ü" ünlülerinin gösterimi için 'ötre' (ـ) harekesi ve 'ötreli vav' (ؤ) kullanılmıştır.

(ـ) ötre harekeli gösterim		(ؤ) ötreli vav harfli gösterim	
كُرْدْ	gördü 29 ^b /3339	كِيرُؤْ	gerü 30 ^a /3390
أُولْ	ulu 29 ^a /3265	بُؤْ	bu 29 ^a /3290
جِهَانْ	cihanu 26 ^b /2964	دُرْلُؤْ	dürlü 30 ^a /3400

1.1.2. Ünsüzlerin Yazımı

1.1.2.1. “b ve p” Ünsüzlerinin Yazımı

“P” sesi Türkçe kelimelerde ön seste yer almaz. Modern Türkçede /p/ ile başlayan kelimeler Türkçenin eski dönemlerinde /b/ şeklindedir. /b, p/ ünsüzleri metin içerisinde Arapça-Farsça-Türkçe yazım özelliklerine bağlı kalınarak kullanılmıştır. Arapça sözcüklerin tamamı /p/ ünsüzünün Arap alfabesinde bulunmayışından ötürü /b/ ünsüzü ile gösterilmiştir. Türkçe zarf-fiil eki olan /-Up/ metinde her zaman /b/ (ب) ünsüzü ile yazılmıştır. Bazı Türkçe kelimeler örneğin “koptu” (كُتِبَ-3011) gibi, Uygur geleneği özelliklerini hâlâ korumuş ve standart Türkiye Türkçesinde /p/ olarak yazılırken metinde /b/ şeklinde gösterilmiştir.

(ب) b harfli gösterim		(پ) p harfli gösterim	
أَجَلِبْ	açılıp 26 ^a /2960	اوپدي	öpdi 31 ^b /3589
قپد	qopdı 26 ^b /3011	پولاد	puladı 28 ^a /3151
كپ	gibi 26 ^b /3212	ياپن	yapan 31 ^a /3526

1.1.2.2. “c ve ç” Ünsüzlerinin Yazımı

"C/c" ünsüzünü karşılamak için "cim" (ج) harfi kullanılmıştır. "Ç/ç" ünsüzünü karşılamak için "çe" (چ) harfi kullanılmakla birlikte Türkçe kelimelerde ses uyumlarını gerçekleştirmek için "cim" (ج) harfi kullanımına sıkça rastlanmaktadır.

(ج) c harfli gösterim		(چ) ç harfli gösterim	
بُنجه	bunca 33 ^b /3832	اچدۇقچا	açduqça 27 ^b /3142
قيلچن	kılıcın 28 ^a /3145	کیچی	kiçiyi 33 ^a /3743
نچه	nice 28 ^a /3157	نیچه	niçe 26 ^a /2952

1.1.2.3. “d ve t” Ünsüzlerinin Yazımı

"D/d" ünsüzünün yazımında "dal" (د) harfi kullanılmıştır. Ayrıca /d/ ünsüzünün gösterimi için "tı" (ط) harfinin kullanımına rastlanmaktadır. “T/t” ünsüzünün gösteriminde (ط) ve (ت) kullanılırken; t'nin d'ye tonlulaştığı durumlarda (د) ünsüzü kullanılmıştır. Metin içerisinde /t/ harfinin geçtiği ve ince sıradan ünlü barındıran kelimelerde (ت), kalın sıradan ünlü bulunduran kelimelerin yazımında (ط) kullanılmıştır.

(د) d harfli gösterim		(ت/ط) t, ʈ harfli gösterim	
أدي	adi 2 ^a /3179	ألتنده	altında 27 ^a /3036
دماز	damar 32 ^b /3703	طاغ	dağ 28 ^b /3230
دندي	döndi 27 ^a /3070	طاش	taş 29 ^b /3344

1.1.2.4. “s ve ş” Ünsüzlerinin Yazımı

“S/s” ünsüzü “sin” (س) harfi ile gösterilmiştir. Metinde kalın sıradan ünlülerin gösterimi için “sad” (ص) harfi kullanılmıştır. Genel yazım şekli dışında bazı kelimelerin yazımında Uygur yazı geleneğinin devamı olarak kalın sıradan kelimelerde “sin” (س) kullanımıyla birlikte “sad” (ص) kullanıldığı da gözlenmiştir (şaç- صاچ (3136) (şaç- ساچ (3104).

(س) sin harfli gösterim		(ص) sad harfli gösterim	
نسنه	nesne 31 ^a /3400	صرد	şarardı 32 ^b /3721
ساچ	şaç- 28 ^b /3223	اصي	aşşı 27 ^a /3041
ساقلو	saqlı 33 ^b /3809	صاچاگلدی	şaçageldi 37 ^b /3136

1.1.2.5. “ñ” Ünsüzünün Yazımı

Metinde “ñ ve ñg” ünsüzünü karşılamak için (ك) harfi kullanılmıştır. Eski Anadolu Türkçesinde Uygur yazı geleneğinin devamı olarak /ñg/ gösterimi (نك) ile sağlanırken metin içerisinde sadece (ك)’li gösterime rastlanmıştır.

(ك) ne harfli gösterim			
گۆنلن	göñlin 26 ^a /2940	اكا	aña 26 ^a /2944
قالدك	qaldıñ 27 ^a /3053	بيك	biñ 26 ^b /2992
قاراكو	qarañu 30 ^a /3411	دكزده	deñizde 28 ^b /3245

1.1.3. Şeddenin Kullanımı

Bir Arap ses sistemi unsuru olan “şedde” (ـ) metnimizde, Türkçe kelimeler için de kullanılmıştır. Türkçe kelimelerde şedde yan yana gelmiş aynı ünsüzleri göstermek için ve ikizleşmiş sessiz harflerin gösteriminde kullanılmıştır.

اصي	aşşı 27 ^a /3041	اسز	ıssız 31 ^a /3527
بئلؤ	bellü 30 ^b /3460	قلغؤ	qullıgüña 31 ^b /3591
اسي	ıssı 31 ^a /3526	ضددر	zıddıdır 33 ^b /3844

1.1.4. Bitişik Yazılan Kelimeler

Yabancı kökenli kelime ve ekler haricinde, Türkçe kelime ve eklerin birleştirilerek gösterimine incelenen eserde sıkça rastlanmaktadır. Eserin yazıldığı dönemin bir ses özelliği olarak ile, iken, için, şöyle-kim gibi edat ve sözcükler birleşik yazılmıştır. Mevcut yazım dışında “heves” sözcüğü ve “et-” yardımcı fiili bir kereye mahsus olmak üzere birleşik yazılmıştır (heves-éder 3794).

اوديله	od-ıla 30 ^a /3393	انيچون	anıñ-ıçun 31 ^b /3570
نسنيه	nesne-y-le 30 ^b /3444	واركن	var-iken 26 ^a /2950
ايتيه	it-ile 31 ^a /3508	شيكيم	şöyle-kim 26 ^a /2945

1.2. SES ÖZELLİKLERİ

“Ses olayları terimiyle, bir dil veya lehçesindeki monemleri oluşturan fonemlerin ses olarak gerçekleştirilmeleri sırasında monemlerin bünyesinde uğradıkları genel veya özel, kalıcı veya geçici, bireysel veya toplumsal başkalaşimleri anlıyoruz.” (Gemalmaz 1999: 13).

1.2.1. Uyumlar

Türkçe kelime ve eklerde ilk sözcükten başlamak kaidesiyle sesler bir düzende sıralanır. Bu sıralanış seslerin oluşum ve çıkış yerine göre tezahür etmektedir. Türk dillerinde uyumlar karakteristik bir özellik taşır. “Türk dilleri için artlık-önlük uyumu, düzlük-yuvarlaklık uyumu (dudak uyumu), ünsüz uyumu ve ünlü-ünsüz uyumu olmak üzere, dört uyum türünden söz edilebilir.” (Eker 2011: 116).

1.2.1.1. Ünlü Uyumu

Eski Anadolu Türkçesinde ünlü uyumları kuvvetlidir. Seslerin benzeşmesi bir boğumlanma benzeşmesidir. Dilin ilerde veya geride olması durumu (incelik-kalınlık) ve dudakların yayvan veya büzülmüş olması durumu (düzlük-yuvarlaklık) bakımından benzeşmenin iki vasfı vardır. Batı Türkçesinde çenenin durumuna göre yani genişlik ve darlık bakımından kurallı bir benzeşme yoktur (Banguoğlu 2011: 79). Ünlü uyumlarının iki ana vasfı ve metin içerisindeki belirlemeleri şu şekildedir:

1.2.1.1.1. Dil Uyumu

Türkçede dil uyumu/büyük ünlü uyumu kâidesine göre: bir kelimenin ilk hecesinde bulunan ünlü kalın ise devamındaki ünlüler de kalın; ilk hecedeki ünlü ince ise sözcüğün devamındaki ünlüler de ince olmalıdır. Metinde geçen kelimeler içerisinde dil uyumu incelendiğinde, uyuma dâhil olmayan pek az örneğe rastlanmıştır. Başka dillerden alınarak kullanılan sözcüklerde ve birleşik kelimelerde dil uyumu aranmazken; isimlerde bildirme eki olarak /+durur/ kullanımında dil uyumunun bozulduğu gözlenmiştir: gerek-durur (3343), kicirekdurur (3657) gibi. Ayrıca zarf-fiil eki olarak /+iken/ kullanımında dil uyumunun bozulduğu görülmektedir: olmuş-iken (3102), eder-iken (3530), söyler-iken (3720) gibi.

Metin içerisinde, dil uyumuna dâhil olan örnek kelimelerden bazıları şöyledir: kılma (2940), yıkardı (3026), bulamazlardı (3271), görmediği (3373), gelürdi (3551), düşdi (2974), bitdüğü (3084), bilürdi (3323), taş-dur (3487), bellüdür (3739), bağıl (3289), barışdurur (3399), begler (3420), bilgil (3166), kanglıyı (3130).

1.2.1.1.2. Dudak Uyumu

Dudak uyumu/küçük ünlü uyumu, Türkçe bir kelimenin ilk hecesinde düz ünlü /a, e, ı, i/ var ise ondan sonra gelen hecelerdeki ünlülerin düz; Türkçede bir kelimenin ilk hecesinde yuvarlak ünlü var ise sonra gelen hecelerdeki ünlülerin dar yuvarlak /u, ü/ veya düz geniş /a, e/ olmasıdır. Genel olarak Türk dillerinde dudak uyumu dil uyumuna göre daha zayıftır. Türkçenin ilk dönemlerinde dudak uyumu gelişmemiş, modern Türkçede belirgin bir hal almış ve geçerlilik kazanmıştır. Dudak uyumuna bağlı kalmama durumu yuvarlaklaşma veya düzleşme olarak tezahür eder.

1.2.1.1.2.1. Yuvarlaklaşma

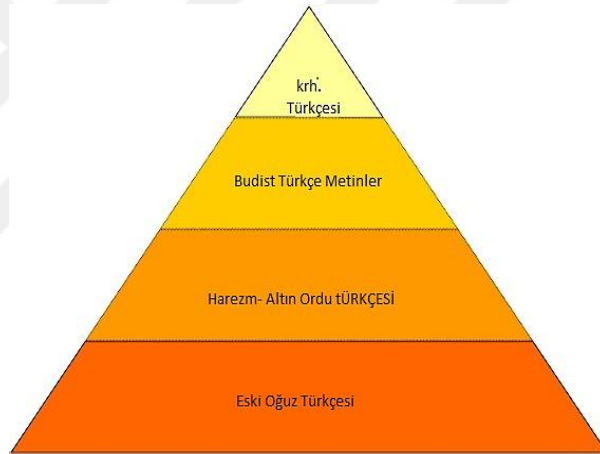
“Yuvarlaklaşma (Alm. *Rundung*, Fr. *arrondissement*, İng.*rounding*). Bir ünlünün yuvarlak ünlüye dönüşmesi; dudaksıllaşma... Yuvarlak ünlü (Alm. *gerundeter Vokal*, Fr. *voyelle arrondie*, İng. *rounded vowel*) Dudakların yuvarlaklaşmasıyla oluşan ünlü ([ü], [u], [ö], [o]),” (Vardar 2007: 226). Eski Anadolu Türkçesinde, eklerde ve kelime köklerinde bir yuvarlaklaşmaya gidildiği tespit edilmiştir. Bu yuvarlaklaşma hadisesi (labialisation), EAT'nin en belirgin ses hadisesidir ve bu noktada vokaller arasındaki uyum ancak dönemin sonuna doğru umumileşmeye başlamıştır.

Eski Anadolu Türkçesinde meydana gelen yuvarlaklaşma, bir ünsüzün düşmesi sonucunda veya dudak ünsüzü olan /b, m, p, v/ gibi seslerin yuvarlaklaştırıcı etkisiyle meydana gelmiş ya da bir ağız meselesi olarak ortaya çıkmıştır. Bu olayı kelime içinde veya eklerde görülen yuvarlaklaşma olarak iki alt kategoride incelemek yerinde olacaktır.

1.2.1.1.2.1.1. Kelimelerde Yuvarlaklaşma

-1. Birden fazla heceli kelimelerin sonunda bulunan /-g , -ğ/ ünsüzlerinin Eski Türkçeden Batı Türkçesine geçerken düşmesi, kendinden önce veya sonra gelen ünlünün yuvarlaklaşmasına neden olmuştur: kapu< қапуғ (3125), şaru< şarıғ (3756).

-2. Dudak ünsüzleri /b, m, p, v/ seslerinin yuvarlaklaştırıcı etkisiyle düz ünlüler yuvarlaklaşmıştır: yavuz< yabız (3586).

“Yukarıdaki piramitte dudak ünsüzlerine bağlı yuvarlaklaşmanın ilk örnekleri Karahanlı sahasında yazılmış ilk İslamî Türkçe metinlerde belirmiş, çevre ve zamana bağlı olarak artmış ve çeşitlenmiş, Eski Oğuz Türkçesinde ise aynı eğilime bağlı olarak yaygınlaşmıştır.” (Ağca 2014: 253).

-3. Eski Anadolu Türkçesinde bir sebebe bağlı olmadan yuvarlak ünlü taşıyan sözcükler vardır: degül (2969), gérü (3339), arşuñ (3337), eksük (3485), delü (3574), yılduz (3397), yürü- (3384), içün< üçün< uçun (3907), toğru (3212).

1.2.1.1.2.1.2. Eklerde Yuvarlaklaşma

Eski Anadolu Türkçesinde bazı ekler yuvarlak, bazı ekler düz ünlü bulundurduğu için Batı Türkçesinin ilk döneminde bir dudak uyumundan söz etmek mümkün değildir.

-1. Yapım Eklerinde Yuvarlaklaşma

	Ek:	İşlevi:	Örnek:
Dudak konsonantı sebebiyle ünlüsü yuvarlaklaşan ekler	-(y)Up	zarf-fiil eki	çalup (3139), alup (3147), ayırup (3884), bağlayup (3291), bitüp (2831), döğüp (3345)
	-(y)UbAn	zarf-fiil eki	olubanun (3253), görüben (3246), edüben (3534), verüben (3882)
Ses olaylarına bağlı olarak ünlüsü yuvarlaklaşan ekler	+Lu	sıfat yapan ek	gizlü (3764), adlu (3248), kanatlu (3258), dürlü (3821), gerekli (3775), boynuzlu (3911)
	+sUz	sıfat yapan ek	ıssuz (3527), yılsuz (3280), belürsüz (3021), sensüz (3106), tohumuz (3828)
	-(y)U	fiilden isim yapan ek	karşu (3504)
Eski Türkçe döneminden beri yuvarlak ünlü barındıran ekler	-Ur-	faktitif eki	bitür- (3840), yitür- (3753), geçür- (3433) degşür- (3103)
	-UK	fiilden isim yapan ek	artuğ (3067), ayruğ (3271)
	-dUr-	faktitif eki	azdur- (3702), karşıdur- (3399), düzdür- (3001), toldur- (3231), yağdur- (3024), étdür- (3593)
	-dUK	sıfat-fiil eki	açdukca (3142), erdükde (3119), dedükleri (3286), geçdükce (3538), yedükleri (3286)
	-ğu	fiilden isim yapan ek	sevgü (3740)
	+IUK	isimden isim yapan ek	karāñuluk (3664), eylük (3578)
	-Ul-	faktitif eki	dutul- (3313)

-2. Çekim Eklerinde Yuvarlaklaşma

	Ek:	İşlevi:	Örnek:
Dudak konsonantı sebebiyle ünlüsü yuvarlaklaşan ekler	+(U)m	iyelik 1. tkl. şh. eki	canum (3225), elüme (3077), dedüğüm (3170), sözümdür (3713), kendüzümü (3046), tākatumca (3195), merkebüm (3753), pendümi (3713)
	+(U)ñ	iyelik 2. tkl. şh. eki	‘adlüñ (3201), ayağüñ (3352), burnun (3929), göñlüñ (2969), gözüñ (3919)
	+(U)mUz	iyelik 1. çkl. şh. eki	odumuza (3223), hālümüz (3225), nefsumüzi (3226)
	+vUz	1. çkl. şh. eki	bilevüz (3241)
	-(y)AlUm	emir 1. çkl. şhs. eki	söyleyelüm (2971), eyleyelüm (2971)
	-dUm	gör. geç. z. 1. tkl. şhs. eki	yitirdüm (3753), uğradum (3753), görmedüm (3196), dedüm (3818)
	-dUñ	gör. geç. z. 2. tkl. şhs. eki	kalduñ (3053), olduñ (3163), bildüñ (3682), diyeydüñ (3024), etdüñ (3219) işitdüñ (3158)
	-AyUm	emir 1. tkl. şh. eki	eydeyüm (3175)
Ses olaylarına bağlı olarak ünlüsü yuvarlaklaşan ekler	-Ur	geniş zaman eki	olur (2965), kalur (3540), urur (2983) yaraşur (3930), yaradur (3400), yatur (3524)
Eski Türkçe döneminden beri yuvarlak ünlü barındıran ekler	-sUn	emir 3. tkl. şhs. eki	almasun (3347), olmasun (3106), kalmasun (3164), etsün (3458), etmesün (3458)
	+dUr	bildirme geniş zaman eki	taşdur (3487), vardur (3899), yoğdur (3365), bellüdür (3739), birdür (3845), degüldür (3405)
	+nUñ	ismin ilgi hali eki	anuñ (2966), bunuñ (3492), kamunuñ (3408), kişinuñ (3180), eşyanuñ (3622)
	+Uñ	ismin ilgi hali eki	sénüñ (3059), taşuñ (3760), nebatuñ (3830), tağüñ (3265)

1.2.1.1.2.2. Düzleşme

Düzleşme, yuvarlaklaşma hadisesinin tersi olarak tezâhür eder. Yuvarlak ünlülerin (o, u, ö, ü) düz ünlülere (a, e, ı, i) değişmesidir. “Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlaklaşma genel eğilim olmakla birlikte belirli sözcük ve eklerde yuvarlak ünlülerin düzleştiği ya da düz ünlülerin dudak uyumuna girmediği görülür.” (Eker 2011: 118).

Ek:	İşlevi:	Örnek:
+(y)İ	yükleme hali eki	ejdehâyı (3115), şuyı (3822), kapuyı (3137), gemiyi (3338), beriyi (3647), deriyi (3445)
+İ	iyelik 3. tkl. şhs. eki	göbeğinde (3354), işi (3278), kemâli (3188)
+sİ	iyelik 3. tkl. şhs. eki	koşusu (3109), hevâsı (3822), ikisi (3815), çenesi (3141)
+lık	isimden isim yapan ek	varlık (3481), burunluluk (3930), hıdıklık (3618), yavuzluk (3586), hayâlıkdur (3186)
-(İ)n-	fiilden fiil yapan ek	bilin- (3242), delin- (3493), sevin- (3058), sığın- (3128), görün- (3287)
-(İ)l-	fiilden fiil yapan ek	açıl- (2960), ayrıl- (3357), dikil- (3019), saçıl- (3597), yıkıl- (3866)
-dİ	gör. geç. z. 3. tkl. şhs. eki	açdı (3144), bağladı (2993), çıkıdı 3144) kıldı (3002), oldı (2973), oturdı (3137)
-dİAr	gör. geç. z. 3. çkl. şhs. eki	buldılar (3179), aıladılar (3893), dutdılar (3503), kaçdılar (3876), kaldılar (3314) vardılar (3284)
-mİş	anl. geç. z. eki	almışdı (3881), bezenmiş (3596), çekmişdi (3079), kopmuş (3428), olmuş (3647), tutmuş (3916)
-ğıl	emir 2. tkl. şhs. eki	bağıl (3289), kılğıl (3096), şanmağıl (3038), tutğıl (2941), şunmağıl (3161), urğıl (3708)
-ıcağ, -icek	zarf-fiil eki	olıcak (3803), varıcak (3544), belüricek (3368), edicek (3133), gelicek (3302)
-İncA	zarf-fiil eki	olınca (3384), durduğınca (3355), bulmayınca (3592)
-(İ)ş-	fiilden fiil yapan ek	dutış- (3011), karşış- (3769), yapış- (3505), eriş- (3023), karşışdur- (3399)
+sın	bildirme gen. z. 2. tkl. şhs. eki	alasin (3395), kırtarasın (3461), şanasın (2996), kılasın (3621), bilürsin (3335), birisin (3313)

1.2.1.2. Ünsüz Uyumu

Ünsüz uyumu: konsonantı tonlu olan kelime içerisindeki diğer konsonların da tonlu, konsonantı tonsuz başlayan sözcük içerisindeki diğer ünsüzlerin de tonsuz hâl aldığı uyum

şeklidir. Bu uyumun bazen Türkçede bozulduğu durumlar vardır. Metnimiz içerisinde ünsüz uyumuna uymayan ekler ve örnekleri aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

Ek:	İşlevi:	Örnek:
-dİ	gör. geç. z. eki	yapışdı (3505), yutdı (3448), bitdi (2978), çekdi (3145)
-dUK	sıfat-fiil eki	açduka (3142), çıkduka (3873), geçdüke (3538), etdüke (3126)
-dUr-	faktitif eki	berkitdür- (3123), etdür- (3593), atdur- (3186), karşıdur- (3399)
+dA	bulunma hali eki	ağaçda (3301), orada (3410), altda (3080) şuda (3385), tağda (3911), yolda (3753)
+dAn	ayırılma hali eki	taşdan (3121), çarğdan (2951), ağaçdan (3120), ırakdan (3279), atdan (3589)
+dUr, +durur	bildirme eki	boşdur (3483), kuşdur (3367), hoşdurur (2982), çoğdurur (3067), atmağdur (3278)

1.2.2. Ses Düşmesi

1.2.2.1. Ünlü Düşmesi

Kelime başında, ortasında ya da sonunda bulunan ünlünün düşme hadisesidir. Genelde ikiden fazla heceli kelimelerde, sonunda ünsüz harf bulunmayan vurgusuz orta hece vokali düşer. Banguoğlu bu hadiseyi; üç ve daha fazla heceli kelimelerde vurgusuz olan orta hecedeki seslinin kısılması, rengini yitirmesi ve nihayet düşmesi sonucu yer yer çözümlenmesi olarak açıklar ve dar seslilerle bölünlü ve sızmalı sesdeşlerin bu düşmeyi kolaylaştırdığını söyler. (Banguoğlu 2011: 63). Ağzdan <ağızdan (3109), gönlün <gönülün (2940), göksine <göküsine (3034), üzre <üzere (2993), ayruğun-dur <ayruğun-dur (3041), boynına <boyunına (3062), bellü <belülü (3460), ayrıl- <ayırıl- (3357), anuñ-çun <anuñ-ıçun (3437), ilt- <ilet- (3000).

1.2.2.2. Ünsüz Düşmesi

Seslerin birbiriyle münasebeti sırasında bir konsonantın düşmesidir. Bu hadise Türkçede genellikle vurgusuz olan orta hecenin düşmesi şeklinde inkişâf eder. Orta hecedeki konson yitimleri yanında, Eski Türkçeden bu yana art ve ön damaksıl seslerde düşme hadisesine sıkça rastlanmaktadır. ilerü <ilgerü (3006), bile <bir+le (3202), kamu <kamug (3311), oturdu <olturdu (3137), şu <şuv (3807), getireler <keltüreler (3907).

1.2.2.3. Karşılaşan İki Ünsüzden Birinin Düşmesi (Tekleşme)

Türkçenin fonetik özelliklerine bağlı olarak bir ses hadisesi sonrasında yan yana gelen iki ünsüzden birinin düşmesidir. Alıntı kelimelerde sık rastlanır. “Özellikle Arapça alıntı kelimelerde karşılaştığımız karşılaşan iki ünsüzden birinin düşmesi olayı, ünlü ile başlayan bir ek ünsüz tekleşmesi olan kelimeye getirildiğinde düşen sesin tekrar ortaya çıktığı görülmektedir.” (Köktekin 2011: 69). şekk <şekk (3674), havâş <havâşş (3306), dür <dürr (3493), şer <şerr (3700), hağ <hağğ (3053), sır <sırr (3498), hâr <hârr (2977), hadd <had (3874), hay <hayy (3307), gam <ğamm (3045).

1.2.2.4. Hece Yutumu

Yan yana gelen benzer hecelerden birinin düşmesidir. Bir fonetik hadise neticesinde iki ünlü arasındaki konsonantın düşmesi vokallerin çatışması (hiatus) ve büzülmesine (contraction) sebep olur. Bu durumda bir hece düşebilir (Banguoğlu 2011: 59). ayruğdur < ayruğ+durur (3825), nedür <ne+durur (2953), dirlig <tiriglig (3413), kimse <kim+er+se (3259), tavşan <tabışgan (3911), yaprağ <yalpırgak (3300),

1.2.3. Ses Türemesi

Ses türemesi bir ünlü veya ünsüz türemesi ya da ünsüzün ikizleşmesi şeklinde inkişâf eder. Türkçede nadir gözlenen bir durumdur. Ses türemesi: Türkçenin ses yapısına uygun olmayan bir sözcüğü fonetik olarak yakınlaştırabilmek için genelde yabancı kökenli sözcüklere eklenen sesler yoluyla meydana gelir.

1.2.3.1. Ünlü Türemesi

Ünlü türemesi Türkçede sözcüğün başında, ortasında ve sonunda inkişâf edebilir. Türkçe kelimelerde başta akıcı bir ses bulunmaz. Yabancı dillerden dilimize girmiş olan kelimelerde başta bulunan akıcı sesi bertaraf etmek ve Türk fonetik özelliklerine sözcüğü uydurabilmek için genelde dar olmakla birlikte bir ses türediği aşikârdır. Ortada ve sonda meydana gelen ünlü türemesi, Türkçenin ses sistemine uygun olmayan iç ve son seste çift konsonant bulunması sebebiyle gelişir. Dilimizdeki yabancı kökenli sözcüklerde rastlanan çift konsonantlı kelimelere dar bir ünlü getirilmesiyle ünlü türemesi meydana gelir.

Ünlü türemesi ana metin ve karşılaştırma metnimizde nadir olarak gözlenmiştir: hüsuf <hüsuf (3732), eyit- <eyt- (3044).

1.2.3.2. Ünsüz Türemesi

Süer Eker ünsüz türemesini, sözcüğün özgün biçiminde bulunmayan bir ünsüzün sonradan çeşitli seslik nedenlerle ortaya çıkması olarak tanımlar (Eker 2011: 268). Metin içerisinde çeşitli sebeplere bağlı olarak ön, iç ve son seslerde bazı konsonant türemeleri gerçekleşmiştir. Ünsüz türeme hadisesi genelde /y/ sesinin türemesi şeklinde ortaya çıkar. Arap alfabesinde bulunan "hemze" (ء) ve "ayn" (ع) seslerini barındıran sözcükler Türkçeye uygun bir sesletim oluşturamadığından, bu sözcüklerde bulunan "hemze" (ء) ve "ayn" (ع) sesleri düşürülmüş yerine /y/ sesi getirilmiştir. Düşen bu seslerin yerine başka bir ses koyma ihtiyacı, hem düşen ses ardından yan yana gelen iki vokalin Türkçe gramer yapısına aykırı bir durum oluşturması hem de dilde kolaylık ve en az çaba yasası sebebiyledir. ‘acāyib <acāib (3336), ‘alāyık <alāik (3709), fāyız <fāiz (3479), bī-fezayil <fezāil (3164), rezāyil <rezāil (3164), dāyim <dā'im (3667), delāyil <delāil (3305).

1.2.3.3. Ünsüz İkizleşmesi

Türkçede nadir görülen bir ses olayıdır. Bir konsonantın kelime içerisinde tekrar etme hadisesidir. Bu hadiseye vurgu ve tonlama belirtmek için ağırlıklı olarak konuşma dilinde rastlanır. Türkçede; assı, anne, gibi birkaç kelime dışında alıntı yapılan yabancı kelimelerde ikiz ünsüz bulunur. Ünsüz ikizleşmesinin diğer bir nedeni; düşen sözcük ve hece sonrasında iki konsonantın yan yana gelmesidir. Metinde ikiz ünsüz bulunan birkaç Türkçe kelimeye rastlanmıştır: aşşı (3041), ıssı (3526), issi (3280).

1.2.4. Ses Değişmeleri

“Bir dilde kendiliğinden veya o dilin ses eğilimlerine bağlı olarak, kelime veya eklerde, bir sesin yerini genellikle kendisine yakın başka bir sese veya gelişme yolu ile kendisinden türemiş başka bir sese bırakması olayıdır.” (Korkmaz 1995: 195). Ses değişimleri “ünlü değişmesi” ve “ünsüz değişmesi” olarak iki şekilde görülür.

1.2.4.1. Ünlü Değişmesi

Ünlüler kelime içerisinde, diğer ünlülerle benzeşir veya ünsüzlerin etkisiyle değişime uğrarlar. Bu değişim art damak ünlülerinin incelenmesi ve ön damak ünlüsü hâlini alması veya ön damak ünlülerinin art damaksıl hâle gelmesi, geniş ünlülerin daralması veya dar ünlülerin genişlemesi ve son olarak da yuvarlak ünlülerin düzleşmesi veya düz ünlülerin yuvarlaklaşması²⁴ şeklindedir.

1.2.4.2. Ünsüz Değişmesi

1.2.4.2.1. Ünsüz Tonlulaşması

Eski Türkçeden bu yana iki ünlü arasında kalan tonsuz ünlünün tonlulaşma eğiliminde olduğu bilinmektedir. Özellikle bu benzeşme ekleme sırasında meydana gelir. Kelime üretimi veya çekimi sırasında kelime sonunda ya da ek başında bulunan ünlü tonlulaşır. “Modern dillerde birincil ya da ikincil uzun ünlülerin kısalmasıyla, ünlü benzeşmesi, birleşme ya da /c, ç, ş, y/ ünsüzlerinin etkisiyle ortaya çıkan çok sayıda ön damaksıllaşma örneği vardır.” (Eker 2011: 119). Metin içerisinde ünsüz tonlulaşmasına fazlaca rastlanmakla birlikte, tonlulaşmamış örnekler de bulunmaktadır: taş (3230), taşıl- (3013), tal (3103), taşra (3267), toğru (3212), tol- (3484), toldur- (3231) gibi.

t- >d- (ince sıradan)	
dégil (3396)	demren (3873)
demür (3455)	deñiz (3676)
düzdür- (3001)	dé- (3502)
dil- (3534)	dik (3534)
diken (3359)	dil (3720)
dile- (3263)	dirlig (3413)
diñle- (3214)	dökil- (3024)
t-/t->d- (kalın sıradan)	
dahı (2944)	dolan- (3454)
dutış- (3011)	dutul- (3313)
t-/t- > d- ~ t- :t-	
eyd- (3765)	eyit- (3044)
gid- (3042)	git- (3043)
dur- (3228)	tur- (3355)
dut- (3041)	üt- (3410)
ilet- (3738)	ilet- (2984)

²⁴ “Ünlü Uyumu” başlığı altında konu incelendiği için bu kısımda detaylandırılmamıştır.

isde- (2958)	iste- (3190)
işid- (3170)	işit- (3158)
doy- (3133)	toy- (3192)
yürid- (3906)	yürit- (3006)
yud- (3138)	yut- (3139)
k- >g-	
gec (3738)	géce (3237)
geç- (3538)	gel- (3330)
gerek (2964)	gettür- (3907)
gey- (3088)	gibi (3668)
gerkes (3322)	gid- (2970)
gök (3642)	göñl (3553)
gör- (3039)	gözle- (3215)
götür- (3454)	göz (3014)
gündüz (3293)	güneş (3767)
gün (3729)	
k- >g-	
toprağ (3037)	toprak (3787)
varlıg (3630)	varlık (3035)
ünlü ile başlayan bir ek aldığımda tonlulaşan tonsuz ünsüzler	
ayağ+ı <ayağ (3909)	birliğ+e <birlik (3253)
göbег+inde <göbег (3354)	gög+e <gök (3013)
kulağ+ıyla <kulak (3048)	kullıg+una <kullık (3591)
toğlıg+ında <toğlık (3191)	tuğag+ı <tuğak (3608)
yaprağ+ın <yaprak (3300)	yarağ+ın <yarak (3043)
yañağ+ı <yañağ (2961)	

1.2.4.2.2. Ünsüz Tonsuzlaşması

Tonlu bir ünlünün gerileyici veya ilerleyici benzeşme ile tonsuzlaşması hadisesidir. Bu benzeşme hadisesine metnimizde rastlanmadığından bu bölüm detaylandırmamıştır.

1.2.4.2.3. Ünsüz Sızıcılaşması

Ünsüz sızıcılaşması, dilde en az çaba yasası ve dilde ekonomi kanunlarına göre kelimenin söylenişte en pratik hâle getirilebilmesi adına patlayıcı bir ünsüzün yerine söylenişi daha kolay sızıcı bir ünsüz koyma eğilimi neticesinde ortaya çıkar.

-k- > -ğ-	
korğudan (3376)	dağı (2944)
yoğsa (3093)	yoğsul (3742)
-k- > -h-	
yuğa (3299)	

-ğ- > -ğ- / -g- > -ğ-	
ağaç (3299)	ağla- (3046)
ağz (3109)	ayağ (3909)
bāğ (2973)	bağışla- (3066)
bağla- (3119)	beg (3420)
beg (3073)	çağır- (3339)
déğil (3624)	degül (2969)
degşüril- (3103)	dög- (3345)
egerçi (3184)	oğul (3022)
ög- (2968)	şığ- (2939)
şığın- (3129)	taş (3230)
taşıl- (3013)	toğru (3212)
toğlık (3191)	uğra- (3407)
yağdur- (3024)	yağmur (3766)
yarāğ (3043)	yig (3073)
b- > v- , -b > -v	
ev (3909)	var (3040)
var- (3059)	vér- (3224)

1.2.5. Hece Kaynaşması

Yanyana bulunan iki öbekten birinin son sesi ile ikincisinin ön sesinin birleşip kaynaşması hadisesidir. Bu durumda, hecelerin kaynaşmasıyla hece sayısı azalır. Örnekleri şöyledir: çünkü <çün+ki (2970), çünkü <çün+kim (3087), kendüz <kendü+öz (3046), ne-çün <ne+içün (3041), ne-çündür <ne+içündür (3788), ney-çün <ne+içün (2954), n'étđi <ne+étđi (2971), n'ola <ne+ola (3372), n'olısar <ne+olısar (3745), n'işe <ne+işe (3698), k'ola <ki+ola (3005), k'anı <ki+anı (3205), k'anda <ki+anda (3097).

1.3 ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

1.3.1. Kelime Yapımı

1.3.1.1. Yapım Ekleri

Sözcüklere eklenerek yeni sözcükler, yeni kelimeler oluşturmaya yarayan eklerdir. Banguoğlu kelime tabanları ve onlara eklenen üretim yani kelime yapım eklerini üretim vasıtaları olarak tanımlar. Buna göre üretim yapmak demek bir taban ile bir üretim ekini belli şartlar dâhilinde bir kavramı karşılamak üzere birleştirmek demektir (Banguoğlu

2011: 155). Üretim yani kelime yapım ekleri: Fiilden fiil, isimden fiil, isimden isim, fiilden isim yapan ekler olarak dört gruba ayrılır.

1.3.1.1.1. Fiilden Fiil Yapan Ekler

Ek:	İşlevi:	Örnek:
/-Ar-/	geçişlilik	gider- (3075), çıkar- (3872)
/-dUr-/	geçişlilik	ıoldur- (3231), uydur- (3594), karışdur- (3399), etdür- (3593), kaldur- (3079)
/-(I)l-/ , /-(U)l-/	edilgenlik	ayrıl- (3357), dutul- (3313), dikil- (3019), açıl- (2959), veril- (3396)
/-(I)n-/ , /-(U)n-/	dönüşlülük	görin- (3287), sevin- (3058), şıgın- (3129), urun- (3080), bilin- (3665), bulın- (3249),
/-(I)ş-/	dönüşlülük	karış- (3812), yapış- (3505), dutış- (3011), eriş- (2990)
/-mA-/	olumsuzluk	olma- (3177), şanma- (3574), tutma- (3437), yatma- (3229), dutma- (3342), verme- (3701)
/-t-/ , /-(I)t-/ /-(U)t-/	geçişlilik	yürit- (3006), berkit- (3123)
/-Ur-/	geçişlilik	düşür- (3100), bitür- (3840), geçür- (3433), getir- (3443)

1.3.1.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler

Ek:	Örnek:
/+A-/	beñze- (3353), beze- (3226), dile- (3244), uğra- (3407)
/+Ar-/	başar- (3045), yeşer- (3721), yaşar- (2961), sarar- (3721)
/+At-/	ilet- (2984)
/+lA-/	ağla- (3046), añla- (3214), avla- (3151), bağışla- (3066), besle- (3706), gizle- (3779), gözle- (3215), işle- (3554)
/+lAn/	işlen- (3247)
/+rA-/	sıçra- (3474)
/+tA-/	iste- (3190)
/+ter-/	göster- (3233)

1.3.1.1.3. İsimden İsim Yapan Ekler

Ek:	Örnek:
/+An/	çemen (2979), demren (3873)
/+cIlAyIn/	sencileyin (3326)
/+CA/	niçe (3484)
/+dAş/	yoldaş (3199)

/+düz/	gündüz (3293)
/+(g)erİ/	ileri (3512)
/+eş/	güneş (3767)
/+İİ/	yeşil (3756)
/+İİk/ , /+IUk/	birlik (3689), demeklik (3616), aylık (3576), varlık (3635), karâñuluk (3664), yavuzluk (3576)
/+IU/	adlu (3248), boynuzlu (3911), burunlu (3931), kanatlı (3258), yoğlulara (3096), bellü (3460), dürlü (3821), gerekli (3775)
/+rA/	taşra (3344)
/+rAk/	kickirekdurur (3657)
/+sUI/	yoğsula (3742)
/+sÜz/	issuz (3527), yılsuz (3280), ağılsuz (3936), belürsüz (3021), sensüz (3106), çâresüz (3150)

1.3.1.1.4. Fiilden İsim Yapan Ekler

Ek:	Örnek:
/-A/	yara (3148), bile (3000), çevre (3490), gece (3237)
/-I/	deri (3460)
/-k/-k/	büyük (3341), ırak (3700), şovuk (3797)
/-Im/	çizim (3821)
/-In/	tütün (3411)
/-İş/	barış (3399)
/-mağ/mek/	olmak (3278), arıtmak (3894), olmak (3529), yaşamak (3322), etmek (3043), gitmek (3043), atmağ (3278), arıtmağ (3894)
/-mAz/	görinmez (3206)
/-mİş/	yémiş (3301)
/-mur/	yağmur (3766)
/-U/	kapu (3125), karşı (3504), korku (3012), koğu (3136)
/-(U)ğ/	artuğ (3067), ayruğ (3271)
/-(ü)m/	ölüm (3061)
/-gU/	sevgüsini (3740)

1.3.2. Kelime Çekimi Ve Çeşitleri

1.3.2.1. İsimler

1.3.2.1.1. İsim Çekim Ekleri

“İsim çekimi iyelik ve hâl çekimi şeklinde karşımıza çıkar. İyelik ekleri ismi isme bağlarken, hâl ekleri ismi isme ya da ismi fiile/yüklem fiiline bağlar.” (Daşdemir 2014: 69). İsim çekim eklerini dört başlık altında incelemek uygun olacaktır.

1.3.2.1.1.1. Çokluk Eki

Çokluk ekleri birden fazla varlığı veya varlığın birden fazla oluşunu ifade etmek için kullanılır. Türkçenin çokluk eki eski dönemlerden modern zamanlara kadar /+lAr/ ekidir. “Çokluk belirli ekler, bazı son çekim edatları, yahut belirli vasıflarla ifade edilebilir. Bu, ifade edilmemişse, teklik ifadesi tekliği değil, belirsizliği ifade eder. Çokluk eki tek tek fertlerin yahut iş ve hareketlerin çokluğu söz konusu ise kullanılır.” (Gabain 1988: 62). Metin çerisinde rastlanan örneklerden bazıları: ağaçlar (3280), cānlara (2949), kulaqlar (3014), kullar (3509), deryalar (3711), tağlar (3179), uçları (3443), yılanlar (3271), başlara (3513).

1.3.2.1.1.2. İyelik Ekleri

İyelik varlığın aidiyetini belirtir. Varlık iyelik eki aldığı durumda bir kişi veya bir varlığa aittir. Türkçede iyelik kavramı güçlüdür. Bir kelimeye sadece bir iyelik eki getirilebilir. Çünkü bir varlığın birden fazla sahibi olmaz (Karaağaç 2012: 328). Bir varlığın veya niteliğin sahibini veya niteliğin kime ait olduğunu gösteren iyelik Türkçede özel belirleyici sözcük ve eklerle temsil edilir (Daşdemir 2014: 69).

Şahıs:	İyelik eki:	Örnek:
1. tkl. şhs.	+m,+U)m	canumdan (3225), cengüme (3574), dirliğümde (3046), kendüzümi (3046)
2. tkl. şhs.	+ñ, +Uñ	ayağun (3352), gönün (2969), burunun (3929), işün (3555)
3. tkl. şhs.	+I, sI	ayağı (3909), dili (3085), eli (3494), koğusu (3109)
1. çkl. şhs.	+mUz, +(U)mUz	odumuza(3223), hālümüz (3221), nefsumüzi (3226)
3. çkl. şhs.	+lArI	başları (3317), kuşları (3506), oğları (2995)

1.3.2.1.1.3. Aitlik Eki

Türkçede aitlik eki /+ki/ dir. Bu ek eski dönemlerden beri ünlü uyumuna uygunluk göstermektedir. “Bu ek isim kök ve gövdelerine doğrudan geldiği gibi, isimlerin ilgi hâli ve bulunma eki almış şekillerinden sonra da gelir.” (Ercilasun 2007: 50). Metinde rastlanan örneği: dünki (3752) dir.

1.3.2.1.1.4. Hâl Ekleri

Hâl ekleri, kelimenin anlamını değiştirmeden ona görevler yükleyen eklerdir. Bu ekler ismi isme, fiile, edata bağlar ve cümle içindeki diğer kelimelerle ilişki kurarak isimlerin cümlede görev almasını sağlar.

1.3.2.1.1.4.1. Yalın Hâl (Ø)

“Bu durum, adın hiçbir varlık veya özellik ile ilişkilendirilmediği bir durumdur; fakat dilin sözlük kullanımından farklı bir durumdur. Yalın durum çekimi, söz öbeklerinde niteleyici (sıfat) durumu; cümlelerde yapıcı veya olucu (özne) durumudur. Adların başka bir ögeye bağlı olmayan normal teklik, çokluk, aitlik ekli ve iyelikli şekiller, yalın durumlarıdır: ev, evler, evdeki, evim gibi.” (Karaağaç 2012: 331). İsmın eksiz yani yalın hâli aynı zamanda belirsiz hâldir. İsimlerin yalın hâline metin içerisinde sıkça rastlamak mümkündür. Örneklerden bazıları: altı (3664), od (3410), iki (3686), var (3377), söz (3116), çeri (3862), kaç (2958), sen (2955), yedi (3804), tal (3103).

1.3.2.1.1.4.2. İlgi (Tamlama) Hâli

İsmın başka bir isimle ilgili ve ilişkisi olduğunu belirten durumdur. İlgi hâli Eski Anadolu Türkçesinde /-(n)Uñ/ şeklindedir. İlgi hâli eki birinci adın sonundadır. İkinci ad genellikle iyelik eki alır (Korkmaz 2017: 112). Bağlı bulunulan isim ile başka bir isim arasında ilgi kurulurken ilgi hal eki kullanımının yanında eksiz /Ø/ gösterim de mevcuttur.

-1. +Uñ/ +nUñ

İsim ile isim arasında ilgi kuran bu ek belirtili isim tamlamaları oluşturur. Bu ekin ünlüsü dönem içerisinde dar-yuvarlaktır. anuñ adı (2966), sénüñ ümîdüñle (2947), bunuñ kanın (3764), kamunuñ yüzlerinde (3924), yılanuñ dirligi (3143), kendünüñ canın (3573), herbirinuñ adın (3660), zinetine dünyanuñ (3708), kendünüñ zâtı (3630), nesnenüñ çaresin (3155).

-2. + Ø

İlgi hâlinin eksiz gösterimi belirtisiz ad tamlamaları meydana getirir. Örnekleri şu şekildedir: kıavs burcından (3233), can şafâsın (3065), ‘ömr mişbâhına (3773), Sikender kıânıdır (2956), iki leşker arasında (3865), ‘aşr ehlinde (3196), İskender sözi (2971), gül şavkıında (2975), Fışratullah naķşına (3264), memleket taķtı (3614).

1.3.2.1.1.4.3. Yükleme Hâli

Eski Anadolu Türkçesinde yükleme hal ekleri /+I, +nI, +Ø/ dir. Bir isim ile başka bir isim arasında ilgi kurarken yükleme hâl ekini alan ad eylemden etkilenen taraftır.

-1. +(y)I < +IG

ağacı (3418), otı (3418), toprağı (3822), sözi (3695), seni (2968), nebâtı (3426), adı (3427), kaşrı (3526), tuşağı (3608).

-2. +nI

birini (3196), yoklığını (3631), gönlünü (2942), başını (3034), ağızını (3142), varlığını (3633), kimini (3831), adını (3628), okını (3281), dördünü (3401).

-3. +Ø

fil cengin (2997), tarikat şerhin (3049), haşuñ emrin (3062), taş vasfın (3759), Çin şehrin (3547), kendünüñ canın (3149), encāmuñ fikrin (3072), İskender sözün (2971), kudret kemālin (3333), bedāyi^c suretin (3240)

1.3.2.1.1.4.4. Yönelme Hâli

+(y)A

Yönelme hâl eki varlığa yönelme ve yaklaşma ifade etmektedir. Günay Karaağaç, eylemin yönünü gösteren ve yaklaşma ifade eden bu durumun daima ekle yapıldığını, bu ekin ana işlevinin daima yaklaşma olduğunu ve ekin ana işlevi olan yaklaşımdan başka yer, zaman, karşılaşma, neden, ilgi, gereklilik, görüş vb. bildirmek gibi işlevleri de olduğunu söyler (Karaağaç 2012: 338). Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan bu ek Eski Türkçede /-Ka/ şeklindeydi (Gabain, 1988: 63). Daha sonra /k/ sesi düşmüş ve bu ek /a/ olarak Türkçede devamlılık sağlamıştır. varlığa (3634), tağa (3130), toprağa (3798), oğa (3534), taşta (3497), şaha (3136), oda (3269), yarına (3723), bunlara (3815), etrafı (3906).

1.3.2.1.1.4.5. Bulunma Hâli

+dA

Bu ek yerde, zamanda, eylemde bulunma ifade eder. Eski Türkçeden bu yana ek /+dA/ olarak kullanılmış değişikliğe uğramamıştır. ağaçta (3301), arada (3020), bahırda

(3366), yolda (3753), altda (3080), burada (3028), toprakda (3787), orada (3410), dünyada (3561), deryada (3334).

1.3.2.1.1.4.6. Ayrılma Hâli

+dAn

“Söz öbeklerinde ve cümlelerde eylemin gösterdiği hareketin kendinden uzaklaştığını bildirmek için, uzaklaşılan varlığın adı, uzaklaşma durumunda bulunur. Uzaklaşma durumu için daima ek kullanılır.” (Karaağaç 2012: 341). Ayrılma hâl eki uzaklaşma ve çıkma ifade etmek dışında cümlede kaynak ve başlangıç gibi anlamlara da işaret eder. Metindeki örnekleri: yandan (3598), ırakdan (3268), tozdan (2987), vatandaşdan (3441), taşdan (3349), aradan (3284), ağaçdan (3120), bulardan (3136), korkudan (3012), şovukdan (3795).

1.3.2.1.1.4.7. Eşitlik Hâli

+CA

“Eski Türkçeden günümüze çok fazla değişiklik gösteren bir ek değildir. Eski Türkçede /+ça +çe/ şeklinde olan eşitlik hali eki EAT’de çoğunlukla /+ca +ce/, bazen de /+ça +çe/ şeklinde yer almaktadır.” (Köktekin 2011: 93). Bu ek eşitlik, karşılaştırma yapmak veya miktar belirtmek için kullanılır. ardınca (3003), durduğınca (3355), önince (3944), t̄aḳatumca (3195).

1.3.2.1.1.4.8. Vasıta Hâli

+IA (<ile), +(y)ıla, +(y)IA, ile

İsmin belirttiği varlık veya nesnenin, fiilin hareketinde aracılık veya birliktelik bildiriminde bulunan ektir (Korkmaz 2017:113). Vasıta hâli eylemin bir varlığın aracılığı ile ve onun ifade ettiği zamanda yapıldığını gösterir. Bu hâl çekimi hem edatlı hem de eklidir. Ada getirilen ek, eylemin ne zaman, ne ile, nasıl yapıldığını ifade etmeye yarar. Vasıta hâli durum, tarz, zaman, neden, sonuç vb. birçok bilgiyi, birer durum niteleyicisi olarak yükleme ilişitirir (Karaağaç 2012: 344). ilm+ile (3226), zaḥm+ıla (3122), rāḥat+ıla (3290), rāy+ıla (3587), leyl ile (2972), ḍarb+ıla (3034), topraḡ+ıla (3400), mihr ile (3236), anuñ+ıla (3404), ayaḡı+y+ ıla (3910).

1.3.2.1.1.4.9. Yön Hâli

-1. +ArU (<GARU)

Yön eki eylemin hangi yönde yapıldığını işaret eder. ET’de /-ĠArU, -ĶArU/ olarak kullanılan bu ek dilin doğal gelişimi neticesinde /-ġ/ sesinin düşmesiyle /-ArU/ şeklini almıştır. Ek, EAT’den bu yana kalıplaşmış olarak birkaç kelimedede varlığını sürdürmektedir. Metin içerisinde “ilerü< ilgerü” sözcüğünde rastlanmıştır: Fîli yüritdi ilerü fūr-ı şāh (3006).

-2. +rA

/-ĠArU/ yön ekinin uzantısı ve kalıntısı olarak karşımıza çıkan /+rA/ ekine incelediğimiz metinde “oradan <ol+aradan (2955), şöñra <şoñ+ara (3047), taşra < taş+ra (3344)” kelimelerinde rastlanmıştır.

1.3.2.1.1.5. İsimlerde Soru Şekli

+mI

Soru eki isim ve fiillere getirilebilen ve soru kavramını cümleye yükleyen ektir. Cümleye soru anlamı katan bu ek ön veya arkasında bulunan sözcükten ayrı yazılır. “Vurgusuz soru eki /+mI/ soru işlevinin dışında getirildiği tümceye söyleyiş biçimine ve tonlamaya göre şaşma, inkâr anlamları verebilir; rica ya da emir tümceleri yapar.” (Eker 2011: 337). Metindeki örnekleri: ola mı (3734), var mı (3920), kişi midür (3583), ére mi (3373).

1.3.2.2. Zamirler

Zamirler geçici olarak isimlerin yerini tutan sözcüklerdir. “Bu zamirler aralıkları şahıslar hâlinde ve temsil yoluyla karşılarlar. Bütün varlıklar birincisi konuşan, ikincisi dinleyen üçüncüsü adı geçen olmak üzere üç şahıs altında toplanır. Bir de bunların çokluk şekilleri vardır.” (Ercilasun 2007: 54). Geniş bir kullanım alanına sahip olan zamirleri altı alt grupta inceleyebiliriz.

1.3.2.2.1. Şahıs Zamirleri

Kişilerin yerini tutan zamirler şahıs zamirleridir. Şahıs zamirleri, varlıkları kişi olarak temsil eden ve kişi adlarının yerine geçen isimlerdir. Bütün varlıklar teklik ve

çokluk biçimleri ile üç şahısta toplanır: birincisi konuşan veya konuşanlar, ikincisi kendisine söz söyleyen veya söylenenler, üçüncüsü de sözü edilen şahıs, nesne veya şahısları nesnelere karşılayandır (Korkmaz 2017: 391).

Şh. zm.:	Kullanılış şkl.:	Örnek:
1. tkl. şhs.	ben benden béni	ben tarikat şerhin éderem saña (3049) béni benden soñra tā hod kim aña(3047) béni kim ol nūr baħrına girem (3227)
2. tkl. şhs.	sen sende sendedür senden sensin senüñ sensüz seni seni senin senüñ sencileyin	bilesin ol şāniñ üñ sen kudretin (3371) bu fezāyil sende ger olursa cem (3167) ey ki sendedür celāl-ıla cemāl (3224) ne gele senden eyit çün ölesin (3044) şamulara çünki sensin çāre pes (3221) kim senüñ fikrün hıṭāyı kıldı çīn(3620) sensüz olmasun bu ‘ālem bir nefes (3106) ki isteyü geldi ümīd ile seni (2946) çün komaz seni kaçansa yér bu yér (2968) ne-durur māhiyyetin senin bilen (3622) her ki ol senüñ ümīdüñle gele (2947) sencileyin meyli eyle oldı anuñ (3326)
3. tkl. şhs.	ol ol ki oldur oldurur ol-ıdı aña añadur anı anuñ anuñla anuñladur anuñdur anuñ-çun anıñ-ıçun anuñ-ıla anuñsa anlar anlara anları anlarda anlardan	‘āqıl ol kim bunı añmaya yére (3057) ol ki taşı nūr éder dutma şekk (3350) zāt oldur çün var éde anı ḳadīm (3628) oldurur keşti necātına kilīd (3369) kim ol-ıdı server ü tāt-ı ümem (3325) hem géru aña olurlar muttaşıl (3673) ki oradan mebdē añadur ma‘ād(3712) kendüne anı şana‘at eylegil (3190) görübēn anuñ ‘acīb-i hilḳatin (3252) geldi zühr anuñla zerrīn āyine (3235) arada anuñladur éy fikri pāk (3691) ḳuvvet ü kudret anuñdur kemāl (3841) biri anuñ-çun kim öküzü şehriyār(3126) anıñ-ıçun kim sikender cengini (3570) anuñ-ıla toymayan kişi ac öle (3192) ger cihān anuñsa hem muhtāc olur (3191) oradan anlar belürsüz oldılar (3318) anlara görinse insāndan biri (3287) yéri ki anları yudarken ejdehā (3127) el yérine anlarda vardı bāl ü per (3926) līkin olur zāhir anlardan eşer (3646)

	anlaruñla anda andan	anlaruñla bir neberd eyledi şāh (3864) anda oldı ser-firāz u nāme-ver (3869) nefs-i ālāyişin andan zāyil ét (3065)
1. çkl. şhs.	biz bize bizden	biz kimüz bārī vü bizden ne gele(3250) bize elţāfuñ gerek hem-rāh ola (3220) biz kimüz bārī vü bizden ne gele(3250)
3. çkl. şhs.	olar olara olaruñ anlara anları anlarda anlardan anlardur anlaruñla	büt-perest-idi olar kıamu yaķın (3860) aşlda tamğac olara hān-ıdı (3883) cinn-idügin bildi olaruñ şehriyār (3219) k'étdi rüşen günü anlara siyāh (3864) yéri ki anları yudarken ejdehā (3127) el yérine anlarda vardı bāl ü per (3926) pes olur vācıblık anlardan beri (3693) türk kim adı-y-la anlardur tatar (3875) anlaruñla bir neberd eyledi şāh (3864)

1.3.2.2.2. İşaret Zamirleri

Varlıkları işaret ederek, göstererek karşılayan zamirlerdir. İşaret zamirleri bir ya da birden fazla sözcüğün yerini tutmak için kullanılabilir veya tek başlarına cümlede görev üstlenebilirler.

İşaret zm. :	Kullanılış şkl.:	Örnek:
añ/ol/o	aña anuñ anı andan anuñla anuñ-ıla anda anuñ-çun anıñ-ıçun anuñdı anda-y-ıdı anuñladur anuñdur ol ol ki ol kim ol dahı ol-dur ol-durur	ol yılanlardan aña yol bulımaz (3277) zāhirin anuñ riyādan eyle pāk (2943) rahmetüñden eyleme nev-mīd anı (2946) şūh-ı zālımdür kıl andan sen hāzer 2955) ki ola iskender çerisi anuñla red (3005) anuñ-ıla toymayan kışı ac öle (3192) kim ne bunda rahm var ne anda mihr (3040) biri anuñ-çun kim öküzi şehriyār (3126) anıñ-ıçun kim sikender cengini (3570) kim anuñdı türk ü kışmir ü veğan (3548) her ağaçuñ ki anda-y-ıdı pāyesi (3275) arada anuñladur éy fikri pāk (3691) kıvvat ü kıdret anuñdur u kemāl (3841) Mülk ol ger anı maçmür édesin (2970) ol ki taşı nür éder dutma şekk (3350) çākil ol kim bunı añmaya yére (3057) ol dahı hem iki kısm olur hemīn(3652) oldur ecnās-ı fezāyil bil yaķın (3165) ki ol-durur bī-şek şırāt-ı müstakim (3215)

	ol-ıdı	kim ol-ıdı server ü t̄ac-ı ümem (3325)
anlar	anlar anlara anları anlardan anlarda anlaruñla anlardur	oradan anlar belürsüz oldılar (3318) kıldı evi ƙanlı-y-la anlara bend (3124) yéri ki anları yudarken ejdehā (3127) l̄ikin olur zāhir anlardan ešer (3546) var ki yoƙ anlarda deyyār u diyār (3676) anlaruñla bir neberd eyledi šāh (3864) türk kim adı-y-la anlardur tatar (3875)
bu	bu buna bunu bunca bunuñ bu kim bunda bundadur bundan	K̄imyādur bu vü ol ‘anƙā meger (3197) ne ‘aceb āšārdur baƙƙıl buna (3289) ‘aƙıl ol kim bunu añmaya yére (3057) bunca serverler daƙı anuñla bile (3879) daƙı ƙarına érišimez bunuñ (3329) kaşdı bu kim f̄il şafını éde sed (3005) bunda biñ yıl ger imāret édesin (3042) kaşr issı gitdi ƙaşrı bundadur (3526) bundan artuƙ kim bu ƙaşr içi tamām (3524)
bular	bular bularuñ bulardan	ol aradan çün bular kuc étdiler (3942) İmtizācından bularuñ bī-gümān (3804) çün ƙoƙu aldı bulardan ejdehā (3136)
bunlar	bunlaruñ bunlara	bunlaruñ terk̄ibi nedendür eyit (3786) ger bürüdet bunlara ğālib ola (3815)
şol	şol	şol ki aña érigelürdi dün ƙar̄ir (3080)

1.3.2.2.3. Dönüşlülük Zamirleri

Gerçekleşen bir eylemin gerçekleştirene dönüşünü ifade etmek için kullanılan zamirlerdir. Bu zamirler aynı zamanda işaret edilen kişiyi pekiştirmek için de kullanılabilir. Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesi ve modern Türkçeye kadar, dönüşlülük zamiri metnimizde de rastladığımız şekliyle “kendi/ü ve kendüz” olarak kullanılmıştır.

Dönüşlülük zm.:	Kullanış şkl.:	Örnek:
kendü	kendü kendüden kendüye kendüne kendünüñ	kendü boyında iki yüz biñ dilir (2985) kendüden uluya éden pençe t̄iz (3573) pes gerek her baş ƙuta kendüye yas (2964) kendüne anı şana‘at eylegil (3190) kendünüñ cānın düşüre rence t̄iz(3573)
kendüz	kendüzinden kendüzin kendüzümi	kendüzinden ola zātı kendünüñ (3630) kendüzin ƙaşa ururdu götürüp (3454) kendüzümi dirliğümde aƙlaram (3046)

2.3.2.2.4. Soru Zamirleri

Yerini tuttıkları adı soru yoluyla temsil eden zamirlerdir. Kastedilen nesneyi veya kimseyi arayan soru zamirleri isim çekimine tâbi olur ve çeşitlenirler (Banguoğlu 2011: 367).

Soru zm.:	Kullanılmış şkl.:	Örnek:
kim	kim kimde kimden kime kimüz	kim bilür kim nice döndi döne devr (3070) kimde ‘iffetle mürtüvvet olmaya (3194) kimden olmuşdur mürekkeb bu şuver (3832) kime eyledi vefā bu rüzigār (3727) biz kimüz bārī vü bizden ne gele (3220)
ne	ne neden nedendür ne-durur nedür neler ne-y-di	miḥnet-i dūzaḥ nedür u odı ne (3440) ol neden kurşun bu bakır kıl bedīd (3787) bunlaruñ terkībi nedendür eyit(3786) ne-durur nefsiñ kemāli rıfķ u şabr (3188) dédi hind ehline bu vādī nedür (3492) gör neler kılur yaradan ‘ālemi (3312) ne-y-di evvel şoñra n’olısar bile(3745)
ķanda	ķanda	ķaşr uşbu ķaşrı yapan ķanda dur (3526)

1.3.2.2.5. Belirsizlik Zamirleri

“Belgisiz zamirler, varlıkları aşağı yukarı göstermeye yarar. Belirsizlik zamirleri tuttıkları adlar belli olmayan zamir türü olup genellikle, belirsizlik sıfatlarına iyelik eklerinin getirilmesiyle oluşturulur.” (Eker 2011: 359).

Belirsizlik zm.:	Örnek:
ayruķ	kādir ayruķdan nice isdeye ‘avn (3850)
birbiri	birbirine érdi leşker fevc fevc (3020)
birbirin	ķünkü gördi birbirin iki sipāh (3006)
birisi	birisi daḥı ‘amel éy pür-hüner (3171)
birisin	hīle-y-ile birisin şāh-ı cihān (3313)
birisinde	cümle ‘üryān birisinde yoķ libās (3425)
her biri	üç kişi her biri bir ğurrān peleng (2994)
her birinüñ	añlaya her birinüñ ḥāşiyetin (3250)
her birine	añlaya kim her birine bu ḥavāş (3306)
her birinde	her birinde ḥāş bir nesne gerek (3688)
her birinden	pes bularuñ her birinden girdi kār (3770)
her ki	her ki ol séñüñ ümīdüñle gele (2947)
her kim	aḥmedī sözini her kim dinleye (3467)

her kime kim	her kime kim ére ol bī-cān olur (3784)
her ne kim	her ne kim éderse ol zībā éder (3273)
hiç nesne	hiç nesne olımaz aña siper (2967)
ķamu	līki ķanatlu ķamu şöyle ki tayr (3258)
ķamusı	ejdehā gibi ķamusı cān-şikār (3276)
ķamunuñ	yüzi boynında ķamunuñ başı yok (3408)
ķamusına	ki oldurur hālīķ ķamusına hemīn (3839)
ķamusında	ķoşar-ken var ķamusında bāl u per (3943)
kimi	kimi tağlardur u kimi bādiye (3678)
kimesne <kim+ise+ne	ne kimesne ķorķudan dér ne ölem (3061)
kimseye	kimseye étmedi vü étmeye mihr (2952)
kimseyi	kimseyi étmez ecel çengi rehā (3148)
kimsenüñ	kimsenüñ hergiz aña érmez elı (3495)
kimseden	varlığı kimseden olmaya anuñ (3630)
kimsene	kimsene bilmez anı ney-çün ‘ayān (2954)
kimseneden	kimseneden érmeye aña güzend (3031)
ne	şayd éder şāh u gedā ne bulsa yé (2966)
nesne	ķılalar her nesne kim bulına ķayd (3249)
cümle	ţoldı cümle kūh u deşt āvāz-ı kūs (2985)
cümlesini	cümlesini leşkerine ķıldı baħş (3881)

1.3.2.2.6. Baēlama Zamirleri

Baēlama zamiri bir kelime, kelime grubu veya cümleyi başka bir kelime, kelime grubu veya cümleye baēlayan; içinde zamir anlamı ve işlevi de bulunduran yapılardır (Korkmaz 2017: 426). Öncülünü başka bir yargı ile ilgilleyen zamirlerdir. Eski Türkçe ve Orta Türkçede yaygın olarak kullanılan “kim” zamiri yerini Eski Anadolu Türkçesi’nde “ki”²⁵ ye bırakmıştır (Banguoēlu 2011: 369).

Baēlama zm.:	Örnek:
ki	fīller üzere ki ola pīrüz-baht (2993) ķaçamadı fūr ki érmişdi ķazā (3033) söyle bir destān ki rūhı ķıla şād (3069)
kim	dahı şeytāna kim oldurur la‘īn (3930) geldi bir yér buldı kim yok aña hadd (3916) bir cemā‘at dahı kim şayd étdiler (3911)

²⁵ Farsça kökenlidir. Eski Anadolu Türkçesinin belirgin özelliēi olarak dilimize yabancı dilden girmiştir.

1.3.2.3. Sıfatlar

Bir varlığın vasfını bildiren veya o varlığı belirleyen sözcüklere sıfat denir. Sıfatların niteleyen ve belirten olarak iki türü vardır.

1.3.2.3.1. Niteleme Sıfatları

Niteleme sıfatları canlı veya cansız varlıkların renk, şekil, biçim, tat, koku, mesafe, huy, alışkanlık, beceri gibi çeşitli iç ve dış özelliklerini belirten sıfatlardır (Korkmaz 2017: 356).

-1. Yabancı Asıllı Niteleme Sıfatları

Niteleme sf.:	Örnek :
‘aceb	ne ‘aceb aşārdur baḡḡıl buna (3289)
‘acāyib	çok ‘acāyib cānavar ḡayd étdiler (3908)
semen-ber	bir semen-ber cismdür her yāsemen (2963)
perişān	bir perişān zülfden vérür ḡabar (2962)
mücevvef	biñ mücevvef fīl düzdürdi tamām (3001)
gül	bir yüzi gül dudāḡındandır (2965)
gül-gün	aldı eline şāh bir gül-gün ḡadaḡ (3901)
şayd	dédi şayd ehline kim édüp şitāb (3502)
rüşen	ki étdi rüşen günü anlara siyāh (3864)
vefā lu	itte ki etmek yér vefā lu et biter (3584)
nā-geh	ḡopdı yéryüzinde nā-geh zelzele (3011)
şahre	bīhi şahre taşına dem-sāz-ıdı (3517)
nākes	görmeye-y-di herkesü nākes yüzün (3580)
guşsa	ḡuşsa odında yanup bī-ḡāreyüz (3222)
lāyık	pes aña lāyık mükāfātın ḡıla (3202)
bī-tevāzu ^c	bī-tevāzu ^c kişi şeytāndan beter (3182)
bī-taḡammül	bī-taḡammül kişi olur bī-hüner (3182)
ḡahḡākī	ḡekdi ḡahḡākī ḡılıcın cem-nijād (3145)

-2. Türkçe Asıllı Niteleme Sıfatları

Niteleme sf.:	Örnek:
ayruḡ	kimine ayruḡ yérde vérür ol kemāl (3363)
yüce	gördi anda bir yüce ḡaşr āşikār (3516)
ara	ādemī-hū ara yérde yok ‘ayān (3921)
dürlü	dürlü āḡaçlar bitüp olmış ‘ayān (3821)
çizim	bir çizim yérde görürsin bī-gümān (3821)
ḡızıl	çün ḡızıl kükürdecek nuḡḡ érmeyin (3815)

ķara	şol eşerden ķara baķır ola ol (3812)
ulu	geldi gōrdi iřlenūr bir ulu kān (3780)
yig	ķūn daķı yig yēr gelūr-imiř ele (3697)
ķara	cehl ķarañu ķara gece hemīn (3486)
ķarañu	gūndūz olur ķarañu tūtinden ol (3411)
aķ	aķ tař olur ‘ālim ētdūgi ‘amel (3487)
şovuk	iss odı şovuk şuya ķarıřdurur (3399)

1.3.2.3.2. Belirtme Sıfatları

Belirtme sıfatları isimleri işaret etme, gōsterme, sayı miktar belirtme yahut belirsizlik belirtme olarak karşılar (Korkmaz 2017: 375). Belirtme sıfatları işaret sıfatı, sayı sıfatı²⁶, belirsizlik sıfatı, soru sıfatı olarak dōrt gruba yararılır.

1.3.2.3.2.1. İşaret Sıfatları

Nesneleri, kavramları işaret etmek amacıyla kullanılan sıfatlardır. İsimlerin önüne gelerek onları belirtmeye yararlar.

İşaret sf.:	Örnek:
işbu	iřbu vādī iķinde eser bir semūm (3497)
uşbu	nēredendūr uřbu āřār ēt nazār (3682)
ol	fīllerin ūstinde řuran ol sipāh (3007)
şol	ķār-ı ķīnī bu ne-ķūndūr řol ķadīd (3788)
bu	kimde kim yok bu şıfatlar fī'l-meşel(3213)

1.3.2.3.2.2. Sayı Sıfatları

İsmin sayıyla ilgili ķeřitli yōnlerini ōlķūsünü, sırasını, parķasını; ismin sayısal ōzelliklerini karşılayan sıfatlardır.

-1. Asıl Sayı Sıfatları

Asıl sayı sf.:	Örnek:
bir	bir yañađı lāle ķaddinden-durur (2961)
iki	iki ķapu dūzmiř-idi řāh āna (3125)
ūķ	ūķ ķiři her biri bir gurrān peleng (2994)
dōrt	ol bařīť uř dōrt ‘unřur ķıl řūmār (3655)
beş	beř deñizūñ her biri andan ķıķar (3675)

²⁶ Sayı sıfatı alt kategorileri olan sıra sayı sıfatı, ūleřtirme sayı sıfatı, kesir sayı sıfatı örneklerine metinde rastlanamadığı iķin bu sıfat tūrüne burada yer verilmemiştir.

altı	altı ay kış u karāñuluğ olur (3664)
yedi	yēdi şeh tiryāk dürtindi devā (3128)
biñ	biñ ʿuqābı çünki dutdılar tamām (3503)
yüz biñ	her güli yüz biñ sikender k̄anıdur (2956)
on iki biñ	on iki biñ dağı fıl-i ceng-cūy (2992)

1.3.2.3.2.3. Belirsizlik Sıfatları

İsimlerin sayı ve miktarını tam ve kesin olarak değil de onları yaklaşık olarak, belli belirsiz işaret eden sıfatlardır.

Belirsizlik sf.:	Örnek :
her	vardı her kuş éte urup bāl u per (3506)
ķamu	kim ķamu işlere bulmuşdı vuķūf (3521)
hiç	hiç nesne olmaz aña siper (2967)
cümle	pādişeh bilürdi cümle şanʿatı (3000)
bunca	néredendür fikr ét bunca eşer (3832)
birkaç	çünki birkaç gün yürüdi şehriyār (3747)
bir iki	ğam yéme bir iki gün ol şād-kām (3072)
her bir	tā ki baķmaya-y-dı ol her bir ele (3579)
çok	çok gemiler düzdü kim bahra gire (3245)
haylü	ķondı vü şāh-ıla çok haylü sipāh (3117)
niçe	éy niçe işler ki luţf-ıla biter (3595)

1.3.2.3.2.4. Soru Sıfatları

İsimleri nitelik ve nicelik olarak belirtmeye yarayan sıfatlardır. Soru sıfatının cevabı olan kelime yine bir sıfat özelliği taşımaktadır.

Soru sf.:	Örnek:
ķankı	ķankı sebze kim çemende yaşarur (2961)
ne	şāh pīre dédi ne çäre kılam (3324)
nice	nice taş eyle muşayķal ki āyine (3475)

1.3.2.4. Zarflar

Bir eylemin, bir sıfatın ya da başka bir zarfın anlamını zaman, yer, ölçü, nitelik, soru kavramları bakımından etkileyen kelimelere zarf denir. Zarf olma niteliğine sahip bir isim bir fiile çekim eki almadan bağlanmış ise zarf olur; çekim eki almış ise zarf olmaz, fiilin manasına doğrudan doğruya etki etmeyen onu tamamlayan bir isim unsuru olarak kalır. Zarf olan isimler eksiz olurlar veya eşitlik ve yön eki alırlar.” (Gülensoy

2005: 422). Metnimizde geçen zarfları beş ana başlık altında değerlendirmeyi uygun bulduk.

1.3.2.4.1. Zaman Zarfları

Bir oluş veya kılışın zaman içinde yerini gösteren zarflardır. Zaman zarfları fiillere getirilerek “ne zaman” sorusuna cevap verir ve fiillerin ifadelerine zaman anlamı yüklerler.

Zaman zf.:	Örnek:
āhīr	bu ne kudret-durur āhīr fikr ét (3386)
altı ay	altı ay kış u karāñuluğ olur (3664)
anda	çopmış-ıdı anda bir ner ejdehā (3428)
artuğ	senden artuğ hiç ümīdi yoğdurur (3067)
bir gün	bī-gümān bir gün ola kim yérine (3058)
bir iki gün	ğam yéme bir iki gün ol şād-kām (3072)
bir yıl dağı	ger çala bir yıl dağı ol ejdehā (3113)
bir zamān	ol denizde bir zamān kılup sefer (3406)
dāim	tāzedür bağında dāim berg ü bār (3060)
dutulduğı sāt	dutdı dutulduğı sāt vérđi cān (3313)
dün	ol ki baş çekmişdi dün eflākden (3079)
dünki gün	dünki gün kim devlet ile pādīşāh (3752)
érte géce	germ süribenüñ érte géce rāh (3316)
evvel	çanglıla evvel yüritdi fıli şāh (3009)
géc/ç	téz iledür séni ol çomaz géc (3738)
géce	çıldı géce rāyetini ser-nigün (3232)
günde	günde yüz dürlü döner ü māh u mihr(3725)
gündüzin	ağ taş olur gündüzin anda reşāş (3474)
hemīn	Ki ol ola ‘ayne’l-yağın dağı hemīn (2944)
hergiz	kimsentüñ hergiz aña érmez eli (3494)
iki gün	ac çodı anları iki gün müdām (3503)
imdi	bu ne mülk olur gel imdi ét çıyās (3330)
kış	ağacı ‘ūd otı sünbül kış u yaz (3418)
nā-geh	çopdı yéryüzinde nā-geh zelzele (3011)
ol demde	érđi vü bir çarb-ıla ol demde hem (3034)
ol zamān	fıller od heybetinden ol zamān (3015)
şubğ-dem	ğonca ki olur şubğ-dem ‘anber-fişān (2965)
şubğdur	şubğdur éy murğ-ı hoş-gü sāz çıl (3068)
şimdi	olduğı-çun şimdi ‘ağl ehl-i zelīl (35149)
tız	düşmenüñ kanına tız étmişdi ceng (3025)

uşbu gün	uşbu gün baş kalduramaz hākden (3079)
üç yüz yıl	oldı üç yüz yıl iner cismi anuñ (3329)
vaqt-ı sitiz	fıl file éricek vaqt-ı sitiz (3010)
yarın	n'olısar yarın bugün fikrin kıla (3556)
yazın	kimse yazın anda káfür alımaz (3277)

1.3.2.4.2. Yer ve Yön Zarfları

Bir oluş veya kılışın mekân içinde yerini, yönünü belirten zarflardır. Yer-yön zarfları anlatımları gereği fiillere gelir; “nereye”, “nerede” ve “nereden” sorularına cevap niteliği taşırlar (Banguoğlu 2011: 372).

Yer -yön zf.:	Örnek :
alt	uş yatup bugün yer altında çürir (3080)
ardınca	pes sürüp yürütdi ardınca sipāh (3003)
beri	böyle olsa olur éy gāfletden beri (3690)
gérü	gérü iskender sözün söyleyelüm (2971)
ilerü	fılı yürütdi ilerü fūr-ı şāh (3005)
taşra	oradan taşra uramazlardı kām (3267)

1.3.2.4.3. Nitelik Zarfları

Fiilde oluş ve kılışın, sıfatta vasfın bir niteliğini belirtmeye yarayan zarflardır. Nitelik zarfları bir kılışa veya bir vasma yaraşan sıfatlardır. “Nasıl” ve “nice” sorularını karşılarlar (Banguoğlu 2011: 373).

Nitelik zf.:	Örnek:
böyle	kendü āhir böyle tedbır eyledi (3568)
fevc fevc	birbirine érđi leşker fevc fevc (3020)
mevc mevc	kan revān oldı arada mevc mevc (3020)
nice	nice kim döndi döniser bu sipihr (2952)
sencileyin	sencileyin meyli eyle oldı anuñ (3326)
ser-nigün	zaħm yéđi şāh-ı hindü ser-nigün (3035)
şöyle	şöyle rüzī ét aña ğilme'l-yaķın (2944)

1.3.2.4.4. Soru Zarfları

Eylemleri soru yoluyla belirleyen belirteçlerdir. Bu kelimeler cümle içerisinde diğer zarflar ve zarf tümleçlerini bulma görevi üstlenirler.

Soru zf.:	Örnek :
kim	kim bilür dehrüñ ser-encāmı nedür (2953)
nétđi	für-ı hinde nétđi şerh eyleyelüm (2971)
ne-çün	aşşı ne-çün ayruğuñdur tãc u taht (3041)
ne	dağı ne ki aldı şãh-ı nĩg-nãm (3091)
neden	ol neden kuruşun bu baķır kıl bedĩd (3788)
nice	nice kim döndi döniser bu sipihr (2952)
niçe	niçe édersin eşerden sözi kes (3695)
nicesi	bu nicesi şun ^c olur kıl nazãr (3392)
nişe	bir dağı fikr eylegil nişe gele (3849)
nére	iş fesãdı néredendür bile rãst (3562)
ney-çün	kimsene bilmez anı ney-çün ‘ayãn (2954)

1.3.2.4.5. Azlık-Çokluk Zarfları

Önüne geldiği sözcüğün vasfını, miktarını, derecesini bildirmeye yarayan zarflardır. “Ne kadar” ve “ne derece” sorularını karşılarlar (Banguoğlu 2011: 372).

Azlık-Çokluk zf.:	Örnek :
çok	ķondı vü şãh-ıla çok haylü sipãh (3117)
key	key nüvãziş bulmayınca sãz-ı ‘ũd (3592)
az	azı ma‘mür u çoğı vĩrãn-durur (3677)

1.3.2.5. Edatlar

“Türk Dilinde Edatlar” adlı eserinde Necmettin Hacıeminoğlu adatları kendi başlarına manası olmayan, cümledeki diğer kelimeler ile münasebet kurma noktasında anlam kazanan alet sözler, vasıtalar olarak tanımlar. Ona göre edat dilin kuruluşunun temelinde bulunan cümlenin harcıdır (Hacıeminoğlu 1984: IV.). Türk dilinde edatlar, dilimizin zenginliği olarak kullanılan bazı kelimelerin belirli bir zaman sonra kalıplaşarak cümlede aynı görevde kullanılmasıyla oluşmuş yapılardır. Edatları sekiz ayrı kategoride değerlendirmek uygun olacaktır.

1.3.2.5.1. Çekim Edatları

İsimlerden sonra gelen ve bu isimle diğer cümle öğeleri arasında çeşitli yönlerden ilgi kuran kelimelerdir. Çekim edatları benzerlik, yakınlık, zaman, mekãn açılarından bağlı oldukları isim ile diğer öge arasında bağ kurarlar.

Çekim ed.:	Örnek :
bigi	baħr bigi hind-berri urdı mevc (2988)
beri	böyle olsa olur éy ğafletden beri (3690)
bile	bunca serverler daħı anuñla bile (3879)
dek	başını göksine dek kıldı ğalem (3034)
için	kıldı ğurrem ‘adl-ile ol mülk için (3741)
ile	bu söz ile çün oradan döndi şāh (3542)
ķadar	ol ķadar tuħfe viribidi ki şāh (3298)
artuķ	bundan artuķ kim bu ķaşr içi tamām(3524)

1.3.2.5.2. Bağlama Edatları

Bağlama edatları cümle veya cümle içindeki kelimeleri birbirine bağlar. Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesi dönemine farklı dillerle kurulan münasebetler ve alınan kelimeler edatların dilimizdeki varlığını genişletmiştir.

Bağlama ed.:	Örnek:
belki	belki ‘aql-ı kül daħı ğayrān olur (3415)
çun	olduğı- çun şimdi ‘aql ehl-i zellī (3514)
çü	anlara leşker çü yakın geldiler (3518)
çün	ne gele senden eyit çün ölesin (3044)
çünki	çünki gördi birbirin iki sipāh (3006)
çünkim	bu sözi çünkim tamām eşitdi şāh (3114)
daħı	Ki ol ola ‘ayne’l-yaķın daħı hemīn (2944)
egerçi	kemdür ölüden egerçi ölmeye (3184)
ger	ger bu eşyāda taammül kılasın (3333)
gerçi	gerçi temyīzüñ maķāmı oldı şāhv (3076)
gerçi kim	gerçi kim ola taḫī‘atda kerīm (3439)
illā	ķamu insān şekli illā kim müdām (3311)
ki	ol ki taşı nūr éder dutma şekk (3350)
kim	cehd ét kim topraęuñı éde nūr (3351)
līki	līki ķanatlu ķamu şöyle ki ḫayr (3258)
līkin	heyeti ķuşdur anuñ līkin başar (3367)
meger	bir ķişi dāvūd ‘aşrında meger (3328)
şöyle kim	şāh arada şöyle kim ceng-i peleng (3025)
tā ki	tā ki bile ‘umķ-ı miķdārın bunuñ (3326)
u	ne bilür kemmiyetini ḫül u ‘arz (3331)
velīkin	gevdesi yılan velīkin başı pīl (3374)
vü	mevz-idi yédükleri vü ney-şeker (3409)
yoħsa	yoħsa olur ol şöıra saña mār u renc (3093)

1.3.2.5.3. Karşılaştırma-Denkleştirme Edatları

Kelime veya grupları birbiriyle karşılaştırmak, aralarında mukayese yapmak amacıyla kullanılan edatlardır.

Krş- dnk. ed.:	Örnek:
gāh... gāh	gāh şayd-ı cān éderdi gāh dīn (3607)
ger...ger	ger gedādur u ger şāh-ı cihān (3036)
hem...hem	‘ilm menzil hem siyāset hem siyer (3175)
kimi...kimi	kimi tağlardur u kimi bādiye (3678)
ne...ne	ne mürüvvet ne keremden var eser (3197)
yā	diyediñ yāqūt u dürr yā la‘l-i nāb (3602)

1.3.2.5.4. Ünlem Edatları

Korku, heyecan, sevinç gibi çok çeşitli insanî duyguları dile getirmek için kullanılan kelimelerdir. Ünlemler genelde tek heceli dil yapılarıdır.

Ünlem ed.:	Örnek:
vay	vāy vāy -ıla vérür ‘ömrin yéle (3436)
vay ki	vay ki nefis éderse ‘aqluñı zebün (3055)
veh	veh ki zālimdür bu çarh-ı bī-vefā (2982)

1.3.2.5.5. Seslenme Edatları

“Bunlar isimlerden veya unvanlardan önce gelerek hitap hareketini bilhassa belirtmekten başka hiçbir mânâları olmayan sözlerdir. Bir kısmı taklidî kelimelerdir, bir kısmı ise kalıplaşmış diğer gramer unsurlarıdır. Bu sebeple menşelerini tespit etmek güçtür.” (Hacıeminoğlu 1984: 284).

Seslenme ed.:	Örnek:
é	bu yére bağlamağıl gönliñ é yār (2969)
ey	aḥmedī'nüñ éy kerīm-i bī-niyāz (2940)

1.3.2.5.6. Gösterme Edatları

Gösterme edatlarının kullanımı sıfat ve zamirler gibidir. Onlardan farkı sıfat ve zamirlerin nesnede gösterim ve bildirim yapması edatların ise hareketleri işaret etmesidir. Gösterme işlevi yanında kuvvetlendirme vazifesi de üstlenirler (Hacıeminoğlu 1984:

306). Gösterme edatlarından “tâ” ve “uş” edatlarına rastlanmıştır: şūreti-y-le ādemī tā pāy u ser (3257), kim gelür uş leşkeri-y-le şīr-i ner (2990).

1.3.2.5.7. Tekrar Edatları

Fiilin tekrar sayısını belirten edatlardır. Fiillerden önce gelir ve işin miktarını belirtirler. Metin içerisinde tekrar edatı olarak “kez” edatına rastlanmıştır: Toprağın biñ kez şuya şavurdı bād (2957).

1.3.2.6. Fiil Çekimi

Çekimli hâlde kullanılmayan fiil tabanları fiil çekimine tabi olarak isimlerle geçici kavram münasebeti kurar. Münasebet kurduğu isimlere göre merkezî unsur durumunda olan çekimli fiiller, bir yandan temel cümle içinde yer alan yan cümleleri isim, sıfat, zarf şeklinde isimleştirip temel cümlenin yargısına aktarırken bir yandan da temel cümlenin yüklem ismini meydana getirir (Daşdemir 2014: 95). Fiiller tek başlarına anlamlı ögelerdir. Cümle içerisinde fiilleri kullanabilmek için cümlenin durumuna göre çekimlemek gereklidir. Fiiller çekime girerken şahıs, kip ve zaman ekleri alırlar.

1.3.2.6.1. Fiil Çekiminde Kullanılan Şahıs Ekleri

Fiil çekiminde eylemi gerçekleştiren varlık öznedir. Özneye yani şahıs/kişiye getirilen ekler aynı zamanda özne göstergeleridir. “Çekimli fiildeki şahıs ekleri, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın hangi şahıslar tarafından yapıldığını bildiren bir gramer kategorisidir. Dolayısıyla bu ekler, fiilden oluş ve kılışı, bir şekil ve zaman kalıbı içinde şahıslara bağlayan eklerdir.” (Korkmaz 2017: 518). Türkçede kullanılan şahıs ekleri zamir, iyelik ve emir kökenlidir.

1.3.2.6.1.1. Şahıs Zamiri Kaynaklı Şahıs Ekleri

Bir fiilin oluşabilmesi için o fiili gerçekleştiren bir de kişiye ihtiyaç vardır. Zamir kaynaklı kişi ekleri Türkçenin eski dönemlerinde henüz kalıplaşmamıştı. Kişi ekleri zamanla kullanım bakımında daha belirli bir hâl almıştır.

Geniş zaman, şimdiki zaman, öğrenilen geçmiş zaman, gereklilik ve istek çekimlerinde şahıs zamiri kaynaklı şahıs ekleri kullanılmıştır (Korkmaz 2017, 518).

Şahıs:	Şahıs eki :	Örnek:
1. tkl.	+m, +(y)Am	etmişem (2948), bilem (3324), aňlamışam (3195), bağlaram (3046)
2. tkl.	+sIn	ölesin (3044), bilesin (3290), édesin (2970), bulasın (3075), olasın (3463)
3. tkl.	+Ø	ala (3077), artar (3180), çürir (3080), öle (3707), vara (3543)
1. çkl.	+(y)Uz, +vUz	bilevüz (3241), kılavuz (3241), āvāreyüz (3222)
2. çkl.	+sIz	édesiz (3537)
3. çkl.	+lAr	görürler (3541), bileler (3891), olalar (3814), bulalar (3814)

1.3.2.6.1.2. İyelik Eki Kaynaklı Şahıs Ekleri

Bilinen (görülen) geçmiş zaman, hikâye ve şart kipi fiil çekiminde iyelik eki kaynaklı şahıs ekleri kullanılmıştır.

Şahıs:	Şahıs eki:	Örnek:
1. tkl.	+m	dédüm (3818), görmedüm (3196), uğradum (3753)
2. tkl.	+ñ	añsañ (2957), olduñ (3163), sevdüñ (3698), şorsañ (3654)
3. tkl.	+Ø	açdı (3144), başladı (3401), dédi (3105), tağıldı (3013), verdi (3149)
1. çkl.	+K	yédük (3286)
2. çkl.	+ñUz	olduñuz (3528)
3. çkl.	+lAr	aldılar (3272), urdılar (3010), aňladılar (3893), ıaldılar (3314)

1.3.2.6.1.3. Emir Kaynaklı Şahıs Ekleri

Emir kökenli şahıs çekim ekleri 2. teklik/ çokluk şahıslar ve 3. teklik/çokluk şahıslarla kullanılır. Metin içerisinde teklik 2. ve 3. şahıs çekimlerinde emir kökenli şahıs ekleri kullanımına rastlanmıştır.

Şahıs:	Şahıs eki:	Örnek:
2. tkl.	-+ø, -ø+GII	eyle (2943), eylegil (2940), gör (3398), görgil (3082), bilgil (3166), vérgil (3242), söylegil (3626), fikr ét (3832)
3. tkl.	+sUn	olmasun (3164), etmesün (3441), érmesün (3458)

1.3.2.6.2. Fiil Çekiminde Zaman

Fiilin işaret etmiş olduğu eylemin, zamanın hangi noktasında gerçekleştiğini belirten yapılar fiilde zaman kategorisidir. Bu kategoriler basit ve birleşik kipler şeklinde varlık gösterirler. “Fiil zamanı konuşma ânıyla bağlantılı olarak bir vakanın ya da durumun gerçek zamanına yerleşmesine denir. Daha farklı söylenecek olursa fiil zamanı konuşmada belirtilen vakanın oluş ânının, konuşma ânına bağlanmasıdır. Bunun için fiil zamanı dil bilgisinin araçlarını kullanır. Fiil zamanının sınırları önceden tayin edilmiş ve gerçek zamana göre daha belirlidir.” (Benzer 2012: 13).

1.3.2.6.2.1. Basit Kipler

1.3.2.6.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman söz konusu eylemin konuşulan zamandan daha önce gerçekleşmiş olduğunu ve anlatıcının da olaya şahit olduğu durumda kullanılan zamandır. Fiil tabanlarına /-dI, -dU/ eki getirilerek oluşturulur.

Şahıs:	Zaman+şahıs eki:	Örnek:
1. tkl.	-dU+m	uğradum (3753), dedüm (3818), görmedüm (3196)
2. tkl.	-dU+ñ	kalduñ (3053), olduñ (3055), bulduñ (3093)
3. tkl.	-dI+Ø	oldı (3056), aldı (3088), yandı (3108), kıldı (3112)
2. çkl.	-dI+ñuz, dü+nüz	olduñuz (3528)
3. çkl.	-dI+lAr	urdılar (3010), oldılar (3673)

1.3.2.6.2.1.2. Anlatılan Geçmiş Zaman

Fiil tabanlarına /-mIş, -mUş/ eki getirilerek oluşturulur. Eylemin konuşulan tarihten önce gerçekleştiği anlamını taşır. Bu ek söylenişte anlatıcının bizzat olaya tanık olmadığı ve farklı bir yerden duyum aldığı veya olaya eylem gerçekleştikten sonra vakıf olunduğu anlamını taşır (Gülsevin, Boz 2010: 64).

Şahıs:	Zaman+şahıs eki:	Örnek:
1. tkl.	-mIş+Am	añlamışam (3195), bağlamışam (3195), tutmuşam (3625)
3. tkl.	-mIş+Ø	yapışmış (3508), tutmuş (3916), olmuş (2958), sıvanmış (3120)

1.3.2.6.2.1.3. Geniş Zaman

Eylemin her zaman yapıldığını veya yapılacağını bildirir. Geniş zaman eki /-°r/ dir. Geniş zaman cümlesi oluşturulurken Eski Anadolu Türkçesinin Modern Türkçeden farkı düz-dar ünlüler yerine yuvarlak-dar ünlülerin tercih edilmesidir (Gülsevin, Boz 2010: 71).

Şahıs:	Zaman+şahıs eki:	Örnek:
1. tkl.	-(U)r+Am	bağlaram (3046), ağlaram (3045), éderem (3049)
2. tkl.	-(A)r+sın	édersin (3695), bilürsin (3335), görürsin (3821), olursın (3929)
3. tkl.	-(A)r+Ø,-Ur+Ø	éder (3770), eğer (3767), kıılır(3771), olur (3784), kıalır (3798), érişür (3914), vértür (3772)
1. çkl.	-(A)r+Uz	édertüz (3221)
3. çkl.	-(A)r+lAr, (U)r+lAr	yürürler (3293), delerler (3499)

1.3.2.6.2.1.4. Gelecek Zaman

Bu ek Eski Türkçede /-dAçI/ şeklindeydi. Türkçenin ilerleyen dönemlerinde /-gAy/ şeklini almış, Eski Anadolu Türkçesinde gelecek zaman eki olarak /-IsAr/ şekli görülmektedir. Metin içerisinde gelecek zamanın bu şekline 3. teklik şahıs çekiminde rastlanmıştır: döniser (2952), gidiser (3726), n'olısar (3745), olmayısar (3567), tolmayısar (3485).

1.3.2.6.2.1.5. İstek Kipi

İstek kipi fiilin anlamına niyet, istek, arzu katan bir tasarlama kipidir. Bir eylemin gerçekleşmesinin yapılma arzusunu veya eyleme niyet edildiğini belirtir. Ek /-A/ şeklindedir. Bu ek Eski ve Orta Türkçede /-gA/ olarak kullanılırken ekin 13. yy. dan başlayarak ilk sesi olan /g/ eriyerek kaybolmuştur. (Korkmaz 2017: 577).

Şahıs:	Zaman+şahıs eki:	Örnek:
1. tkl.	-(y)A+m	kılam (3324)
2. tkl.	-(y)A+sIn	şanasın (2995), olasın (3044), urasın (3238)
3. tkl.	-(y)A+Ø	kıala (2945), ola (2947), bula, (2951), kıta (2964), kııla (2998)
1. çkl.	-(y)A+vUz	kılavuz (3241)
2. çkl.	-AsIz	édesiz (3537)
3. çkl.	-(y)A+lAr	dutalar (3502), olalar (3809), bulalar (3814), getüreler (3250)

1.3.2.6.2.1.6. Şart Kipi

Şart eki Eski Türkçe döneminde /-sAr/ şeklindedir. Eski Anadolu Türkçesi dönemine kadar ekin sonunda bulunan akıcı /+r/ sesi düşmüş ve ek /-sA/ şeklini almıştır. Bu ekin getirilmiş olduğu yan cümle ana cümlenin tümleci veya başka bir tümlecini zarfıdır (Daşdemir 2014: 136).

Şahıs:	Zaman+şahıs eki:	Örnek:
1. tkl.	-sA+m	şorarsam (3198)
2. tkl.	-sA+n̄	kılsañ (3155), isdeseñ (2958) , añañ (2957), olsañ (3073)
3. tkl.	-sA+Ø	bulsa (2966), işlerse (3554), ursa (3109)
3. çkl.	-sA+lAr	görseler (3939)

1.3.2.6.2.1.7. Gereklilik Kipi

“Türkçede gereklik kavramı, fiil kök ve çatılarına [meli, malı] allo-morflarının eklenmesiyle elde edilir. Bu allomorflarla yapılan birinci şahıs fiil grupları konuşan kişinin kendine dönük zorunluluğunu ifade eder (internal obligation). Aynı allomorflar öteki kişiler için kullanılırsa bu kişiler için güçlü öneriler taşırlar.” (Göknel 2013: 71). Gereklik eki Eski Anadolu Türkçesinde fiilden isim yapım eki olarak kullanılmıştır. Bu ek Osmanlıca içinde kullanım sahasına çıkmıştır (Ergin 2011: 113). Anlatıma gereklik kavramı /-mAlı/ eki haricinde bazı kelimeler kullanılarak da katılabilir. Eski Anadolu Türkçesinde gereklik kipi kullanımda olmadığı için “gerek” sözcüğü anlatıma gereklik ifadesi katmak için kullanılmıştır.

Gerek: Pes **gerek** her baş tuta kendüye yas, çünkü bu yerden koyup gitmek **gerek** (3043), sende cem^c ola **gerekdür** bu şıfat (3211), gövde nedür cān **gerek-durur** ciger (3343), şirk i tevḥīd-ile arıtmağ **gerek** (3894).

1.3.2.6.2.1.8. Emir Kipi

Eylemin yapılması gerektiğinin bir buyruk olarak belirtilmesidir. Emir kipi eksizdir. Metnin incelediğimiz bölümündeki fiillerin emir hâl çekiminde /-(y)AyIM, -(y)AyUM –sIn, –sUn, -GII, -(y)AIUM/ eklerine rastlanmaktadır.

Şahıs:	Zaman+şahıs eki:	Örnek:
1. tkl.	-(y)Ayİm -(y)AyUm	diyeyim (3327), bileyim (3633), eydeyüm (3175)
2. tkl.	-Ø, -Gİl	eylegil (2941), bilgil (3166), étgil (3240), tutğıl (2941)
3. tkl.	-sUn, -sIn	almasun (3347), étsün (3458), olmasun (3106), érmesün (3458)
1. çkl.	-(y)AlUm	söyleyelüm (2971), eyleyelüm

1.3.2.6.2.2. Birleşik Kipler

Birleşik fiilde ortaya çıkan çekimli şeklin manasına fiillerden biri hem kökü hem zaman ve şekil eki ile diğeri şekil ve zaman eki ile katılır. Yardımcı fiilin çekimli bir şekli başka bir fiilin çekimli bir şekli ile birleşerek birleşik bir çekim ifadesi oluşturur. Birleşik fiilin görülen geçmiş zamanına “hikâye”, öğrenilen geçmiş zamanına “rivâyet” adı verilmiştir. Birleşik fiillerde asıl fiil önce, yardımcı fiil sonra gelir (Ergin 2011: 20).

1.3.2.6.2.2.1. Hikâye

Birleşik kipli bir fiilin hikâyesi oluşturulurken kip eki almış esas fiile /i-/ ek fiilin /-DI/ geçmiş zaman hâli getirilir. Hikâye kipi geçmişte gerçekleşmiş, hâlen gerçekleşmekte olan eylemlerin geçmişte kaldığını bildiren ve onları hikâye eden birleşik kiptir. Çekim oluşumunda / i-/ ek fiili genelde görünmezdir (Korkmaz 2017: 645).

1.3.2.6.2.2.1.1. Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Fiil + mİş + I- DI + şahıs eki

Şahıs:	Kip+hikâye+şh. e.:	Örnek:
3. tkl.	-mİş+Ø-dI+Ø -mİş+I-dI+Ø	olmuşdı (3021), bulmuşdı (3521), kodurmuşdı (3448), çekmişdi (3079), olmuş-ıdı (3023), yemiş-ıdı (3286), kopmuş-ıdı (3428)

1.3.2.6.2.2.1.2. Geniş Zamanın Hikâyesi

Fiil + °r + I- DI + şahıs eki

Şahıs:	Kip+hikāye+şh. e.:	Örnek:
3. tkl.	-Ar+Ø-dI+Ø, -(A)r+I-dI+Ø -Ur+Ø-dı+Ø -Ur+I-dı+Ø	yağardı (3391), sürerdi (3137), uçar-ıdı (3262), geçer- idi(3455), yér-idi (3432), uyur-ıdı (3432) bilür-idi (3571), kıılır-ıdı (3871), urur-ıdı (3873)
3. çkl.	-ür+ler+Ø-di	görürlerdi (3268), iltürlerdi (3431), geçürürlerdi (3433)

1.3.2.6.2.2.1.3. İsteğin Hikâyesi

Fiil + A + I- DI + şahıs eki

Şahıs:	Kip+hikāye+şh. e.:	Örnek:
2. tkl.	-(y)A+Ø-dU+ñ	diyedüñ (3024)

1.3.2.6.2.2.2. Rivayet

Herhangi bir durumu veya eylemi rivayete bağlı kalınarak anlatma şeklidir. İnceleme metnimizde rivayet kiplerinden geniş zamanın rivayeti örneğine rastlanmıştır.

Geniş zamanın rivayetine bir örnekte rastlanmaktadır: Kim cezâyirde **éderlermiş** karar (3319).

1.3.2.6.2.2.3. Şart

“Birleşik zamanlı fiillerin şartı, kip eki almış bir esas fiile, /i-/ ek-fiilinin şart kipinin getirilmesiyle oluşturulur. Bu birleşik kip, kendi yapısındaki şarta bağlı oluş ve kılışı cümledeki asıl fiille ilişkili kılarak asıl fiilin tamamlayıcıları görevini yüklenir.” (Korkmaz 2017: 671)

1.3.2.6.2.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

Şahit olunan ve geçmişte kalmış bir oluş ya da kılışın şarta bağlılığını belirten birleşik kiptir. Yapısı: “-dU+ñ+I-sA+Ø” şeklindedir. Bu kip, metin içerisinde 2. teklik şahıs çekiminde karşımıza çıkmaktadır: añladuñ-ısa (3715)

1.3.2.6.2.2.3.2. Geniş Zamanın şartı

Geniş zamandaki bir oluş ya da kılışın şarta bağlılığını belirten birleşik kiptir.

Şahıs:	Kip+şart+şh. e.:	Örnek:
1. tkl.	-Ar+Ø-sA+m	şorarsam (3198)
2. tkl.	-r+Ø-sA+ñ -(A)r+I-sA+ñ -Ur+I-sA+ñ -Ur+Ø-sA+ñ	añlarsan (3370), tutarsan (3820), isderseñ (3177), dilerseñ (3180), -iseñ (3098), éder-iseñ (3489), (3724), uyarısañ (3702), varur-ısañ (3683), kılırsañ (3699)
3. tkl.	-(A)r+Ø-sA+Ø -Ar+I-sa+Ø -Ur+Ø-sA+Ø -Ur+I-sA+Ø	éderse (3372), uğrarsa (3497), dilerse (3263), işlerse (3554), olursa (3167), vérürse (3365) görürse (3372), vérilürse (3356) olur-ısa (3199), kılır-ısa (3404)

1.3.2.6.2.2.4. İken Zarf-fiil Şekli

1.3.2.6.2.2.4.1. Anlatılan Geçmiş Zamanın “iken” Şekli

Metnimizde anlatılan geçmiş zamanın “iken” şekline bir örnekte rastlanmaktadır: hulle-i bağ **olmuş-iken** sebze-kâr (3102) 2

1.3.2.6.2.2.4.2. Geniş Zamanın “iken” Şekli

Metnimizde geniş zamanın “iken” şekline iki örnekte rastlanmaktadır: coşar-**ken** var çamusında bāl u per (3443), İşbu sözleri éder-**iken** beyān (3530)

1.3.2.6.2.2.5. Fiil Çekiminde Soru Şekli

“Olup bitmesi bilinmeyen bir kılış veya oluşu çekimlemek için geçişli fiile bir /-mi/ eki getiririz. Bu da fiilin bütün kiplerine uygulanabileceğinden her fiilin bir soru çekimi meydana gelir.” (Banguoğlu 2011: 454). Metnimizde rastlanan örnekler: saña yérde ola **mı** nedür gümân (3734), güneşün ére **mi** nûrına fütûr (3373) şeklindedir.

1.3.2.6.3. Fiilimsiler

1.3.2.6.3.1. İsim-fiiller

İsim-fiil ekleri fiillere eklenerek onları isimleştiren eklerdir. Bu ekler /-mA, -mAk -mAkılık, -Iş, -Uş/ dan oluşur ve kelime gruplarını isim-fiil grubuna dönüştürür. İsim-fiiller bir durum, kılış veya oluşun isimleşmiş şeklidir. Buradaki fiiller kendi anlamlarını oluşturdukları isim-fiil yapısına aktarmazlar. Bu yapılarda kişi ve zaman kavramı bulunmaz. Metnimizde sadece /-mağ, -mek/ isim fiil ekine rastlanmıştır: ‘Ahdine

aldanmak ki olur ‘ahd-i süst (3728), lîki kâfûr almak isdeyen kişi (3278), yaşamak kerkes gibi biñ yıl ne nefc (3322) nefi ne olmak rûüs ü yâ şudûr (3529), yâ bu dönmekden felek kâımı nedür (2953), iki öküz bulmağa şerrden felâh (3431), buldı ol elmâsı almağa zafer (3510), eyledi şâha muṭiç olmağı fikr (3581), dağı yeri yapmağa yok dest-re (3663), ‘adl yolın varmağ ola pîşesi (3744), cānı hoş tutmağa cām étdi ṭaleb (3750).

1.3.2.6.3.2. Zarf-fiiller (Gerundiumlar)

Fiillere zarf niteliği kazandıran yapılardır. Hiçbir zaman isim, sıfat yahut bir cümlenin yüklemi olarak vazife görmezler. Bunlar yüklem belirleyicisi, cümle belirleyicisi ve cümle başlatıcısı olurlar (Gabain 1988: 103).

1.3.2.6.3.2.1. Durum Zarf-Fiilleri

“Asıl fiildeki harekete çeşitli anlam ve işlev incelikleri katmak suretiyle fiilin kılınış tarzını bildiren zarf-fiillerdir.” (Korkmaz 2017: 883).

-A	kim seni dağı édebilür melek (3350)
-I	saña dağı véribilür bâl ü per (3388)
-(y)U	yüridi küt isteyü ol yola tiz (3447)
-(y)iken	işbu sözleri éder-iken beyân (3530) söyleriken bağladı dilin kafes (3720)

1.3.2.6.3.2.2. Zaman Zarf-Fiilleri

Yüklemi oldukları ara cümleyi zaman anlamı ile birlikte ana cümleye bağlarlar. Bu yapılar asıl fiile zaman ilişkileri ile bağlanmış zarf-fiillerdir.

-All	kaşrı yapılalıdan çok devr-idi (3519)
-(y)Inca	şubh olınca yürür çün şubh olur (3384) şubh olınca yürür çün şubh olur (3384) vâcib olmayınca varlık bulunmaz (3635) vérmeyince memleket girmez ele (3613) gitmeyince buradan müşğ olmaz ol (3355) vérmeyince memleket girmez ele (3613)
-dUkDa -dükde	çâresüz qalur ecel şunduğda çeng (3150) mümtezig olduğda anı ter kılar (3807) oğı çıkduğda kemândan berq-vâr (3873) koğusu érdükde olur seng müm (3109)

	süre ol şu'banı étdükde şikâr (3126)
-ıcağ, -icek	fîl fîle éricek vaqt-ı sitiz (3010) şâh oldur ki édicek ser-tiz ceng (3133) ol belüricek hevâ gül-şen olur (3368) n' olur ahvâlini gidicek göre (3736) ki ol anda varıcağ şâh-ı zemîn (3544)
-mAdIn	yarın olmadın şarardı bî-ğazân (3721) ‘arız olsa nuş bulmadın tamâm (3811) karışup bir olmadın éy nig-nâm (3813) kaldı bî-nuţ étmedin sözün tamâm (3720) mehrecân esmedin oldı zâr u zerd (3722)

1.3.2.6.3.2.3. Bağlama Zarf-Fiilleri

Bağlama zarf-fiilleri yüklemi oldukları iç cümleyi ana cümleye bağlarlar. Bu zarf-fiiller cümle içindeki oluşun birbiri ardına veya sıralı olarak yapıldığını belirtir.

-(y)Up/b	kankı lâle ki açılıb yérden biter (2959) kavs burcından çıkıub zerrin siper (3233) dutişup kibrît-ile güherçile (3011) şığınup allâha girdi ol eve (3128) düşüp ol dem oldı ğarğ-ı hâk ü hün (3035)
-(y)UbAn -IbAn	oluban saĸfa çıkup kıllur karar (3796) görüben anuñ ‘acib-i hilkatın (3252) tiz-bârân édüben şeh leşkeri (3534) vérüben tamğac'a tãc-ıla külâh (3882) şâh andan çıkıban ola rehâ (3127) çün derileri yudıban döndi mâr (3449) dâm kırıban dutalar biñ ‘ükâb (3502) fıkr édiben baķırdan nig-nâm (3001) ürkıben mecmu‘ı kaçdılar revân (3015)

1.3.2.6.3.3. Sıfat-fiiller (Partisipler)

Sıfat-fiiller zamana baĸlı olarak fiili sıfatlaştıran yapılardır. İyelik eki almayan bu yapılar yüklemi oldukları iç cümleyi ana cümleinin sıfatı haline dönüştürürler.

-(y)An	fıllerin üstünde tıran ol sipâh (3007) bî-ğazândur anda olan nev-bahâr (3060) şâh olan ejdehâ kâmindadır (3132) kibrdür ĸazretten anı atduran (3186) anuñ-ıla toymayan kişi ac öle (3192)
---------------	---

	yolına peydā varan hayrān olur (3292) eylük eyleyen yavuzluğ bulmaya (3576) kim anı gören kişi kaldı taña (3590) işlenen işden olur hod bīm-i ser (3618) gün ki oldur ‘āleme véren cemāl (3729) bitüren ol hem yitüren oldurur (3840).
-dük, -duğ	mevz-idi yédükleri vü ney-şeker (3409) fehmi olınmazdı dédükleri kelām (3286) yémiş-idi pes yédükleri ta‘ām (3286)
-mİş	ki anda olmuş ola bu kamu ‘ayān (3837)

2.3.2.7. İsimlerde Bildirme

“Eski Türkçede ‘olmak/bolmak, ermek, turmak’ eylemlerinin kullanıldığını, daha sonra da ‘ermek’ ve ‘turmak’ eylemlerinin kullanım alanlarını genişleterek, Türkçenin ana yardımcı eylemleri olarak ortaya çıkışları süreci izler.” (Karaağaç 2012: 390).

1.3.2.7.1. Geniş Zaman

Şahıs:	Zaman+ şahıs e.:	Örnek:
1. tkl.	+(y)Am, +Ø	nādimem (2948)
2. tkl.	+sIn	ulusın (3314), halkınasın (3106)
3. tkl.	+Ø, +dUr, +durur	yoğdurur (3477), şuyıdur(3480), toludur (3623), ağdur (3756)
1. çkl.	+(y)Uz, +vUz	kimüz (3220), bī-çāreyüz (3222), āvāreyüz (3222)
2. çkl.	(-)	(-)
3. çkl.	+durur	işler-durur (3356)

1.3.2.7.2. Görülen Geçmiş Zaman

Şahıs:	Zaman+ şahıs e.:	Örnek:
3. tkl.	+I-dI+Ø, +(y)I-dI+Ø, +Ø-dI+Ø, +(y)Ø-dI+Ø	yéri-y-idi (3225), şehir-idi (3295), mevz-idi (3409) kāfūr-ıdı (3274), burunlulukdı (3932)

1.3.2.7.3. Şart

Şahıs:	Zaman+ şahıs e.:	Örnek:
2. tkl.	+Ø-sA+ñ	ādemiseñ (3706)
3. tkl.	+I-sA+Ø, +Ø-sA+Ø	var-ısa (3059), sultān-ısa (3745), anuñsa (3191)

1.3.2.8. Yabancı Unsurlar

Tarihi devirlerden modern zamanlara kadar Türkçe birçok kavim, millet ve coğrafyayla tanışmıştır. Bunların neticesinde EAT döneminde dinin ve siyasi sosyal eğilimlerin etkisiyle Arapça ve Farsçadan sentaktik ve fonolojik yapılar dilimize dâhil edildi. “Eski Anadolu Türkçesi; içinde Arapça-Farsça sözcükler bulunmakla birlikte gerek grameri gerekse söz dağarcığı bakımında ulusallık niteliğini koruyan, yalın, fakat anlatım gücü yüksek bir dildi.” (Eker 2011: 138).

1.3.2.8.1. Arapça Unsurlar

1.3.2.8.1.1. Başa Gelen Arapça Unsurlar

Unsur:	Fonksiyon:	Örnek:
bilā	yokluk	bilā-şek (3614)
el	belirtme	el-vedāc (3048)
lā	olumsuzluk	lā-budd (3152), lā-ḥavle (3460), lā-yezāl (3458), lā-cirem (3636)
zī	sahiplik	zī ‘alī kār-gāh (3414)

1.3.2.8.1.2. Sona Gelen Arapça Unsurlar

Unsur:	Fonksiyon:	Örnek:
āt	çokluk	riyāziyyāt (3172), muḥdişāt (3305), muḥdeşātı (3378)
eyn	ikilik bildirir	zū’l-ḳarneyn (2984), ḳavseyn (3212)

1.3.2.8.2. Farsça Unsurlar

1.3.2.8.2.1. Başa Gelen Farsça Unsurlar

Unsur:	Fonksiyon:	Örnek:
be	sıfat yapar	be-nām (3672)
ber	sıfat yapar	ber-kemāl (3310)
bī	olumsuzluk	bī-āb (3490), bī-cān (3784), bī-dil (3083), bī-vefā’ (2982)
hem	beraberlik	hem-rāh (3220), hem-rāz (3517)
nā	olumsuzluk	nā-bedīd (3482), nā-geh (3338), nā-dürüst (3728), nā-zībā (3372)
nīg	sıfat derecelendirme	nīg-nām (3169), nīg-baht (3119)
pür	sıfat derecelendirme	pür-nür (2942), pür-hüner (3171), pür-şafā’ (3236),

1.3.2.8.2.2. Sona Gelen Farsça Unsurlar

Unsur:	Fonksiyon:	Örnek :
vār	benzetme	bende-vār (3589), berķ-vār (3144), ŧem ^c -vār (3496)
ger	sahiplik	ķāre-ger (3118)
geh/gāh	yer bildirir	ħalvet-geh (3209), ķalb-gāh, (3028), kār-gāh (3264)
ver	sahiplik	nām-ver (3571)
ende	sıfat yapar	raħş-ende (2978)
mend	sıfat yapar	sūd-mend (3560)
ber	yol gösteren	rehber (3683)
dān	isim yapar	kār-dān (3250)
gīr	sahiplik	dest-gīr (3064), mülk-gīr(3777)
ī	isim yapar	reyhānī (2981), rümī (2997), daħħākī (3145)
(i)stān	yer bildirir	rīg-istān (3292)
kām	sıfat yapar	şād-kām (3072)
kār	sahiplik	sebze-kār (3102), sāz-kār(3400), kām-kār (3785)
sāz	yapan/eden	nağme-sāz (2950), dem- sāz-ıdı (3517)
ser	sıfat yapar	gürg ser (3918)
veş	benzetme	fīl-veş (3931)
zār	yer adı yapar	göl-zār (2973)

1.4. KELİME GRUPLARI

Kelime grupları bir cümle oluşturmeyen fakat cümlenin oluşmasına yardımcı birliklerdir. Söz öbekleri: belirli bir ifade tarzı ve kuralları olan; tek bir sözcük ile karşılanamayan; bir durum, olgu veya hareketi ifade etmek için kullanılan yapılardır. Söz öbeği: nitelenen-niteleyen, tamlanan-tamlayan, nesnelenen-nesneleyen, zarflayan-zarflanan gibi söz dizimlik ilişkilerle kurulur (Karaağaç 2012: 444).

1.4.1. Tekrar Grupları

Anlatımı güçlendirebilmek ve daha anlaşılır bir düzene getirebilmek için sözcüklerin tekrar edilmesidir. Tekrar gruplarının cümlede anlamı kuvvetlendirme, çokluk ve abartma bildirme, süreklilik ve ortalama yaklaşıklık belirtme özellikleri vardır (Eker 2011: 428).

-1. Aynen Tekrarlar

bir bir (3175), cev be cev (3335), fevc fevc (3020), gün gün (3770), mevc mevc (3020), pāre pāre (3504), zerre zerre (2958).

-2. Eş Anlamlı Tekrarlar

cevşen-ver süvar (2985), çok haylü sipāh (3117)

-3. Zıt Anlamlı Tekrarlar

gece gündüz (3101), gündüz gece (3738), dünya ʿuqbā (3052)

1.4.2. Bağlama Grubu

Metinde bağlama grupları “u, ü, ile” bağlama edatlarıyla oluşturulmuştur. gül ü faşl-ı bahār (2981), tāk u taht (3041), dünya vü ʿuqbāda (3064), mülk ü māl u zer (3090), laʿl ü mervārīd ü yāqūt u güher (3090), şāh-ıla çok haylü sipāh (3117), halk-ıla hulk-ıla (3203), celāl-ıla cemāl (3224), yer ü gök (3254), zīr ü zeber (3541), fikr-ile nazar (3332), rūʿis-ile sudūr (3529), kış u yaz (3418), leyl ile nehār (2972), bay u yohsula (3742), ʿaql u vehm (3259), şehir ü diyār (3433), fehm ü fikr (3415), yāqūt u güher (3090), kibrīt ile güherçile (3011), hilm ü veqār (3934), mülk ü genc ü māl (3092), peleng ü şīr (3150), teslīm ü rızā (3207), zevk u şafāʿ (2982), taş u kaya-y-ıdı (3269), kuvvet ü kudret (3841), māl u genc (3093), mülk ü mal u zer (3090), ĩmān u dīn (3890).

1.4.3. Sıfat Tamlaması

Sıfat özelliği taşıyan (niteleyen) bir isim ile nitelenen farklı bir ismin oluşturmuş olduğu birliklerdir. Tamlama oluşturan sıfat nitelemiş olduğu ismin önüne herhangi bir ek almadan getirilir. Sıfatlar bir takım oluşturduktan sonra tekrar bir isim özelliği kazanırlar. Metin içerisinde belirlenen sıfat tamlaması örneklerinden birkaçı şu şekildedir: dürlü ağaçlar (3821), kara gece (3486), ol sipāh (3007), üç kişi (2994), çok gemiler (3245), iki kapu (3125), şovuk şuya (3399).

1.4.4. İsim Tamlaması

Birden fazla ismin çeşitli anlamlar kurmak için bir araya gelmesiyle oluşan birliklerdir. Bu birlikler belirten (tamlayan) ve belirtilen (tamlanan) isimler çevresinde

kurulur. “Kimin hali eki olan -in aynı zamanda belirticidir. Başka bir deyişle kimin hali belirli bir hal olduğundan teşkil ettiği ad takımında belirten ad da belirli olur. Dolayısıyla bu ad takımına belirli ad takımı deriz. Buna karşılık belirten adın kim hali, yani salt hali ile yapılmış ad takımında birinci ad belirsiz olduğundan takım da belirsiz olur. Buradan belirsiz ad takımı adını alır.” (Banguoğlu 2011: 325). Metinde Türkçe ve yabancı birçok tamlama tespit edilmiştir.

Belirli isim tamlaması tamlayan adın ilgi eki, tamlanan adın 3. şahıs iyelik eki aldığı isim tamlamalarıdır (Korkmaz 2017: 285). ‘adlinüñ dīvānidur (2956), nergisüñ gözlerine (2974), sünbülün gīsūsı (2974), fūruñ ālını (3008), fīlün her biri (3016), anuñ üstine (3018), temyüzün maqāmı (3076), anuñ elinden (3097), ejdehānuñ gevdesin (3134), yılanuñ dirligi (3143), şandūkuñ kapusın (3144), anuñ elinde (3152), sāni‘ün muhtārılığın (3362).

Belirsiz isim tamlaması: Eski Türkçeden beri dilimizde en çok kullanılan ad yapımı şeklidir. Bu tamlama şeklinde tamlayan öge ek almaz. Metinde tespit edilen örnekleri: gül şavkıında (2975), fīl cengin (2997), iskender çerisi (3005), kişi kadri (3017), siyer ‘ilmin (3175), seḫā pīrāyesi (3193), guşsa odında (3222), vākvāḫ üni (3302), muḫdişāt aḫvālını (3305), ḫudret kemālin (3333), ḫayvān öninde (3390)

1.4.5. Unvan Grubu

Şahısların isimlerine eklenen ve lâkap, rütbe, sıfat, mevki ifade eden gruplardır. Metin içerisinde tespit edilen örnekler: zü’l-ḫarneyn-i şāh (2984), fūr-ı hindīye (2990), fūr-ı şāh (3006), şāh-ı cihān (3105), ehl-i kerem (3227), zü’l-Celāl (3382).

1.4.6. Ünlem Grubu

Bir duyuşu ve bir dileği canlı bir şekilde anlatmaya ve birine seslenmeye yarayan kelimelere ünlem denir. Ünlemler dildeki en eski kelime sınıfındandır. Ünlemlerin çoğu tek heceli, birkaçı da ikileme suretiyle yapılmış olan çift heceli söz birlikleridir. Bir ünlemle bir ismin biraraya gelmesinden ünlem grubu oluşur. Örnekler: é yār (2969), vay ki (3055), éy kerīm-i bī-niyāz (2940), éy mürīd (3063), éy bülbül-i ‘arş āşiyān (3228), yā bebr ü şīr (3111).

1.4.7. Sayı Grubu

Türkçede birden fazla hece ile söylenen sayılardır. Bu tür birlikler sayı grubu veya sıfat tamlaması şeklinde bulunurlar. Metinde: her güli **yüz biñ** sikender **ķānı**dur (2956), **on iki biñ** daħı **fīl-i ceng-cūy** (2992) gibi örneklere rastlanmaktadır.

1.4.8. Edat Grubu

Edat grubu, bir isim soylu sözcüğün yalın dururumdayken veya yaklaşma, uzaklaşma, ilgi durumu eklerinden birini alarak bir son çekim edatına bağlanması şeklinde oluşan dil birliğidir (Eker 2011: 430). Edat gruplarında asıl öge önce yardımcı öge sonra gelir. Metinde rastlanan örnekler: **kuş gibi** (3157), **oğ gibi** (3212), **et gibi** (3943).

1.4.9. İsim-fiil Grubu

Bir isim-fiil eki almış kelime ile başka bir kelimenin oluşturmuş olduğu birliklerdir. Bu birlikler, ana cümleye bağlanan yan cümleler oluştururlar. Metin içerisindeki örnekleri: **başladı kâfūr saçmağā** hevā (3104), **iki öküz bulmağā** şerrden **felāħ** (3430), **nefi ne olmağ** rūüs ü yā **şudūr** (3529) örnekleri tespit edilmiştir.

1.4.10. Sıfat-fiil Grubu

“Dilimizdeki bir kısım adlar /-An, -r, -Ar, mAz/ sıfat-fiillerinin bir addan sonra gelerek kalıplaşmasından oluşmuş sıfat-fiil kalıbındadır.” (Korkmaz 2017: 193). Sıfat-fiil grupları tam olarak cümle özelliği taşımazlar. Birlik oluşturduktan sonra tekrar isim özelliği kazanırlar. Örnekler: **fīllerin üstinde tūran** (3007), **hāzretten anı atduran** (3186), **toymayan** kişi (3192), **yolına peydā varan** (3292), **şuda olan cānavar** (3392), **gece şıçrayan** şu olur (3474), **niçe yaşarup kızaran** bāğ u verd (3722).

1.4.11. Zarf-fiil Grubu

Zarf-fiiller fiillerin geçici olarak zarflaşmış şekilleridir. Bu bloklar temel cümleye bağlanan yan cümleler oluşturur. Bu gruplar bağlama, görelilik, hâl, karşıtlık, kıyaslama, sebep, sınırlandırma, şart, üsteleme, vasıtalık ve zaman belirtmektedir.²⁷ Örnekler: **kaşrı**

²⁷ Detaylı bilgi için bkz. Daşdemir 2014: 100-106

yapılalıdan çok devr-idi (3519), ağzını aç**dukça** ol çengāl-i tīz (3142), ol tılısmı bozamaz geç**dukçe** aşr (3538), oķı çık**dukda** kemāndan berķ-vār (3873), vérmey**icek** renc olur hem mār u renc (3092), ol belür**icek** hevā gül-şen olur (3368), key nüvāziş bulmay**ınca** sāz-ı ũd (3592), gitmey**ince** buradan müşg olmaz ol (3355), yéri ki anları yudark**en** ejdehā (3125)

1.4.12. Birleşik Fiil Grubu

Birleşik fiiller çeşitli yapılardan bir araya gelmiş kelime gruplarıdır. Bu gruplar bir araya geldikten sonra yine tek bir anlamı ve kavramı işaret ederler. Birleşik fiiller bir fiil ile bir ismin oluşturduğu birliklerdir.

1.4.12.1. İsim+Yardımcı Fiil

“Salt kılış ve oluş bildiren etmek ve olmak fiilleri ve eylemek, yapmak, kılmak gibi anlamdaşları yalnız kullanışları dışında yardımcı fiil olarak birçok isim tabanları ile belirsiz nesne kalıbında kaynaşarak birleşik fiiller meydana getirirler. Salt anlamda kılış ve oluş ifade ettiklerinden o isim tabanlarını fiilleştirmiş olurlar, isimden (ad, sıfat, zarf) fiil yaparlar” (Banguoğlu 2011: 314).

et-/ ét-	fıkr et- (3161), hāşıl ét- (3065), rahmet ét- (3067), cehd ét- (3098), şabr ét - (3160), luţf ét- (3218), zıkr ét- (3386), pāre pāre ét- (3504), ceng ét- (3533), başş ét- (3658), ĩcād ét- (3847), ķayd ét- (3908)
eyle-	şerh eyle- (2971), nūş eyle- (3072), rüz eyle- (3218), zıkr eyle- (3356), fıkr eyle- (3356), ķaşd eyle- (3380), tertīb eyle- (3417), temāşā eyle- (3698), ķabūl eyle- (3819), neberd eyle- (3864)
ol-	rāy-engīz ol- (2999), ķāk ol- (3012), kan revān ol- (3020), mużaffer ol- (3029), āķil ol- (3057), bī-ħaber ol- (3073), zāyiċ olma- (3129), rūşen ol- (3168), pāyidār ol- (3177), muħtāc ol- (3191)
ķıl-	sāz ķıl- (2949), āvāz ķıl- (3068), ķāre ķıl- (3324), taammūl ķıl- (3333), cüdā ķıl- (3437), taşavvur ķıl- (3621), tāt at ķıl- (3891), fermān ķıl- (3906), şāfī ķıl- (3798), nūş ķıl- (3750)

“Et-, eyle-, ol- , kı-“ fiilleri haricinde farklı fiiller kullanılarak isim ve yardımcı fiilden oluşan birleşik fiillere de metnimizde rastlanmaktadır. eylük al- (3577), kanat al- (3387), koğu al- (3136), dīvān bağla- (3046), kemer bağla- (3195), ziyāde bulın-(3403), baş çek- (3079), gam yi- (3072), şaf yık- (3026), elmās yağdur- (3024), hoş söyle- (3611).

1.4.12.2. Fiil+Zarf-fiil+Fiil

Birleşik fiil tabanları oluşturan bu fiiller “tasvirî fiil” olarak da bilinir. Dört şekli vardır. Metnimizde yeterlik fiiliyle alakalı örneğe rastlanmış ve tarafımızdan detaylandırılmıştır. Geriye kalan tezlik²⁸, sürerlik²⁹, yaklaşma³⁰ tasvir fiillerinden bahis açılmamıştır.

-1. Yeterlik Fiili

/-A/ zarf-fiili üzerine “bil-“ fiili getirilerek oluşturulan bu yapı ihtimal ve yeterliliğin olduğunu belirtmektedir. Olumsuz şekli /uma-/ (yeterli olmamak, gücü yetememek) fiili ile yapılır. Metinden örnekler: édebilür (3350), véribilür (3388), kalduramaz (3079), koçulamazsın (3095), uramazlardı (3267), bulamazlardı (3271), édemezdi (3259), giremez (3523), beñzemez(3842).

²⁸ /I,U/ + ver-

²⁹ /A, I, Ip, Up/ + dur-, +gel-, +kal-, +gör-, +koy-

³⁰ /A/ + yaz-

İKİNCİ BÖLÜM

METİN

METİN OLUŞTURULURKEN UYULAN ESASLAR

1. Metinde 28^b, 29^a, 30^b... gibi numaralar varak numarasını, yukarıdan aşağıya doğru sıralanmış olan 3080, 3085, 3090... rakamlar ise beyit numarasını göstermektedir.
2. Varak numaraları **bold** olarak 12 punto karakteri ile gösterilmiştir. Varak numaralarının sağ üst köşesinde, varağın ön yüzünü göstermesi için “a” arka yüzünü göstermesi için “b” gösterimi sağlanmıştır.
3. Metin içerisinde geçen özel isimler küçük harf kullanılarak transkribe edilmiştir.
4. Nüsha karşılaştırması yaparken, karşılaştırılan nüshalarda eksik veya fazla mısra ve beyitler tespit edilmiş, dipnotlarda gösterimi sağlanmıştır.
5. Metinde anlamına ulaşamadığımız bir kelimeye rastlanmamıştır.
6. Metnin oluşturulmasında “Türk İlmî Transkripsiyon Sistemi” esas alınmıştır.

METİN

fāilātün fāilātün fāilün
(- v - - / - v - - / - v -)

DER-ḤĀTİME-İ DĀSITĀN BE-MŪNĀCĀT³¹

[A 26^a;B 108^b] 2940Aḥmedī'nüñ éy kerīm-i bī-niyāz
Kılma gönlin pāyimāl-i hırş u āz³²

Şāfi eylegil ḥasedden cānını
Pāk tutğıl küfrden ĩmānını³³

Göñlini tevḥīd-ile pür-nūr ét
Maʿrifet-le cānını maʿmūr ét³⁴

Zāhirin anuñ riyādan eyle pāk
Bāṭının ihlāş-ıla kıl tāb-nāk³⁵

Şöyle ruzī ét aña ʿilme'l-yaḳīn
Ki ol ola ʿayne'l-yaḳīn daḥı hemīn³⁶

2945 Ol tecellī-y-ile sırrına sürür
Şöyle-kim gide kudüret kıla nūr³⁷

Raḥmetüñden eyleme nev-mīd anı
Ki isteyü geldi ümīd ile seni³⁸

Raḥmetüñden ḥāşa kim nev-mīd ola
Her ki ol sēnüñ ümīdüñle gele³⁹

Her güneḥden ki etmişem ben éy kerīm
Nādimem estağfiru'llāhe'l-ʿazīm⁴⁰

³¹ DER-ḤĀTİME-İ DĀSITĀN BE-MŪNĀCĀT: FİDDUĀʿ VE'L MŪNĀCĀT B.

³² Bu beyit B nüshasında 2755. beyit olarak geçer.

³³ Bu beyit B nüshasında 2756. beyit olarak geçer.

³⁴ Bu beyit B nüshasında 2757. beyit olarak geçer.

³⁵ Bu beyit B nüshasında 2763. beyit olarak geçer.

³⁶ Bu beyit B nüshasında 2764. beyit olarak geçer.

³⁷ 2945 -B

³⁸ Bu beyit B nüshasında 2758. beyit olarak geçer.

³⁹ Bu beyit B nüshasında 2765. beyit olarak geçer. B nüshasında beyitler birbiriyle yer değiştirmiştir.

⁴⁰ Bu beyit B nüshasında 2766. beyit olarak geçer.

DĀSTĀN-I CENG-İ İSKENDER BĀ-FŪR-I HİNDİ VÜ
HELĀK-ŞODEN-İ FŪR⁴¹

Sāz kıl éy ʿandelīb-i hoş nüvā
Kim sözüñdür cānlara berg ü nevā⁴²

2950 Söyle fırsat var-iken éy nağme-sāz
Sūz-ile her perdede yüz dürlü rāz⁴³

[B 109^a] Kim ele girmez bu fırsat her zamān
Çarhdan kim buldı kim bula emān⁴⁴

Nice kim döndi döniser bu sipihr
Kimseye étmedi vü étmeye mihr⁴⁵

Kim bilür dehrüñ ser-encāmı nedür
Yā bu dönmeğden felek kāmı nedür⁴⁶

Sālehā döndi döniser bī-gümān
Kimsene bilmez anı ney-çün ʿayān⁴⁷

2955 Rengine kālma anuñ éy bī-ħaber
Şūh-ı zālimdür kıl andan sen ħazer⁴⁸

Bağ ki anuñ ʿadlinüñ dīvānidur
Her güli yüz biñ sikender kāmıdur⁴⁹

Her kimi añsañ sikender yā kubbād
Toprağın biñ kez şuya şavurdı bād⁵⁰

Zerre zerre isdeseñ eczā-yı ħāk

2949 ʿandelīb-i: ʿandelīb-ü B;/ 2952 vü étmeye: étmez hiç B;/ 1953 dehrüñ: dünya B;/ 2957 sikender:
feridun B;/ 2958 isdeseñ: istesen

⁴¹ DĀSTĀN-I CENG-İ İSKENDER BĀ-FŪR-I HİNDİ VE HELĀK-ŞODEN-İ FŪR: CENK-KERDEN-İ
İSKENDER BĀ-FŪR-I HİNDU VE HIRENMET-İ U

⁴² Bu beyit B nüshasında 2767. beyit olarak geçer.

⁴³ Bu beyit B nüshasında 2768. beyit olarak geçer.

⁴⁴ Bu beyit B nüshasında 2769. beyit olarak geçer.

⁴⁵ Bu beyit B nüshasında 2770. beyit olarak geçer.

⁴⁶ Bu beyit B nüshasında 2771. beyit olarak geçer.

⁴⁷ Bu beyit B nüshasında 2772. beyit olarak geçer.

⁴⁸ Bu beyit B nüshasında 2773. beyit olarak geçer.

⁴⁹ Bu beyit B nüshasında 2774. beyit olarak geçer.

⁵⁰ Bu beyit B nüshasında 2775. beyit olarak geçer.

Kaş u gözdür hatt u hâl olmuş helāk⁵¹

Kañkı lāle ki açılıb yérden biter
Bir semen-ber yañağındandur eşer⁵²

2960 Kañkı nergis ki açılıb olur ‘ayān
Bir gül-endāmuñ gözindendür nişān⁵³

Kañkı sebze kim çemende yaşarur
Bir yañağı lāle haddinden-durur⁵⁴

Her benefşe kim yér altından çıkar
Bir perīşān zülfden vérür habar⁵⁵

Bir semen-ber cismdür her yāsemen
Hāl dili-y-ledir görür⁵⁶ vā-yā sémen⁵⁷

[A 26^b]

Bī-emeldür bu cihān u tolu yas
Pes gerek her baş tuta kendüye yas⁵⁸

2965 Ğonca ki olur şubh-dem ‘anber feşān
Bir yüzi gül dudağındandur nişān⁵⁹

Şayd éder şāh u gedā ne balsa yér
Pes güzāf olmadı anuñ adı yér⁶⁰

Hīç nesne olımaz aña siper
Hīç kimse bulımaz andan mefer⁶¹

Çün kıomaz séni kaçansa yér bu yér
Varsa ‘aqluñ ögmegıl sen anı yér⁶²

2959 ber: ter, yañağındandur: toprağındandur B;/ 2960 açılıb: bitüp B;/ 2963 cismdür: cism A;/ 2964 u: pür, gerek her: pes gerekdür B

⁵¹ Bu beyit B nüshasında 2776. beyit olarak geçer.

⁵² Bu beyit B nüshasında 2777. beyit olarak geçer.

⁵³ Bu beyit B nüshasında 2778. beyit olarak geçer.

⁵⁴ Bu beyit B nüshasında 2779. beyit olarak geçer.

⁵⁵ Bu beyit B nüshasında 2780. beyit olarak geçer.

⁵⁶ görür -A

⁵⁷ Bu beyit B nüshasında 2781. beyit olarak geçer.

⁵⁸ Bu beyit B nüshasında 2782. beyit olarak geçer.

⁵⁹ Bu beyit B nüshasında 2784. beyit olarak geçer.

⁶⁰ Bu beyit B nüshasında 2785. beyit olarak geçer.

⁶¹ Bu beyit B nüshasında 2786. beyit olarak geçer.

⁶² Bu beyit B nüshasında 2787. beyit olarak geçer.

Bu yere bağlamağıl göñlüñ é yār
Dağı yérdür bu degül cāy-ı qarār⁶³

2970 Mülk ol ger anı ma‘mūr édesin
Pādişehsin çünki bundan gidesin⁶⁴

Gérü iskender sözin söyleyelüm
Fūr-ı hinde n’étđi şerh eyleyelüm⁶⁵

DER-MAṬLA’- I DĀSITĀN VAŞF-I BAHĀR⁶⁶

Çün berāber oldı leyl-ile nehār
Vérđi ĩsīden nişān bād-ı bahār⁶⁷

Oldı şubh enfāsı hoş ‘anber sirişť
Oldı bāğ eṭrāfı gül-zār-ı behişť⁶⁸

Nergisüñ gözlerine düşđi humār
Sünbülüñ gīsūsı oldı tāb-dār⁶⁹

[B 109^b] 2975 Lāle şaldı micmer-i yāķūta ‘ūd
Düzđi gül şavķında bülbül sāz-ı ‘ūd⁷⁰

Oldı sebze ‘ārız u pīrūze hať
Ėoncada kızardı yāķūt-ı nuķat⁷¹

La‘l-ter bitürđi yérden hār-ı huşķ
Dökđi zülfinden benefşe tār-ı müşg⁷²

Her taraf dürlü reyāhīñ oldı cem‘
Bitđi her bir dalda bir raşş-ende şem⁷³

Levh-i mīnā üstine saçdı çemen

2969 göñlüñ: ‘aķlun, cāy-ı: dar-ı B;/ 2970 ger: ki B;/ 2975 micmer-i: micmer-ü B

⁶³ Bu beyit B nüshasında 2788. beyit olarak geçer.

⁶⁴ Bu beyit B nüshasında 2789. beyit olarak geçer.

⁶⁵ Bu beyit B nüshasında 2790. beyit olarak geçer.

⁶⁶ DER-MAṬLA’-I DĀSITĀN VAŞF-I BAHĀR: MAṬLA’I DĀSTĀN VAŞFET BAHĀR B.

⁶⁷ Bu beyit B nüshasında 2791. beyit olarak geçer.

⁶⁸ Bu beyit B nüshasında 2792. beyit olarak geçer.

⁶⁹ Bu beyit B nüshasında 2793. beyit olarak geçer.

⁷⁰ Bu beyit B nüshasında 2794. beyit olarak geçer.

⁷¹ Bu beyit B nüshasında 2795. beyit olarak geçer.

⁷² Bu beyit B nüshasında 2796. beyit olarak geçer.

⁷³ Bu beyit B nüshasında 2797. beyit olarak geçer.

La'l-i sîr-âb u zer ü dürr-i 'aden⁷⁴

2980 Topraguñ her zerresinden bir güvâh
Baş götürüp dédi lâ-rabbü sivâh⁷⁵

Éy hoşâ vaqti gül ü faşl-ı bahâr
Câm-ı reyhânî vü 'ışk u vaşl-ı yâr⁷⁶

Hoş-durur 'işret hoşu zevk u şafâ
Veh ki zâlimdür bu çarh-ı bî-vefâ⁷⁷

Rahm étmez zaḥm urur bî-sebeb
Pes ne ḥayr étün kişi andan taleb⁷⁸

Tâc-baḥş u kârûn u zü'l-ḳarneyn-i şâh
Fûr-ı hind üstine iletđi sipâh⁷⁹

ŞIFAT-I LEŞKER- İ İSKENDER⁸⁰

2985 Biñ ḳoşun leşker düzetđi şehriyâr
Her ḳoşun biñ kişi cevşen-ver süvâr⁸¹

Kendü boyında iki yüz biñ dilîr
Ḳamusı 'âlî-nijâd u şîr-gîr⁸²

Ṭoldı cümle kûh u deşt âvâz-ı kûs
Oldı ṭozdan çarḫ tûz-ı âbnûs⁸³

Yüridiler nâm-verler fevc fevc
Baḥr bigi hind berri urdı mevc⁸⁴

2979 dürr-i: dürr-ü B;/ 1980 rabbü sivâh: rabbi süvâh B;/ 2981 hoşâ vaqt-i: hoş éy vaqt-i, vaşl-ı: derdi B;/ 2982 'işret hoş: hoş 'işret, çarh-ı: çarḫ-u B;/ 2985 şehriyâr: nâmudar B;/ 2986 'âlî-nijâd: rûm-nijâd B;/ 2988 yüridiler nâm-verler: nâm-verler yüridiler B

⁷⁴ Bu beyit B nüshasında 2798. beyit olarak geçer.

⁷⁵ Bu beyit B nüshasında 2799. beyit olarak geçer.

⁷⁶ Bu beyit B nüshasında 2800. beyit olarak geçer.

⁷⁷ Bu beyit B nüshasında 2801. beyit olarak geçer.

⁷⁸ Bu beyit B nüshasında 2802. beyit olarak geçer. Bu beyit ardından B nüshasında 'ÂZİMET-İ İSKENDER BE-CENG-İ FUR-I HİND başlığı gelir.

⁷⁹ Bu beyit B nüshasında 2803. beyit olarak geçer.

⁸⁰ ŞIFAT-I LEŞKER-İ İSKENDER -B.

⁸¹ Bu beyit B nüshasında 2804. beyit olarak geçer.

⁸² Bu beyit B nüshasında 2805. beyit olarak geçer.

⁸³ Bu beyit B nüshasında 2806. beyit olarak geçer.

⁸⁴ Bu beyit B nüshasında 2807. beyit olarak geçer.

Yéryüzi tıdı direfş-ile  alem
 Aleme Őıĝmazdı ĥod ĥayl   ĥaŐem⁸⁵

2990 F r-ı hind ye   n  riŐdi ĥaber
Kim gelür uş leşkeri-y-le Ő r-i ner⁸⁶

F r daĥı bir sip h eyledi cem 
Kim anu  mişlin  ŐitmemiŐdi sem⁸⁷

Bi  kezin bi  hind -y-idi kıyr r y
On iki bi  daĥı fil-i ceng-c y⁸⁸

 bn s u  acdan baĝladı taĥt
F ller üzre ki ola p r z-baĥt⁸⁹

 odı her taĥt üstine  tmege ceng
   kişi her biri bir ĝurr n peleng⁹⁰

2995 Oĝları her birinün t r-i  ader
Ki  r r rdi b -ĥa a c na ĥa ar⁹¹

Yüridi leŐkerle v   opdı ĝir v
Şanasın oldı cih n dery -y-ı d v⁹²

F l cengin g rmemiŐdi Őehriy r
Ne ĥod ürünü v  ne r m  s v r⁹³

Fikr  tdi kim ne mekr    l-ıla
Leşkerin fil n per kende kıla⁹⁴

Ő h   n d n  v  r y-eng z ola
Ĥ kmine  alem m sah ar t z ola⁹⁵

2994  odı:  urdı B;/ 2995 tür-i: tür- , k'ir r rdi b -ĥa a c na ĥa ar: ki aşŞı  tmez kimse andan ĥazer B

⁸⁵ Bu beyit B nüshasında 2808. beyit olarak geçer.

⁸⁶ Bu beyit B nüshasında 2809. beyit olarak geçer.

⁸⁷ Bu beyit B nüshasında 2810. beyit olarak geçer.

⁸⁸ Bu beyit B nüshasında 2811. beyit olarak geçer.

⁸⁹ Bu beyit B nüshasında 2812. beyit olarak geçer.

⁹⁰ Bu beyit B nüshasında 2813. beyit olarak geçer.

⁹¹ Bu beyit B nüshasında 2814. beyit olarak geçer.

⁹² Bu beyit B nüshasında 2815. beyit olarak geçer.

⁹³ Bu beyit B nüshasında 2816. beyit olarak geçer.

⁹⁴ Bu beyit B nüshasında 2817. beyit olarak geçer.

⁹⁵ Bu beyit B nüshasında 2818. beyit olarak geçer.

[B 110^a] 3000 Pādişeh bilürdi cümle şan'atı
Bile iltürdi hayli hırfeti⁹⁶

Fıkr édiben baqırdan nīg-nām
Biñ mücevvef fīl düzdürdi tamām⁹⁷

Çıldı kibrīt ü güherçile-y-le pür
Çamusın her iş kilid-i 'aqlıdır⁹⁸

Bağladı her fīli bir kaŋlıya şāh
Pes sürüp yüritdi ardınca sipāh⁹⁹

Mevc urdı ol yañadın baħr-ı kıyr
Kūs ğurrān oldı vü nālān nefir¹⁰⁰

3005 Çaşdı bu kim fīl şafını éde sed
Ki ola iskender çerisi anuñla red¹⁰¹

Çünkü gördi birbirin iki sipāh
Fīli yüritdi ilerü fūr-ı şāh¹⁰²

Fillerin üstinde turan ol sipāh
Tır bārān édeler çünkü ére şāh¹⁰³

Çün sikender gördi fūruñ ālını
Şaldı ilerü filler tımşālını¹⁰⁴

Çaŋlıla evvel yüritdi fīli şāh
Pes yüridi fīl ardınca sipāh¹⁰⁵

3010 Fīl fīle éricek vaqt-ı sitiz
Urdılar kibrīte sūzān odı tiz¹⁰⁶

3000 iltürdi hayli: iltürdi her ehl-i B;/ 3001 édiben: édüben B;/ 3004 baħr-ı: fevc-i, nālān: 'alem B;/ 3005 şafını: şaffın A;/ 3007 tır bārān: tır-ü bārān, çünkü ére: çün gele B;/ 3009 yürüdi: yürüdi B

⁹⁶ Bu beyit B nüshasında 2819.beyit olarak geçer.

⁹⁷ Bu beyit B nüshasında 2820. beyit olarak geçer.

⁹⁸ Bu beyit B nüshasında 2821. beyit olarak geçer.

⁹⁹ Bu beyit B nüshasında 2822. beyit olarak geçer.

¹⁰⁰ Bu beyit B nüshasında 2823. beyit olarak geçer.

¹⁰¹ Bu beyit B nüshasında 2825. beyit olarak geçer.

¹⁰² Bu beyit B nüshasında 2824. beyit olarak geçer.

¹⁰³ Bu beyit B nüshasında 2826. beyit olarak geçer.

¹⁰⁴ Bu beyit B nüshasında 2827. beyit olarak geçer.

¹⁰⁵ Bu beyit B nüshasında 2828. beyit olarak geçer.

¹⁰⁶ Bu beyit B nüshasında 2829. beyit olarak geçer.

Dutısup kibrīt-ile güherçile
Çopdı yéryüzinde nā-geh zelzele¹⁰⁷

Hevlden qaldı serāsıme felek
Sīnede çāk oldı qorqudan yürek¹⁰⁸

Göge çıqdı şucle tağıldı şerār
Ra^cd üninden yer oldı bī-çarār¹⁰⁹

Qaldı hayrān göz kulaqlar oldı ker
Diye-y-idüñ kim kıyāmetdür meger¹¹⁰

3015 Fīller od heybetinden ol zamān
Ürkiben mecmu^cı qaçdılar revān¹¹¹

Düşdi fīlūñ her biri bir bīşeye
Āferīn hoş-rāy u key endīşeye¹¹²

Rāy-ıla her işe çāre bulunur
Kişi qadri dāniş-ile bilinür¹¹³

Çün tağıldı fīl qaldı fūr-ı şāh
Şaldı anuñ üstine iskender sipāh¹¹⁴

İki düşmen birbiri-y-le édüp neberd
At ayağından göge dikildi gerd¹¹⁵

3020 Birbirine érdi leşker fevc fevc
Çan revān oldı arada mevc mevc¹¹⁶

Baħr-ı hūn-ıdı şanasın rezm-i gāh
Tozdan olmuşdı belürsüz mihr ü māh¹¹⁷

Çan buħārından belürmezdi sipihr

3012 qaldı: oldı B;/ 3021 şanasın: serserā, tozdan olmuşdı belürsüz: belürsüz olmuşdı tozdan B

¹⁰⁷ Bu beyit B nüshasında 2830. beyit olarak geçer.

¹⁰⁸ Bu beyit B nüshasında 2831. beyit olarak geçer.

¹⁰⁹ Bu beyit B nüshasında 2832. beyit olarak geçer.

¹¹⁰ Bu beyit B nüshasında 2833. beyit olarak geçer.

¹¹¹ Bu beyit B nüshasında 2834. beyit olarak geçer.

¹¹² Bu beyit B nüshasında 2835. beyit olarak geçer.

¹¹³ Bu beyit B nüshasında 2836. beyit olarak geçer.

¹¹⁴ Bu beyit B nüshasında 2837. beyit olarak geçer.

¹¹⁵ Bu beyit B nüshasında 2838. beyit olarak geçer.

¹¹⁶ Bu beyit B nüshasında 2839. beyit olarak geçer.

¹¹⁷ Bu beyit B nüshasında 2840. beyit olarak geçer.

Ata oğul birbirine étmezdi mihr¹¹⁸

Baş-ıdı her anda kim ériře na
andan olmiş-ıdı kuh u deşt u la¹¹⁹

[A 27^a] Diyedüñ elmäs yağdurur seab
Yā hevādan dökilür berr-i uab¹²⁰

3025 řāh arada şöyle kim ceng-i peleng
Düřmenüñ anına tiz étmiřdi ceng¹²¹

[B 110^b] şaf yıardı néreye kim étse azm
Cān yaardı kimüñ-ile ılsa rezm¹²²

orardı o-ı sehminden ader
Hem ecel éderdi rumından azer¹²³

Meymene hem alb-gāh u meysere
ılıcından oda yandı yeksere¹²⁴

āıbet ün érđi teyīd-i ilāh
Fūr-ı hindiye muzaffer oldı řāh¹²⁵

3030 Kime kim teyīd-i auñ yār ola
Āteř-i sūzān āna gül-zār ola¹²⁶

Her kimüñ kim a éde batın bülend
Kimseneden érmeye āna güzend¹²⁷

Fūr döndi řālīın ün gördi řüm
Sürđi germ ardınca anuñ sālār-ı rüm¹²⁸

3023 deşt ü la: deşt la A;/ 3024 yağdurur: yağdurdı, berr-i: perr-i B;/ 3025 ceng-i: ceng-ü B;/ 3026 yıardı: yıardı, néreye: nére, yaardı: yaardı B;/ 3027 orar-ıdı: orar-ıdı B;/ 3029 hindiye: hindüye B;/ 3031 kim a éde batın: batını ki éde a B

¹¹⁸ Bu beyit B nüshasında 2841. beyit olarak geçer.

¹¹⁹ Bu beyit B nüshasında 2842. beyit olarak geçer.

¹²⁰ Bu beyit B nüshasında 2843. beyit olarak geçer.

¹²¹ Bu beyit B nüshasında 2844. beyit olarak geçer.

¹²² Bu beyit B nüshasında 2845. beyit olarak geçer.

¹²³ Bu beyit B nüshasında 2846. beyit olarak geçer.

¹²⁴ Bu beyit B nüshasında 2847. beyit olarak geçer.

¹²⁵ Bu beyit B nüshasında 2848. beyit olarak geçer.

¹²⁶ Bu beyit B nüshasında 2849. beyit olarak geçer.

¹²⁷ Bu beyit B nüshasında 2850. beyit olarak geçer.

¹²⁸ Bu beyit B nüshasında 2851. beyit olarak geçer.

Çaçamadı fūr ki érmişdi kaçā
Ad izācā ʿel-kaçā zākʿal-fezā¹²⁹

Érdi vü bir çarb-ıla ol demde hem
Başını göksine dek kıldı çalem¹³⁰

3035 Zaħm yédi şāh-ı hindū ser-nigūn
Düşüp ol dem oldı ğarç-ı ħāk ü ħūn¹³¹

Ger gedā-durur u ger şāh-ı cihān
Toprağ altında olur cümle nihān¹³²

Toprağ altında ne vardur kim bile
İşbu söz ser-riştesini kim bula¹³³

Saña dūnya mihr éde şanmağıl
Nīşdür nūşına ħiç el şunmağıl¹³⁴

Kimleri yér işbu tīre-ħāki gör
Kimleri yére şoçar eflāki gör¹³⁵

3040 Çahr éder mihr zaħm urur sipihr
Kim ne bunda raħm var ne anda mihr¹³⁶

Bir iki gün dut ki revnaç buldı baħt
Aşşı ne-çün ayruğūñdur tāc u taħt¹³⁷

Bunda biñ yıl ger imāret édesin
Bir nefesdür çünki bundan gidesin¹³⁸

Çünki bu yérden çoyup gitmek gerek
Gitmedin key yarağın étmek gerek¹³⁹

3033 ad: érdi B;/ 3034 érdi: urdı B;/ 3035 hindū: hindi B;/ 3036 gedā-durur: gedādur A, cümle: çamu B;/
3039 şoçar: şoçar B;/ 3040 mihr: çahr B;/ 3042 imāret: keramet B;/ 3043 yarağın: yarağun B

¹²⁹ Bu beyit B nüshasında 2852. beyit olarak geçer.

¹³⁰ Bu beyit B nüshasında 2853. beyit olarak geçer.

¹³¹ Bu beyit B nüshasında 2854. beyit olarak geçer.

¹³² Bu beyit B nüshasında 2855. beyit olarak geçer. Bu beyit ardından B nüshasında Fİ -EĞVAL'İD-
DÜNYA VÜ TEÇABBALEHA

¹³³ Bu beyit B nüshasında 2856. beyit olarak geçer.

¹³⁴ Bu beyit B nüshasında 2857. beyit olarak geçer.

¹³⁵ Bu beyit B nüshasında 2858. beyit olarak geçer.

¹³⁶ Bu beyit B nüshasında 2859. beyit olarak geçer.

¹³⁷ Bu beyit B nüshasında 2860. beyit olarak geçer.

¹³⁸ Bu beyit B nüshasında 2861. beyit olarak geçer.

¹³⁹ Bu beyit B nüshasında 2862. beyit olarak geçer.

Ölmedin gerek kayguda olasın
Ne gele senden eyit çün ölesin¹⁴⁰

3045 Sen başār kendü işüñi bîş ü kem
Kimse için yémeye kimse ne ğam¹⁴¹

Ben ki bu naqş-ıla dīvān bağlaram
Kendüzümi dirliğümde aĝlaram¹⁴²

Béni benden şoñra tā ĥod kim aña
Yā teraĥĥum kim éde bir ğün baña¹⁴³

Sözimi cān kulaĝı-y-la kıl semā^c
Bu tene cānuñ démedén el-vedā¹⁴⁴

Ben tarīkat şerĥin éderem saña
Bu ĥikāyet bir bahānedür baña¹⁴⁵

DER-TEMŞİL U ĤĀTİME¹⁴⁶-İ DĀSİTĀN

[B 111^a] 3050 Fūr-ı hindī nef̄s-i emmāre-durur
Kim elinde kişi bī-çāre-durur¹⁴⁷

Fīller nef̄süñ kuvāsıdur yaĥīn
‘Aql-ı iskenderdür éy dānā-y-ı dīn¹⁴⁸

‘Aql nef̄süñ şerrini éderse def^c
Pādişehsin dünya ‘uqbā saña nef̄¹⁴⁹

Merci‘üñi éde ĥaĥ dārü’n-na‘īm
Cāvidān ĥalduñ ol arada muĥīm¹⁵⁰

Giydüĝüñ nūr oldı yédüĝüñ sürür

1047 tā: ya B;/ 3050 nef̄s-i: nef̄s-ü B;/ 3051 iskenderdür éy: iskender dut éy B;/ 3053 éde: étdi A

¹⁴⁰ Bu beyit B nüshasında 2863. beyit olarak geçer.

¹⁴¹ Bu beyit B nüshasında 2864. beyit olarak geçer.

¹⁴² Bu beyit B nüshasında 2865. beyit olarak geçer.

¹⁴³ Bu beyit B nüshasında 2866. beyit olarak geçer.

¹⁴⁴ Bu beyit B nüshasında 2867. beyit olarak geçer.

¹⁴⁵ Bu beyit B nüshasında 2868. beyit olarak geçer.

¹⁴⁶ ĤĀTİME ĤĀTİMET B

¹⁴⁷ Bu beyit B nüshasında 2869. beyit olarak geçer.

¹⁴⁸ Bu beyit B nüshasında 2870. beyit olarak geçer.

¹⁴⁹ Bu beyit B nüshasında 2871. beyit olarak geçer.

¹⁵⁰ Bu beyit B nüshasında 2872. beyit olarak geçer.

İçdüğüñ kamu şarāb oldı tahūr¹⁵¹

3055 Vay ki¹⁵² nefis éderse ʿaqluñı zebūn
Dünya vü ʿuqbāda olduñ ser-nigūn¹⁵³

Oldı yérüñ cāvidān nār-ı cahīm
Yédigüñ zaqqūm u içdüğüñ hamīm¹⁵⁴

Göñliñi bağlamağıl sen bu yére
ʿĀkil ol kim bunı añmaya yére¹⁵⁵

Ol ki burada sevine yérine
Bī-gümān bir gün ola kim yérine¹⁵⁶

Varısa göñlüñde sēnüñ mihricān
Bir yére var ki anda esmez mihricān¹⁵⁷

3060 Tāzedür bāğında dāim berg ü bār
Bī-ħazāndur anda olan nev-bahār¹⁵⁸

Ne ölüm var anda hergiz ne elem
Ne kimesne qorqudan dér ne ölem¹⁵⁹

Ol maqāma var-ısa cānuñda şavq
Qıl haquñ emrin göñül boynına tavq¹⁶⁰

Yefaʿlu'llāh mā-yeşā dé éy mürīd
Tā murāduñ vére yeħküm māyürīd¹⁶¹

Aħmedīye éy kerīm-i zī'l-minen
Dest-gır ol dünya vü ʿuqbāda sen¹⁶²

3056 nār-ı: nār-ü B;/ 3058 ol ki burada sevine: seviner kişi burada, bī-gümān: nāgehān B;/ 1061 anda hergiz:
hergiz anda, qorqudan: qorqudan B;/ 1064 kerīm-i zī'l: kerīm-ü zü'l B

¹⁵¹ Bu beyit B nüshasında 2873. beyit olarak geçer.

¹⁵² ki -A

¹⁵³ Bu beyit B nüshasında 2874. beyit olarak geçer.

¹⁵⁴ Bu beyit B nüshasında 2875. beyit olarak geçer.

¹⁵⁵ Bu beyit B nüshasında 2876. beyit olarak geçer.

¹⁵⁶ Bu beyit B nüshasında 2877. beyit olarak geçer.

¹⁵⁷ Bu beyit B nüshasında 2878. beyit olarak geçer.

¹⁵⁸ Bu beyit B nüshasında 2879. beyit olarak geçer.

¹⁵⁹ Bu beyit B nüshasında 2880. beyit olarak geçer.

¹⁶⁰ Bu beyit B nüshasında 2881. beyit olarak geçer.

¹⁶¹ Bu beyit B nüshasında 2882. beyit olarak geçer.

¹⁶² Bu beyit B nüshasında 2883. beyit olarak geçer.

3065 Nefs-i ālāyişin andan zāyil ét
Göñline ünsüñ şafāsın hāşıl ét¹⁶³

Dehşetin sür ‘aqlına bağışla şahv
Eyle andan ‘ādet evşāfını mahv¹⁶⁴

Rahmet ét aña ki fazluñ çokdurur
Senden artuğ hiç ümīdi yoğdurur¹⁶⁵

DĀSITĀN-I EJDEHĀ-KÜŞTEN-İ İSKENDER DER- HİNDÜSTĀN¹⁶⁶

Şubhdur éy murğ-ı hoş-gū sāz kııl
Süz-ıla her perdede āvāz kııl¹⁶⁷

Söyle bir destān ki rūhı kııla şād
Kim var edvāruñ besī destān-ı yād¹⁶⁸

3070 Kim bilür kim nice döndi döne devr
Ne kerān vardur bu deryāya ne gavv¹⁶⁹

Her nefes bir levne döner rūzigār
Her nefes bir nağş kıılır āşikār¹⁷⁰

Ġam yéme bir iki gün ol şād-kām
Fikrin encāmuñ unıt nüş eyle cām¹⁷¹

‘Ākıbet fikrinde hūn olur ciger
Bī-ħaber olsañ yig andan bī-ħaber¹⁷²

Bī-ħabarlık kıurtarur senden seni
Pes kamu tã‘atdan efdāl bil anı¹⁷³

3065 ālāyişin: ārāyişin, ünsüñ: añun B;/ 3069 var edvāruñ: edvāruñ ola B;/ 3070 kerān: girān B;/ 3071 nefes: zemān B

¹⁶³ Bu beyit B nüshasında 2884. beyit olarak geçer.

¹⁶⁴ Bu beyit B nüshasında 2885. beyit olarak geçer.

¹⁶⁵ Bu beyit B nüshasında 2886. beyit olarak geçer.

¹⁶⁶ DĀSITĀN-I EJDEHĀ-KÜŞTEN-İ İSKENDER DER-HİNDÜSTĀN: ŞİFAT-I İSKENDER KÜŞTEN-İ EJDEHĀ

¹⁶⁷ Bu beyit B nüshasında 2887. beyit olarak geçer.

¹⁶⁸ Bu beyit B nüshasında 2888. beyit olarak geçer.

¹⁶⁹ Bu beyit B nüshasında 2889. beyit olarak geçer.

¹⁷⁰ Bu beyit B nüshasında 2890. beyit olarak geçer.

¹⁷¹ Bu beyit B nüshasında 2891. beyit olarak geçer.

¹⁷² Bu beyit B nüshasında 2892. beyit olarak geçer.

¹⁷³ Bu beyit B nüshasında 2893. beyit olarak geçer.

[B 111^b] 3075 Mā u menlik saña olmuşdur hiçāb
Gider anı kim bulasın feth-i bāb¹⁷⁴

Gerçi temyizüñ maķāmı oldu şahv
Senden ol yig ki ola bu evşāf maķv¹⁷⁵

Sāķi-i gül-çihre bir gül-gün kadeh
Şun elüme ki andan ala cān feraħ¹⁷⁶

Bir nefes hoş ol ki bu gerdende dehr
Ķahramānları éder ü étdi Ķahr¹⁷⁷

Ol ki baş çekmişdi dün eflākden
Uşbu gün baş Ķalduramaz Ķākden¹⁷⁸

3080 Şol ki aña érigelürdi dün Ķarīr
Uş yatup bugün yér altında çürir¹⁷⁹

Zerre zerre toprağı étseñ taleb
Tolu-durur zülf ü Ķāl ü Ķaṭ u leb¹⁸⁰

Bir nigāruñ zülfidür baķ sünbülü
Bir semen-ber yüzidür görgil güli¹⁸¹

Serv bir dilber boyındandur nişān
Nār bir bī-dil yüregidür cayan¹⁸²

[A 27^b] Bitdügi yér yāsemenle behmenüñ
Toprağıdur erdevān u behmenüñ¹⁸³

3085 Bir kerīmüñ pençesi dest-i çenār
Bir faşihüñ dili süsen āşikār¹⁸⁴

1075 gider: sor B;/ 3079 uşbu gün: bugün uş B

¹⁷⁴ Bu beyit B nüshasında 2894. beyit olarak geçer.

¹⁷⁵ Bu beyit B nüshasında 2895. beyit olarak geçer. Bu beyit ardından B nüshasında DER TALİB-Ü DÜNYA VÜ Bİ VEFA-YI RUZGĀR başlığı gelir.

¹⁷⁶ Bu beyit B nüshasında 2896. beyit olarak geçer.

¹⁷⁷ Bu beyit B nüshasında 2897. beyit olarak geçer.

¹⁷⁸ Bu beyit B nüshasında 2898. beyit olarak geçer.

¹⁷⁹ Bu beyit B nüshasında 2899. beyit olarak geçer.

¹⁸⁰ Bu beyit B nüshasında 2900. beyit olarak geçer.

¹⁸¹ Bu beyit B nüshasında 2903. beyit olarak geçer.

¹⁸² Bu beyit B nüshasında 2901. beyit olarak geçer.

¹⁸³ Bu beyit B nüshasında 2783. beyit olarak geçer.

¹⁸⁴ Bu beyit B nüshasında 2902. beyit olarak geçer.

Nağz-durur kamu devrédügi ‘ahd
Zehr-durur dehr düzetdügi şehd¹⁸⁵

MAṬLA‘-I DĀSITĀN¹⁸⁶

Nevbetin çünkim düketdi fūr-ı hind
Oldı zü’l-ķarneyn’e fermān hind ü sind¹⁸⁷

Miğferi indürdi geydi tacı key
Aldı cem tahtında eline cām-ı mey¹⁸⁸

İçdi nūşā nūş oldı şād-kām
Çünki nefsi-i tayyübü’l-vaķt étđi cām¹⁸⁹

3090 Fūrdan alduğı mülk ü māl u zer
La‘l ü mervārīd ü yāķūt u güher¹⁹⁰

Dağı ne ki aldı şāh-ı nīg-nām
Halka in‘ām eyledi ol gün tamām¹⁹¹

Vérmeg-içündür bu mülk ü genc ü māl
Vérmeyicek renc olur hem mār u renc¹⁹²

Yi vü yidür çünki bulduñ māl u genc
Yoħsa olur ol şoñra saña mār u renc¹⁹³

Key şaķın key zāyi‘ étme rencüñi
Sen gider kimseye ķoma gencüñi¹⁹⁴

3095 Māl kim sen yémeyesin mārđur
Gül ki sen ķoķulamazsın ħārđur¹⁹⁵

3086 kamu: dehr A;/ 3088 tacı: tād B;/ 3091 dağı neki: dağı her neki B;/ 3092 genc ü māl: māl u genc B,
her mār u renc: u vebāl A 3094 şaķın: şaķın, rencüñi: gencüñi B;/ 3095 ķoķulamazsın: ķoķulamazsın B

¹⁸⁵ Bu beyit B nüshasında 2904. beyit olarak geçer.

¹⁸⁶ MAṬLA‘-I DĀSITĀN başlığı B nüshasında 2916. beyitten sonra gelir.

¹⁸⁷ Bu beyit B nüshasında 2905. beyit olarak geçer.

¹⁸⁸ Bu beyit B nüshasında 2906. beyit olarak geçer.

¹⁸⁹ Bu beyit B nüshasında 2907. beyit olarak geçer.

¹⁹⁰ Bu beyit B nüshasında 2908. beyit olarak geçer.

¹⁹¹ Bu beyit B nüshasında 2909. beyit olarak geçer.

¹⁹² Bu beyit B nüshasında 2910. beyit olarak geçer.

¹⁹³ 3093 -B

¹⁹⁴ Bu beyit B nüshasında 2911. beyit olarak geçer.

¹⁹⁵ Bu beyit B nüshasında 2912. beyit olarak geçer.

Varuñı yoqlulara kılığıl sebîl
Çün eşitdün beşşir u mâle'l-bahîl¹⁹⁶

Kişi ki anda olmaya dād u dehiş
Gelmeye anuñ elinden hergiz iş¹⁹⁷

Cehd ét hayr-ıla ol dünyada yād
Diler-iseñ ki olasin ʕuqbāda şād¹⁹⁸

Her ki anuñ key adı qaldı ölmedi
Tāze-durur ʕömr-i bāğı şolmadı¹⁹⁹

3100 Çend-kerret çünki devr étدی sipihr
Sāye mīzān burcına düşürdi mihr²⁰⁰

ŞIFAT-I ẖARİF U İSTİVĀ-İ LEYL Ü NEHĀR²⁰¹

Géce gündüz rāst mīzān oldılar
Çün terāzū keffesine geldiler²⁰²

[B 112^a]

ẖulle-i bāğ olmış-iken sebze-kār
Oldı ẖağ fermānı-y-ıla zer nigār²⁰³

Oldı mīnā-reng ʕal-ı zer-fişān
Keh-rübāya degşürildi ergāvān²⁰⁴

Qalmadı gül-zārda berg ü nüvā
Başladı kâfūr saçmağa hevā²⁰⁵

3105 Sindden bir kişi geldi nāgehān
Yér öpüp dédi ki éy şāh-ı cihān²⁰⁶

ẖālīkuñ ẖalkınasın feryād-res

3096 yoqlulara: yoqlulara B;/ 3097 anuñ elinden hergiz iş: hergiz anuñ elinden iş B

¹⁹⁶ Bu beyit B nüshasında 2913. beyit olarak geçer.

¹⁹⁷ Bu beyit B nüshasında 2914. beyit olarak geçer.

¹⁹⁸ Bu beyit B nüshasında 2915. beyit olarak geçer.

¹⁹⁹ Bu beyit B nüshasında 2916. beyit olarak geçer. Bu beyit ardından B nüshasında MATLA-İ DĀSITĀN başlığı gelmektedir

²⁰⁰ Bu beyit B nüshasında 2917. beyit olarak geçer.

²⁰¹ ŞIFAT-I ẖARİF VE İSTİVĀ-İ LEYL Ü NEHĀR -B

²⁰² Bu beyit B nüshasında 2919. beyit olarak geçer.

²⁰³ Bu beyit B nüshasında 2918. beyit olarak geçer.

²⁰⁴ Bu beyit B nüshasında 2920. beyit olarak geçer.

²⁰⁵ Bu beyit B nüshasında 2921. beyit olarak geçer.

²⁰⁶ Bu beyit B nüshasında 2922. beyit olarak geçer.

Sensüz olmasun bu ʿālem bir nefes²⁰⁷

Çopdı sind ilinde bir ner ejdehā
Kim deminden kimesne olmaz rehā²⁰⁸

Tütüninden kararā yandı nebāt
Aldı hayvāndan anuñ zehr-i hayāt²⁰⁹

Çıkar ağzından nefes ursa semūm
Kokusu érdükde olur seng mūm²¹⁰

3110 Kuşu indürür hevādan ursa dem
Tarta bir ferseng yérden vahşi hem²¹¹

Fīl gelse buraya yā bebr ü şīr
Dem uruban yudar éy şāh-ı dilīr²¹²

Kıldı bir iklīmi vīrān ser-te-ser
Çāresini şāh éde anuñ meger²¹³

Ger kıala bir yıl dahı ol ejdehā
Şarq u ğarb olmaya şerrinden rehā²¹⁴

Bu sözi çünkim tamām eşitdi şāh
Kıldı sind iline ol dem ʿazm-i rāh²¹⁵

3115 Ki ejdehāyı éde ol yérde helāk
Ol belādan kıla ol iklīmi pāk²¹⁶

Söz öküş çün sindde geldi şehriyār
Ejdehāyı şordı kıanda éder karar²¹⁷

Ejdehā durduğı tağ altında şāh

3109 çıkar: çıkar B;/ 3110 tarta: tuta B;/ 3114 kıldı sind iline ol dem: sind iline rāst étdi A

²⁰⁷ Bu beyit B nüshasında 2923. beyit olarak geçer.

²⁰⁸ Bu beyit B nüshasında 2924. beyit olarak geçer.

²⁰⁹ Bu beyit B nüshasında 2925. beyit olarak geçer.

²¹⁰ Bu beyit B nüshasında 2926. beyit olarak geçer.

²¹¹ 3110 -B

²¹² Bu beyit B nüshasında 2927. beyit olarak geçer.

²¹³ Bu beyit B nüshasında 2928. beyit olarak geçer.

²¹⁴ Bu beyit B nüshasında 2929. beyit olarak geçer.

²¹⁵ Bu beyit B nüshasında 2930. beyit olarak geçer.

²¹⁶ Bu beyit B nüshasında 2932. beyit olarak geçer.

Ƙondı vü ŧāh-ıla çok Һaylũ sipāh²¹⁸

ŧordı evvel ũnki oldı çāre-ger
‘Uzv ‘uzv ol ejdehāyı ser-te-ser²¹⁹

Pes bir ulu Ƙanlı dũzdi nĩg-baht
Tahtadan bağlatdı anuñ ũstinde taht²²⁰

3120 Dũzdi ağaçdan taht ũzre tāc-ver
Ƙıyr-ıla bir ev sıvanmıŧ ser-te-ser²²¹

Dũzdi yũz çengāl ũ āhen tĩz ser
Kim Ƙılurđı her biri taŧdan gũzer²²²

Verdi her çengāl ucına āb-ı zehr
Ki ejdehā zaħm-ıla derħāl ola Ƙahr²²³

Ƙamusın ol ēve berkitdũrdı ŧāh
Her yañđın ũnkim oldı kĩne-ħāh²²⁴

Pes getũrdı iki ũkũz zũr-mend
Ƙıldı evi Ƙanlı-y-la anlara bend²²⁵

3125 İki Ƙapu dũzmiŧ-idi ŧāh aña
Her biri ne-ũn diyeyũm ben saña²²⁶

Biri anuñ-un kim ũkũzi ŧehriyār
Sũre ol ŧu‘bānı ētdũkde ŧikār²²⁷

Yeri ki anları yudarken ejdehā
ŧāh andan ıƘıban ola rehā²²⁸

[B 112^b]

Yedi ŧeh-i tiryāk dũrtindi devā

3122 ki ejdehā zaħm-ıla derħāl ola: kim ēde zaħmı ēde anı tiz Ƙahr B;/ 3127 ki anları: anları, ıƘıban:
ıƘıban B

²¹⁸ Bu beyit B nũshasında 2933. beyit olarak geçer.

²¹⁹ Bu beyit B nũshasında 2934. beyit olarak geçer.

²²⁰ Bu beyit B nũshasında 2935. beyit olarak geçer.

²²¹ Bu beyit B nũshasında 2936. beyit olarak geçer.

²²² Bu beyit B nũshasında 2937. beyit olarak geçer.

²²³ Bu beyit B nũshasında 2938. beyit olarak geçer.

²²⁴ Bu beyit B nũshasında 2939. beyit olarak geçer.

²²⁵ Bu beyit B nũshasında 2940. beyit olarak geçer.

²²⁶ Bu beyit B nũshasında 2941. beyit olarak geçer.

²²⁷ Bu beyit B nũshasında 2942. beyit olarak geçer.

²²⁸ Bu beyit B nũshasında 2943. beyit olarak geçer.

Şıgınuḡ Allāha girdi ol eve²²⁹

Her ki aña şıgına zāyi^c olmaya
Ejdehā kāmına düşe ölmeye²³⁰

3130 Şol zamān ki urdı nefes bād-ı seher
Tağa sürdi ƣanlıyı hūrşid fer²³¹

Ejdehā ƣaşdına ƣünküñ étđi hiz
Kim cihāndan şerrini def^c éde tiz²³²

Memleket bī-şekk belā dāmındadır
Şāh olan ejdehā kāmındadır²³³

Şāh oldur ki édicek ser-tiz ceng
Doymaya cengine ser-tiz-i peleng²³⁴

Vaşfını işidiben re'sen-be-rās
Ejdehānuñ gevdesin étđi ƣıyās²³⁵

3135 Ƙanlı eyle düzmiş-idi pür-hüner
Kim anı yudamaya-y-dı cānavar²³⁶

Çün ƣoƣu aldı bulardan ejdehā
Zehr şaƣageldi ģamle étđi şāha²³⁷

Ol ƣapuyı ki öküzi sürerdi şāh
Yapup oturđı ģaƣı étđi penāh²³⁸

Cānavar yaƣın gelicek urdı dem

3131 ejdehā ƣaşdına ƣünküñ étđi hiz: ejdehadın yana ƣaşd eyledi tiz, kim cihāndan şerrini def^c éde tiz: ki ejdeha-y-ile éde ceng ü sitiz B;/ 3133 ki édicek: édicek, doymya cengine ser-tiz-i peleng: cengine doymaya şir-ile peleng B;/ 3134 işidiben: işitmek-ile, étđi ƣıyās: ƣılıp ƣıyās B;/ 3135 pür-hüner: şehriyār, yudamaya-y-dı : yudamadı ol B;/ 3136 ƣoƣu: ƣoƣu B;/ 3137 ƣapuyı ki: ƣapu kim, étđi: étüp B;/ 3138 cüftü: cüf i B

²²⁹ Bu beyit B nüshasında 2944. beyit olarak geçer.

²³⁰ Bu beyit B nüshasında 2945. beyit olarak geçer.

²³¹ Bu beyit B nüshasında 2946. beyit olarak geçer.

²³² Bu beyit B nüshasında 2947. beyit olarak geçer.

²³³ Bu beyit B nüshasında 2948. beyit olarak geçer.

²³⁴ Bu beyit B nüshasında 2949. beyit olarak geçer.

²³⁵ Bu beyit B nüshasında 2950. beyit olarak geçer.

²³⁶ Bu beyit B nüshasında 2951. beyit olarak geçer.

²³⁷ Bu beyit B nüshasında 2952. beyit olarak geçer.

²³⁸ Bu beyit B nüshasında 2953. beyit olarak geçer.

Kim yuda ol cüftü ol anglıyı hem²³⁹

Yutdı öküzer o anglıyı tamām
aldı azında anuñ oldu aña dām²⁴⁰

3140 Batdı ol engāller endāmına
Zir ü bālā berkiniben kāmına²⁴¹

anglıya dikildi iki enesi
Oldı vīrān maz u dīde-ānesi²⁴²

Azını aduça ol engāl-i tīz
Başı eczāsını ıldı rīze-zir²⁴³

ün yılanuñ dirliqi baında olur
Baına ērse halel bī-ekk ölür²⁴⁴

[A 28^a]

Adı andūuñ apusın ehriyār
ıdı kām-ı ejdehādan ber-vār²⁴⁵

3145 ekdi daākī kılıcın cem-nijād
ıldı nuret vérenüñ adını yād²⁴⁶

Ejdehāya öyle bir zam urdı āh
Ki āferīn ētdi eline mihr ü māh²⁴⁷

Pes eline yayın alup ir-i ceng
Ejdehāya urdı bir tīr-i adeng²⁴⁸

Ol adengüñ yarasından cānavar
Oldı ar āk ü ūn āb-ı cier²⁴⁹

Vérdi ol zam-ıla cānın ejdehā

3139 yutdı: yudar, aldı: alup, anuñ: o A;/ 3140 berkiniben kāmına: berkinüben cānına B;/ 3141 oldu vīrān maz u: zaımdan gör oldu B;/3144 ıdı: ıdı B;/ 3147 eline yayın alup ir: alup yayın eline ir-ü B

²³⁹ Bu beyit B nüshasında 2954. beyit olarak geçer.

²⁴⁰ Bu beyit B nüshasında 2955. beyit olarak geçer.

²⁴¹ Bu beyit B nüshasında 2956. beyit olarak geçer.

²⁴² Bu beyit B nüshasında 2957. beyit olarak geçer.

²⁴³ 3142 -B

²⁴⁴ 3143 -B

²⁴⁵ Bu beyit B nüshasında 2958. beyit olarak geçer.

²⁴⁶ Bu beyit B nüshasında 2959. beyit olarak geçer.

²⁴⁷ Bu beyit B nüshasında 2960. beyit olarak geçer.

²⁴⁸ Bu beyit B nüshasında 2961. beyit olarak geçer.

²⁴⁹ Bu beyit B nüshasında 2962. beyit olarak geçer.

Kimseyi étmez ecel çengi rehâ²⁵⁰

3150 Ger peleng ü şîr ü ger bebr ü neheng
Çâresüz alur ecel şundukda çeng²⁵¹

Mûm éderken zûr-ıla pûlâdı şâh
Ejdehâyı anglı-y-la avladı şâh²⁵²

Lâ-bud aldı ejdehâdan ol damar
Zâr-ıla anuñ elinde öldi mâr²⁵³

Étse anı behmen bigi atı-y-la şayd
Nâ-geh olurdı anuñ kâmina ayd²⁵⁴

Var-durur her nesnenüñ bir âleti
Bî-şek anuñ andan olur âfeti²⁵⁵

3155 Çâresin her nesnenüñ bilsen gerek
Pes anuñla def'ini ılsañ gerek²⁵⁶

[B 113^a]

Gerçi şâhîñ celd olur u tîz-per
Bulamaz it étdügi şayda zafer²⁵⁷

Ítde gerçi tîz olur dendân-u çeng
uş gibi nice hevâda ıla ceng²⁵⁸

Çün işitdün ki ejdehâyı şehriyâr
anglı-y-ıla nicesi étdi şikâr²⁵⁹

Sen dahı anglı-y-ıla ét haşmı şayd
Ki ejdehâ-y-ısa ola dâmuna ayd²⁶⁰

3153 behmen bigi atı-y-la: atı-y-la behmen bigi, nâ-geh olurdı: oldı nâ-geh B;/ 3154 bî-şek ānuñ andan olur: ki andan olur bî-şek ānuñ B;/ 3155 bilsen: bilmek, ılsañ: ılmak B;/ 3156 u: ı B;/ 3157 uş gibi: uş-ıla B;/ 3158 çün işitdün ki ejdehâyı: çünki ejdehâyı işitdün B

²⁵⁰ Bu beyit B nüshasında 2963. beyit olarak geçer.

²⁵¹ Bu beyit B nüshasında 2964. beyit olarak geçer.

²⁵² Bu beyit B nüshasında 2965. beyit olarak geçer.

²⁵³ Bu beyit B nüshasında 2966. beyit olarak geçer.

²⁵⁴ Bu beyit B nüshasında 2967. beyit olarak geçer.

²⁵⁵ Bu beyit B nüshasında 2968. beyit olarak geçer.

²⁵⁶ Bu beyit B nüshasında 2969. beyit olarak geçer.

²⁵⁷ Bu beyit B nüshasında 2970. beyit olarak geçer.

²⁵⁸ Bu beyit B nüshasında 2971. beyit olarak geçer.

²⁵⁹ Bu beyit B nüshasında 2972. beyit olarak geçer.

²⁶⁰ Bu beyit B nüshasında 2973. beyit olarak geçer.

3160 Gerçi kim çoğ ola sende zūr u tāb
Şabr ét her işde kılmagıl şitāb²⁶¹

Şunmagıl fikr étmedin her işe el
Ki olur evvel fikr et ü āhir cāmel²⁶²

DER-TEMŞİL U HĀTĪME²⁶³-İ DĀSITĀN

Hātırıñdur sind ü şeytān ejdehā
Def'in étmezseñ haṭā-durur haṭā²⁶⁴

Kıl anı lā-ḥavle zaḥm-ıla tebāh
Olduñ iskender gibi her mülke şāh²⁶⁵

Nefs cehd ét bī-fezāyil ḳalmasun
Sa'y ḳıl ki ehl-i rezāyil olmasun²⁶⁶

DER-BEYĀN-I²⁶⁷ ECNĀS-I FEZĀYİL

3165 Oldur ecnās-ı fezāyil bil yaḳīn
İlm-i ḥikmet daḥı cādīl éy pāk dīn²⁶⁸

İffet ü daḥı şecā'at cins hem
Dörd olur bilgil ḳamu bī-biṣ ü kem²⁶⁹

Bu fezāyil sende ger olursa cemc
Olasın ḥaḳ nūr-ıla tābende-şem²⁷⁰

İlm-i ḥikmetle gönül rūşen ola
cAdl-ile cān menzili gül-şen ola²⁷¹

3160 kim çoğ: ki var ola B;/ 3165 oldur: evvel, ilm-i ḥikmet daḥı cādīl éy pāk-dīn: ilm-ü cādīl ü ḥikmet éy yaḳīne dīn B;/ 3168 ilm-i: ilm-ü B

²⁶¹ Bu beyit B nüshasında 2974. beyit olarak geçer.

²⁶² Bu beyit B nüshasında 2975. beyit olarak geçer.

²⁶³ HĀTĪME: HĀTĪMET B

²⁶⁴ Bu beyit B nüshasında 2976. beyit olarak geçer.

²⁶⁵ Bu beyit B nüshasında 2977. beyit olarak geçer.

²⁶⁶ Bu beyit B nüshasında 2978. beyit olarak geçer.

²⁶⁷ ECNĀS-I: ECNĀS-U B

²⁶⁸ Bu beyit B nüshasında 2979. beyit olarak geçer.

²⁶⁹ Bu beyit B nüshasında 2980. beyit olarak geçer.

²⁷⁰ Bu beyit B nüshasında 2981. beyit olarak geçer.

²⁷¹ Bu beyit B nüshasında 2982. beyit olarak geçer.

DER-BEYĀN-I ʿİFFET EZ-ECNĀS-I FEZĀYİL ²⁷²

ʿİffet-ile kişi olur nġg-nām
Hem řecāʿatle bulunur cümle kām²⁷³

3170 Bu dédügüm ĥikmetüñ ecnāsıdur
İşid envāʿın dağı éy sözidür²⁷⁴

Ĥikmet iki kışımdur biri nağar
Birisi dağı ʿamel éy pür-hüner²⁷⁵

Kışım kim ʿilm-i nağarla ad olur
Cümle envāʿı riyāziyyāt olur²⁷⁶

Hem dağı ʿilm-i ilāhīdür yağın
Dağı hem ʿilm-i řabāyiʿdür hemīn²⁷⁷

Oldı envāʿ-ı ʿamel éy pür-hüner
ʿİlm menzil hem siyāset hem siyer²⁷⁸

3175 Bil siyer ʿilmin kim ol ađlāđdur
Bir bir eydeyüm işit éy sözidür²⁷⁹

DER-ŞERĤ-İ ŞECĀʿAT EZ-TEHZİB-İ AĤLĀĤ ²⁸⁰

Ol dem olasın řecāʿatde düşüst
Kim řebātuñ olmaya ĥiĤ işde süřt²⁸¹

Varsa ʿađluñ yél bigi olma bī-řebāt
Pāyidār ol řađ bigi isderseñ necāt²⁸²

Bād çünkim bī-řebāt olup eser

3170 bu didügüm ĥikmetüñ: ʿilm-i ađlāđun bu dörd B;/ 3175 bil: kel B;/ 3176 düşüst: dört B;/ 3177 big: gibi B

²⁷² DER-BEYĀN-I ʿİFFET EZ-ECNĀS-I FEZĀYİL -B

²⁷³ Bu beyit B nüshasında 2983. beyit olarak geçer.

²⁷⁴ Bu beyit B nüshasında 2984. beyit olarak geçer.

²⁷⁵ Bu beyit B nüshasında 2986. beyit olarak geçer.

²⁷⁶ Bu beyit B nüshasında 2987. beyit olarak geçer.

²⁷⁷ Bu beyit B nüshasında 2990. beyit olarak geçer.

²⁷⁸ Bu beyit B nüshasında 2988. beyit olarak geçer.

²⁷⁹ Bu beyit B nüshasında 2989. beyit olarak geçer.

²⁸⁰ DER-ŞERĤ-İ ŞECĀʿAT EZ-TEHZİB-İ AĤLĀĤ -B

²⁸¹ Bu beyit B nüshasında 2985. beyit olarak geçer.

²⁸² Bu beyit B nüshasında 2991. beyit olarak geçer.

Herze-rev oldı adı vü hāk-ser²⁸³

Tağlar olduğı-ıçun s̄abit-ķadem
Buldılar evtād-ı ʿālemle ʿalem²⁸⁴

[B 113^b] 3180 Nefs-i dūn ʿétme bülend ʿét himmeti
Kişinūñ himmetle artar rütbeti²⁸⁵

Ger dilerseñ ki ola saña baht yār
Kıl tevāzu^cla taħammül ihtiyār²⁸⁶

Bī-taħammül kişi olur bī-hüner
Bī-tevāzu^c kişi şeytāndan beter²⁸⁷

Kişi ki anda olmaya hilm ü sükūn
Kamu işi olur idbār u cünūn²⁸⁸

Her kişide kim ħamiyyet olmaya
Kemdür ölüden egerçi ölmeye²⁸⁹

DER-ŞIFAT-I ĤAYĀ EZ-MEKĀRİM-İ AHLĀK

3185 ʿİffetüñ varsa gerek sende ĥayā
Bī ĥayā şeytāndur insan kim diye²⁹⁰

Bī ĥayālıķdur aña kibr ʿétdüren
Kibrdür ĥazretten anı atduran²⁹¹

Çün aña ĥayrun dédi ol lā^cneti
Ĥaķdan ʿéşitdi ʿaleynā leġati²⁹²

Ne-durur nefsüñ kemāli rıfķ u şabr
Pes nedür şab^c-ı peleng ü ĥüy-ı bebr²⁹³

3179 buldılar evtād-ı ʿālemle: oldılar uş ʿālem içinde B;/ 3186 kibrdür: kibirdi, atduran: sürdüren B

²⁸³ Bu beyit B nüshasında 2992. beyit olarak geçer.

²⁸⁴ Bu beyit B nüshasında 2993. beyit olarak geçer.

²⁸⁵ Bu beyit B nüshasında 2994. beyit olarak geçer.

²⁸⁶ Bu beyit B nüshasında 2995. beyit olarak geçer.

²⁸⁷ Bu beyit B nüshasında 2996. beyit olarak geçer.

²⁸⁸ Bu beyit B nüshasında 2997. beyit olarak geçer.

²⁸⁹ Bu beyit B nüshasında 2998. beyit olarak geçer.

²⁹⁰ Bu beyit B nüshasında 2999. beyit olarak geçer.

²⁹¹ Bu beyit B nüshasında 3000. beyit olarak geçer.

²⁹² Bu beyit B nüshasında 3001. beyit olarak geçer.

²⁹³ Bu beyit B nüshasında 3002. beyit olarak geçer.

Kendü kibridür pelengi ki étدی hāk
Kendü hūyı kıldı hem bebr-i helāk²⁹⁴

3190 Rāhat isterseñ kanāˆat eylegil
Kendüne anı şanaˆat eylegil²⁹⁵

Bī-kanāˆat toklığında ac olur
Ger cihān anuñsa hem muhtāc olur²⁹⁶

Çün kanāˆat kenz-ıla yefnā ola
Anuñ-ıla toymayan kişi ac öle²⁹⁷

İffetüñ nedür sehā pīrāyesi
ˆAfv ne olur sehā sermāyesi²⁹⁸

Kimde ıffetle mürüvvet olmaya
Bī-şek ol ehl-i fütüvvet olmaya²⁹⁹

3195 Ben ki bu yolda kemer bağlamışam
Tākatumca her işi añlamışam³⁰⁰

ˆAşr ehlinde mürüvvet görmedüm
Birini ehl-i fütüvvet görmedüm³⁰¹

Ne mürüvvet ne keremden var eşer
Kīmyādur bu vü ol ˆanķā meger³⁰²

Yédi kirm ol germi ki adı-y-dı kerem
Kime şorarsam anı dér kim kerem³⁰³

Ger saña yoldaş olur-ısa veraˆ
Tā ebed cānuña érmeye fezā³⁰⁴

3200 Bī-veraˆ olana hōd ˆayb ol yéter

3191 ānuñsa hem: ānuñ ise B:/ 3194 kimde ıffetle: kimde kim ıffet ü B:/ 3196 ˆaşr: haşr A

²⁹⁴ Bu beyit B nüshasında 3003. beyit olarak geçer.

²⁹⁵ Bu beyit B nüshasında 3004. beyit olarak geçer.

²⁹⁶ Bu beyit B nüshasında 3005. beyit olarak geçer.

²⁹⁷ 3192 -B

²⁹⁸ Bu beyit B nüshasında 3006. beyit olarak geçer.

²⁹⁹ Bu beyit B nüshasında 3007. beyit olarak geçer.

³⁰⁰ Bu beyit B nüshasında 3009. beyit olarak geçer.

³⁰¹ Bu beyit B nüshasında 3910. beyit olarak geçer.

³⁰² Bu beyit B nüshasında 3012. beyit olarak geçer.

³⁰³ Bu beyit B nüshasında 3008. beyit olarak geçer.

³⁰⁴ Bu beyit B nüshasında 3011. beyit olarak geçer.

Kim behāyimden daḡı olur beter³⁰⁵

[A 28^b]

Var-ısa ʿadlūñ gerek sende vefā³⁰⁶
Bī-vefādan kimesne bulmaz şafā³⁰⁶

DER-ŞİFAT-I ʿADL EZ-ECNĀS-I FEZĀYİL³⁰⁷

ʿĀdil oldur ki eylügüñ ḡaḡkın bile
Pes aña lāyık mükāfātın kıla³⁰⁸

Pīşe éde ḡüsn-i ḡulḡ u şefḡati
ḡalḡ-ıla ḡulḡ-ıla ola ūlfeti³⁰⁹

Hem tevekkülde ola ʿazmi düüst
Hem meveddet ʿaḡdini étmeye süst³¹⁰

3205 ḡākime inşāf lāzımdur yaḡın
Tā ola ḡāim umūr-ı mülḡ ü dīn³¹¹

[B 114^a]

Şimdi görinmez bu inşāf u vefā
Biri simurḡ oldu biri kīmiyā³¹²

ʿĀdile ʿādet ne teslīm ü rızā
Her işe ki anı ḡaderledi ḡazā³¹³

Daḡı hem ḡāʿat gerek hem inḡıyād
Kim bula dünyada ʿukbāda murād³¹⁴

DER-TAḡRİZ BER³¹⁵-**MEKĀRİM-İ AḡLĀḡ**

Bu siyerle ger sen ūlfet bulasın
Maḡrem-i ḡalvet-geh-i ūns olasın³¹⁶

3201 ʿadlūñ: ʿaḡluñ B;/ 3202 oldur ki eylügüñ ḡaḡkın: ol kim ḡaḡḡun iḡsanın B;/ 3203 ḡulḡ-ıla ola: laḡif ola dāyım B;/ 3207 ʿādet ne teslīm ü: teslim gerek hem B;/ 3208 dünyada: dünya vü B;/ 3209 ūns: ḡuds B

³⁰⁵ Bu beyit B nüshasında 3013. beyit olarak geçer.

³⁰⁶ Bu beyit B nüshasında 3014. beyit olarak geçer.

³⁰⁷ DER-ŞİFAT-I ʿADL EZ-ECNĀS-I FEZĀYİL -B

³⁰⁸ Bu beyit B nüshasında 3015. beyit olarak geçer.

³⁰⁹ Bu beyit B nüshasında 3016. beyit olarak geçer.

³¹⁰ Bu beyit B nüshasında 3017. beyit olarak geçer.

³¹¹ Bu beyit B nüshasında 3018. beyit olarak geçer.

³¹² Bu beyit B nüshasında 3019. beyit olarak geçer.

³¹³ Bu beyit B nüshasında 3020. beyit olarak geçer.

³¹⁴ Bu beyit B nüshasında 3021. beyit olarak geçer.

³¹⁵ BER - B

³¹⁶ Bu beyit B nüshasında 3022. beyit olarak geçer.

3210 Nefs ki ola bu şıfat aña bezek
Lāyık olur ki éde aña secde melek³¹⁷

Ger behīmiyyetden isterseñ necāt
Sende cem^c ola gerekdür bu şıfat³¹⁸

Oğ gibi toğru bu işlerde tamām
Kim idesin k̄ābe kavseyini maķām³¹⁹

Kimde kim yoğ bu şıfatlar fi'l-meşel
Rāst ke'l-en'āmdur belhüm ađal³²⁰

Aħmedīnün her ki sözin diñleye
Nicedür k̄ānün-ı devlet añlaya³²¹

3215 Ol didügi yolu gözle éy ĥakīm
Ki ol-durur bī-şek şırāt-ı müstaķim³²²

Gerçi anuñ sözinde yoğdurur ĥalel
Söz-ile olmaz 'amel vācib 'amel³²³

Ĥüccet-ile s̄ābit olur müdde'ī
Leyse lil insāni illāmā sa'ī³²⁴

DER-MÜNĀCĀT U ĤĀTİME-İ DĀSİTĀN

Çünkü vérdüñ bize 'ilm éy lem-yezel
Luťf ét rüz eyle tevfiķ u 'amel³²⁵

Ol ki aña tevfiķi sen étdüñ refiķ
Maķşad u maķşüdına buldı țāriķ³²⁶

3220 Biz kimüz bārī vü bizden ne gele

3210 éde aña: aña éde B;/ 3211 sende cem^c ola gerekdür: cem^c gerek ola B;/ 3216 yoğdurur: yoğdurur,
vācib: gerek B

³¹⁷ Bu beyit B nüshasında 3023. beyit olarak geçer.

³¹⁸ Bu beyit B nüshasında 3024. beyit olarak geçer.

³¹⁹ Bu beyit B nüshasında 3025. beyit olarak geçer.

³²⁰ Bu beyit B nüshasında 3026. beyit olarak geçer.

³²¹ Bu beyit B nüshasında 3027. beyit olarak geçer.

³²² Bu beyit B nüshasında 3028. beyit olarak geçer.

³²³ Bu beyit B nüshasında 3029. beyit olarak geçer.

³²⁴ Bu beyit B nüshasında 3030. beyit olarak geçer.

³²⁵ Bu beyit B nüshasında 3031. beyit olarak geçer.

³²⁶ Bu beyit B nüshasında 3032. beyit olarak geçer.

Bize elṭāfuñ gerek hem-rāh ola³²⁷

Ḳamulara çünki sensin çāre pes
Ḥālümüz saña édertüz ‘arz bes³²⁸

Ġuşsa odında yanup bī-çāreyüz
Yéryüzinde yél gibi āvāreyüz³²⁹

Luṭfuñuñ fazlı ḳapusın bize aç
Odumuza bir kerem şuyını saç³³⁰

Éy ki sendedür celāl-ıla cemāl
Nūr-ı işrāk-ıla vér baña kemāl³³¹

3225 Cism ü cānumdan sen ét āfātı dūr
Nūr-la ét rüşen beni éy nūr-ı nūr³³²

Nefsümüzi nūr-ı ‘ilm-ile beze
Raḥmetüñ āşārını feyz ét bize³³³

Eyle ét fazluñla éy ehl-i kerem
Béni kim ol nūr baḫrına girem³³⁴

**DĀSTĀN-I REFTEN-İ İSKENDER BE-CEZĀYİR-İ
HİNDÜSTĀN U DİDEN-İ ‘ACĀYİB³³⁵**

Yatma dur éy bülbül-i ‘arş āşiyān
Ḥoş ma‘ānī-yi bedī‘ eyle beyān³³⁶

Yatma çünkim çıkdı mışbāḥ-ı şabāḥ
Ki uyan u ḳalk oldı miftāḥ-ı felāḥ³³⁷

3220 bārī vü bizden: ya elümüzden B;/ 3221 ḳamulara: ḳamu derde, ḥālümüz saña éderüz ‘arz: saña édertüz ‘arz ḥālümüzü B;/ 3228 dur: ṭur B

³²⁷ Bu beyit B nüshasında 3033. beyit olarak geçer.

³²⁸ Bu beyit B nüshasında 3034. beyit olarak geçer.

³²⁹ Bu beyit B nüshasında 3035. beyit olarak geçer.

³³⁰ Bu beyit B nüshasında 3036. beyit olarak geçer.

³³¹ Bu beyit B nüshasında 2759. beyit olarak geçer.

³³² Bu beyit B nüshasında 2760. beyit olarak geçer.

³³³ Bu beyit B nüshasında 2762. beyit olarak geçer.

³³⁴ Bu beyit B nüshasında 2761. beyit olarak geçer.

³³⁵ DĀSTĀN-I REFTEN-İ İSKENDER BE-CEZĀYİR-İ HİNDÜSTĀN VE DİDEN-İ ‘ACĀYİB:

REFTEN-İ İSKENDER BE- HİNDÜSTĀN VE DİDEN-İ ‘ACĀYİB

³³⁶ Bu beyit B nüshasında 3037. beyit olarak geçer.

³³⁷ Bu beyit B nüshasında 3039. beyit olarak geçer.

3230 Necm-i şākīb kim zuhaldür çün çerāğ
Gösterüp nūr-ıla tībān oldı tağ³³⁸

Sa'd-ı ekber müşterī uş vėrdi nūr
‘Āleme taldurdı rāhatla sürūr³³⁹

Ṭutıban mirrīh tīg-i āb-gūn
Ḳıldı géce rāyetini ser-nigūn³⁴⁰

Ḳavs burcından çıkub zerrīn siper
Ṭoldı yér dürc-i şadef gibi güher³⁴¹

Geldi zühr anuñla zerrīn āyine
Ḳıldı sīmīn yéryüzün her āyine³⁴²

[B 114^b] 3235 Vardı esed burcında pinhān oldı māh
Bir yaña dahı ‘uṭārid ṭutdı rāh³⁴³

‘Āleme çün mihr-ile urdı şubḥ-dem
Pür-şafā ol şıdḳ-ıla oldı şubḥ-dem³⁴⁴

Géce gitdi geldi şubḥ-ı dil-fürüz
Zulmet eksildi vü rüşen oldı rüz³⁴⁵

Sen dahı ger şıdḳ-ıla dem urasın
Şubḥ gibi hoş şafālar göresin³⁴⁶

Şun^c-ı şāni^c de ‘acāyib-le ‘iber
Çoḳdurur andan bize vérgil haber³⁴⁷

3240 Geh şanāyi^c ḥālını kılḡıl ‘ayān
Geh bedāyi^c şüretin étgil beyān³⁴⁸

3231 uş: çün B;/ 3234 zerrīn āyine: pür zer āyine B;/ 3235 vardı: irdi, ṭutdı: dutdı B’/ 3237 géce gitdi: gitdi géce B;/ 3239 andan bize vérgil: vérgil andan bize B

³³⁸ Bu beyit B nüshasında 3040. beyit olarak geçer.

³³⁹ Bu beyit B nüshasında 3041. beyit olarak geçer.

³⁴⁰ Bu beyit B nüshasında 3044. beyit olarak geçer.

³⁴¹ Bu beyit B nüshasında 3045. beyit olarak geçer.

³⁴² Bu beyit B nüshasında 3043. beyit olarak geçer.

³⁴³ Bu beyit B nüshasında 3042. beyit olarak geçer.

³⁴⁴ Bu beyit B nüshasında 3046. beyit olarak geçer.

³⁴⁵ Bu beyit B nüshasında 3038. beyit olarak geçer.

³⁴⁶ Bu beyit B nüshasında 3047. beyit olarak geçer.

³⁴⁷ Bu beyit B nüshasında 3048. beyit olarak geçer.

³⁴⁸ Bu beyit B nüshasında 3049. beyit olarak geçer.

Tā eṣer nice-y-dügini bilevüz
Pes mü'eṣsir fikrin andan kılavuz³⁴⁹

Çün mü'eṣsir bilinür olsa eṣer
Pes bize vérgil eṣerden sen haber³⁵⁰

MAṬLA^c-I DĀSITĀN

Çün sikender ejdehāyı étدی helāk
Kıldı anuñ ŧerrinden ol iqlimi pāk³⁵¹

Diledi anda ne kim baħr u ber
Yürüyüp kıla temāṣā ser-te-ser³⁵²

3245 Çok gemiler düzdi kim baħra gire
Ol deñizde ne 'acāyib var göre³⁵³

Ṣāni^ci bile ṣanāyi^c göriben
Mübdi^c anlaya bedāyi^c göriben³⁵⁴

Géce gündüz çünki işlenüp müdām
Ol gemiler kim dédi oldı tamām³⁵⁵

REFTEN-İ İSKENDER BE-CEZİRE^ᶜ İ RĀYİC^ᶜ³⁵⁶

Rāyic adlı bir cezire vardı ṣāh
Varıban kırdırdı anda bār-ı gāh³⁵⁷

Pes buyırdı ki ideler ol yeri ṣayd
Kılalar her nesne kim bulına kıyd³⁵⁸

3250 Pes getireler ṣāha ki ol kār-dān

3244 anda nekim: çinde nekim var B;/ 3245 çok gemiler düzdi kim: gemiler düzdi durup, ol deñizde: baħr içinde B;/ 3249 kıllalar her nesne kim: éttiler her ne'ceb B

³⁴⁹ Bu beyit B nüshasında 3050. beyit olarak geçer.

³⁵⁰ Bu beyit B nüshasında 3051. beyit olarak geçer.

³⁵¹ Bu beyit B nüshasında 3052. beyit olarak geçer.

³⁵² Bu beyit B nüshasında 3053. beyit olarak geçer.

³⁵³ Bu beyit B nüshasında 3054. beyit olarak geçer.

³⁵⁴ Bu beyit B nüshasında 3055. beyit olarak geçer.

³⁵⁵ Bu beyit B nüshasında 3056. beyit olarak geçer.

³⁵⁶ REFTEN-İ İSKENDER BE-CEZİRE^ᶜ İ RĀYİH^{-B}

³⁵⁷ Bu beyit B nüshasında 3057. beyit olarak geçer.

³⁵⁸ Bu beyit B nüshasında 3058. beyit olarak geçer.

Ꞑamusınıñ Şüretin göre  ayan³⁵⁹

Añlaya her biriniñ hāŐiyetin
Fıkr  diben bile māhiyyetin³⁶⁰

G r ben anuñ  ac b-i h lkatın
Őani uñ bile la ıf-i Őan atın³⁶¹

Kim anuñ her c zi birlige g v h
Olıbanuñ d r ki l -rabbe siv h³⁶²

Varlığından birliğindendir bey n
Zerre zerre y r   gök g rgil  ayan³⁶³

3255   n nazarla buldı temy z  dem 
Yüz naz r olsa gerek herbir demi³⁶⁴

 dem  kim olmaya anda naz r
Ol beh yimden dağı olur bet r³⁶⁵

[A 29^a]

Buldılar bir nev  anda c navar
Şüreti-y-le  dem  t  p y u ser³⁶⁶

Liki  anatlu  amu Şöyle ki  ayr
Uçup  derlerdi y rden yöre seyr³⁶⁷

Sözlerini kimse  demezdi fehm
Őani  uñ Őun ına  rmez  aql u vehm³⁶⁸

3260  tdiler hayv ndan anda iŐty d
Anı kim anuñ derindendir zeb d³⁶⁹

3250 k r-d n: namever,  amusınıñ Şüretin göre  ayan: her birine  ıla  ibretle naz r B;/ 3255 nazarla buldı temy z: nazargah buldı te sir  , yüz naz r olsa gerek herbir: biñ nazarla gerek ola her B;/ 3259  aql: hiç B;/ 3260 hayv ndan anda: hem canavardan B

³⁵⁹ Bu beyit B nüshasında 3059. beyit olarak geçer.

³⁶⁰ 3251 -B

³⁶¹ 3252 -B

³⁶² 3253 -B

³⁶³ 3254 -B

³⁶⁴ Bu beyit B nüshasında 3060. beyit olarak geçer.

³⁶⁵ Bu beyit B nüshasında 3061. beyit olarak geçer.

³⁶⁶ Bu beyit B nüshasında 3062. beyit olarak geçer.

³⁶⁷ Bu beyit B nüshasında 3063. beyit olarak geçer.

³⁶⁸ Bu beyit B nüshasında 3064. beyit olarak geçer.

³⁶⁹ Bu beyit B nüshasında 3065. beyit olarak geçer.

Ol çetükdür şeklü şüretde yaq̄in
Farq̄ ara yérde ʿaraq̄-durur hem̄in³⁷⁰

[B 115^a]

Bir çetük dağı étdiler anda şikār
Kim hevāda uçar-ıdı murğ-ı vār³⁷¹

Çünki kudretde tüvānādur q̄adīm
Ne dilerse iḥdās éder ol ḥekīm³⁷²

Fıtratullah naqşına kılgıl nigāh
Kim göresin nice olur kār-gāh³⁷³

RESİDEN-İ İSKENDER BE-KÜH-I MĀRĀN³⁷⁴

3265 Buldılar bir tağ ol yérde ulu
İçi ol tağūñ yılan-ıla tolu³⁷⁵

Her yılanı ejdehā-girdār-ıdı
Fīl gelse yolına yudar-ıdı³⁷⁶

Līki ol tağ olmış-dı anlara dām
Oradan taşra uramazlardı kām³⁷⁷

Varamazdı kimse ol tağa yaq̄in
Anı ırağdan görürlerdi hem̄in³⁷⁸

Kim yolu taş u kıaya-y-ıdı tamām
Oda yanar-ıdı ol taşlar müdām³⁷⁹

3270 Ne ʿacāyib ḥilqat ü fıtrat-durur
Nice kuvvet nicesi kudretdurur³⁸⁰

Ol yılanlar birbirin yérdi müdām

3262 hevāda uçar-ıdı: uçar-ıdı hevāda B;/ 3267 oradan taşra: ol aradan B;/ 3268 varmazdı: varımazdı,
ırağdan: ırağdan B

³⁷⁰ Bu beyit B nüshasında 3066. beyit olarak geçer.

³⁷¹ Bu beyit B nüshasında 3067. beyit olarak geçer.

³⁷² Bu beyit B nüshasında 3068. beyit olarak geçer.

³⁷³ Bu beyit B nüshasında 3069. beyit olarak geçer.

³⁷⁴ RESİDEN-İ İSKENDER BE-KÜH-I MĀRĀN -B

³⁷⁵ Bu beyit B nüshasında 3070. beyit olarak geçer.

³⁷⁶ Bu beyit B nüshasında 3071. beyit olarak geçer.

³⁷⁷ Bu beyit B nüshasında 3072. beyit olarak geçer.

³⁷⁸ Bu beyit B nüshasında 3073. beyit olarak geçer.

³⁷⁹ 3269 -B

³⁸⁰ 3270 -B

Kim bulamazlardı dağı ayruk aam³⁸¹

VAŞF-I ŪŢİ Kİ DER-HİND YĀFTEND³⁸²

Anda hem bir nevi ŪŢİ buldılar
Dāne saçıp anı dama aldılar³⁸³

Kişi her dilde ki söylerdi kelām
DndŪrŪp eydŪrdi anı ol tamām³⁸⁴

VAŞF-I DIRAHT-I KĀFUR Kİ DER-ĀN CEZİRE BŪD³⁸⁵

Buldılar bir nevi ağaç anda hem
Şamđı anuñ kĀfŪr-ıdı ser-tā-adem³⁸⁶

3275 Her ađaçuñ ki anda-y-ıdı pāyesi
Biñ kiřiñŪñ yēri-y-ıdı sāyesi³⁸⁷

Līki olu-y-ıdı uçtan uca mār
Ejdehā gibi amusı cān-şikār³⁸⁸

Kimse yazın anda kĀfŪr alımaz
Ol yılanlardan aña yol bulımaz³⁸⁹

Līki kĀfŪr almak isdeyen kiři
Yazın oğ atmağdur ağaa iři³⁹⁰

Oğına her kişi adın yazup³⁹¹ ayān
Ēder ırakdan ağaçlara revān³⁹²

3280 Ūnki ēriřiŪr ıř u issi gider

3271 mŪdām:temam B;/ 3273 dilde: nice, eydŪrdi: eydŪrdi B;/ 3275 anda-y-ıdı pāyesi: orada varıdı, biñ kiřiñŪñ yēri-y-ıdı sāyesi: gölgesinde yŪz kiři sıđarıdı B;/ 3276 gibi: bigi B

³⁸¹ Bu beyit B nŪshasında 3074. beyit olarak geçer.

³⁸² VAŞF-I ŪŢİ Kİ DER-HİND YĀFTEND -B

³⁸³ Bu beyit B nŪshasında 3075. beyit olarak geçer.

³⁸⁴ Bu beyit B nŪshasında 3076. beyit olarak geçer.

³⁸⁵ VAŞF-I DIRAHT-I KĀFŪR Kİ DER-ĀN CEZİRE BŪDE - B

³⁸⁶ Bu beyit B nŪshasında 3077. beyit olarak geçer.

³⁸⁷ Bu beyit B nŪshasında 3078. beyit olarak geçer.

³⁸⁸ Bu beyit B nŪshasında 3079. beyit olarak geçer.

³⁸⁹ Bu beyit B nŪshasında 3081. beyit olarak geçer.

³⁹⁰ Bu beyit B nŪshasında 3082. beyit olarak geçer.

³⁹¹ yazup -B

³⁹² Bu beyit B nŪshasında 3083. beyit olarak geçer.

alur aalar yilansuz ser-te-ser³⁹³

Her kişi ki aada oını bulur
Ol aa kfuri hem anuğ olur³⁹⁴

Fikr-ile ıl bu eşerlere nazar
Kim mui'eşşirden bilesin sen abar³⁹⁵

Nasa bakıp naşdan naāşı bil
şunı grüp řāni'uiğ fikrini ıl³⁹⁶

RESİDEN-İ İSKENDER BE-CEZİRE'İ RĀMİNİ³⁹⁷

Rāyici unkim temāmet grdiler
Ol aradan rāminiye vardılar³⁹⁸

3285 Buldılar insāndan andabī-řumār
'Avret u er cümle 'üryān ār u zār³⁹⁹

Yemiş-idi pes yēdükleri ta'am
Fehm olunmazdı dēdükleri kelām⁴⁰⁰

Anlara görünse insāndan biri
Andan ürkerlerdi şöyle kim perī⁴⁰¹

Yerden ot gibi biterdi anda zer
ün maā'din dahı vardı pür-güher⁴⁰²

Ne 'aceb āřārdur bagıl buna
Kim abar vére mui'eşşirden saña⁴⁰³

3290 Ger bu āřāra nazar key ılasın

3280 unki eşiştir ış: ün eşiştir şovuğ u B;/ 3281 kfuri hem: kfurdur ki B;/ 3283 grüp: bakup B;/ 3288 ün: oğ B

³⁹³ Bu beyit B nüshasında 3084. beyit olarak geer.

³⁹⁴ Bu beyit B nüshasında 3085. beyit olarak geer.

³⁹⁵ Bu beyit B nüshasında 3080. beyit olarak geer.

³⁹⁶ Bu beyit B nüshasında 3086. beyit olarak geer.

³⁹⁷ RESİDEN-İ İSKENDER BE-CEZİRE'İ RĀMİNİ -B

³⁹⁸ Bu beyit B nüshasında 3087. beyit olarak geer.

³⁹⁹ Bu beyit B nüshasında 3088. beyit olarak geer.

⁴⁰⁰ Bu beyit B nüshasında 3089. beyit olarak geer.

⁴⁰¹ Bu beyit B nüshasında 3090. beyit olarak geer.

⁴⁰² Bu beyit B nüshasında 3091. beyit olarak geer.

⁴⁰³ Bu beyit B nüshasında 3092. beyit olarak geer.

Ol mü'essir kudretini bilesin⁴⁰⁴

RESİDEN-İ İSKENDER BE-CEZİRE'İ VÂKVÂK

[B 115^b]

Vardı oradan şāh bağlayup niṭāk
Ol yére ki anuñ adıdur vākvāḳ⁴⁰⁵

Yéri anuñ cümle rīg-istān olur
Yolına peydā varan ḥayrān olur⁴⁰⁶

Géce yılduzla yürürler ol yolu
Gündüz anda bulmazlar menzili⁴⁰⁷

Biñ cezire vardı ol yörede hem
Daḫı yédi yüz yaḳīn ne⁴⁰⁸ biş ü kem⁴⁰⁹

3295 Şehr-idi ser-tā-ser mülk ü diyār
Ḳamuya bir 'avret-idi şehriyār⁴¹⁰

Altı biñ ebkār-ı gül-rūḫ ḡonca leb
Ḥidmet éderlerdi aña rüz u şeb⁴¹¹

Çün sikenderden éşitdi ol ḥaber
Virbidi bī-ḥadd aña zerr ü güher⁴¹²

Ol ḳadar tuḫfe viribidi ki şāh
Āferīn ḳıldı aña vü hem sipāh⁴¹³

Buldı şeh bir ağaç anda pes yüce
Tāze vü ser-sebz ü ḥüb uçtan uca⁴¹⁴

3300 Dökmezidi yapraḡın bād-ı vezān
Érmezidi anuñ bahārına ḥazān⁴¹⁵

⁴⁰⁴ 3290 -B

⁴⁰⁵ Bu beyit B nüshasında 3093. beyit olarak geçer.

⁴⁰⁶ Bu beyit B nüshasında 3094. beyit olarak geçer.

⁴⁰⁷ Bu beyit B nüshasında 3095. beyit olarak geçer.

⁴⁰⁸ ne -B

⁴⁰⁹ Bu beyit B nüshasında 3096. beyit olarak geçer.

⁴¹⁰ Bu beyit B nüshasında 3097. beyit olarak geçer.

⁴¹¹ Bu beyit B nüshasında 3098. beyit olarak geçer.

⁴¹² Bu beyit B nüshasında 3099. beyit olarak geçer.

⁴¹³ Bu beyit B nüshasında 3100. beyit olarak geçer.

⁴¹⁴ Bu beyit B nüshasında 3101. beyit olarak geçer.

⁴¹⁵ Bu beyit B nüshasında 3102. beyit olarak geçer.

Ol ağaçda bir ʿaceb yemiş biter
Çün tamām olup yemiş anuñ yéter⁴¹⁶

Ol yemişden vāqvāķ üni gelür
Bu ne kıdretdür bu ne hikmet olur⁴¹⁷

Gelicek ol ün gelür ile vebā
Dağı kaķıt u fetret ü dürlü belā⁴¹⁸

Vaķtehā gelür ol ün ne māh u sāl
Ol ün olur gelicek ne hūb fāl⁴¹⁹

DER-ṬARİḲ-I İSTİDLĀL BER-VÜCÜD-I ŞĀNİʿ⁴²⁰

3305 Hūb u ferhunde-delāyil hālını
Görüp işbu muħdişāt aħvālını⁴²¹

Añlaya kim her birine bu havās
Néredendür nice buldı ihtişāş⁴²²

Bī-muħaşşiş çün olımaz hiç şey
Pes gerek eşyāya bir қayyūm-ı hay⁴²³

Kim қadīm ü'z-zāt ola vü hem mürīd
Ki ola her mevcūd şunʿından bedīd⁴²⁴

Ol aradan gidiben şāh-ı cihān
Bir yére érđi ki adıdur betān⁴²⁵

3310 Buldı bir қavm anda pes şāhib cemāl
ʿAvret ü er hūsn içinde ber-kemāl⁴²⁶

Қamu insān şekli illā kim müdām

3305 delāyil hālını: dileyen falını B;/ 3307 olımaz: olamaz B;/ 3310 ʿāvret ü er: er ü ʿāvret B

⁴¹⁶ Bu beyit B nüshasında 3103. beyit olarak geçer.

⁴¹⁷ Bu beyit B nüshasında 3104. beyit olarak geçer.

⁴¹⁸ Bu beyit B nüshasında 3106. beyit olarak geçer.

⁴¹⁹ Bu beyit B nüshasında 3105. beyit olarak geçer.

⁴²⁰ DER-ṬARİḲ-I İSTİDLĀL BER-VÜCÜD-I ŞĀNİʿ: DER-ṬARİḲ-I İSTİDLĀL ŞĀNİʿ ʿALEM B. Bu başlık B büshasında 3107. beyitten sonra gelir.

⁴²¹ Bu beyit B nüshasında 3107. beyit olarak geçer.

⁴²² Bu beyit B nüshasında 3108. beyit olarak geçer.

⁴²³ Bu beyit B nüshasında 3109. beyit olarak geçer.

⁴²⁴ Bu beyit B nüshasında 3110. beyit olarak geçer.

⁴²⁵ Bu beyit B nüshasında 3111. beyit olarak geçer.

⁴²⁶ Bu beyit B nüshasında 3112. beyit olarak geçer.

Şa'b tağlar üzre tutarlar maķām⁴²⁷

Kim oraya çıķamaz hiç ādemī
Gör neler kıılır yaradan ʿālemi⁴²⁸

[A 29^b]

Hīle-y-ile birisin şāh-ı cihān
Dutdı dutulduğı sā'at vérdi cān⁴²⁹

Ulusına anuñ nazār çok kııldılar
Hüsine mecmu'ı hayrān kıaldılar⁴³⁰

[B 116^a] 3315

Kār-gāh-ı fıtrata kıılğıl nazār
Diler-iseñ kim ʿayān ola ħabar⁴³¹

Germ süribenüñ érte géce rāh
Ol aradan vardı eṭvāribe şāh⁴³²

RESİDEN-İ İSKENDER BE-CEZİRE-İ EṬVĀRİYE⁴³³

Buldı bir kıavm anda bu sözi eşit
Tenleri merdüm velī başları ét⁴³⁴

Anlara leşker çü yakın geldiler
Oradan anlar belürsüz oldılar⁴³⁵

Cinn idügin bildi olaruñ şehriyār
Kim cezāyirde éderlermiş kıarār⁴³⁶

SUĀL-İ İSKENDER EZ-ĤĀL-İ DERYĀ⁴³⁷

3320 Buldı bir pīr anda şāh-ı şīr-gīr
Pes mübārek ʿāķil u dānende pīr⁴³⁸

3312 çıķamaz: çıķamaz B;/ 3318 oradan: orada B;/ 3319 éderlermiş: kıılır anlar B

⁴²⁷ Bu beyit B nüshasında 3113. beyit olarak geçer.

⁴²⁸ Bu beyit B nüshasında 3114. beyit olarak geçer.

⁴²⁹ Bu beyit B nüshasında 3115. beyit olarak geçer.

⁴³⁰ Bu beyit B nüshasında 3116. beyit olarak geçer.

⁴³¹ Bu beyit B nüshasında 3117. beyit olarak geçer.

⁴³² Bu beyit B nüshasında 3118. beyit olarak geçer.

⁴³³ RESİDEN-İ İSKENDER BE-CEZİRE-İ EṬVĀRİYE -B

⁴³⁴ Bu beyit B nüshasında 3119. beyit olarak geçer.

⁴³⁵ Bu beyit B nüshasında 3120. beyit olarak geçer.

⁴³⁶ Bu beyit B nüshasında 3121. beyit olarak geçer.

⁴³⁷ SUĀL-İ İSKENDER EZ-ĤĀL-İ DERYĀ -B

⁴³⁸ Bu beyit B nüshasında 3122. beyit olarak geçer.

‘Ömri gerkes gibi érmişdi biñe
Rüşen-idi hāli ol yérüñ aña⁴³⁹

Yaşamağ kerkes gibi biñ yıl ne nefc
Çünkü olmaya ecel çengāli def⁴⁴⁰

Hālini baħruñ bilürdi ser-te-ser
Mülk-ü çinde her ne varsa huşğ u ter⁴⁴¹

Şāh pīre dédi ne çāre kılam
Kim bu baħruñ ‘umkı ne-durur bilem⁴⁴²

3325 Pīr dédi hıızr bin ‘ākīl-daħī hem
Kim ol-ıdı server ü tāc-ı ümem⁴⁴³

Sencileyin meyli eyle oldı anuñ
Tā ki bile ‘umķ-ı miķdārın bunuñ⁴⁴⁴

Bir firişteh geliben dédi aña
Kim buħaruñ diyeyim ‘umķın saña⁴⁴⁵

Bir kişi dāvūd ‘aşrında meger
Ser-nigün düşdi bu bahre bī-ħaber⁴⁴⁶

Oldı üç yüz yıl iner cismi anuñ
Daħı kaçırına erişimez bunuñ⁴⁴⁷

3330 Bu ne mülk olur gel imdi ét kıyās
Kim aña ne ‘aql érer ne ħavās⁴⁴⁸

DER-İ‘TİBĀR U NAZAR BER-AĦVĀL-İ ‘ĀLEM⁴⁴⁹

3321 gibi: bigi B;/ 3322 gibi: bigi B;/ 3323 mülk-i: daħı B;/ 3325 ‘ākıl daħı: ‘āmīl A, kim ol-ıdı server ü tāc-ı ümem: senden öndin bu işe urdı qadem B;/ 3326 meyli eyle oldı: iş oldı ey, tā ki bile: kim bileydi, miķdārın: ne-durur B;/ 3327 geliben: inüben B;/ 3328 düşdi: uçdı B;/ 3330 gel imdi: vü gel B

⁴³⁹ Bu beyit B nüshasında 3123. beyit olarak geçer.

⁴⁴⁰ Bu beyit B nüshasında 3124. beyit olarak geçer.

⁴⁴¹ Bu beyit B nüshasında 3125. beyit olarak geçer.

⁴⁴² Bu beyit B nüshasında 3126. beyit olarak geçer.

⁴⁴³ Bu beyit B nüshasında 3127. beyit olarak geçer.

⁴⁴⁴ Bu beyit B nüshasında 3128. beyit olarak geçer.

⁴⁴⁵ Bu beyit B nüshasında 3129. beyit olarak geçer.

⁴⁴⁶ Bu beyit B nüshasında 3130. beyit olarak geçer.

⁴⁴⁷ Bu beyit B nüshasında 3131. beyit olarak geçer.

⁴⁴⁸ Bu beyit B nüshasında 3132. beyit olarak geçer.

⁴⁴⁹ DER-İ‘TİBĀR VE NAZAR BER-AĦVĀL-İ ‘ĀLEM -B

Édemez keyfiyyetin kimsene farz
Ne bilür kemmiyetini tül u ‘arz⁴⁵⁰

Çıl bu maşnū‘āta fikr-ile nazar
Kim véreler saña şāni‘den habar⁴⁵¹

Ger bu eşyāda taammül kılasın
Nicedür kudret kemālin bilesin⁴⁵²

SU‘ĀL-İ İSKENDER EZ-‘ACĀYİB-İ DERYĀ⁴⁵³

Pes dédi şeh kim baña vérgil habar
Kim bu deryāda ‘acāyibden ne var⁴⁵⁴

3335 Encüm ü eflāk ü bahr u ber kamu
Cev-be-cev ne-y-se bilürsin éy ulu⁴⁵⁵

Didi kim bunda ‘acāyib çoğdurur
Şöyle kim hergiz hisābı yoğdurur⁴⁵⁶

Bir balığ burada tutmuşdur mağām
Ki uzunıdur iki yüz arşuñ tamām⁴⁵⁷

Çün görür nā-geh gemiyi ol şuda
Çaşd ider kim varup anı yuda⁴⁵⁸

Ehl-i keştī tabl urup çağırur
Döndürürler çoğkudup anı gérü⁴⁵⁹

3340 Gevde büyükligine étme nazar
Kim yürekdedür ne kim varsa hüner⁴⁶⁰

3331 ne: kim B;/ 3332 çıl bu: eyle B;/ 3334 deryāda: deñizde B;/ 3336 şöyle kim hergiz: bunda olār B;/
3338 nā-geh: gelür B;/ 3339 urup çağırur: urur kıla siyah, döndürürler çoğkudup anı girü: çağıruben anı
bulurlar felah B

⁴⁵⁰ Bu beyit B nüshasında 3133. beyit olarak geçer.

⁴⁵¹ Bu beyit B nüshasında 3134. beyit olarak geçer.

⁴⁵² Bu beyit B nüshasında 3135. beyit olarak geçer.

⁴⁵³ SU‘ĀL-İ İSKENDER EZ-‘ACĀYİB-İ DERYĀ -B

⁴⁵⁴ Bu beyit B nüshasında 3136. beyit olarak geçer.

⁴⁵⁵ 3335 -B

⁴⁵⁶ Bu beyit B nüshasında 3137. beyit olarak geçer.

⁴⁵⁷ Bu beyit B nüshasında 3138. beyit olarak geçer.

⁴⁵⁸ Bu beyit B nüshasında 3139. beyit olarak geçer.

⁴⁵⁹ Bu beyit B nüshasında 3140. beyit olarak geçer.

⁴⁶⁰ Bu beyit B nüshasında 3141. beyit olarak geçer.

Gevde büyük-durur uş zinde kı̄l
Liki eşek bigi zebundur anı bil⁴⁶¹

[B 116^b]

Gerçi kâfūr gövdelidür dutma şekk
Kim cigerde biñdurur andan eşek⁴⁶²

Gövde nedür cān gerek-durur ciger
Kim elinden kişinüñ gele hüner⁴⁶³

ŞIFAT-I H̄AR-ÇENG VE H̄ĀŞIYYET-İ ĀN⁴⁶⁴

Bunda bir h̄ar-çeng var kim taş olur
Bir nefes çünkim şudan taşra kalur⁴⁶⁵

3345 Sürme gibi döğüp ol taş tabīb
Tütüyāya kıatar andan bir naşīb⁴⁶⁶

Kāmu derdine gözüñ dermān olur
‘Aql kim şun‘a baķar h̄ayrān olur⁴⁶⁷

**DER-İSTİDLĀL BER-ŞĀNİ‘ BE-NAZAR-I DER-
ŞANĀYİ‘⁴⁶⁸**

‘Aql bunda nice h̄ayrān olmasun
Yā nice burada ‘ibret almasun⁴⁶⁹

Kim şu h̄ayvān olur u h̄ayvān h̄acer
Ol h̄acer dönüp olur nūr-ı başar⁴⁷⁰

Taşdan uş sürme-y-ile tütüyā
Gözde görürsin ki olur nūr-ı ziyā⁴⁷¹

3350 Ol ki taş nūr éder dutma şekk

3345 gibi: bigi B;/ 3349 uş: üste, gözde: göze B;/ 3350 éder: éyler B

⁴⁶¹ 3342 -A

⁴⁶² 3343 -A

⁴⁶³ 3344 -A

⁴⁶⁴ ŞIFAT-I H̄AR-ÇENG VE H̄ĀŞIYYET-İ ĀN -B

⁴⁶⁵ Bu beyit B nüshasında 3145. beyit olarak geçer.

⁴⁶⁶ Bu beyit B nüshasında 3146. beyit olarak geçer.

⁴⁶⁷ Bu beyit B nüshasında 3147. beyit olarak geçer.

⁴⁶⁸ DER-İSTİDLĀL BER-ŞĀNİ‘ BE-NAZAR-I DER-ŞANĀYİ‘ -B

⁴⁶⁹ Bu beyit B nüshasında 3148. beyit olarak geçer.

⁴⁷⁰ Bu beyit B nüshasında 3149. beyit olarak geçer.

⁴⁷¹ Bu beyit B nüshasında 3150. beyit olarak geçer.

Kim seni dahı édebilür melek⁴⁷²

Cehd ét kim toprağußı éde nür
Kıla göñlüñde ne gam varsa sürür⁴⁷³

Kıla séni fażlı-y-ıla bir melek
Ki ayagañ altında qala bu felek⁴⁷⁴

DER-ŞIFAT-I ĀHŪ KĪ ĤŪNEŞ MŪŞG-MİŞEVED⁴⁷⁵

Dahı bir hayvān var işbu şuda hem
Kim geyige beñzer ol ser-tā-ğadem⁴⁷⁶

Göbeğinde qan anuñ çün huşk olur
Dahı ayruq yére varsa müşg olur⁴⁷⁷

3355 Gitmeyince buradan müşg olmaz ol
Bunda durduğınca qorqu bulmaz ol⁴⁷⁸

Ne ‘aceb işler-durur fikr eylegil
Kudretini şāni‘ün zıkr eylegil⁴⁷⁹

Her ne kim vardur yerinde olur kemāl
Çün yerinden ayrıla bulur zevāl⁴⁸⁰

Ol arada nişe qoqu almaz ol
Qopduğı yerde ne-çün müşg olmaz ol⁴⁸¹

Gül diken içinde bulur reng ü bŷy
La‘l qan qaydında olur sürĥ-rŷy⁴⁸²

3360 Ağacında qatlu olur her yemiş

3355 durduğınca qorqu: bunda nice kim qura buyı B;/ 3357 ne kim vardur yerinde olur: neye ki var yerind B;/ 3358 nişe qoqu: qoqu nişe B;/ 3359 kān: gah B;/ 3360 olsa yerind: yerind olsa B

⁴⁷² Bu beyit B nüshasında 3151. beyit olarak geçer.

⁴⁷³ Bu beyit B nüshasında 3152. beyit olarak geçer.

⁴⁷⁴ Bu beyit B nüshasında 3153. beyit olarak geçer.

⁴⁷⁵ DER-ŞIFAT-I ĀHŪ KĪ ĤŪNEŞ MŪŞG-MİŞEVED -B

⁴⁷⁶ Bu beyit B nüshasında 3154. beyit olarak geçer.

⁴⁷⁷ Bu beyit B nüshasında 3155. beyit olarak geçer.

⁴⁷⁸ Bu beyit B nüshasında 3156. beyit olarak geçer.

⁴⁷⁹ Bu beyit B nüshasında 3157. beyit olarak geçer.

⁴⁸⁰ Bu beyit B nüshasında 3159. beyit olarak geçer.

⁴⁸¹ Bu beyit B nüshasında 3158. beyit olarak geçer.

⁴⁸² Bu beyit B nüshasında 3160. beyit olarak geçer.

Ger şeker olsa yérinde olur amıř⁴⁸³

Dürr deryāda olur vālā güher
Topraęuñ içinde olur hoş reng zer⁴⁸⁴

İşbu işlerden ki gördün bī-gümān
řāni'üñ muhtārılıęın bil 'ayān⁴⁸⁵

Kimine yérinde bağışlar cemāl
Kimine ayruğ yérde vérür ol kemāl⁴⁸⁶

Her ne kim var oldur işleyen 'ayān
Bu tabī'at dédüęüñ sözdür hemān⁴⁸⁷

3365 Her ki vérürse řabāyi'den haber
Bil ki yoğdur anda imāndan eřer⁴⁸⁸

**řIFĀT-I NŪR KĪ BE-SŪRET-Ī MURĜ DER-DERYĀ
PEYDĀ-řEVD⁴⁸⁹**

Dağı işbu baırda éy řehriyār
uř gibi bir nŪr olur āřikār⁴⁹⁰

[B 117^a]

Heyeti şuşdur anuñ lĪkin başar
ĤĪre olur nŪrından étdükde nařar⁴⁹¹

Ol belüricek hevā gül-şen olur
řu'lesinden baır anuñ rŪřen olur⁴⁹²

Mevc olur sākĪn çün ola ol bedīd
Oldurur keřtĪ necātına kilīd⁴⁹³

3361 vālā: gökçek, topraęuñ içinde: toprak altında B;/ 3364 oldur işleyen 'ayān: işleyen oldur yağın, hemān: hemĪn B;/ 3366 gibi: bigi B;/ 3367 anuñ lĪkin: velĪ anuñ, étdükde: étsek B;/ 3369 çün ola ol: ola olduğda B

⁴⁸³ Bu beyit B nüshasında 3161. beyit olarak geçer.

⁴⁸⁴ Bu beyit B nüshasında 3162. beyit olarak geçer.

⁴⁸⁵ Bu beyit B nüshasında 3163. beyit olarak geçer.

⁴⁸⁶ Bu beyit B nüshasında 3164. beyit olarak geçer.

⁴⁸⁷ Bu beyit B nüshasında 3165. beyit olarak geçer.

⁴⁸⁸ Bu beyit B nüshasında 3166. beyit olarak geçer.

⁴⁸⁹ řIFĀT-I NŪR KĪ BE-SŪRET-Ī MURĜ DER-DERYĀ PEYDĀ-řEVD: řIFĀT-I NŪR KĪ DER
HEBAR-I MURĜ-I PEYDĀ MĪ şEVD B.

⁴⁹⁰ Bu beyit B nüshasında 3167. beyit olarak geçer.

⁴⁹¹ Bu beyit B nüshasında 3168. beyit olarak geçer.

⁴⁹² Bu beyit B nüshasında 3173. beyit olarak geçer.

⁴⁹³ Bu beyit B nüshasında 3174. beyit olarak geçer.

[A 30^a]

DER-TAHRİZ BER-İTİBĀR EZ-NAZAR BER-
‘ACĀYİB-İ ‘ĀLEM⁴⁹⁴

3370 İşbu āşārı ger añlarsan ‘ayān
Kāmīlū’l-īmān olasın bī-gümān⁴⁹⁵

Bilesin ol şāni‘ üñ sen kudretin
‘İlminü hem dağı mülk-i beşatin⁴⁹⁶

Her ne kim éderse ol zībā éder
N'ola nā-zībā görürse kej-nazar⁴⁹⁷

Güni görmedügi için rüz kūr
Güneşün ére mi nūrına fütūr⁴⁹⁸

ŞIFAT-I MĀHĪ PİL-SER⁴⁹⁹

Bir balık dağı olur bu şuda bil
Gevdesi yılan velīkin başı pīl⁵⁰⁰

3375 Uzunı bir mil olur anuñ tamām
Yédügi hayvān-ı baħrīdür müdām⁵⁰¹

Nehr içinde ademi çün görür
Çorħudan ol baħr kaçırına girür⁵⁰²

Çün görürsin kār-gāhın fıtratuñ
Var kıyās ét gāyetini kudretüñ⁵⁰³

Muħdeşatı çün görürsin éy ħakīm
Muħdeşi bil kim gerek ola kađīm⁵⁰⁴

3371 ‘İlmin ü hem dağı mülkini: dağı ‘ilminü mülkin B;/ 3372 görürse: éderse B;/ 3373 ére mi nūrına: nūrına ére mi B;/ 3374 balık: yılan, pīl: fīl B;/ 3375 mil: yél B;/ 3377 görürsin: göresin B;/ 3378 muħdeşatı çün görürsin: çün göresin muħdeşatı, kim gerek: gerek ki B

⁴⁹⁴ DER-TAHRİZ BER-İTİBĀR EZ-NAZAR BER-‘ACĀYİB-İ ‘ĀLEM B.

⁴⁹⁵ Bu beyit B nüshasında 3169. beyit olarak geçer.

⁴⁹⁶ Bu beyit B nüshasında 3170. beyit olarak geçer.

⁴⁹⁷ Bu beyit B nüshasında 3171. beyit olarak geçer.

⁴⁹⁸ Bu beyit B nüshasında 3172. beyit olarak geçer.

⁴⁹⁹ ŞIFAT-I MĀHĪ PİL-SER -B

⁵⁰⁰ Bu beyit B nüshasında 3175. beyit olarak geçer.

⁵⁰¹ Bu beyit B nüshasında 3176. beyit olarak geçer.

⁵⁰² 3376 -A

⁵⁰³ Bu beyit B nüshasında 3178. beyit olarak geçer.

⁵⁰⁴ Bu beyit B nüshasında 3179. beyit olarak geçer.

Bu haberlerden ki pîr-i nâm-dâr
Şerh kıldı kaldı hayrân şehriyâr⁵⁰⁵

3380 Oradan koştı düziip saz-ı rah
Hind deryasına kaçd eyledi şâh⁵⁰⁶

ŞIFAT-I MÂHÎ-İ ÂDEMÎ RÛY⁵⁰⁷

Hem bulındı ol baırda bir cânavar
Cismi balık başı vü yüzi beşer⁵⁰⁸

Şüreti gâyet laîf ü tolu hâl
Şunı gör kim gösterür ol Zü'l-Celâl⁵⁰⁹

ŞIFAT-I CANAVARÎ Kİ ŞEB-DER BER VE RÛZ DER- BAHR-I BE-ŞOD⁵¹⁰

Gördiler hem ol şuda bir cânavar
Kim gece uçup şudan taşra çıkar⁵¹¹

Şubh olunca yürür çün şubh olur
Uçıbanuñ gerü deryâya gelür⁵¹²

3385 Gündüzün balık gibi şuda yüzer
Gece kuş gibi havâda ol uçar⁵¹³

Bu ne kudret-durur âhir fikr ét
Âdemîseñ hâlıkunuñ zikr ét⁵¹⁴

Ol ki gece andan balık kanat alur
Pes havâya çıkıben ʿulvî olur⁵¹⁵

3379 nâm-dâr: nâmü dâr, kıldı: étđi B;/ 3381 hem bulındı ol baırda: dame geldi orada, cismi balık başı vü yüzi beşer: yüzi balık cismi insan serteser B;/ 3382 şunı gör kim gösterür: ne ʿacayıbler düzer B;/ 3383 hem: kim B;/ 3385 gibi havâda ol uçar: bigi havâda uçup gezer B;/ 3387 havâya çıkıben: havada uçuben B

⁵⁰⁵ Bu beyit B nüshasında 3180. beyit olarak geçer.

⁵⁰⁶ 3380 -A

⁵⁰⁷ ŞIFAT-I MÂHÎ-Yİ ÂDEM-İ RÛY -B

⁵⁰⁸ Bu beyit B nüshasında 3182. beyit olarak geçer.

⁵⁰⁹ Bu beyit B nüshasında 3183. beyit olarak geçer.

⁵¹⁰ ŞIFAT-I CANAVARÎ Kİ ŞEB-DER BER VE RÛZ DER- BAHR-I BE-ŞÛD -B

⁵¹¹ Bu beyit B nüshasında 3184. beyit olarak geçer.

⁵¹² Bu beyit B nüshasında 3185. beyit olarak geçer.

⁵¹³ Bu beyit B nüshasında 3186. beyit olarak geçer.

⁵¹⁴ 3381 -B

⁵¹⁵ Bu beyit B nüshasında 3187. beyit olarak geçer.

Saňa daħı véribilür bāl ü per
Ki idesin firdevs bāğına güzer⁵¹⁶

Dünyaya qalma ki bu zāğ āşiyān
Büm u kerkeslere olmışdur mekân⁵¹⁷

3390 Gérü ol şuda gezerken şehriyār
Oldı bir hayvān öninde āşikār⁵¹⁸

Ki od ururdı şu^cle ağızından müdām
Her neye uğrasa yaqardı tamām⁵¹⁹

DER-TAHRİZ BE-NAZAR-I İTİBĀR⁵²⁰

Bu nicesi şun^c olur kıl nazār
Ki ola āteş şuda olan cānavar⁵²¹

Od-ıla yéli şu eyler şuyı hāk
Tolu kudretdür semekden tā-simāk⁵²²

[B 117^b]

Nicedür fikr eylegil bu kār-gāh
Ki anlayasın kim nedür bu bār-ı-gāh⁵²³

3395 Şun^c ma bağ ki alasin andan nişān
Kudretin gör ki anı bulasın ‘ayān⁵²⁴

Şun^cdan her ne vérilürse haber
Şıdqla āmennā dégil éy pür-hüner⁵²⁵

Géce yılduz kırdunı gören ‘ayān
Bu hikāyetde ne-çün tuta gümān⁵²⁶

Şun^cda çoğdur ‘acāyib-le ‘iber

3392 şuda olan: dem şuda āğı B;/ 3393 od-ıla yéli şu eyler şuyı: odı şu şuyı yél eyler sél B;/ 3394 kār-gāh: kār i gāh, bu: ol B;/ 3395 bağ ki alasin andan: bağ ki andan alasin B;/ 3397 tuta: duta B

⁵¹⁶ Bu beyit B nüshasında 3188. beyit olarak geçer.

⁵¹⁷ Bu beyit B nüshasında 3189. beyit olarak geçer.

⁵¹⁸ Bu beyit B nüshasında 3190. beyit olarak geçer.

⁵¹⁹ Bu beyit B nüshasında 3191. beyit olarak geçer.

⁵²⁰ DER-TAHRİZ BE-NAZAR-I İTİBĀR -B

⁵²¹ Bu beyit B nüshasında 3192. beyit olarak geçer.

⁵²² Bu beyit B nüshasında 3193. beyit olarak geçer.

⁵²³ Bu beyit B nüshasında 3194. beyit olarak geçer.

⁵²⁴ Bu beyit B nüshasında 3195. beyit olarak geçer.

⁵²⁵ Bu beyit B nüshasında 3196. beyit olarak geçer.

⁵²⁶ Bu beyit B nüshasında 3197. beyit olarak geçer.

Sen gözüñle gör gerekmez hōd haber⁵²⁷

İss odı şovuk şuya qarışdurur
İkisin birbiri-le barışdurur⁵²⁸

3400 Yéli toprağ-ıla édüp sâz-kâr
Dürlü nesne yaradur dānā-yı kār⁵²⁹

İşbu dördini édiben mūṭelif
Nağşlar taşvīr éder muḥtelif⁵³⁰

Rengler düzer gör ne zībā vü ‘acīb
Nağşlar yazar ne hūb u dil-firīb⁵³¹

Çankı nağşa kim urur şāni^c kalem
Ne ziyāde bulunur anda ne kem⁵³²

Çankı rengi kim kıılır-ısa ‘ayān
Rūşen olur anuñ-ıla cism ü cān⁵³³

3405 Ney degüldür şun^c yazduğı kalem
Ne hōd anuñ rengidür nīl ü baqqam⁵³⁴

Ol denizde bir zamān kıilup sefer
saḫile sürdi gemiyi tac-ver⁵³⁵

RESİDEN-İ İSKENDER BE-CEZİRE-İ CĀBE⁵³⁶

Uğradı bir mülke ol sahilde şāh
Adı cābe kıırdı anda bār-ı-gāh⁵³⁷

Buldı bir kavm anda bī-endāze çok

3400 dürlü nesne: gör neler B;/ 3401 nağşlar: nağşla B;/ 3402 düzer gör: döger B;/ 3404 kıılır-ısa: éder-ise B;/ 3407 ol sahilde : daḫı orada A, kıırdı: dikdi B

⁵²⁷ Bu beyit B nüshasında 3198. beyit olarak geçer.

⁵²⁸ Bu beyit B nüshasında 3199. beyit olarak geçer.

⁵²⁹ Bu beyit B nüshasında 3200. beyit olarak geçer.

⁵³⁰ Bu beyit B nüshasında 3201. beyit olarak geçer.

⁵³¹ Bu beyit B nüshasında 3202. beyit olarak geçer.

⁵³² Bu beyit B nüshasında 3203. beyit olarak geçer.

⁵³³ Bu beyit B nüshasında 3204. beyit olarak geçer.

⁵³⁴ Bu beyit B nüshasında 3205. beyit olarak geçer.

⁵³⁵ 3406 -A

⁵³⁶ RESİDEN-İ İSKENDER BE-CEZİRE-İ CĀBE -B

⁵³⁷ Bu beyit B nüshasında 3207. beyit olarak geçer.

Yüzi boynında kamunuñ başı yok⁵³⁸

Tenleri ʿüryān u pür-mū ser-te-ser
Mevz-idi yédükleri vü ney-şeker⁵³⁹

3410 Buldı bir tağ orada gāyet yüce
Tutar od ol tağı çün olur géce⁵⁴⁰

Gündüz olur karañu tütinden ol
Kimse bulamaz aña çıkmağa yol⁵⁴¹

Ol tağun üstinde bir aq kuş olur
Kim çıkıcaq taşra ol oddan ölür⁵⁴²

Ol kuşun adı semenderdür yaqın
Dirliği oduñ içindedür hemin⁵⁴³

Zī ʿaceb şunʿ u zī ʿālī kār-gāh
Zī yüce hazret zī ulu bār-gāh⁵⁴⁴

3415 Ki anda fehm ü fikr ser-gerdān olur
Belki ʿaql-ı kül dağı hayrān olur⁵⁴⁵

BİNĀʾI İSKENDER ŞEHR-İ SERENDĪB-RĀ⁵⁴⁶

Çün hevāsın cābenün hoş gördi şāh
Orada bir şehre bünyād urdı şāh⁵⁴⁷

Çün tamām ol şehri tertīb eyledi
Adını anuñ serendīb eyledi⁵⁴⁸

Vardı anda bir ulu tağ ser-firāz

3411 gündüz, dün i gün B;/ 3412 taşra ol oddan: daşra ol od düş B;/ 3414 hazret: kudret B;/ 3415 fehm ü fikr: fikr ü fehm B;/ 3418 varıdı anda bir ulu tağ: vardurur bir tağ anda A

⁵³⁸ Bu beyit B nüshasında 3208. beyit olarak geçer.

⁵³⁹ Bu beyit B nüshasında 3209. beyit olarak geçer.

⁵⁴⁰ Bu beyit B nüshasında 3210. beyit olarak geçer.

⁵⁴¹ Bu beyit B nüshasında 3211. beyit olarak geçer.

⁵⁴² Bu beyit B nüshasında 3212. beyit olarak geçer.

⁵⁴³ Bu beyit B nüshasında 3213. beyit olarak geçer.

⁵⁴⁴ Bu beyit B nüshasında 3214. beyit olarak geçer.

⁵⁴⁵ Bu beyit B nüshasında 3215. beyit olarak geçer.

⁵⁴⁶ BİNĀʾI İSKENDER ŞEHR-İ SER-ENDĪBĪ-RĀ: BÜNYĀDĪ İSKENDER BE-ŞEHR-İ SERENDĪB DER HĪNDÜSTĀN B. Bu başlık B nüshasında 4115. beyitten sonra gelir.

⁵⁴⁷ Bu beyit B nüshasında 3216. beyit olarak geçer.

⁵⁴⁸ Bu beyit B nüshasında 3217. beyit olarak geçer.

Ağacı ʿūd otı sünbül kış u yaz⁵⁴⁹

[B 118^a]

Âdem uçmağdan hübût anda étدی hem
Kaldı anda andan âsâr-ı kadem⁵⁵⁰

3420 Cābede begler var-ıdı nām-dār
Birbirine düşmen ü nā-sāz-kār⁵⁵¹

Rāy u tedbīr-ile iskender tamām
Az zamānda oldılar hükmine rām⁵⁵²

Rāy-la olur memleket işi dürüst
Her ki kej rāy ola olur işi süst⁵⁵³

Cabede çün durdı şāh birkaç zamān
Ne ʿacayip var-ısa gördi ʿayan⁵⁵⁴

Bir cezīre vardı lengāvūs nām
Aña vardı cābeden şeh şād-kām⁵⁵⁵

3425 Uğradı bir halka anda bī-kıyās
Cümle ʿüryān birisinde yoğ libās⁵⁵⁶

Zencebīl-idi nebātı vü baqqam
Şandal u fülful kıaranfül dahı hem⁵⁵⁷

Ol yörede bir cezīre var-ıdı
Tolu şeh ü kalʿa vü tinnīn adı⁵⁵⁸

Kopmış-ıdı anda bir ner ejdehā
Kim deminden fīl olmazdı rehā⁵⁵⁹

[A 30^b]

Zehr seng-i hāreyi kılurdı mūm

3419 anda andan: andan anda B;/ 3421 oldılar: étدی anları A;/ 3422 işi: rayı B;/ 3424 lengāvūs: andavus, şeh: şāh B;/ 3425 birisinde: tenlerinde B;/ 3427 tinnīn adı: maʿmur-idi B

⁵⁴⁹ Bu beyit B nüshasında 3218. beyit olarak geçer.

⁵⁵⁰ Bu beyit B nüshasında 3219. beyit olarak geçer.

⁵⁵¹ Bu beyit B nüshasında 3220. beyit olarak geçer.

⁵⁵² Bu beyit B nüshasında 3221. beyit olarak geçer.

⁵⁵³ Bu beyit B nüshasında 4122. beyit olarak geçer.

⁵⁵⁴ 3423 -A

⁵⁵⁵ Bu beyit B nüshasında 3224. beyit olarak geçer.

⁵⁵⁶ Bu beyit B nüshasında 3225. beyit olarak geçer.

⁵⁵⁷ Bu beyit B nüshasında 3226. beyit olarak geçer.

⁵⁵⁸ Bu beyit B nüshasında 3227. beyit olarak geçer.

⁵⁵⁹ Bu beyit B nüshasında 3228. beyit olarak geçer.

Çün nefes ururdi eserdi semüm⁵⁶⁰

3430 Günde çün bir kez açardı ejdehā
İki öküz olurdi aña ğıdā⁵⁶¹

Yolına iltürlerdi ilden her şabāh
İki öküz bulmağa şerrden felāh⁵⁶²

Çün öküzleri bulıban yér-idi
Yatıban tā şubħa dek uyur-ıdı⁵⁶³

Ejdehā havfı-y-la ol şehr ü diyār
Geçürürlerdi bu resme rüzigār⁵⁶⁴

İl ü şehr andan çekerlerdi belā
Kim vañandan édemezlerdi celā⁵⁶⁵

3435 Nüş-ı dārudur yaķın nüş-ı miħen
Kişiyе yérinde kim ħubbü'l vañan⁵⁶⁶

Ney vañandan düşdügi-içün cüdā
Vāyvāy-ıla vérür 'ömrin yéle⁵⁶⁷

Şem^c anuñ-çun yaķılır tutma şekk
Ki anı şirinden cüdā kıldı felek⁵⁶⁸

Ĝurbete düşene étmezler nazār
Gerçi 'ālim ola vü şāħib hüner⁵⁶⁹

Ĥalk içinde olur ğarīb adı le'īm
Gerçi kim ola řabī'atda kerīm⁵⁷⁰

3429 zehri seng-i: zehr-ile, nefes: dem B;/ 3430 olurdi aña: aña olurdi B;/ 3431 bulmağa şerden: bulmağ-
içün andan, açardı: açardı ağız A;/ 3432 öküzleri: sığırları, tā: bir B;/ 3433 şehr ü: ehl i B;/ 3435 dārūdur:
raħatdur B;/ 3436 vāy vāyıla: vāy vāy-la B;/ 3438 étmezler: kimse étmez A;/ 3439 olur ğarīb ādı: āñun adı
olur B

⁵⁶⁰ Bu beyit B nüshasında 3229. beyit olarak geçer.

⁵⁶¹ Bu beyit B nüshasında 3230. beyit olarak geçer.

⁵⁶² Bu beyit B nüshasında 3231. beyit olarak geçer.

⁵⁶³ Bu beyit B nüshasında 3232. beyit olarak geçer.

⁵⁶⁴ Bu beyit B nüshasında 3233. beyit olarak geçer.

⁵⁶⁵ Bu beyit B nüshasında 3234. beyit olarak geçer.

⁵⁶⁶ Bu beyit B nüshasında 3235. beyit olarak geçer.

⁵⁶⁷ Bu beyit B nüshasında 3236. beyit olarak geçer.

⁵⁶⁸ Bu beyit B nüshasında 3237. beyit olarak geçer.

⁵⁶⁹ Bu beyit B nüshasında 3238. beyit olarak geçer.

⁵⁷⁰ Bu beyit B nüshasında 3239. beyit olarak geçer.

3440 Ol bilür kim düşe ğurbet odına
Miħnet-i düzaħ nedür u odı ne⁵⁷¹

Ger tüvānā mün'im ola ger gedā
Kişi étmesün vaşandan haħ cüda⁵⁷²

Ejdehādan şeh çün eşitdi ħaber
Ol cezireden yaña kıldı güzer⁵⁷³

Zift ü kibrīt ü kirec getürdi tiz
Biñ daħı ħancer çamu ucları tiz⁵⁷⁴

İki öküzün derisin kıldı pür
Uşbu dört nesne-y-le gel bu fikri gör⁵⁷⁵

[B 118^b] 3445 Düzdi vaşfında deriyi řubħ-ġāħ
Ejdehā yolına iletdürdi řāħ⁵⁷⁶

Çünki źulmet gitdi rüřen oldu ħür
Meskeninden kıldı cünbiş murġ u mür⁵⁷⁷

Ejdehā uyanıbanuñ kıldı ħiz
Yüridi şut isteyü ol yola tiz⁵⁷⁸

Ol derileri ki şodurmuşdı cem
Ejdehā yuddı uruben tiz dem⁵⁷⁹

Çün derileri yudıban döndi mār
Kim gele vü éde yerinde řarār⁵⁸⁰

3450 Çün ruşubet miçdeden kıldı eşer

3440 miħnet-i: ğorıben, nedür ü: ne-durur B;/3441 kişi étmesün vaşandan haħ: haħ vaşandan kimseyi étmesün A;/ 3442 şeh çün: çün şeh, cezireden: ceziredin B;/ 3443 daħı: demür, çamu: bigi B;/ 3444 iki öküzün: ulu öküz A;/ 3445 düzdi: diri A;/ 3446 ħür: nur, murġ ü mür: mār u mür B;/ 3448 şodurmuşdı: şurdurmuşdı B;/ 3449 gele vü: geliben B;/ 3450 çün ruşubet miçdeden kıldı: çünki terlik maçdeden kırup B

⁵⁷¹ Bu beyit B nüshasında 3240. beyit olarak geçer.

⁵⁷² Bu beyit B nüshasında 3241. beyit olarak geçer.

⁵⁷³ Bu beyit B nüshasında 3242. beyit olarak geçer.

⁵⁷⁴ Bu beyit B nüshasında 3243. beyit olarak geçer.

⁵⁷⁵ Bu beyit B nüshasında 3244. beyit olarak geçer.

⁵⁷⁶ Bu beyit B nüshasında 3245. beyit olarak geçer.

⁵⁷⁷ Bu beyit B nüshasında 3246. beyit olarak geçer.

⁵⁷⁸ Bu beyit B nüshasında 3247. beyit olarak geçer.

⁵⁷⁹ Bu beyit B nüshasında 3248. beyit olarak geçer.

⁵⁸⁰ Bu beyit B nüshasında 3249. beyit olarak geçer.

Ol kirecle eyledi kibrīti ter⁵⁸¹

Zift ü zernīh ü kirec kükürd tīz
Dutuşup bir küre-i nār oldu tīz⁵⁸²

Ol ruṭubetden kirec çün oldu ḥār
Zift ü kibrīti ḥarāret kıldı nār⁵⁸³

Ejdehānuñ ṭoldı içi sūz u tāb
Bī-ḳarār oldu vü kıldı ıztırāb⁵⁸⁴

Çün dolanamazdı bir yérde durup
Kendüzin ṭaşa ururdı götürüp⁵⁸⁵

3455 Nice kim ururdı kendüzin yére
Ol demür geçer-idi için yara⁵⁸⁶

Ejdehā bu resm-ile oldu helāk
Ḳaldı şerrinden anuñ ol mülk-i pāk⁵⁸⁷

Étdiler ol ḥalḳ şāha āferīn
Kim hemīşe şād ol éy şāh-ı zemīn⁵⁸⁸

‘Ömrüñi pāyende étsün lā-yezāl
Devletüñe érmesün hergiz zevāl⁵⁸⁹

DER-TEMŞİL VÜ ḤĀTİME-İ DĀSITĀN⁵⁹⁰

Nefsdür tinnīn dédügüm fī’l-meşel
Müfsid ü ḥūn-ḥār u mekkār u dağal⁵⁹¹

3460 Ol deri içinde key sen fikr kııl

3454 dolanamazdı: dolanur-ıdı B;/ 3455 demür: demürler B;/ 3456 mülk-i pāk: mülk bāk A;/ 3457 étdiler: kıldılar B

⁵⁸¹ Bu beyit B nüshasında 3250. beyit olarak geçer.

⁵⁸² Bu beyit B nüshasında 3251. beyit olarak geçer.

⁵⁸³ Bu beyit B nüshasında 3252. beyit olarak geçer.

⁵⁸⁴ Bu beyit B nüshasında 3253. beyit olarak geçer.

⁵⁸⁵ Bu beyit B nüshasında 3254. beyit olarak geçer.

⁵⁸⁶ Bu beyit B nüshasında 3255. beyit olarak geçer.

⁵⁸⁷ Bu beyit B nüshasında 3256. beyit olarak geçer.

⁵⁸⁸ Bu beyit B nüshasında 3257. beyit olarak geçer.

⁵⁸⁹ 3451 -B

⁵⁹⁰ DER-TEMŞİL VE ḤĀTİME-İ DĀSITĀN -B

⁵⁹¹ 3452 -B

Kim hüdūd-ı şer^c-durur bellü bil⁵⁹²

Bu hüdūd u bu riyāzet-le anı
Çatl ét kim kırtarasın sen seni⁵⁹³

Nefs-i şehvānī belādur şol belā
Kim kamu olmışdur aña mübtelā⁵⁹⁴

Öldür anı tā ki émīn olasın
Düşmen ol aña ki mü'mīn olasın⁵⁹⁵

İki düşmen bir arada olamaz
Biri birisi-y-le rāhat bulamaz⁵⁹⁶

3465 İkiden bir olmayınca hār u zār
Biri birinde olamaz pāyidār⁵⁹⁷

Ger bu sözde key taammül kılasın
Sırr-ı tevhīdi mu'ayyen bilesin⁵⁹⁸

Ahmedī sözini her kim diñleye
Dünya vü 'uqbāda işin añlaya⁵⁹⁹

RESİDEN-İ İSKENDER BE-CEZİRE-İ SELĀMİT⁶⁰⁰

Ejdehāyı eyledi anda tebāh
Pes selāmıtdın yaña yürüdi şāh⁶⁰¹

Buldı anda bir ulu çeşme revān
Ki anı görse olur-dı rüşen-revān⁶⁰²

3470 Çeşmenüñ katında var bir ulu çāh
Çeşme şuyı aña girür sāl u māh⁶⁰³

3469 görse olur-ıdı: görüncek olurdu B;/ 3471 ne kimse: kimse ne B

⁵⁹² 3453 -B

⁵⁹³ 3454 -B

⁵⁹⁴ 3455 -B

⁵⁹⁵ 3456 -B

⁵⁹⁶ 3457 -B

⁵⁹⁷ 3458 -B

⁵⁹⁸ 3459 -B

⁵⁹⁹ 3460 -B

⁶⁰⁰ RESİDEN-İ İSKENDER BE-CEZİRE-İ SELĀMİT -B

⁶⁰¹ Bu beyit B nüshasında 3258. beyit olarak geçer.

⁶⁰² Bu beyit B nüshasında 3259. beyit olarak geçer.

⁶⁰³ Bu beyit B nüshasında 3260. beyit olarak geçer.

Ne tolar ol çāh ne kimse bilür
Ki ol şu ol çāha giriben ne olur⁶⁰⁴

Şu inerken kaçreler ki éder reşāş
Olur ol çāhuñ kınalarında taş⁶⁰⁵

Nice taş eyle muşaykal ki āyine
Yüz içinde görünür her āyine⁶⁰⁶

Géce şıçrayan şu olur kara taş
Ağ taş olur gündüzün anda reşāş⁶⁰⁷

DER-İ'ĀTİBĀR EZ-ĤĀL-İ VE 'ACĀYİB-İ ĀLEM⁶⁰⁸

3475 Ne 'acāyib-durur işbu kār-gāh
Aç gözüñi kim göresin bār-gāh⁶⁰⁹

Ger nazar ol bār-ı gāha kılasın
Nice olur mülk-i bārī bilesin⁶¹⁰

Bilesin ki aña nihāyet yoğdurur
Bi-güman hergiz bidāyet yoğdurur⁶¹¹

'Aql ki zikir éde hayrān olur
Vehm anuñ fikrinde ser-gerdān olur⁶¹²

DER-TEMŞİL VE MEV'İZE⁶¹³

Şun^c-ı hağdur çeşme-i āb-ı revān
Ki andan olur halka fāyız cism ü cān⁶¹⁴

3472 çāhuñ: taşuñ B;/ 3474 anda: éden B;/ 3476 bilesin: göresin B;/ 3477 bilesin: añlayasın, nihāyet yoğdurur: gayet yoğdurur, bi güman hergiz: şöyle ki āğāz u A, yoğdurur: yoğdurur B;/ 3478 zikir: añı fikr, fikrinde: zikrinde B;/ 3479 halka fāyız: fāyız halka B;/ 3480 varlıkla ki uş zāhir olur: varlıklar ki görürsin gelür, kamu ol çeşme şuyıdur kim gelür: kamu ol çeşmenüñ şuyı olur B

⁶⁰⁴ Bu beyit B nüshasında 3261. beyit olarak geçer.

⁶⁰⁵ Bu beyit B nüshasında 3262. beyit olarak geçer.

⁶⁰⁶ Bu beyit B nüshasında 3253. beyit olarak geçer.

⁶⁰⁷ Bu beyit B nüshasında 3264. beyit olarak geçer.

⁶⁰⁸ DER-İ'ĀTİBĀR EZ-ĤĀL-İ VE 'ACĀYİB-İ ĀLEM -B

⁶⁰⁹ Bu beyit B nüshasında 3265. beyit olarak geçer.

⁶¹⁰ Bu beyit B nüshasında 3266. beyit olarak geçer.

⁶¹¹ Bu beyit B nüshasında 3267. beyit olarak geçer.

⁶¹² Bu beyit B nüshasında 3268. beyit olarak geçer.

⁶¹³ DER-TEMŞİL VE MEV'İZE -B

⁶¹⁴ Bu beyit B nüshasında 3269. beyit olarak geçer.

3480 İşbu varlık-la ki uş zāhir olur
Ḳamu ol çeşme şuyıdur kim gelür⁶¹⁵

[B 119^a]

Ol ulu kuyı nedür çāh-ı ʿadem
Kim bu varlık aña döner bîş ü kem⁶¹⁶

Nā-bedīd olur aña düşen kişi
Hiç bilmez kim nice olur işi⁶¹⁷

Her ne şu varsa buña iner yaķın
Liki bu kuyu dağı boşdur hemin⁶¹⁸

Niçe şu girdi-y-se buña tölmadı
Tolacağı dağı mümkün olmadı⁶¹⁹

3485 Bu kuyı tölmadı vü tölmayısar
Ol şu eksük olmadı olmayısar⁶²⁰

İlm gündüz gibi rüşendür yaķın
Cehl qarañu qara gece hemin⁶²¹

[A 31^a]

Aķ taş olur ʿālim étdüğü ʿamel
Cāhil étdüğü qara taş-dur dağal⁶²²

ʿĀlimün işi hemīşe olur şavāb
Cāhilün işi haṭā min külli bāb⁶²³

ʿĀlim ol ʿālim ki éder-iseñ ʿamel
Ki olmaya miʿyārda naḳdün dağal⁶²⁴

RESİDEN-İ İSKENDER BE-VĀDİ-İ ELMĀS⁶²⁵

3482 bilmez kim nice olur: belürmez eyüevüz B;/ 3483 yaķın: hemin B;/ 3484 mümkün: hergiz B;/ 3486 gibi: bigi B;/ 3488 haṭā: ḥam B;/ 3489 ki olmaya: olmaya, naḳdün: naḳde A

⁶¹⁵ Bu beyit B nüshasında 3270. beyit olarak geçer.

⁶¹⁶ Bu beyit B nüshasında 3271. beyit olarak geçer.

⁶¹⁷ Bu beyit B nüshasında 3272. beyit olarak geçer.

⁶¹⁸ Bu beyit B nüshasında 3273. beyit olarak geçer.

⁶¹⁹ Bu beyit B nüshasında 3274. beyit olarak geçer.

⁶²⁰ Bu beyit B nüshasında 3275. beyit olarak geçer.

⁶²¹ Bu beyit B nüshasında 3276. beyit olarak geçer.

⁶²² Bu beyit B nüshasında 3277. beyit olarak geçer.

⁶²³ Bu beyit B nüshasında 3278. beyit olarak geçer.

⁶²⁴ Bu beyit B nüshasında 3279. beyit olarak geçer.

⁶²⁵ RESİDEN-İ İSKENDER BE-VĀDİ-İ ELMĀS: REFTEN-İ İSKENDER BE-VĀDİ-İ ELMĀS U HİLE
O DERBİR U ZORDAN B

3490 Érdi şāh orada hem bir vādīye
Çevresi bī-āb u bī-nem bādiye⁶²⁶

Yémiş etrāfı qarara ser-te-ser
Diyedüñ vādī cehennemdür meger⁶²⁷

Dédi hind ehline bu vādī nedür
Bunda ne vardur bunuñ adı nedür⁶²⁸

Dédiler bu ma^cden-i elmāsdur
Kim anuñ-ıla delinür la^l ü dürr⁶²⁹

Buradadur kāmı elmāsun velī
Kimsenüñ hergiz aña érmez eli⁶³⁰

3495 Kim bu vādī oldı şimdi tolu mār
Ejdehā dağı édemez anda güzār⁶³¹

Zehri ol yılanlaruñ kim anda var
Her neye érse eridür şem^c-vār⁶³²

İşbu vādī içinde eser bir semüm
Kim taşā uğrarsa éder anı müm⁶³³

Hīç nesne elmāsa édemez eşer
Ne anı tīşe sırr u ne ħod teber⁶³⁴

Çanda bir ħakkāk var-ısa cevherī
Yonup anuñla delerler cevheri⁶³⁵

3500 Ol yonar her taşı vü kurşun anı
Ne ‘aceb işler düzer gör ol ħanı⁶³⁶

3493 la^l ü: yaqutı B ;/ 3494 buradadur kāmı elmāsun: bu dere adı geh elmasıdır B;/ 3497 eser: vardur A;/ 3498 şır u: keser B

⁶²⁶ Bu beyit B nüshasında 3280. beyit olarak geçer.

⁶²⁷ Bu beyit B nüshasında 3281. beyit olarak geçer.

⁶²⁸ Bu beyit B nüshasında 3282. beyit olarak geçer.

⁶²⁹ Bu beyit B nüshasında 3283. beyit olarak geçer.

⁶³⁰ Bu beyit B nüshasında 3284. beyit olarak geçer.

⁶³¹ Bu beyit B nüshasında 3285. beyit olarak geçer.

⁶³² Bu beyit B nüshasında 3286. beyit olarak geçer.

⁶³³ Bu beyit B nüshasında 3287. beyit olarak geçer.

⁶³⁴ Bu beyit B nüshasında 3288. beyit olarak geçer.

⁶³⁵ Bu beyit B nüshasında 3289. beyit olarak geçer.

⁶³⁶ Bu beyit B nüshasında 3290. beyit olarak geçer.

Şāh işbu sözlere gūş étdi pes
Çıldı elmās almaga andan heves⁶³⁷

Dédi şayd ehline kim édüp şitāb
Dām kırıban dutalar biñ ʿuqāb⁶³⁸

Biñ ʿuqābı çünki dutdılar tamām
Ac kodı anları iki gün müdām⁶³⁹

Pes olara karşı pāre pāre ét
Vādīye şaldurdı bu sözi eşit⁶⁴⁰

3505 Çünki elmās-ıdı tolu ol dere
Çok yapışdı elmāsdan ol etlere⁶⁴¹

[B 119^b]

Çuşları şaldurdı ol dem tāc-ver
Vardı her çuş éte urup bāl u per⁶⁴²

Çapdı çuşuñ her biri bir pāre ét
Bu ne rāy u dāniş olur fikr ét⁶⁴³

Çıkdı biñ pāre ét-ile biñ ʿuqāb
Her ét ol taşdan yapışmış bī-hisāb⁶⁴⁴

Çuşlaruñ ardınca kullar vardılar
Çuş kōnan yérlerde taşı dérdiler⁶⁴⁵

3510 İşbu rāy-ıla şeh-i pīrüz ger
Buldı ol elmāsı almağa zafer⁶⁴⁶

Rāy-ıla her ʿuqde kim var hāl olur
Şāhib-i rāy ehl-i ʿağd ü hāl olur⁶⁴⁷

3510 ger: key B

⁶³⁷ Bu beyit B nüshasında 3291. beyit olarak geçer.

⁶³⁸ Bu beyit B nüshasında 3292. beyit olarak geçer.

⁶³⁹ Bu beyit B nüshasında 3293. beyit olarak geçer.

⁶⁴⁰ Bu beyit B nüshasında 3294. beyit olarak geçer.

⁶⁴¹ Bu beyit B nüshasında 3295. beyit olarak geçer.

⁶⁴² Bu beyit B nüshasında 3296. beyit olarak geçer.

⁶⁴³ Bu beyit B nüshasında 3297. beyit olarak geçer.

⁶⁴⁴ Bu beyit B nüshasında 3298. beyit olarak geçer.

⁶⁴⁵ Bu beyit B nüshasında 3299. beyit olarak geçer.

⁶⁴⁶ Bu beyit B nüshasında 3300. beyit olarak geçer.

⁶⁴⁷ Bu beyit B nüshasında 3301. beyit olarak geçer.

Şehler ilerü olurdı rāy-zen
Şimdi ney-çün oldılar hem-rāy-zen⁶⁴⁸

Ol zamān başlara tāk-ımuş hüner
Şimdi hāk-i pāy oldu ol güher⁶⁴⁹

Olduğı-çun şimdi ʿaql ehl-i zelīl
Gırrete kimesne bulamaz delil⁶⁵⁰

RESİDEN-İ İSKENDER BE-KAŞR-I BİLLÜR⁶⁵¹

3515 Ol aradan dağı zü'l-ķarneyn-i şāh
Kūs urup leşker-le kıldı ʿazm-i rāh⁶⁵²

Bir cezīre dağı buldı şehriyār
Gördi anda bir yüce ķaşr āşikār⁶⁵³

Yılduzı-y-la ķullesi hem-rāz-ıdı
Bīhi şahre taşına dem-sāz-ıdı⁶⁵⁴

Şekli gökler şekli gibi müstedīr
Levni yılduz levni gibi müstenīr⁶⁵⁵

Ķaşrı yapılalıdan çok devr-ıdı
Taşı anuñ uçtan uca billūr-ıdı⁶⁵⁶

3520 Ķaldı şāh ol ķaşr işinde key ʿaceb
Pes hākīm-i hindī eyledi taleb⁶⁵⁷

Şeh ķatına geldi ol dem feylesūf
Kim ķamu işlere bulmuşdı vuķūf⁶⁵⁸

Şordı aña ķaşr aḥvālını şāh

3516 buldı: érđi B;/ 3518 gibi: bigi, şekli gibi: günü bigi B;/ 3519 ķaşrı: ķaşr A;/ 3520 key ʿaceb: ʿaceb A/
3522 éy pādişāh: ki ya pādişāh B

⁶⁴⁸ Bu beyit B nüshasında 3302. beyit olarak geçer.

⁶⁴⁹ Bu beyit B nüshasında 3303. beyit olarak geçer.

⁶⁵⁰ 3514 -A

⁶⁵¹ RESİDEN-İ İSKENDER BE-KAŞR-I BİLLÜR -B

⁶⁵² Bu beyit B nüshasında 3305. beyit olarak geçer.

⁶⁵³ Bu beyit B nüshasında 3306. beyit olarak geçer.

⁶⁵⁴ Bu beyit B nüshasında 3307. beyit olarak geçer.

⁶⁵⁵ Bu beyit B nüshasında 3308. beyit olarak geçer.

⁶⁵⁶ Bu beyit B nüshasında 3309. beyit olarak geçer.

⁶⁵⁷ Bu beyit B nüshasında 3310. beyit olarak geçer.

⁶⁵⁸ Bu beyit B nüshasında 3311. beyit olarak geçer.

Ol hākīm aña dēdi ēy pādīshāh⁶⁵⁹

Kimse bu aşruñ içine giremez
Kimse hem sırrına dağı éremez⁶⁶⁰

Bundan artu kim bu aşr içi tamām
Çü diyüben toptolu yatur i'zām⁶⁶¹

3525 Kimesne bilmez édibenüñ kıyās
Ki ins ü cinnden buña kim urdı esās⁶⁶²

aşr uşbu aşrı yapan andadır
aşr ıssı gitdi aşrı bundadır⁶⁶³

‘Āıbet çün ıssuz olur bu uşūr
Pes ki⁶⁶⁴ sevmek nedür ‘aıl uşūr⁶⁶⁵

Tut ki olduñuz şudūr u yā i'zām
Ne aşşı çün çürür şudūr olup i'zām⁶⁶⁶

Nef'i ne⁶⁶⁷ olma rüüs ü yā şudūr
Çünkü hāk olur rüüs-ile şudūr⁶⁶⁸

3530 İşbu sözleri éder-iken beyān
Şeh atında feylesüf-ı kārđān⁶⁶⁹

aşrdan bir hāl çıdı bī-hisāb
Tenleri insān u başları kilāb⁶⁷⁰

[B 120^a]

Dişleri hāncer şıfat bürrān tīz
ıldılar şeh leşkeri-y-ile sitīz⁶⁷¹

3523 hem: ānun, dağı: hiç B ;/ 3527 sevmek: bunı B;/ 3528 tut: dut B

⁶⁵⁹ Bu beyit B nüshasında 3312. beyit olarak geçer.

⁶⁶⁰ Bu beyit B nüshasında 3313. beyit olarak geçer.

⁶⁶¹ Bu beyit B nüshasında 3314. beyit olarak geçer.

⁶⁶² Bu beyit B nüshasında 3315. beyit olarak geçer.

⁶⁶³ Bu beyit B nüshasında 3316. beyit olarak geçer.

⁶⁶⁴ ki vezin gereği

⁶⁶⁵ Bu beyit B nüshasında 3317. beyit olarak geçer.

⁶⁶⁶ Bu beyit B nüshasında 3318. beyit olarak geçer.

⁶⁶⁷ ne -B

⁶⁶⁸ Bu beyit B nüshasında 3319. beyit olarak geçer.

⁶⁶⁹ Bu beyit B nüshasında 3320. beyit olarak geçer.

⁶⁷⁰ Bu beyit B nüshasında 3321. beyit olarak geçer.

⁶⁷¹ Bu beyit B nüshasında 3322. beyit olarak geçer.

İki leşker kīn-ile ceng étdiler
Birbirine yéryüzin teng étdiler⁶⁷²

Tīr bārān édüben şeh leşkeri
Oğa dikdiler serā-ser anları⁶⁷³

3535 Ğāqıbet çün şāhı ğālib gördiler
Cümle kaçup kaçır içine girdiler⁶⁷⁴

Şeh diledi ki ol⁶⁷⁵ géce anda dura
Şubh kaçır alup ol halkı kıra⁶⁷⁶

Dédi şāha feylesüf-ı nām-dār
Kim gerekmez ki édesiz bunda karar⁶⁷⁷

Kim tılısm-ıla yapılmışdur bu kaçır
Ol tılısmı bozamaz geçdükçe Ğaşır⁶⁷⁸

Böyle-durur ol tılısm éy şehriyār
Kim burada her ki éde géce karar⁶⁷⁹

3540 Hāb u bī-hodlık āna ğālib olur
Şöyle ölü gibi bī-tākat kalur⁶⁸⁰

Çün bu kavm anı görürler bī-haber
Çıkup éderler anı zīr ü zeber⁶⁸¹

Bu söz ile çün oradan döndi şāh
Rāst çīn iklīmine sürdi sipāh⁶⁸²

Çaşdı ol kim oradan çīne vara
Görmedügi yérleri anda göre⁶⁸³

⁶⁷² Bu beyit B nüshasında 3323. beyit olarak geçer.

⁶⁷³ Bu beyit B nüshasında 3325. beyit olarak geçer.

⁶⁷⁴ Bu beyit B nüshasında 3324. beyit olarak geçer.

⁶⁷⁵ ol -B

⁶⁷⁶ Bu beyit B nüshasında 3326. beyit olarak geçer.

⁶⁷⁷ Bu beyit B nüshasında 3327. beyit olarak geçer.

⁶⁷⁸ Bu beyit B nüshasında 3328. beyit olarak geçer.

⁶⁷⁹ Bu beyit B nüshasında 3329. beyit olarak geçer.

⁶⁸⁰ Bu beyit B nüshasında 3330. beyit olarak geçer.

⁶⁸¹ Bu beyit B nüshasında 3331. beyit olarak geçer.

⁶⁸² Bu beyit B nüshasında 3332. beyit olarak geçer. B nüshasında bu beyitten sonra REFTEN-İ İSKENDER BE-ÇİN BAZ REVEM başlığı gelmektedir.

⁶⁸³ Bu beyit B nüshasında 3333. beyit olarak geçer.

Ki ol anda varıcağ şāh-ı zemīn
Nehri görmışdi cezāyirle hemin⁶⁸⁴

3545 Dédiler ʔamgaca kim éy şehriyār
Şāh-ı ʔarn iskenderi cengi süvār⁶⁸⁵

Hind iqlīminde yér yoğ ki almadı
Şehr ü ʔalca yoğ ki anuñ olmadı⁶⁸⁶

Hind ü sindi çünki fetğ étđi tamām
Diler uş kim éde çīn şehrin mağām⁶⁸⁷

Bir melikidi ol zamān ʔamgac han
Kim anuñdı Türk ü kişmir ü veğan⁶⁸⁸

[A 31^b]

Tübtüt ü mükrān u almalık u çīn
Ürigenc ü cümle-i maşrıq-zemīn⁶⁸⁹

3550 Çīnde vardı üç yüz altmış pāre şehir
Ki olmışdı uçtan uca ʔamgaca behr⁶⁹⁰

Ol hıṭā şehrinde olurđı māh u sāl
Günde bir şerden gelürđi aña māl⁶⁹¹

Leşkerinde vardı on yüz biñ süvār
Tīğ-zen cengī ʔamusı nīze-dār⁶⁹²

Çün sikender geldügin bildi yağīn
Étdi gönlin cāğıbet fikr-i hazīn⁶⁹³

Her işüñ soñına bağmayan kişi
Sehv olur her ne işlerse işi⁶⁹⁴

3546 yoğ: yoğ B;/ 3549 tübtüt: tübt B;/ 3550 uçtan uca: her biri B;/ 3551 olurđı: olur B;/ 3554 bağmayan:
bağmayan B

⁶⁸⁴ 3544 -A

⁶⁸⁵ Bu beyit B nüshasında 3335. beyit olarak geçer.

⁶⁸⁶ Bu beyit B nüshasında 3336. beyit olarak geçer.

⁶⁸⁷ 3538 -B

⁶⁸⁸ Bu beyit B nüshasında 3337. beyit olarak geçer.

⁶⁸⁹ Bu beyit B nüshasında 3338. beyit olarak geçer.

⁶⁹⁰ Bu beyit B nüshasında 3339. beyit olarak geçer.

⁶⁹¹ Bu beyit B nüshasında 3340. beyit olarak geçer.

⁶⁹² Bu beyit B nüshasında 3341. beyit olarak geçer.

⁶⁹³ Bu beyit B nüshasında 3342. beyit olarak geçer.

⁶⁹⁴ Bu beyit B nüshasında 3343. beyit olarak geçer.

3555 Dédi kim bu iş ser-encāmı n'ola
Bunda gelmekden şehūñ kāmı n'ola⁶⁹⁵

‘Āqıl ol kim ‘āqıbet-endiŝ ola
N'olısar yarın bugün fikrin kıla⁶⁹⁶

‘Āqıbet-endiŝ olmayan kişi
Dünya vü ‘uqbāda bitmez hıç işi⁶⁹⁷

[B 120^b]

Çünkü ‘āqıl ‘āqıbet-endiŝ ola
Rütbet içinde melekden piş ola⁶⁹⁸

Pes dértüp ‘ağılları ŝāh-ı hoten
Oldı iskender işinde rāy-zen⁶⁹⁹

3560 Her kişi vérdi aña bir dürlü pend
Kim degüldi hergiz aña sūd-mend⁷⁰⁰

Ol kişi dünyada ehl-i rāy ola
Kim her işi fikr édiben bile⁷⁰¹

İş fesādı néredendür bile rāst
Tā ŝalāhın aña lāyıq kıla rāst⁷⁰²

Ĥastanuñ bilmek gerekdür derdi ne
Tā devā nef’i ile anuñ derdi ne⁷⁰³

Nabz u kārüre çü bilmeye tabīb
ŝayruya andan ŝıhhat olmaya naŝīb⁷⁰⁴

3565 Çünkü bilinmeye kim nedür maraž
Ne sebep zāyil olur u ne ĝaraž⁷⁰⁵

3558 çünkü ‘āqıl: ādemi kim B;/ 3560 hergiz aña: hiçbiri A;/ 3561 ol kişi dünyada: her ki ol diler ki B;/
3563 bilmek gerekdür: biline gerek B;/ 3564 ŝıhhat olmaya: olmaya ŝıhhat B

⁶⁹⁵ Bu beyit B nüshasında 3344. beyit olarak geçer.

⁶⁹⁶ 3556 -A

⁶⁹⁷ 3557 -A

⁶⁹⁸ Bu beyit B nüshasında 3347. beyit olarak geçer.

⁶⁹⁹ Bu beyit B nüshasında 3348. beyit olarak geçer.

⁷⁰⁰ Bu beyit B nüshasında 3349. beyit olarak geçer.

⁷⁰¹ Bu beyit B nüshasında 3350. beyit olarak geçer.

⁷⁰² Bu beyit B nüshasında 3351. beyit olarak geçer.

⁷⁰³ Bu beyit B nüshasında 3352. beyit olarak geçer.

⁷⁰⁴ Bu beyit B nüshasında 3353. beyit olarak geçer.

⁷⁰⁵ Bu beyit B nüshasında 3354. beyit olarak geçer.

Çün hakīm anlamaya nedür mizāc
Nice aşşu kıla étdügi ğilāc⁷⁰⁶

Çünkü bildi şāh-ı çīn ki ol cümle pend
Olmayısar hergiz aña sūd-mend⁷⁰⁷

Țutmadı sözün kimüñ key söyledi
Kendü āhır böyle tedbīr eyledi⁷⁰⁸

Kim baş indüre şehüñ fermānına
Tā güzend érmeye şehden cānına⁷⁰⁹

3570 Anıñ-ıçun kim sikender cengini
Görmemiş-idi dağı āhengini⁷¹⁰

Bilür-idi néreye ki ol nām-ver
Varsa hem-rāh olurıdı aña zafer⁷¹¹

Her kişi ki éderdi anuñ-ıla ceng
Arslan olsa olurdı yéri gūr-ı teng⁷¹²

Kendüden uluya éden pençe tīz
Kendünüñ cānın düşüre rence tīz⁷¹³

Cengüme doymaz diyen bebr-ile şīr
Ol delüdüür şanma sen anı dilir⁷¹⁴

3575 Hem önine geldi anuñ ol rūzgār
Ki anı āzād étmişidi ol tāc-dār⁷¹⁵

Her ki eylük éde zāyic olmaya
Eylük eyleyen yavuzluğ bulmaya⁷¹⁶

3567 āña: olmaz B;/ 3568 Țutmadı: dutmadı, key: kim B;/ 3371 olur-ıdı aña: añunla B;/ 3574 cengüme:
cengine, doymaz diyen: doymazdı añun, ol delüdüür şanma sen ānı: delüdüür şanmagıl ānı sen B

⁷⁰⁶ Bu beyit B nüshasında 3355. beyit olarak geçer.

⁷⁰⁷ Bu beyit B nüshasında 3356. beyit olarak geçer.

⁷⁰⁸ Bu beyit B nüshasında 3357. beyit olarak geçer.

⁷⁰⁹ Bu beyit B nüshasında 3358. beyit olarak geçer.

⁷¹⁰ Bu beyit B nüshasında 3359. beyit olarak geçer.

⁷¹¹ Bu beyit B nüshasında 3360. beyit olarak geçer.

⁷¹² Bu beyit B nüshasında 3361. beyit olarak geçer.

⁷¹³ Bu beyit B nüshasında 3362. beyit olarak geçer.

⁷¹⁴ Bu beyit B nüshasında 3363. beyit olarak geçer.

⁷¹⁵ Bu beyit B nüshasında 3364. beyit olarak geçer.

⁷¹⁶ 3565 -B

Eylük eyle birine yüz eylük al
Dédiler kim eylük eyle şuya şal⁷¹⁷

Şimdi kimse olsa ki ola eylük işi
Gözine eylük éde-y-di bir kişi⁷¹⁸

Tā ki baqmaya-y-dı ol her bir ele
Düşmeye-y-di rızq-ıçun ilden ile⁷¹⁹

3580 Oladı bir gūşede ħalvet-nişīn
Görmeye-y-di herkesü nākes yüzün⁷²⁰

Çün şehūñ étdi ol ihsānını zıkr
Eyledi şāha muṭī^c olmağı fikr⁷²¹

Her ki ħalkā olmaya nīgī-şinās
Ĥālīka daħı olur ol nā-şinās⁷²²

Kişi midür ol ki eylük bilmeye
Her ki eylük bilmez eylük bulmaya⁷²³

İtte ki etmek yér vefā³lu et biter
Pes vefā³suz kişi olur itden beter⁷²⁴

3585 Kişi her ne kim éder anı bulur
Ger yavuzluğ işi ger eylük olur⁷²⁵

Kimse yavuzluğdan eylük bulmadı
Kimse eylükden pişemān olmadı⁷²⁶

İşbu fikr ü rāy-ıla tamğac ħan
Oldı şāh iskendere qarşu revān⁷²⁷

Çünkü çīn seddine geldi pādīşāh

3581 étdi ol: ol étdi B;/ 3582 nīgī: nīgü B;/ 3583 kişi midür ol: adem ol degül B;/ 3585 éder: éde B

⁷¹⁷ 3566 -B

⁷¹⁸ 3567 -B

⁷¹⁹ 3568 -B

⁷²⁰ 3569 -B

⁷²¹ Bu beyit B nüshasında 3365. beyit olarak geçer.

⁷²² Bu beyit B nüshasında 3366. beyit olarak geçer.

⁷²³ Bu beyit B nüshasında 3367. beyit olarak geçer.

⁷²⁴ Bu beyit B nüshasında 3368. beyit olarak geçer.

⁷²⁵ Bu beyit B nüshasında 3369. beyit olarak geçer.

⁷²⁶ Bu beyit B nüshasında 3370. beyit olarak geçer.

⁷²⁷ Bu beyit B nüshasında 3371. beyit olarak geçer.

Oraya érişdi hem amgac řāh⁷²⁸

[B 121^a]

İndi atdan çün şehi gördi süvār
řāh öninde yér öpdü bende-vār⁷²⁹

3590 Bir nüvāziř étđi şeh dağı aña
Kim anı gören kişi şaldı řaña⁷³⁰

Kime kim érseñ nüvāziř ét müdām
Ki éde řullıgıña rağbet hāř u ām⁷³¹

Key nüvāziř bulmayınca sāz-ı üd
Rāst olmaz perdede āvāz-ı sürüd⁷³²

řāh-ı gül çün gösterür berg ü nüvā
Bülbüle ol řavķ étđürür nevā⁷³³

Sünüñ oldur ki uydurasın luř-ıla
Sünüñ olmaz saña uyan unf-ıla⁷³⁴

3595 Éy niçe işler ki luř-ıla biter
Éy niçe başlar ki unf-ıla biter⁷³⁵

Geldi şamgac-ıla şehre řehriyār
Gördi bézenmiş çamu şehr ü diyār⁷³⁶

şu gibi her yaña şaçılmış gül-āb
Her şaraf kimhā döşenmiş bi-ħisāb⁷³⁷

şad-hezārān nāfe-i müşg-i ĥoten
Olmış-ıdı ĥoř nefes her yañdan⁷³⁸

Érdi bāga diyedüñ erde behişt

3588 oraya: uzine B;/ 3590 étđi şeh dağı: dağı étđi řāh B;/ 3591 řullıgıña rağbet: rağbet řullıgıña B;/ 3592 key: ta, rāst olmaz perdede āvāz-ı: ruzemen ol perdede rüz-u B;/ 3597 kimhā: atlas B

⁷²⁸ Bu beyit B nüshasında 3372. beyit olarak geçer.

⁷²⁹ Bu beyit B nüshasında 3373. beyit olarak geçer.

⁷³⁰ Bu beyit B nüshasında 3374. beyit olarak geçer.

⁷³¹ Bu beyit B nüshasında 3375. beyit olarak geçer.

⁷³² Bu beyit B nüshasında 3376. beyit olarak geçer.

⁷³³ Bu beyit B nüshasında 3377. beyit olarak geçer.

⁷³⁴ Bu beyit B nüshasında 3378. beyit olarak geçer.

⁷³⁵ Bu beyit B nüshasında 3379. beyit olarak geçer.

⁷³⁶ Bu beyit B nüshasında 3380. beyit olarak geçer.

⁷³⁷ Bu beyit B nüshasında 3381. beyit olarak geçer.

⁷³⁸ Bu beyit B nüshasında 3382. beyit olarak geçer.

Yāhud indi yére gül-zār-ı behişt⁷³⁹

ŞIFAT-I BEZM-İ İSKENDER-İ ZÜ'L-ĞARNEYN⁷⁴⁰

3600 Geldi zü'l-ğarneyn şehre şād u kām
Ğürrem oldı vü eline aldı cām⁷⁴¹

Çün yürüdi bāde-i 'anber buğür
'Aksi-y-le oldı meclis tolu nūr⁷⁴²

Sāğar-ı zerrīne içinde şarāb
Diyedüñ yāğūt u dürr yā la'l-i nāb⁷⁴³

Bāde saçardı dem-i müşğ ü 'abīr
'Üd nağme éder-idi bemm ü zir⁷⁴⁴

Çengiñ eylerdi vü gülerdi cām
Ol benefşe-ğadd olup bu lāle-fām⁷⁴⁵

3605 Yürüdi cām-ıla yāğūt-ı revān
Kim ol olur kuvvet ü ğut-ı revān⁷⁴⁶

Şāh eline şundı bir sākī şarāb
Kim yüzi tābına deymezdı āfitāb⁷⁴⁷

Ğül yañağında kemend-i 'anberīn
Ğāh şayd-ı cān éderdi ğāh dīn⁷⁴⁸

Tuğğı cānlara ğānūn-ı şifā
Zülfi gönüllere zencīr-i belā⁷⁴⁹

Ağzınuñ pinhānı rāzın kim bile
Ki āb-ı ğayvān-ıdı ol kevşer bile⁷⁵⁰

3602 şarāb: buğür, u dür yā: ı kut-ı B;/ 3603 müşğ: anber B;/ 3607 kemend-i: kemend-ü B

⁷³⁹ Bu beyit B nüshasında 3383. beyit olarak geçer.

⁷⁴⁰ ŞIFAT-I BEZM-İ İSKENDER-İ ZÜLĞARNEYN : ŞIFAT-I BEZM-İ ZÜLĞARNEYN B

⁷⁴¹ Bu beyit B nüshasında 3384. beyit olarak geçer.

⁷⁴² Bu beyit B nüshasında 3385. beyit olarak geçer.

⁷⁴³ Bu beyit B nüshasında 3386. beyit olarak geçer.

⁷⁴⁴ Bu beyit B nüshasında 3387. beyit olarak geçer.

⁷⁴⁵ Bu beyit B nüshasında 3388. beyit olarak geçer.

⁷⁴⁶ Bu beyit B nüshasında 3389. beyit olarak geçer.

⁷⁴⁷ Bu beyit B nüshasında 3390. beyit olarak geçer.

⁷⁴⁸ Bu beyit B nüshasında 3391. beyit olarak geçer.

⁷⁴⁹ Bu beyit B nüshasında 3392. beyit olarak geçer.

⁷⁵⁰ Bu beyit B nüshasında 3393. beyit olarak geçer.

3610 Çünkü hoş-vaqt oldı şāh-ı nām-ver
Vérdi çin şāhına tāk-ıla kemer⁷⁵¹

Çok nüvāziş kıldı vü hoş söyledi
Gérü çin āña muqarrer eyledi⁷⁵²

[A 32^a]

Her kime kim vardı anda ser-te-ser
Vérdi şehir ü mülk ü māl u sīm ü zer⁷⁵³

Vermeyince memleket girmez ele
Vére mālın her ki diler mülk ala⁷⁵⁴

[B 121^b]

Memleket tahtı ele girse belaş
Tāk uruna-y-di bilā-şekk cümle baş⁷⁵⁵

3615 Halka çünkim bāde eyledi eşer
Girdiler şeh meclisinden ser-te-ser⁷⁵⁶

Çün kişiyi tayyibü'l-vaqt éde cām
Hoş-durur şeb hoş demeklik şād-kām⁷⁵⁷

Çün buhār-ı mey dimāğı kıla germ
Gide başdan 'aqlu yüzden dağı şerm⁷⁵⁸

Söylenen sözden gelür cāna hatar
İşlenen işden olur hod bīm-i ser⁷⁵⁹

SU'ĀL-İ İSKENDER EZ-BEHRĀM-I HAKĪM⁷⁶⁰

Şāh halvet kaldı vü birkaç nedīm
Çin ilinden dağı behrām-ı hakīm⁷⁶¹

3611 çok: çoğ, gerü çin āña: çin āña gerü B;/ 3613 vére mālın: māl vére B;/ 4614 tahtı ele girse: girse-y-idi ele B;/ 3616 şeb-hoş: hoş-şeb B;/ 3618 söylenen: dēnilen, olur hod: dağı olur A;/ 3619 çin: hind B

⁷⁵¹ Bu beyit B nüshasında 3394. beyit olarak geçer.

⁷⁵² Bu beyit B nüshasında 3395. beyit olarak geçer.

⁷⁵³ Bu beyit B nüshasında 3396. beyit olarak geçer.

⁷⁵⁴ Bu beyit B nüshasında 3397. beyit olarak geçer.

⁷⁵⁵ Bu beyit B nüshasında 3398. beyit olarak geçer.

⁷⁵⁶ Bu beyit B nüshasında 3399. beyit olarak geçer.

⁷⁵⁷ Bu beyit B nüshasında 3400. beyit olarak geçer.

⁷⁵⁸ Bu beyit B nüshasında 3401. beyit olarak geçer.

⁷⁵⁹ Bu beyit B nüshasında 3402. beyit olarak geçer.

⁷⁶⁰ SU'ĀL-İ İSKENDER EZ-BEHRĀM-I HAKĪM: SU'ĀL KERDEN İSKENDER EZ- HAKĪM-İ ÇİN

MAHĪYYETĪ EŞYA B. Bu başlık B nüshasında 3403. beyitten sonra gelir.

⁷⁶¹ Bu beyit B nüshasında 3403. beyit olarak geçer.

3620 Şeh hākīme dédi ki éy dānā-yı çīn
Kim senüñ fikrūñ hıṭāyı kıldı çīn⁷⁶²

Her neyi kim sen taşavvur kılasın
Hükmi taşdıķ-
ıla nedür bilesin⁷⁶³

Ne-durur māhiyyetin senin bilen
Cümle eşyānuñ ki var farkın kılan⁷⁶⁴

Oldı gönül dünya sözinden melül
Ki anda yokdur fazlu ṭoludur fużül⁷⁶⁵

‘Ālem ü gayb u şehādetden baña
Söz dégil kim ṭutmışam kulaķ saña⁷⁶⁶

3625 Baña mahiyyet nedür eyle beyān
Pes vücūd aķsāmını kılgıl ‘ayān⁷⁶⁷

Vācib ü mümkün nedür şerḥ eylegil
Mümteni^c ta’rifini hem söylegil⁷⁶⁸

CEVĀB-I HĀKĪM BE-SUĀL-İ İSKENDER⁷⁶⁹

Dédi var her nesnede éy pīş-bīn
Bir haķīķat ki ola anuñla ol yaķīn⁷⁷⁰

Adını māhiyyet urmuşdur hākīm
Zāt oldur çün var éde anı kađīm⁷⁷¹

Vācib oldur bilgil éy zıll-ı ḥudā
Kim vücūdın zātı éde iķtizā⁷⁷²

3622 cümle eşyānuñ ki var farkın: külli cüz vé nedür farkın B;/ 4626 mümteni^c ta’rifini hem: hem ḥududiyle
kıdemden B;/ 3627 pīş-bīn: pīş ü bīn, ol: dur B;/ 3628 zāt oldur çün var éde: zātı vardur édicek B

⁷⁶² Bu beyit B nüshasında 3404. beyit olarak geçer.

⁷⁶³ Bu beyit B nüshasında 3405. beyit olarak geçer.

⁷⁶⁴ Bu beyit B nüshasında 3408. beyit olarak geçer.

⁷⁶⁵ Bu beyit B nüshasında 3406. beyit olarak geçer.

⁷⁶⁶ Bu beyit B nüshasında 3407. beyit olarak geçer.

⁷⁶⁷ Bu beyit B nüshasında 3409. beyit olarak geçer.

⁷⁶⁸ Bu beyit B nüshasında 3410. beyit olarak geçer.

⁷⁶⁹ CEVĀB-I HĀKĪM BE-SUĀL-İ İSKENDER -B

⁷⁷⁰ Bu beyit B nüshasında 3411. beyit olarak geçer.

⁷⁷¹ Bu beyit B nüshasında 3412. beyit olarak geçer.

⁷⁷² Bu beyit B nüshasında 3413. beyit olarak geçer.

3630 Kendüzinden ola zātı kendünñ
Varlığı kimseden olmaya anuñ⁷⁷³

Mümteni^c ol ki iktizā eyleye zāt
Yoqlığını éy şeh-i nīgū-şifāt⁷⁷⁴

Mümkin ol kim zātı anuñ éy baħr-ı cūd
Ne ‘adem éde iktizā vü ne vücūd⁷⁷⁵

Varlığını vācibüñ éy bīş-bīn
Hüccet-ile bileyim dërseñ yaqın⁷⁷⁶

Olmasa mevcūd vācib bellü bil
Bulmaya-y-dı varlığı muħdeş sebīl⁷⁷⁷

3635 Çünkü hādış kendüzinden olmaz
Vācib olmayınca varlık bulmaz⁷⁷⁸

Lā-cirem vācib gerekdür bī-gümān
Ki ola muħdeş kudreti-y-le andan⁷⁷⁹ ‘ayān⁷⁸⁰

Pes vücūdı hādışüñ oldı delīl
Varlığına vācibüñ bī-ķāl ü ķīl⁷⁸¹

Vācib Allāhuñ vücūdıdur hemīn
Mümteni^c anuñ şerīkidür yaqın⁷⁸²

[B 122^a]

Zīr ü bālā mümkināt uş kııl nazār
Yér ü gök ü⁷⁸³ zühre vü şems ü ķamer⁷⁸⁴

3640 Mümkine çün kendüden yoķdur vücūd

3632 éy baħr-ı cūd: bi piş-ü kem, n‘adem: na vücud B;/ 3633 bīş-bīn: bīş ü bīn B/ 3637 hādışüñ: muħdişüñ B;/ 3639 zühre vü şems: sems ü nahid B

⁷⁷³ Bu beyit B nüshasında 3414. beyit olarak geçer.

⁷⁷⁴ Bu beyit B nüshasında 3415. beyit olarak geçer.

⁷⁷⁵ Bu beyit B nüshasında 3422. beyit olarak geçer.

⁷⁷⁶ Bu beyit B nüshasında 3417. beyit olarak geçer.

⁷⁷⁷ Bu beyit B nüshasında 3418. beyit olarak geçer.

⁷⁷⁸ Bu beyit B nüshasında 3419. beyit olarak geçer.

⁷⁷⁹ andan -B

⁷⁸⁰ Bu beyit B nüshasında 3420. beyit olarak geçer.

⁷⁸¹ Bu beyit B nüshasında 3421. beyit olarak geçer.

⁷⁸² Bu beyit B nüshasında 3416. beyit olarak geçer.

⁷⁸³ ü vezin gereği

⁷⁸⁴ Bu beyit B nüshasında 3423. beyit olarak geçer.

Pes gerek vācibden aña feyz-i cūd⁷⁸⁵

Tā ki ol feyz-ile varlık bula ol
Mūcid ü ĩcāda ŧāhid ola ol⁷⁸⁶

İŧbu sözden uŧ yaqın olur saña
Ŧim yér-ile gök müsebbihdür aña⁷⁸⁷

Varlıguñ her zerresi bī-iŧtibāh
Birliğine-durur Allāhuñ güvāh⁷⁸⁸

Mümkin iki kısım olur bil yaqın
Ŧısm-ı rühānī vü cismānī hemīn⁷⁸⁹

3645 Ŧısm-ı rühānī nüfūsi-y-le ʿuqul
Ki anlara hiss-ile bulunmaz vuŧul⁷⁹⁰

Līkin olur zāhir anlardan eŧer
Ol eŧerden bilür anları beŧer⁷⁹¹

Māddeden ʿaql bi'l-küllī beriyi
Ol taʿalluqdan daħı olmuŧ arı⁷⁹²

Nefs hem bī-māddedür līkin anı
Māddeye kıldı mülābis ol ğanı⁷⁹³

Kim anuñ tedbīrini éder müdām
Tā kemāli ola anuñla tamām⁷⁹⁴

3650 ʿĀlem-i ğayb ol ikisidür hemīn
Her ne var bākī ŧehādetdür yaqın⁷⁹⁵

3642 uŧ: kim pes, yér-ile gök müsebbihdür: kim müsebbihdür kamu varlık B;/ 3643 varlıguñ her zerresi: mümkinün varlığı pes, birliğine-durur Allāhuñ: varlığına acibün oldu B;/ 3645 rühānī: evveldür B/ 3651 cismānī: ruhānī B

⁷⁸⁵ Bu beyit B nüshasında 3424. beyit olarak geçer.

⁷⁸⁶ 3630 -B

⁷⁸⁷ Bu beyit B nüshasında 3426. beyit olarak geçer.

⁷⁸⁸ Bu beyit B nüshasında 3425. beyit olarak geçer.

⁷⁸⁹ Bu beyit B nüshasında 3427. beyit olarak geçer.

⁷⁹⁰ Bu beyit B nüshasında 3428. beyit olarak geçer.

⁷⁹¹ Bu beyit B nüshasında 3429. beyit olarak geçer.

⁷⁹² 3636 -B

⁷⁹³ 3637 -B

⁷⁹⁴ 3638 -B

⁷⁹⁵ 3639 -B

Ƙısm-ı cismānī nedür ol kim havās
Anı idrāk édeler re'sen-be-rās⁷⁹⁶

Ol dağı hem iki Ƙısm olur hemīn
Biri 'ulvī biri süflīdür yađın⁷⁹⁷

'Ulvī iki Ƙısm olur hem bī-gümān
Biri encüm biri eflāk uş 'ayān⁷⁹⁸

Ƙısm-ı süflī dağı olur iki Ƙısm
Bir basīť ü bir mürekkebe şorsañ ism⁷⁹⁹

3655 Ol mürekkebdür mevālīd āşikār
Ol basīť uş dört 'unşur Ƙıl şümār⁸⁰⁰

Od u yél ü şu vü yér bu dört basīť
Emri-le birbirine olmuşdur muđıť⁸⁰¹

Ƙamusından kiçirekdurur zemīn
Arada bir noğta-durur ol hemīn⁸⁰²

Dört bağş étđi anı ehl-i hēsāb
Birisi ma'cūr u üçüdür ħarāb⁸⁰³

İşbu ma'cūrı bilenler fehm-ile
Yédi Ƙısmet eylediler vehm-ile⁸⁰⁴

3660 Her birinūñ adın iƘlīm urdılar
Tūl u 'arżına serā-ser érdiler⁸⁰⁵

Her birinūñ tūlı maşrıđdan tamām
Mağribūñ ser-ħaddidür éy nīg-nām⁸⁰⁶

3652 ol dağı hem iki Ƙısm olur hemīn: iki Ƙısm olur éy dānāyı dīn B;/ 3661 mağribūñ ser-ħaddidür: mağribe değin durur B

⁷⁹⁶ Bu beyit B nüshasında 3430. beyit olarak geçer.

⁷⁹⁷ Bu beyit B nüshasında 3431. beyit olarak geçer.

⁷⁹⁸ Bu beyit B nüshasında 3432. beyit olarak geçer.

⁷⁹⁹ Bu beyit B nüshasında 3433. beyit olarak geçer. Bu beyitin mısraları B nüshasında birbiriyle yer değiştirmiştir.

⁸⁰⁰ Bu beyit B nüshasında 3434. beyit olarak geçer.

⁸⁰¹ Bu beyit B nüshasında 3435. beyit olarak geçer.

⁸⁰² Bu beyit B nüshasında 3436. beyit olarak geçer.

⁸⁰³ Bu beyit B nüshasında 3437. beyit olarak geçer.

⁸⁰⁴ Bu beyit B nüshasında 3438. beyit olarak geçer.

⁸⁰⁵ Bu beyit B nüshasında 3439. beyit olarak geçer.

⁸⁰⁶ Bu beyit B nüshasında 3440. beyit olarak geçer.

Bu yédide oldı maḥşūr ādemī
Ki oldı ol bu āferīniş ḥātemi⁸⁰⁷

İşbu rubc̄ içindedür maḥmūr pes
Daḥı yéri yapmağa yoḡ dest-res⁸⁰⁸

Kim şemālisi yérüñ şovuḡ olur
Altı ay kış u karāñuluḡ olur⁸⁰⁹

3665 Altı ay anda géce olur müdām
Gündüz olur altı ay daḥı tamām⁸¹⁰

Lā-cirem orada ḥayvān u nebāt
Ne nemā vü neşv bulur ne ḥayāt⁸¹¹

Ol cenūbīsinde daḥı altı ay
Gündüz olur dāyim ü ḡamusı yay⁸¹²

Ol iki ḡuḡbuñ yöresinde āsumān
‘Āsiyā gibi éder gerdiş ‘ayān⁸¹³

Lā-cirem olur hevā orada nār
Hergiz anda édemez kimse ḡarār⁸¹⁴

[B 122^b] 3670 Cānib-i şarḡīde ulu ḡaḡlar olur
Kim ḡuş érse orada bī-per ḡalur⁸¹⁵

Ḥoludur ḡarbīsī zulmetle buḡār
Daḥı bir deryā ki aña yoḡdur kenār⁸¹⁶

[A 32^b] Baḡr-ı oḡyānūs oldurur be-nām
Kim muḡīḡ olmuşdurur yére tamām⁸¹⁷

3663 içindedür: içinde var B;/ 3666 nemā vü neşv bulur ne: nūma bulurlar vü ne ḡod B;/ 3668 yöresinde: arasında, gibi: bigi B

⁸⁰⁷ Bu beyit B nüshasında 3441. beyit olarak geçer.

⁸⁰⁸ Bu beyit B nüshasında 3442. beyit olarak geçer.

⁸⁰⁹ Bu beyit B nüshasında 3443. beyit olarak geçer.

⁸¹⁰ Bu beyit B nüshasında 3444. beyit olarak geçer.

⁸¹¹ Bu beyit B nüshasında 3445. beyit olarak geçer.

⁸¹² Bu beyit B nüshasında 3447. beyit olarak geçer.

⁸¹³ Bu beyit B nüshasında 3446. beyit olarak geçer.

⁸¹⁴ Bu beyit B nüshasında 3448. beyit olarak geçer.

⁸¹⁵ Bu beyit B nüshasında 3449. beyit olarak geçer.

⁸¹⁶ Bu beyit B nüshasında 3450. beyit olarak geçer.

⁸¹⁷ Bu beyit B nüshasında 3451. beyit olarak geçer.

Andan oldılar deñizler munfaşıl
Hem gérü aña olurlar muttaşıl⁸¹⁸

Bu deñizler aşlı bī-şekk oldurur
Baħr-ı berr ü berr-i baħr ol oldurur⁸¹⁹

3675 Bés deñizüñ her biri andan çıkar
Gérü andan yaña meyl édüp aħar⁸²⁰

Bu deñizlerde cezāyir bī-şümār
Var ki yoħ anlarda deyyār u diyār⁸²¹

İşbu rubʿuñ dahı ki⁸²²abādān-durur
Azı maʿmūr u çoğı vīrān-durur⁸²³

Kimi tağlardur u kimi bādiye
Kimi deryādur u kimi evdiye⁸²⁴

Azı-dur maʿmūr u çoğıdur ħarāb
Var bu az yérde ħalāyık bī-ħisāb⁸²⁵

3680 Çün bi-ħamdillāħ var sende başar
İbret-ile kıl bu āşāra nazar⁸²⁶

Ger bu āşāra nazar key kılasın
Ol müʿeşşir ħudretini bilesin⁸²⁷

**DER-BEYĀN-I ʤARİĶ-I İSTİDLĀL BER-VÜCÜD-I
ŞĀNİ⁸²⁸**

Çünki bildüñ kendüden olmaz eşer

3674 bu deñizler aşlı bī-şekk: ħamu deñizler mādde, baħr: hem B;/ 3676 deñizlerde: deñizlerde var, var ki yoħ anlarda: kim yoğ oralarda B;/ 3681 nazar key: key nazar B;/ 3682 işbu āşār ét: bu işaret ü nazar B

⁸¹⁸ Bu beyit B nüshasında 3452. beyit olarak geçer.

⁸¹⁹ Bu beyit B nüshasında 3453. beyit olarak geçer.

⁸²⁰ Bu beyit B nüshasında 3454. beyit olarak geçer.

⁸²¹ Bu beyit B nüshasında 3455. beyit olarak geçer.

⁸²² ki -B

⁸²³ Bu beyit B nüshasında 3456. beyit olarak geçer.

⁸²⁴ Bu beyit B nüshasında 3457. beyit olarak geçer.

⁸²⁵ Bu beyit B nüshasında 3458. beyit olarak geçer.

⁸²⁶ Bu beyit B nüshasında 3459. beyit olarak geçer.

⁸²⁷ Bu beyit B nüshasında 3460. beyit olarak geçer.

⁸²⁸ DER-BEYĀN-I ʤARİĶ-I İSTİDLĀL BER-VÜCÜD-I ŞĀNİ : DER-İSTİDLĀL-I ŞĀNİ ĀLEM B. Bu beyit B nüshasında 3459. Beyitten sonra gelir.

Néredendür uşbu āşār ét nazār⁸²⁹

Bāniye bünyād olduğı delīl
Saña rehber pes varur-ısañ sebīl⁸³⁰

Bu kamu āşārı kim gördüñ hemīn
Bir müʿeşşirden-durur zāhir yaqīn⁸³¹

3685 Gerçi eşer çokdur müʿeşşir bir yiter
‘Āqīl olan sırrına sözüñ yéter⁸³²

İki olmaz bir gerekdür pes hemīn
Bir-durur haqq iki olmaz ol yaqīn⁸³³

Vācib ü haq kim qadīm oldur ‘ayān
İki olamaz bir olur bir hemān⁸³⁴

Vācib iki olsa éy dānişde melek
Her birinde hāş bir nesne gerek⁸³⁵

Tā ki birlik gide ikilik gele
Birbirinden ol iki mümtāz ola⁸³⁶

3690 Böyle olsa olur éy gāfletten beri
İki nesneden mürekkeb her biri⁸³⁷

Ol iki cüzüñ biri ol kim iştirāk
Arada anuñladur éy fikri pāk⁸³⁸

Birisi dağı oldurur ki anuñla
Birbirinden ol iki mümtāz ola⁸³⁹

Çün gerek terkībden vācib arı

3684 hemīn: yaqīn, yaqīn: hemīn B;/ 3686 ol: haqq B

⁸²⁹ Bu beyit B nüshasında 3461. beyit olarak geçer.

⁸³⁰ Bu beyit B nüshasında 3462. beyit olarak geçer.

⁸³¹ Bu beyit B nüshasında 3463. beyit olarak geçer.

⁸³² Bu beyit B nüshasında 3464. beyit olarak geçer.

⁸³³ Bu beyit B nüshasında 3465. beyit olarak geçer.

⁸³⁴ Bu beyit B nüshasında 3466. beyit olarak geçer.

⁸³⁵ Bu beyit B nüshasında 3467. beyit olarak geçer.

⁸³⁶ Bu beyit B nüshasında 3468. beyit olarak geçer.

⁸³⁷ Bu beyit B nüshasında 3469. beyit olarak geçer.

⁸³⁸ Bu beyit B nüshasında 3470. beyit olarak geçer.

⁸³⁹ Bu beyit B nüshasında 3471. beyit olarak geçer.

Pes olur vācıblık anlardan beri⁸⁴⁰

Pes bilindi rāst kim haq bir gerek
Birliği-y-le vācib ü qādir gerek⁸⁴¹

[B 123^a] 3695 Niçe édersin eşerden sözi kes
Pes mü'eşşir bilmege eyle heves⁸⁴²

Burada qalma ki āb u gildurur
Bunda qalanuñ işi müşkindurur⁸⁴³

Çün dahı yig yér gelür-imiş ele
Buna qāni^c kişi bī^t-himmet ola⁸⁴⁴

Nişe sevdüñ bu heyülā kül-ğanın
Gel temāşā eyle cennet gül-şenin⁸⁴⁵

Quds gül-zārına qılursañ heves
Kendüzüñden tab^c evşāfını kes⁸⁴⁶

3700 Şerr-durur şerr bī^t-şekk evşāf-ı beşer
Hayr ol ki ola ırāq senden bu şer⁸⁴⁷

Ārzūsın vérme nefsuñ ki ol le'im
Cānuña éy dost düşmendür 'azīm⁸⁴⁸

Nefsuñe uyma ki séni azdurur
Uyarısañ aña 'aqluñ az-durur⁸⁴⁹

Nefs-i emmāre-durur göre nār
Qaşd éder kim ala cānuñdan damar⁸⁵⁰

Mār-durur nefş béslerseñ anı

3695 pes: gel B;/ 3699 evşāfını: ahlākını B;/ 3700 ırāq: ırāq B;/ 3703 nefş-i emmare-durur göre nār: n'ışe béslersin anı ki ol gūze-mār A, qaşd éder: kim diler B

⁸⁴⁰ Bu beyit B nüshasında 3472. beyit olarak geçer.

⁸⁴¹ Bu beyit B nüshasında 3473. beyit olarak geçer.

⁸⁴² Bu beyit B nüshasında 3474. beyit olarak geçer.

⁸⁴³ Bu beyit B nüshasında 3475. beyit olarak geçer.

⁸⁴⁴ Bu beyit B nüshasında 3476. beyit olarak geçer.

⁸⁴⁵ Bu beyit B nüshasında 3477. beyit olarak geçer.

⁸⁴⁶ Bu beyit B nüshasında 3478. beyit olarak geçer.

⁸⁴⁷ Bu beyit B nüshasında 3479. beyit olarak geçer.

⁸⁴⁸ Bu beyit B nüshasında 3480. beyit olarak geçer.

⁸⁴⁹ Bu beyit B nüshasında 3481. beyit olarak geçer.

⁸⁵⁰ Bu beyit B nüshasında 3482. beyit olarak geçer.

Ejdehā olup yudar bī-şekk seni⁸⁵¹

3705 Dīv-durur nefsi éder peyveste rīv
Kim belāya şala cānuñı bu dīv⁸⁵²

Ādemiseñ dīvi hergiz esleme
Var-ısa ʿaqluñ yılanı bésleme⁸⁵³

Vér aña bir nesne kim ol ejdehā
Öle vü sen olasın andan rehā⁸⁵⁴

Ger dilerseñ ki ola gönüñ pür-şafā
Zinetine dünyanuñ urğıl ıfā⁸⁵⁵

Ĥālīķī gerek ĥalāyıkdan kesil
Ĥurb isterseñ ʿalāyıkdan kesil⁸⁵⁶

3710 Oradan mebdē³ hem añadur maʿād
Anı eyle yād andan olma yād⁸⁵⁷

DER-TEMŞİL VE TEVĤİD VE ĤĀTİME-İ DĀSİTĀN⁸⁵⁸

Baĥr-ı ʿazamdan ki deryālar çıĥar
Hem gérü ol baĥra varıban aĥar⁸⁵⁹

Saña enmüzec-durur key eyle yād
Ki oradan mebdē³ añadur maʿād⁸⁶⁰

Aña döne kim merci³ oldur hem māb
Pendümi dutğıl ki sözümdür şavāb⁸⁶¹

İşbu sözler ki aĥmedī eydür saña

3707 vér: var, kim: vér k i A;/ 3710 oradan mebdē³: mebdē³ andandur B;/ 3711 çıĥar: çıĥar B;/ 3712 enmüzec-durur: aĥu içdürür, oradandur mebdē³: oradan mebdē³ hem A

⁸⁵¹ Bu beyit B nüshasında 3484. beyit olarak geçer.

⁸⁵² Bu beyit B nüshasında 3485. beyit olarak geçer.

⁸⁵³ 3695 -B

⁸⁵⁴ Bu beyit B nüshasında 3483. beyit olarak geçer.

⁸⁵⁵ Bu beyit B nüshasında 3486. beyit olarak geçer.

⁸⁵⁶ Bu beyit B nüshasında 3487. beyit olarak geçer.

⁸⁵⁷ Bu beyit B nüshasında 3488. beyit olarak geçer.

⁸⁵⁸ DER-TEMŞİL VE TEVĤİD VE ĤĀTİME-İ DĀSİTĀN -B

⁸⁵⁹ Bu beyit B nüshasında 3489. beyit olarak geçer.

⁸⁶⁰ Bu beyit B nüshasında 3490. beyit olarak geçer.

⁸⁶¹ Bu beyit B nüshasında 3491. beyit olarak geçer.

Tańrıdan ilhām olmuşdur aña⁸⁶²

3715 Saña ol étdügi sözleri beyān
Añladuñ-ısa haqı gördüñ ‘ayān⁸⁶³

**DĀSITĀN-I REFTEN İSKENDER BE-MAŞRIK VE
DİZEN-İ ‘ACĀİB** ⁸⁶⁴

Söylegil éy tūṭı-yi tūbā-nişin
Ki āferin şeker sözüne āferin⁸⁶⁵

Söyle söylemek saña lāyık-durur
Bülbül-i cān nağmene ‘āşık-durur⁸⁶⁶

Sözi bugün söyle yarın kim bile
Gelmedügin geldügin sözüñ dile⁸⁶⁷

Éy ki niçe tūṭı-yi şeker kelām
Çaldı bī-nuṭk étmedin sözün tamām⁸⁶⁸

3720 Éy ki niçe bülbül-i şirīn- nefes
Söyleriken bağladı dilin kafes⁸⁶⁹

[B 123^b]

Niçe bugün yeşeren berg-i rezān
Yarın olmadın şarardı bī-ḥazān⁸⁷⁰

Niçe yaşarup kızaran bāğ u verd
Mehrecān esmedin oldı zār u zerd⁸⁷¹

Cān nedāmetden dilerseñ ki arına
Çoma bugün ki işüñi yarına⁸⁷²

3715 añladuñ-ısa: ger işitdünse B;/ 3718 gelmedügin geldügin: gelesin gelmeyesin B;/ 3719 tūṭı-yi: bülbül-ü B;/ 3720 bağladı dilin kafes: çarḥ ana dédiñ pes B;/ 3724 yarın n’olur: n’olur yarın B

⁸⁶² Bu beyit B nüshasında 3492. beyit olarak geçer.

⁸⁶³ Bu beyit B nüshasında 3493. beyit olarak geçer.

⁸⁶⁴ DĀSITĀN-I REFTEN İSKENDER BE-MAŞRIK VE DİD Zİ ‘ACĀİB: MUĞADDİME-İ DASTĀN
REFTEN-İ İSKENDER BE TİRYAK U DİDEN

⁸⁶⁵ Bu beyit B nüshasında 3494. beyit olarak geçer.

⁸⁶⁶ Bu beyit B nüshasında 3495. beyit olarak geçer.

⁸⁶⁷ Bu beyit B nüshasında 3496. beyit olarak geçer.

⁸⁶⁸ Bu beyit B nüshasında 3497. beyit olarak geçer.

⁸⁶⁹ Bu beyit B nüshasında 3498. beyit olarak geçer.

⁸⁷⁰ Bu beyit B nüshasında 3499. beyit olarak geçer.

⁸⁷¹ Bu beyit B nüshasında 3500. beyit olarak geçer.

⁸⁷² Bu beyit B nüshasında 3501. beyit olarak geçer.

Ger bugün fevt éderiseñ işüñi
Göresin yarın n'olur teşvîşüñi⁸⁷³

3725 Fursatı fevt eyleme kim bu sipihr
Günde yüz dürlü döner ü mäh u mihr⁸⁷⁴

Her nefesde gösterür yüz dürlü levn
Böyle geldi böyle gidiser bu kevn⁸⁷⁵

Kime eyledi vefā bu rüzigār
Kim saña dahı eyle pāyān-ı kār⁸⁷⁶

‘Ahdine aldanmak ki olur ‘ahd-i süst
‘Kavline inanmak ki olur nā-dürtüst⁸⁷⁷

Gün ki oldur ‘āleme véren cemāl
Gör nice bulur kūsūf-ıla zevāl⁸⁷⁸

3730 Géce gündüz kim gelibenüñ gider
Bedri gör kim niçe eksildür keder⁸⁷⁹

[A 33^a]

Güne her gün bir zevāl éder sipihr
Bu hayā baqma kim var anda mihr⁸⁸⁰

Kim buña şalar anuñ aña kūsūf
Hem buña vértür gurüb aña hūsūf⁸⁸¹

Bāqī-i encüm bulurlar lā-muḥāl
Geh hübūṭa gāh ric‘at geh vebāl⁸⁸²

Çün ḥavādişden felekde yoq emān
Saña yérde ola mı nedür gümān⁸⁸³

3725 kim bu: gıl kim B;/ 3727 eyle: éde B;/ 3730 géce: géce vü, kim: ki B;/ 3733 encüm: encümler, ric‘at geh: rüç‘atdur u B

⁸⁷³ Bu beyit B nüshasında 3502. beyit olarak geçer.

⁸⁷⁴ Bu beyit B nüshasında 3503. beyit olarak geçer.

⁸⁷⁵ Bu beyit B nüshasında 3504. beyit olarak geçer.

⁸⁷⁶ Bu beyit B nüshasında 3505. beyit olarak geçer.

⁸⁷⁷ Bu beyit B nüshasında 3506. beyit olarak geçer.

⁸⁷⁸ Bu beyit B nüshasında 3507. beyit olarak geçer.

⁸⁷⁹ Bu beyit B nüshasında 3508. beyit olarak geçer.

⁸⁸⁰ 3720 -B

⁸⁸¹ 3721 -B

⁸⁸² Bu beyit B nüshasında 3509. beyit olarak geçer.

⁸⁸³ Bu beyit B nüshasında 3510. beyit olarak geçer.

3735 Encüme kej başma kim ola yaķın
Saña sırr-ıla ühibbü'l-āfilin⁸⁸⁴

Her ki gider nesneye gönül vére
N'olur ahvālini gidicek göre⁸⁸⁵

Ėarre olma dehre kim yoķ anda ʿahd
Şunduğı geh zehr-durur gāh şehd⁸⁸⁶

Böyle kim gider gelür gündüz géce
Téz iledür séni ol ıomaz géce⁸⁸⁷

Ol ki aña hākim géce gündüz ola
İşi bellüdür ki ne gündüz ola⁸⁸⁸

3740 Dünya sevgüsini gönlünden gider
Ki ol⁸⁸⁹nice kim geldi-se şöyle gider⁸⁹⁰

MAṬLAʿİ DĀSİTĀN

Çün müsahhar oldu şāha mülk-i çin
Kıldı hurrem ʿadl-ile ol mülk için⁸⁹¹

Bay u yoħsula kamu hoş söyledi
Ulu vü kiçi yi hoş-dil eyledi⁸⁹²

Her ki diler kim ululuķ eyleye
Gerek ulu kiçiyi hoş söyleye⁸⁹³

Cümle halka hayr ola endişesi
ʿAdl yolın varmağ ola pişesi⁸⁹⁴

3745 Ne-y-di evvel şoıra n'olısar bile

3738 gider gelür: gelüp gider, séni ol: ol séni B

⁸⁸⁴ Bu beyit B nüshasında 3511. beyit olarak geçer.

⁸⁸⁵ Bu beyit B nüshasında 3513. beyit olarak geçer.

⁸⁸⁶ Bu beyit B nüshasında 3514. beyit olarak geçer.

⁸⁸⁷ Bu beyit B nüshasında 3515. beyit olarak geçer.

⁸⁸⁸ Bu beyit B nüshasında 3516. beyit olarak geçer.

⁸⁸⁹ ol -B

⁸⁹⁰ Bu beyit B nüshasında 3512. beyit olarak geçer.

⁸⁹¹ 3730 -B

⁸⁹² Bu beyit B nüshasında 3517. beyit olarak geçer.

⁸⁹³ Bu beyit B nüshasında 3518. beyit olarak geçer.

⁸⁹⁴ Bu beyit B nüshasında 3519. beyit olarak geçer.

Halka sultān-ısa haḳḳa ḳul ola⁸⁹⁵

Pes diledi ṣāh kim ṣarka vara
Anda dahı⁸⁹⁶ ne ʿacāyib var göre⁸⁹⁷

Çünkü birkaç gün yürüdi şehriyār
Bir yere erişdi çün hürrem bahār⁸⁹⁸

Şandalıdı anuñ ağacı vü baḳḳam
Behmen-idi otı sünbül dahı hem⁸⁹⁹

[B 124^a]

Oraya çün érđi ṣāh-ı nām-cūy
Bir iki gün oldu anda kām-cūy⁹⁰⁰

3750 Cānı hoş tutmağa cām étdi taleb
Nüş ḳıldı bāde vü étdi ṭarab⁹⁰¹

Çünkü nüş-ā-nüş oldu ṣād-kām
Bir kişi geldi dédi éy nīg-nām⁹⁰²

**ŞIFAT-I SENGİ Kİ BED-ĀN CİN VÜ ʿAḲĀRĪT
MÜSAḤḤAR Mİ ŞOD⁹⁰³**

Dün ki gün kim devlet ile pādişāh
Érişüp burada dutdı bār-ı gāh⁹⁰⁴

Merkebüm yitürdüm éderken taleb
Ugradum bir ṭaşa yolda bes ʿaceb⁹⁰⁵

Her zamānda gösterür bir dürlü reng

3746 var: var-durur ol yana B;/ 3750 nüş ḳıldı bāde vü étdi: bade ḳıldı nüş eyledi B;/ 3751 oldu: ḳıldı B;/ 3753 bes: key B

⁸⁹⁵ Bu beyit B nüshasında 3520. beyit olarak geçer.

⁸⁹⁶ anda dahı -B

⁸⁹⁷ Bu beyit B nüshasında 3521. beyit olarak geçer.

⁸⁹⁸ Bu beyit B nüshasında 3522. beyit olarak geçer.

⁸⁹⁹ Bu beyit B nüshasında 3523. beyit olarak geçer.

⁹⁰⁰ Bu beyit B nüshasında 3524. beyit olarak geçer.

⁹⁰¹ Bu beyit B nüshasında 3525. beyit olarak geçer.

⁹⁰² Bu beyit B nüshasında 3526. beyit olarak geçer.

⁹⁰³ ŞIFAT-I SENGİ Kİ BED-ĀN CİN VE ʿAḲĀRĪB MÜSAḤḤAR MEY-İ ŞŪD: ŞIFAT-I SENGİ Kİ YER-İ BED-ĀN MÜSAḤḤAR MEY-İ ŞŪD B. Bu başlık B nüshasında 4425. beyitten sonra gelmektedir.

⁹⁰⁴ Bu beyit B nüshasında 3527. beyit olarak geçer.

⁹⁰⁵ Bu beyit B nüshasında 3528. beyit olarak geçer.

Cehd édüp anı ne āhen sırr ne seng⁹⁰⁶

3755 Gösterür çok dürlü reng ol her zamān
Cümle-i elvān olur andan ‘ayān⁹⁰⁷

Gāh aqdur geh qara vü geh kızıl
Gāh şaru gāh gög ü geh yeşil⁹⁰⁸

Géce āyine gibi rüşen olur
Şu‘lesi-y-le her taraf gül-şen olur⁹⁰⁹

İşbu sözden qaldı iskender ‘aceb
Eyledi ol dem ārestü’yi taleb⁹¹⁰

Dédi taş vaşfın hākīme ol tamām
Pes dédi aña hākīm éy nīg-nām⁹¹¹

3760 İşbu taşuñ adı-durur feylekūs
Çin-durur kāmı bu taşuñ dağı rūs⁹¹²

Kim de kim bu taş olursa müdām
Dévler olurlar aña cümle rām⁹¹³

Qankı yerde kim ola işbu metā‘
Ne hevām olur orada ne sibā⁹¹⁴

Dağı ne ‘aqreb olur ne gūze mār
Dağı ne hod ejdehā-yı cān-şikār⁹¹⁵

Līki cinniler bunuñ kānın müdām
Gizlü tutarlar halāyıqdan tamām⁹¹⁶

3756 gāh şaru gāh gög: gāh gögdür gāh şaru B;/ 3757 şu‘lesi-y-le: şu‘lesinden B;/ 3759 dédi aña hākīm: hākīm aña dédi B;/ 3760 taşuñ: tağun B;/ 3761 dévler olurlar aña cümle: cinler ola añun cümlesine B;/ 3765 aña: buna, tut: kıl B

⁹⁰⁶ Bu beyit B nüshasında 3529. beyit olarak geçer.

⁹⁰⁷ 3744 -B

⁹⁰⁸ Bu beyit B nüshasında 3530. beyit olarak geçer.

⁹⁰⁹ Bu beyit B nüshasında 3531. beyit olarak geçer.

⁹¹⁰ Bu beyit B nüshasında 3532. beyit olarak geçer.

⁹¹¹ Bu beyit B nüshasında 3533. beyit olarak geçer.

⁹¹² Bu beyit B nüshasında 3534. beyit olarak geçer.

⁹¹³ Bu beyit B nüshasında 3535. beyit olarak geçer.

⁹¹⁴ Bu beyit B nüshasında 3536. beyit olarak geçer.

⁹¹⁵ Bu beyit B nüshasında 3537. beyit olarak geçer.

⁹¹⁶ Bu beyit B nüshasında 3538. beyit olarak geçer.

3765 Kimse anuñ-çun zafer bulmaz aña
Güş tut bir söz dağı eydem saña⁹¹⁷

BEYÂN-I TERKİB-İ CEVÂHİR-İ MA'ÂDİN⁹¹⁸

Çünki yağmur ine gökden āb u nem
Cem^c olur cevfinde yérüñ bîş ü kem⁹¹⁹

Müddet-le éder güneş aña eşer
Kimi ahcār olur u kimi güher⁹²⁰

Çün lezc olup qarışmaya aña hāk
La'l gibi gevher olur tāb-nāk⁹²¹

Çün lezc olup qarışa aña türāb
Lā-cirem kim taş olur ol hāk ü āb⁹²²

3770 Pes bularuñ her birinden girdi kār
Güne gün hāşiyet éder āşikār⁹²³

Çün kıllur kudret ^canāşırda eşer
Şuyı lü'lü toprağı yāķüt éder⁹²⁴

Yürece kuvvet vérür yāķüt-ıla
Lü'lüyi dermān éder derd-i dile⁹²⁵

Ömr mışbāhına odı nūr éder
Rūh mülkin yél-ile ma^cmur éder⁹²⁶

[B 124^b] Şāni^cuñ şun^cı egerçi çoķdurur
Arada hergiz gerekmez yoķdurur⁹²⁷

3775 Her ne nesne kim gereklü vardur

3768 lezc: kirec , gibi: bigi B;/ 3775 gāh-ı: gāhda B

⁹¹⁷ Bu beyit B nüshasında 3539. beyit olarak geçer.

⁹¹⁸ BEYÂN-I TERKİB-İ CEVÂHİR-İ MA'ÂDİN -B

⁹¹⁹ Bu beyit B nüshasında 3540. beyit olarak geçer.

⁹²⁰ Bu beyit B nüshasında 3541. beyit olarak geçer.

⁹²¹ Bu beyit B nüshasında 3542. beyit olarak geçer.

⁹²² Bu beyit B nüshasında 3543. beyit olarak geçer.

⁹²³ Bu beyit B nüshasında 3544. beyit olarak geçer.

⁹²⁴ Bu beyit B nüshasında 3546. beyit olarak geçer.

⁹²⁵ Bu beyit B nüshasında 3547. beyit olarak geçer.

⁹²⁶ Bu beyit B nüshasında 3548. beyit olarak geçer.

⁹²⁷ Bu beyit B nüshasında 3549. beyit olarak geçer.

Kār-gāh-ı şun^{ca} bağan er-durur⁹²⁸

Ḳamusını düzdi eyle kim gerek
Pes anuñ birliğine yoḡ hiç şekk⁹²⁹

Çün eşitdi bunı şāh-ı mülk-gīr
Geldi bu söz aña ḡāyet dil-pezir⁹³⁰

Vardı ol kāndan şeh-i pīrüz ceng
Aldı elmās-ıla birḡaç pāre seng⁹³¹

Anı gizlerdi ḡazāinde müdām
Ġālib anuñla oldı ol cinne tamām⁹³²

RESİDEN- İ İSKENDER BE-MA'DEN-İ ḤĀR-I ÇİNİ⁹³³

3780 Gitdi oradan daḡı şāh-ı cihān
Geldi gördi işlenür bir ulu kān⁹³⁴

Kürede topraḡ-çün kim od yaḡar
Ḥār-ı çİNİ ḡall olup andan aḡar⁹³⁵

Ḥār-ı çİNİ oldurur bilgil yaḡın
Ki āyine düzerler andan ehl-i çİN⁹³⁶

Şāḡib-i laḡve çoḡ étse aña nazār
İlletinden ḡalmaz anda hiç eşer⁹³⁷

Daḡı andan bir 'aceb peykān olur
Her kime kim ére ol bī-cān olur⁹³⁸

3785 Çünkü gördi anı şāh-ı kām-kār
Dédi ārestüye ki éy dānā-yı kār⁹³⁹

3781 hal olup: arıyup, aḡar: çıḡar B ;/ 3786 filizzātuñ: neden, baña: anuñ B

⁹²⁸ Bu beyit B nüshasında 3550. beyit olarak geçer.

⁹²⁹ Bu beyit B nüshasında 3551. beyit olarak geçer.

⁹³⁰ Bu beyit B nüshasında 3545. beyit olarak geçer.

⁹³¹ Bu beyit B nüshasında 3552. beyit olarak geçer.

⁹³² Bu beyit B nüshasında 3553. beyit olarak geçer.

⁹³³ RESİDEN-İ İSKENDER BE-MA'DEN-İ ḤĀR-I ÇİNİ: ŞAFT-I MA'DEN-İ ḤĀR-I ÇİNİ

⁹³⁴ Bu beyit B nüshasında 3554. beyit olarak geçer.

⁹³⁵ Bu beyit B nüshasında 3555. beyit olarak geçer.

⁹³⁶ Bu beyit B nüshasında 3556. beyit olarak geçer.

⁹³⁷ Bu beyit B nüshasında 3557. beyit olarak geçer.

⁹³⁸ Bu beyit B nüshasında 3558. beyit olarak geçer.

⁹³⁹ Bu beyit B nüshasında 3559. beyit olarak geçer.

Bu filizzātuñ baña şerhini ét
Bunlaruñ terkibi nedendür eyit⁹⁴⁰

Çamu bir toprağda nedür ihtişaş
Kim bu nuğre olur ol zer şol reşaş⁹⁴¹

Ĥār-ı çinī bu ne-çündür şol ĥadīd
Ol neden kuruşun bu bağır kıl bedīd⁹⁴²

[A 33^b]

İşbu yédiden baña sen söylegil
Her birinüñ ĥalini şerğ eylegil⁹⁴³

3790 Çün ĥakīme rüşen oldı bu ĥiğāb
Vérdi ol dem şeh suḡāline cevāb⁹⁴⁴

Kim yér altında ruḡūbetle buğār
Muḡtebis olup çün éderler ĥarār⁹⁴⁵

Maḡden-ile güneşüñ ĥarı meger
Müddet-ile éder anlara eşer⁹⁴⁶

Ol eşerden olup ol mādde lağif
Ĥār sağfına çıkup olur ĥağif⁹⁴⁷

Bir zamān anda yapışup meks éder
Pes heveséder kışuñ aña eşer⁹⁴⁸

3795 Çün şovukdan ol galīz olur tamām
Oradan düşüp kılur yérde mağām⁹⁴⁹

Şöyle kim ĥammāmlarda şu buğār
Oluban sağfa çıkup kılur ĥarār⁹⁵⁰

3787 şol: bu B;/ 3788 şol: ol B;/ 3794 anda yapışup: yapışup anda A;/ 3796 çıkup: çıkup B;/ 3797 kılur: édüp B

⁹⁴⁰ Bu beyit B nüshasında 3560. beyit olarak geçer.

⁹⁴¹ Bu beyit B nüshasında 3561. beyit olarak geçer.

⁹⁴² Bu beyit B nüshasında 3562. beyit olarak geçer.

⁹⁴³ Bu beyit B nüshasında 3563. beyit olarak geçer.

⁹⁴⁴ Bu beyit B nüshasında 3564. beyit olarak geçer.

⁹⁴⁵ Bu beyit B nüshasında 3565. beyit olarak geçer.

⁹⁴⁶ Bu beyit B nüshasında 3566. beyit olarak geçer.

⁹⁴⁷ Bu beyit B nüshasında 3567. beyit olarak geçer.

⁹⁴⁸ Bu beyit B nüshasında 3568. beyit olarak geçer.

⁹⁴⁹ Bu beyit B nüshasında 3569. beyit olarak geçer.

⁹⁵⁰ Bu beyit B nüshasında 3570. beyit olarak geçer.

Sakfı da aña şovuk kıılır eşer
Hall olıban gerü ol⁹⁵¹ ferşe iner⁹⁵²

Çok zamān toprağa karışur kalur
Ma'denüñ harı anı şāfı kıılır⁹⁵³

Gār sakfından çü hall olup buḥār
Dönüp éder gār şatında karar⁹⁵⁴

3800 Rāst bir müddet orada kalur ol
Ma'den ü günden harāret bulur ol⁹⁵⁵

Ol harāret çün aña kıılır eşer
Müddet-ile ol galiz andan gider⁹⁵⁶

[B 125^a]

Zıbağ olur andan eczā-yı keşif
Cümle kükürd olur eczā-yı laṭif⁹⁵⁷

Mümteziç olıcağ ol iki tamām
Ḥarr-ı ma'dinden eşer bulup müdām⁹⁵⁸

İmtizācından bularuñ bī-gümān
Yér içinde olur mürekkeb yédi kām⁹⁵⁹

3805 Zıbağ u kibrīt çün şāfı olur
Zıbaquñ terligini kükürd alur⁹⁶⁰

Nice ki içer terlikin şunuñ türāb
Şöyle kim anda belürmez hıç āb⁹⁶¹

Şöyle kim su topraquñ yübsin alur

3801 ol ruzigār: ol galiz B;/ 3805 kükürd: kibr B;/ 3806 şöyle kim anda belürmez hıç: eyle kim belürmez
anda hergiz B

⁹⁵¹ ol -B

⁹⁵² Bu beyit B nüshasında 3571. beyit olarak geçer.

⁹⁵³ 3798 -A

⁹⁵⁴ 3799 -B

⁹⁵⁵ 3800 -B

⁹⁵⁶ Bu beyit B nüshasında 3573. beyit olarak geçer.

⁹⁵⁷ Bu beyit B nüshasında 3574. beyit olarak geçer.

⁹⁵⁸ Bu beyit B nüshasında 3575. beyit olarak geçer.

⁹⁵⁹ Bu beyit B nüshasında 3576. beyit olarak geçer.

⁹⁶⁰ Bu beyit B nüshasında 3577. beyit olarak geçer.

⁹⁶¹ Bu beyit B nüshasında 3578. beyit olarak geçer.

Mümteziç olduğda anı ter kılu⁹⁶²

Huşkıgın dağı kibritüñ kamu
Zıbaquñ terlikin alur éy ulu⁹⁶³

Çün bu resme ihtilâť olup tamâm
Sağlı olalar huşk ü terlikden müdâm⁹⁶⁴

3810 Hem münâsib ola miğdâr u eğer
Müddet-le olur mürekkeb kânı zer⁹⁶⁵

‘Arız olsa nuşđ bulmadın tamâm
‘Afet-i bürd aña olur sım-i hām⁹⁶⁶

Ger harâretten yübüset bula ol
Şol eğerden qara baqır ola ol⁹⁶⁷

Zıbağ u kibrit ü eczâsı tamâm
Qarışup bir olmadın éy niğ-nām⁹⁶⁸

Çün bürüdetle yübüset bulalar
Kân içinde hâş qala⁹⁶⁹ ı olalar⁹⁶⁹

3815 Andan öndin ki⁹⁷⁰ ol ikis nużec ala
Ger bürüdet bunlara ğâlib ola⁹⁷¹

Çünkü kibrit olsa çok olur hadid
Zıbağ olsa çok olur qurşun bedid⁹⁷²

Çün kızıl kükürdecek nużđ érmedin
‘Ağd bula hâr-ı çini olur yađın⁹⁷³

Ol supâle kim dedüm şâha cevâb

3811 aña: ki B;/3813 kibritü: kükürd A;/3815 ola: gele B;/ 3816 olsa çok: çok olsa B

⁹⁶² Bu beyit B nüshasında 3580. beyit olarak geçer.

⁹⁶³ Bu beyit B nüshasında 3581. beyit olarak geçer.

⁹⁶⁴ Bu beyit B nüshasında 3579. beyit olarak geçer.

⁹⁶⁵ Bu beyit B nüshasında 3582. beyit olarak geçer.

⁹⁶⁶ Bu beyit B nüshasında 3583. beyit olarak geçer.

⁹⁶⁷ Bu beyit B nüshasında 3584. beyit olarak geçer.

⁹⁶⁸ Bu beyit B nüshasında 3585. beyit olarak geçer.

⁹⁶⁹ Bu beyit B nüshasında 3586. beyit olarak geçer.

⁹⁷⁰ ki -B

⁹⁷¹ Bu beyit B nüshasında 3587. beyit olarak geçer.

⁹⁷² Bu beyit B nüshasında 3588. beyit olarak geçer.

⁹⁷³ Bu beyit B nüshasında 3589. beyit olarak geçer.

Bu-durur v' Allāhü ʿalem bi-şevāb⁹⁷⁴

İTİRĀZ BER-ĶAVL-İ AREŞŪ VE İSTİDLĀL
BE-ŞĀNİ-İ ĶĀDİR⁹⁷⁵

İşbu sözleri ki āreşŭ étđi naql
Zāhir egerçi kabŭl eyledi ʿaql⁹⁷⁶

3820 Līki bundan dahı yig söz var saña
Eydeyim kulağ tutarsañ sen baña⁹⁷⁷

Bir çizim yérde görürsin bī-gümān
Dürlü ağaçlar bitüp olmış ʿayān⁹⁷⁸

Toprağı bir u hevāsı şuyı hem
Bir ağaç şandal olur biri baqqam⁹⁷⁹

Bir ağaç şeftālŭ vü biri enār
Birisi serv olur u biri çenār⁹⁸⁰

Ger müeşşir olsa yél ũ hāk ũ şu
Ķamu bir nevʿ ağaç ola-y-d' éy ulu⁹⁸¹

3825 Çün ağaçlar dürlü dürlüdür ʿayān
Bil ki ayruğdur müeşşir bī-gümān⁹⁸²

Kim bunı ʿünnāb éder anı ʿineb
Anı rağbe düzer u bunı ruğab⁹⁸³

[B 125^b]

Bunı ayva vü anı ālŭ düzer
Bunı emrud anı şeftālŭ éder⁹⁸⁴

3819 eyledi: étđi anı A;/ 3823 olur: olmış B;/ 3824 olsa yil ũ hāk: hāk ola vü yél, ola-y-d: ola B;/ 3826 rağbe: rütbe B;/ 3827 anı: şunı, bunı emrud anı: anı emrŭd u bunı A;/ 3828 hāşiyet bulup: ad buluben B

⁹⁷⁴ Bu beyit B nüshasında 3590. beyit olarak geçer.

⁹⁷⁵ İTİRĀZ BER-ĶAVL-İ AREŞŪ VE İSTİDLĀL BE-ŞĀNİ-İ ĶĀDİR: EFLĀĶ U HEYAD
UĶUDRET'ŪZ-ŶĀYİ' BİLĀ İSTİDLĀL B

⁹⁷⁶ Bu beyit B nüshasında 3591. beyit olarak geçer.

⁹⁷⁷ Bu beyit B nüshasında 3592. beyit olarak geçer.

⁹⁷⁸ Bu beyit B nüshasında 3593. beyit olarak geçer.

⁹⁷⁹ Bu beyit B nüshasında 3594. beyit olarak geçer.

⁹⁸⁰ Bu beyit B nüshasında 3595. beyit olarak geçer.

⁹⁸¹ Bu beyit B nüshasında 3596. beyit olarak geçer.

⁹⁸² Bu beyit B nüshasında 3597. beyit olarak geçer.

⁹⁸³ Bu beyit B nüshasında 3598. beyit olarak geçer.

⁹⁸⁴ Bu beyit B nüshasında 3599. beyit olarak geçer.

Tohumsuz bir yérde dürlü ot biter
Her biri bir hāşiyet bulup yéter⁹⁸⁵

İşbu na^{na} olur u ol bādiyān
Ol nergis olur u bu ergāvān⁹⁸⁶

3830 Çün nebātuñ hālını bildüñ yaķın
Bil ma^{ma}đin hāli kim budur hemīn⁹⁸⁷

Ma^{ma}đinüñ içinde bil kim ol qağım
Kimini zer éder ü kimini sīm⁹⁸⁸

Néredendür fikr ét bunca eşer
Kimden olmuşdur mürekkebi bu şuver⁹⁸⁹

**DER-TAĦRİZ BE-NAZAR-I İTİBĀR BER-
MAŞNÜCĀT⁹⁹⁰**

Mübdicī añ қо bedāyic zikrini
Şānicī añ қо şānāyic fikrini⁹⁹¹

Çün bu maşnūcātuñ aşlını kamu
Bildüñ od u toprağ u yéldür ü şu⁹⁹²

3835 Līki her birinde var bir dürlü yeng
Dağı bir miqđār resm ü şekli ü reng⁹⁹³

Dağı her birinde var bir vaż^c-ı hāş
Muhtelif keyfiyyet ü dürlü havāşş⁹⁹⁴

Bil ki gerek bir muhaşşış bī-gümān
Ki anda olmuş ola bu kamu cāyān⁹⁹⁵

3829 ol: hem, ol: iş bu, ü bu: vü ol B;/ 3833 añ: gör B

⁹⁸⁵ Bu beyit B nüshasında 3600. beyit olarak geçer.

⁹⁸⁶ Bu beyit B nüshasında 3601. beyit olarak geçer.

⁹⁸⁷ Bu beyit B nüshasında 3602. beyit olarak geçer.

⁹⁸⁸ Bu beyit B nüshasında 3603. beyit olarak geçer.

⁹⁸⁹ Bu beyit B nüshasında 3604. beyit olarak geçer.

⁹⁹⁰ DER-TAĦRİZ BE-NAZAR-I İTİBĀR BER-MAŞNÜCĀT: İSTİDLĀL-İ BER-VÜCUD-I ŞĀNİC B

⁹⁹¹ Bu beyit B nüshasında 3605. beyit olarak geçer.

⁹⁹² Bu beyit B nüshasında 3606. beyit olarak geçer.

⁹⁹³ Bu beyit B nüshasında 3607. beyit olarak geçer.

⁹⁹⁴ Bu beyit B nüshasında 3608. beyit olarak geçer.

⁹⁹⁵ Bu beyit B nüshasında 3609. beyit olarak geçer.

Bu yakındır ki ol muhaşşıs bir gerek
Hem mürīd ü ʿālim ü kâdir gerek⁹⁹⁶

Ol muhaşşıs zāt-ı vâcibdür yakın
Ki oldurur hâlık kâmusına hemin⁹⁹⁷

3840 Kuvveti fiʿle yitüren oldurur
Bitüren ol hem yitüren oldurur⁹⁹⁸

Kuvvet ü kudret anuñdur u kemâl
Hâş anuñdur hem⁹⁹⁹ celâl u hem cemâl¹⁰⁰⁰

Zâtı anuñ ayruķ zevâta beñzemez
Hem şifâtı ayruķ şifâta beñzemez¹⁰⁰¹

Hükmine érmez anuñ hergiz hâlel
Fiʿline kaṭāʿ anuñ girmez ʿilel¹⁰⁰²

Vaşfıdur zâtı gibi anuñ kadīm
Zıddıdur mişli gibi anuñ ʿādīm¹⁰⁰³

3845 Gerçi kim çokdur eşer bilgil yakın
Kim müpeşşir arada birdür hemin¹⁰⁰⁴

İki gerekmez müpeşşir bir yéter
Bu sözüñ sırrın ʿaqlı olan yéter¹⁰⁰⁵

Aña kim hâlık ola kudret gerek
Nesne icād étmege kuvvet gerek¹⁰⁰⁶

Kudret içinde çü kâdir ola tām
Cümle maḳdūrāt olur andan tamām¹⁰⁰⁷

3839 hemin: yakın B/ 3840 yitüren: getüren B

⁹⁹⁶ Bu beyit B nüshasında 3610. beyit olarak geçer.

⁹⁹⁷ Bu beyit B nüshasında 3611. beyit olarak geçer.

⁹⁹⁸ Bu beyit B nüshasında 3612. beyit olarak geçer.

⁹⁹⁹ hem -A

¹⁰⁰⁰ Bu beyit B nüshasında 3613. beyit olarak geçer.

¹⁰⁰¹ Bu beyit B nüshasında 3614. beyit olarak geçer.

¹⁰⁰² Bu beyit B nüshasında 3615. beyit olarak geçer.

¹⁰⁰³ Bu beyit B nüshasında 3616. beyit olarak geçer.

¹⁰⁰⁴ Bu beyit B nüshasında 3617. beyit olarak geçer.

¹⁰⁰⁵ Bu beyit B nüshasında 3618. beyit olarak geçer.

¹⁰⁰⁶ Bu beyit B nüshasında 3619. beyit olarak geçer.

¹⁰⁰⁷ Bu beyit B nüshasında 3620. beyit olarak geçer.

Bir-ile çün iş tamām olur ola
Bir dağı fikr eylegil nişe gele¹⁰⁰⁸

[A 34^a] 3850 Birliği-y-le muntazımdur iki kevn
Kādir ayrukdan nice isdeye ^{av}n¹⁰⁰⁹

Çün bu sözleri eşitdi şehriyār
Aferīn étđi ĥakīme bī-şümār¹⁰¹⁰

REFTEN-İ İSKENDER BE-MEMLEKET-İ KİŞMİR¹⁰¹¹

[B 126^a] Yüridi kişmīre andan şāh-ı rüm
Kim göre kim¹⁰¹² nicedür ol merzbum¹⁰¹³

Buldı anda bī-^{av}aded şehir ü diyār
Cümle reng ü bŷy çün hŷrrem bahār¹⁰¹⁴

Ser-te-ser ma^{av}mŷr kim vīrānı yoğ
Ĥalkınuñ deryā şıfat pāyānı yođ¹⁰¹⁵

3855 Tālī^c-i meymŷn-ıla ferruĥ kamu
Şŷreti zībā-y-ıla gül-ruĥ kamu¹⁰¹⁶

Vardı andan Türk iline şehriyār
Buldı anda bī-kerān şehir ü diyār¹⁰¹⁷

Kimi vértürdi anlaruñ tamğac'a māl
Kim ^{av}āşī olup éderlerdi kıtāl¹⁰¹⁸

Bir melik ki adı anuñ tarĥān-ıdı
Türk'den tağı olan ol ĥān-ıdı¹⁰¹⁹

Var-ıdı leşker anuñla bī-şümār

3855 zībā-y-ıla: mevzu-y-ile B;/ 3858 ki adı anuñ: var-ıdı ki adı, olan ol: olana B

¹⁰⁰⁸ Bu beyit B nüshasında 3621. beyit olarak geçer.

¹⁰⁰⁹ Bu beyit B nüshasında 3622. beyit olarak geçer.

¹⁰¹⁰ Bu beyit B nüshasında 3623. beyit olarak geçer.

¹⁰¹¹ REFTEN-İ İSKENDER BE-MEMLEKET-İ KİŞMİR: REFTEN-İ İSKENDER BE-ŞEHR-İ KİŞMİR

¹⁰¹² kim -B

¹⁰¹³ Bu beyit B nüshasında 3624. beyit olarak geçer.

¹⁰¹⁴ Bu beyit B nüshasında 3625. beyit olarak geçer.

¹⁰¹⁵ Bu beyit B nüshasında 3626. beyit olarak geçer.

¹⁰¹⁶ Bu beyit B nüshasında 3627. beyit olarak geçer.

¹⁰¹⁷ Bu beyit B nüshasında 3628. beyit olarak geçer.

¹⁰¹⁸ Bu beyit B nüshasında 3629. beyit olarak geçer.

¹⁰¹⁹ Bu beyit B nüshasında 3630. beyit olarak geçer.

Çamu t̄ir-endāz u cevşen-ver süvār¹⁰²⁰

3860 Büt-perest-idi olar çamu yaç̄in
Kimse ne tevḥid bilür-idi ne d̄in¹⁰²¹

Şāhdan ol mülke érişdi ḥaber
Kim gelür uş leşkeriyle ş̄ir-i ner¹⁰²²

Bir çeri cem^c oldı anda b̄ir-^cadad
Ki añā ne pāyān var-ıdı vü ne ḥadd¹⁰²³

Çünki şāhuñ leşkerini gördiler
Şaf düzedüp şāha çarşu durdılar¹⁰²⁴

Anlaruñla bir neberd eyledi şāh
Ki étdi rüşen günü anlara siyāh¹⁰²⁵

3865 Kūsler ğurruş édüben bemm ü z̄ir
Çopdı iki leşker arasında nefir¹⁰²⁶

Bir bir üstine yıkılup küşteler
Oldı ol şāhra ser-ā-ser püşteler¹⁰²⁷

Çanda kim baçsañ ten-idi b̄ir-kerān
Her taraf çan şuyladı olmiş revān¹⁰²⁸

Türk-i yaden t̄ir bārān étdiler
Eyle kim peykāni perrān étdiler¹⁰²⁹

Āreş ol günde étdi çok dürlü hüner
Anda oldı ser-firāz u nāme-ver¹⁰³⁰

3870 Çıldı biñ kişiyi peykān-ıla ḥāk

3867 kerān: revān, şuyladı: s̄elidi B;/ 3869 āreş: rüşen B

¹⁰²⁰ Bu beyit B nüshasında 3631. beyit olarak geçer.

¹⁰²¹ Bu beyit B nüshasında 3632. beyit olarak geçer.

¹⁰²² Bu beyit B nüshasında 3633. beyit olarak geçer.

¹⁰²³ Bu beyit B nüshasında 3634. beyit olarak geçer.

¹⁰²⁴ Bu beyit B nüshasında 3635. beyit olarak geçer.

¹⁰²⁵ Bu beyit B nüshasında 3636. beyit olarak geçer.

¹⁰²⁶ Bu beyit B nüshasında 3637. beyit olarak geçer.

¹⁰²⁷ Bu beyit B nüshasında 3638. beyit olarak geçer.

¹⁰²⁸ Bu beyit B nüshasında 3639. beyit olarak geçer.

¹⁰²⁹ Bu beyit B nüshasında 3640. beyit olarak geçer.

¹⁰³⁰ Bu beyit B nüshasında 3641. beyit olarak geçer.

Biñ dahı oldu kılıcından helāk¹⁰³¹

Şol kemān-dār-ıdı āreş kim kader
Kılur-ıdı oķı sehminden hāzer¹⁰³²

Çün yayından çıkardı anuñ hadeng
Aña ne āhen deyer-ıdı ne seng¹⁰³³

Oķı çıķduķda kemāndan berķ-vār
Demreninden şu^çle urur-ıdı nār¹⁰³⁴

Öldi iki yañadın bī-ħad sipāh
‘Āķıbet oldu muzaffer Türk'e şāh¹⁰³⁵

3875 Türk kim adı-y-la anlardur tatar
Oldılar şeh kılıcından tār u mār¹⁰³⁶

Kimi ‘üryān u kimi ğarķ-āb-ı hūn
Çaçdılar olup ‘ālemler ser-nigūn¹⁰³⁷

[B 126^b]

Olup ol leşker ser-ā-ser pāyimāl
Dökdiler büngāh u genc ü raħt u māl¹⁰³⁸

Ol arada ki olmuş-ıdı dār u ğır
Düşdi ıarħān atdan u oldı esir¹⁰³⁹

Bunca serverler dahı anuñla bile
Çün gide baş ayağuñ hāli n'ola¹⁰⁴⁰

3880 Girdi Türkūñ kişverine şehriyār
Feth étđi her ne var şehri ü diyār¹⁰⁴¹

Her ne ki almışdı tatardan tēc-baħş

3871 şol: bir, āreş: rüşen B ;/ 3877 genc ü raħt: raħt u genc B;/ 3878 ıarħān atdan u: attan ıarħān B;/ 3880 her ne var: ğal ‘a vü B;/ 3881 cümlesini: ğamusını B

¹⁰³¹ Bu beyit B nüshasında 3642. beyit olarak geçer.

¹⁰³² Bu beyit B nüshasında 3643. beyit olarak geçer.

¹⁰³³ Bu beyit B nüshasında 3644. beyit olarak geçer.

¹⁰³⁴ Bu beyit B nüshasında 3645. beyit olarak geçer.

¹⁰³⁵ Bu beyit B nüshasında 3646. beyit olarak geçer.

¹⁰³⁶ Bu beyit B nüshasında 3647. beyit olarak geçer.

¹⁰³⁷ Bu beyit B nüshasında 3648. beyit olarak geçer.

¹⁰³⁸ Bu beyit B nüshasında 3649. beyit olarak geçer.

¹⁰³⁹ Bu beyit B nüshasında 3650. beyit olarak geçer.

¹⁰⁴⁰ Bu beyit B nüshasında 3651. beyit olarak geçer.

¹⁰⁴¹ Bu beyit B nüshasında 3652. beyit olarak geçer.

Cümlesini leşkerine kıldı bahş¹⁰⁴²

Vérüben tamğac'a tãc-ıla külãh
Kıldı anı ol ulusa dağı şãh¹⁰⁴³

Aşlda tamğac olara hãn-ıdı
Ol ulusa dağı ol sulţãn-ıdı¹⁰⁴⁴

Çün şeh tamğac esir olmiş-ıdı
Anı tarhãn ayırup almış-ıdı¹⁰⁴⁵

3885 Çün alamazdı anı andan şãh-ı çin
Pes anuñ-ıla şulh étmişdi güzın¹⁰⁴⁶

Düşmene ceng-ile bulmazsañ zafer
Ol mudara-y-ıla aña çãre-ger¹⁰⁴⁷

Çün müsahhar oldı ol kişver tamãm
Geldiler şãhun katına hãş u cãm¹⁰⁴⁸

Cümlesine vėrdi şeh teşrif-i hãş
Buldılar şãhuñ katında ihtişãş¹⁰⁴⁹

Daçvet étđi kanları hağ tevħidine
Ki añlayalar hağ ne vü tevħidi ne¹⁰⁵⁰

3890 Bileler kim nicedür imãn u dın
İtıkãd u şıdđ u tevħid ü yađın¹⁰⁵¹

Hağlığını haşr ü neşrũñ bileler
Aña lãyık hađđa tãcat kılalalar¹⁰⁵²

Şãhdan cümle naşihat aldılar

3885 pes anuñ-ıla: anuñ-ıla A;/ 3887 ol: ol iş B

¹⁰⁴² Bu beyit B nüshasında 3653. beyit olarak geçer.

¹⁰⁴³ Bu beyit B nüshasında 3654. beyit olarak geçer.

¹⁰⁴⁴ 3871 -B

¹⁰⁴⁵ Bu beyit B nüshasında 3655. beyit olarak geçer.

¹⁰⁴⁶ Bu beyit B nüshasında 3656. beyit olarak geçer.

¹⁰⁴⁷ Bu beyit B nüshasında 3657. beyit olarak geçer.

¹⁰⁴⁸ Bu beyit B nüshasında 3658. beyit olarak geçer.

¹⁰⁴⁹ Bu beyit B nüshasında 3659. beyit olarak geçer.

¹⁰⁵⁰ Bu beyit B nüshasında 3660. beyit olarak geçer.

¹⁰⁵¹ Bu beyit B nüshasında 3661. beyit olarak geçer.

¹⁰⁵² Bu beyit B nüshasında 3662. beyit olarak geçer.

Dīne giriben muvaḥḥid oldılar¹⁰⁵³

Añladılar şirk kim ol şüm olur
İhtiyār éden anı meyšüm olur¹⁰⁵⁴

Şirk ü çirkidür dil ü cāna şerek
Şirk i tevḥīd-ile arıtmaḵ gerek¹⁰⁵⁵

3895 Şirk çün kim ḥaḵ dédi zulm-ı ‘aẓīm
Ét ḥazer andan ki oldur cāy-bīm¹⁰⁵⁶

Çünki bildiler nedür īmān u dīn
Girdi gönüllerine ‘ilme’l-yaḳīn¹⁰⁵⁷

Çünki revnaḵ dutdı ol kişver tamām
Şāh cem taḥtında eline aldı cām¹⁰⁵⁸

Aldı eline cām ḳodı ḥanceri
Başına tāc urdı ḳodı miḡferi¹⁰⁵⁹

Her zamānuñ bir işi vardur yaḳīn
Ki ol zamānda ol gereklüdür hemīn¹⁰⁶⁰

3900 Rezm güninde gerekmez ki ola bezm
Beym vaḳtinde yaraşmaz ki ola rezm¹⁰⁶¹

Aldı eline şāh bir gül-gün ḳadeḥ
Kim bulurdı cān şafāsından feraḥ¹⁰⁶²

Nüş ḳıldı bāde-i ‘anber şemīm
Kim deminden tāze olurdı nesīm¹⁰⁶³

Bir zamān çün bezmden şāh oldı şād

¹⁰⁵³ Bu beyit B nüshasında 3663. beyit olarak geçer.

¹⁰⁵⁴ Bu beyit B nüshasında 64. beyit olarak geçer.

¹⁰⁵⁵ 3882 -B

¹⁰⁵⁶ 3883 -B

¹⁰⁵⁷ Bu beyit B nüshasında 3665. beyit olarak geçer.

¹⁰⁵⁸ Bu beyit B nüshasında 3666. beyit olarak geçer.

¹⁰⁵⁹ 3886 -B

¹⁰⁶⁰ Bu beyit B nüshasında 3667. beyit olarak geçer.

¹⁰⁶¹ 3888 -B

¹⁰⁶² Bu beyit B nüshasında 3668. beyit olarak geçer.

¹⁰⁶³ Bu beyit B nüshasında 3669. beyit olarak geçer.

Vérdi cām-ı bādeden ‘ömrine dād¹⁰⁶⁴

Gerçi bāde ṭab^c-ıla āteş-durur
Çün anuñla tazedür cān hoş-durur¹⁰⁶⁵

3905 Bāde-y-ile her ki vérmez ‘ömre dād
Ḥāk-ber-ser ki¹⁰⁶⁶ olur anuñ ‘ömri bād¹⁰⁶⁷

Bir zamāndan şoñra fermān kıldı şāh
Kim ol eṭrāfa yürüdüben sipāh¹⁰⁶⁸

Ne ‘acāyib ki ol memālikde ola
Görmeg-içün şeh getüreler ele¹⁰⁶⁹

[B 127^a]

Kūh u deşti yürüyüp şayd étdiler
Çok ‘acāyib cānavar kayd étdiler¹⁰⁷⁰

Buldılar nesnāsı ol evde yaķın
Şekli insān el ayağı bir hemīn¹⁰⁷¹

3910 Bir ayağı-y-la eyle éderdi seyr
Kim anı gören kişi şanurdı ṭayr¹⁰⁷²

[A 34^b]

Bir cemā^cat dağı kim şayd étdiler
Ṭađda bir boynuzlu ṭavşan ṭutdılar¹⁰⁷³

Her sebü^c ürkerdi andan görse reng
Ger derende şır olay-dı ger peleng¹⁰⁷⁴

Bu ‘acāyib fıṭrata kılgıl nigāh
Kim göresin nice-durur bār-ı gāh¹⁰⁷⁵

3910 eyle éderdi: éderdi eyle B;/ 3911 dağı kim: kim ṭađı B’/ 3912 ger: ya B;/ 3913 nice-durur: nicedür ol B

¹⁰⁶⁴ Bu beyit B nüshasında 3670. beyit olarak geçer.

¹⁰⁶⁵ Bu beyit B nüshasında 4571. beyit olarak geçer.

¹⁰⁶⁶ ki -B

¹⁰⁶⁷ Bu beyit B nüshasında 3672. beyit olarak geçer.

¹⁰⁶⁸ Bu beyit B nüshasında 3673. beyit olarak geçer.

¹⁰⁶⁹ Bu beyit B nüshasında 3674. beyit olarak geçer.

¹⁰⁷⁰ Bu beyit B nüshasında 3675. beyit olarak geçer.

¹⁰⁷¹ Bu beyit B nüshasında 3676. beyit olarak geçer.

¹⁰⁷² Bu beyit B nüshasında 3677. beyit olarak geçer.

¹⁰⁷³ Bu beyit B nüshasında 3678. beyit olarak geçer.

¹⁰⁷⁴ Bu beyit B nüshasında 3679. beyit olarak geçer.

¹⁰⁷⁵ Bu beyit B nüshasında 3680. beyit olarak geçer.

Bî-nihāyetdür bu dergeh bil ʿayān
Ne yakīn érişür aña ne gümān¹⁰⁷⁶

3915 Bir zamāndan soñra rāy eyelétdi şāh
Kim tağarğar'dan yaña ilte sipāh¹⁰⁷⁷

RESİDEN-İ İSKENDER BE-VİLĀYET-İ TAĞARĞAR¹⁰⁷⁸

Geldi bir yér buldı kim yoq aña hadd
Cümlesin bir qavm tutmuş bî-ʿaded¹⁰⁷⁹

Şūreti zāhirde ādem rū qamu
Līki sīretde bahāyim hū qamu¹⁰⁸⁰

Buldı bir ümmet dahı anda ser-te-ser
Ādemī heyet ve līkin gürg ser¹⁰⁸¹

Gözün aç gör ne gerekdür çoq haber
Uçtan uca gürg hū olmuş beşer¹⁰⁸²

3920 Gāv u hardur tolu görgil ʿālemi
Var mı göster arada bir ādemī¹⁰⁸³

Hük ü seg sīret tolodur bu cihān
Ādemī hū ara yérde yoq ʿayān¹⁰⁸⁴

Bu beşer şeklinde gördüğün milel
Cümle ke'l-enʿāmdur belhüm ađal¹⁰⁸⁵

Buldılar hem ol arada bir gürüh
Tolu anlardan ser-ā-ser deşt ü küh¹⁰⁸⁶

3917 ādem-rū: ādemdür B;/ 3919 çoq: bu B;/ 3921 hū: bir B'/ 3924 ādemi-ķāmet velīkin: ādem şeklinde
līkin, yüzlerinde: añında B

¹⁰⁷⁶ Bu beyit B nüshasında 4381 beyit olarak geçer.

¹⁰⁷⁷ Bu beyit B nüshasında 4382. beyit olarak geçer.

¹⁰⁷⁸ RESİDEN-İ İSKENDER BE-VİLĀYET-İ TAĞARĞAR:RESİDEN-İ İSKENDERİ BAHR-I
TAĞARĞAR B

¹⁰⁷⁹ Bu beyit B nüshasında 3683. beyit olarak geçer.

¹⁰⁸⁰ Bu beyit B nüshasında 3684. beyit olarak geçer.

¹⁰⁸¹ Bu beyit B nüshasında 3685. beyit olarak geçer.

¹⁰⁸² Bu beyit B nüshasında 3686. beyit olarak geçer.

¹⁰⁸³ Bu beyit B nüshasında 3687. beyit olarak geçer.

¹⁰⁸⁴ Bu beyit B nüshasında 3688. beyit olarak geçer.

¹⁰⁸⁵ Bu beyit B nüshasında 3689. beyit olarak geçer.

¹⁰⁸⁶ Bu beyit B nüshasında 3690. beyit olarak geçer.

Ādemī-ķāmet ve līkin fīl-vār
Yüzlerinde ķamunuñ ĥortūm var¹⁰⁸⁷

3925 Şüretiy-le fīl tende ādemī
‘Aql ĥaķķ üninde adım ādemī¹⁰⁸⁸

El yérine anlarda vardı bāl ü per
Başları ét tenleri cümle beşer¹⁰⁸⁹

Ol burun kim ola ĥod-bīnlik tolu
Fīl ĥortūmından olur ol alu¹⁰⁹⁰

Ziştür burunluluk sen¹⁰⁹¹ bellü bil
Ādemīde şöyle kim ĥortūm-ı fīl¹⁰⁹²

Ādemī-y-ken ger ola burnuñ ulu
Cīfedür fīl andan olursın alu¹⁰⁹³

3930 Fīle yaraşur burunluluk hemīn
Daĥı şeytāna kim öldürür la‘īn¹⁰⁹⁴

Kişi kim ki burunlu ĥod-bīn ola
Fīl-veş murdār u bed āyīn ola¹⁰⁹⁵

Çün burunlulukdı şeytānuñ işi
Ķamu lā‘net ehlinüñ oldı başı¹⁰⁹⁶

Kibr şeytān işi-durur ķo anı
Çünkü insān yaradupdur ĥaķ seni¹⁰⁹⁷

Baş kim anda olmaya ĥilm ü vaķār

3926 başları ét tenleri cümle beşer: sözlere ķuş savt bigi ser-te-ser B;/ 3934 étmez: yok anda B/ 3935 mağz: beşre, anda: aql u, mağz-ı ĥardur belki andan hem beter: ol eşek başıdır anda yok hüner B

¹⁰⁸⁷ Bu beyit B nüshasında 3691. beyit olarak geçer.

¹⁰⁸⁸ 3913 -B

¹⁰⁸⁹ Bu beyit B nüshasında 3692. beyit olarak geçer.

¹⁰⁹⁰ Bu beyit B nüshasında 3693. beyit olarak geçer.

¹⁰⁹¹ sen -B

¹⁰⁹² Bu beyit B nüshasında 3694. beyit olarak geçer.

¹⁰⁹³ 1917 -B

¹⁰⁹⁴ 1918 -B

¹⁰⁹⁵ Bu beyit B nüshasında 3695. beyit olarak geçer.

¹⁰⁹⁶ Bu beyit B nüshasında 3696. beyit olarak geçer.

¹⁰⁹⁷ Bu beyit B nüshasında 3697. beyit olarak geçer.

Ét başıdur anda hayr étmez karar¹⁰⁹⁸

3935 Mağz kim yok anda dānişden eşer
Mağz-ı hardur belki andan hem beter¹⁰⁹⁹

Ādemīde ‘aqldurur nevā faşl
‘Aqlsuz hayvān degüldür ādem aşl¹¹⁰⁰

Ādemīde ki olmaya nefis-i melek
Dévdür olmaz aña insān démek¹¹⁰¹

[B 127^b]

Ol aradan dağı gitdi şehriyār
Uğradı bir tağa içi tolu mār¹¹⁰²

Kevdesi yılan vü başı ādemī
Görseler éder yaradan ‘ālemi¹¹⁰³

3940 Şāh ol yılanları édüp helāk
Eyledi uçtan uca ol yeri pāk¹¹⁰⁴

Şimdi ol yer ādemīye oldı maķam
Göğü şehir-ile ‘imāretdür tamām¹¹⁰⁵

Ol aradan çün bular kuc étdiler
Bir ‘acep maħluķa dağı yétdiler¹¹⁰⁶

Ķoşar-ken var ķamusında bāl u per
Başları ét bigi tenleri beşer¹¹⁰⁷

Ol aradan dağı gitdi şehriyār
Şāh-ı çin tamgac önince rah-var¹¹⁰⁸

**BİNĀ-KERDEN-İ İSKENDER SEDD-İ YECÜC VE
MECÜC**

3944 şehriyār: tac-ver, rah-var: rah-bar A

¹⁰⁹⁸ Bu beyit B nüshasında 3698. beyit olarak geçer.

¹⁰⁹⁹ Bu beyit B nüshasında 3699. beyit olarak geçer.

¹¹⁰⁰ 3924 -B

¹¹⁰¹ 3925 -B

¹¹⁰² Bu beyit B nüshasında 3700. beyit olarak geçer.

¹¹⁰³ 3939 -A

¹¹⁰⁴ 3940 -A

¹¹⁰⁵ 3941 -A

¹¹⁰⁶ 3942 -A

¹¹⁰⁷ 3943 -A

¹¹⁰⁸ Bu beyit B nüshasında 3706. beyit olarak geçer

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİZİN

DİZİN OLUŞTURULURKEN UYULAN ESASLAR

1. Dizini hazırlayabilmek için transkribe edilmiş metindeki kelimelere gelen çekim ekleri, Arapça-Farsça tamlamalar, birleşik fiiller işaretlenmiştir.
āb-1 hayvān (Far. + Ar.): Ölümsüzlük suyu
ā. +ıdı
2. Ekler sözlük elemanı olarak kabul edilmediğinden madde başı olarak alınmamış ve çekim ekleri alt kategoride Türk abc sırasına göre sıralanmıştır.
āferīn (Far.): Övme, taktir, beğenme vb duyguları belirtmek için söylenen söz, bravo
ā. +ø 3016, 3716
ā. et- 3146, 3457, 3851
ā. kıl- 3298
3. Madde başları altında maddeye bağlı olan ekler ve açıklamalar girinti kullanılarak gösterilmiştir.
4. “Ø” biçim birimin isimlerde kullanımı madde başının eksiz kullanım şekline, fiillerde kullanımı sözcüğün emir şekline işaret eder.
şirk (Ar.): Ortaklık
ş. +ø 3895
5. Fiil kök ve gövdesine gelen ekler (-), isim kök ve gövdelerine gelen ekler ise (+) işaretiyle madde başı kelimenin altında, metin içindeki yerlerin sayfa-beyit numaralarıyla birlikte verilmiştir.
açıl- : Ortaya çıkmak
a. -ub
a. 2960
6. Dizinde isim ve fiil şekli bulunan kelimelerden öncelik isim şekline verilmiştir.
añ : (zm.) O...
añ- : Hatırlamak
7. Dizine alındıktan sonra tüm kelimelerin (metinde kullanıldıkları anlamlar göz önünde bulundurularak) anlamları ve kökenleri yanlarına yazılmıştır. Türkçe kelimelerin ve özel isimlerin kökenleri yazılmamıştır.
8. Dizine konu olan kelimelerin orijinal hâli “<, >” işaretleriyle belirtilmiştir.
‘acāyib (Ar. < ‘acā‘ib): Tuhaf, ilginç, acaip

9. Bir kelimenin birden farklı şekilde gösterildiği durumlarda, kelimenin her iki şekli de dizine alınmış ve bağlı olduğu madde başına: ↑: bakınız bir önceki, → : bakınız/gidiniz, ↓ : bakınız bir sonraki gibi sembol ve işaretlerle gönderim yapılmıştır.
10. Ünlü düşmesine uğrayan madde başı kelimenin yazımında “(…)” göstergesi kullanılmış ve alt kategoride yine aynı işaret kullanılarak metin içerisinde daha az rastlanan şekli işaret edilmiştir.

‘aḳ(ı)l (Ar.): Düşünme, anlama ve kavrama gücü

‘a. kuşūr (‘aḳıl) 3527

11. Gerekli görülen yerlerde ses değişiklikleri “/” işareti kullanılarak gösterilmiştir.

ma‘mūr (Ar.) : Bayındır; şenlikli; bakımlı

m. +ø 3663

m. et/d- 2942, 2970

12. Uzun ünlü ve Arap alfabesi işaret sistemi (hareke) barındıran sözlük elemanları, bu özelliklerine itimat edilmeden Türk abc sistemine uygun olarak dıştan içe doğru sıralanmışlardır. Bu sıralamada öncelik yerli kelimeye verilmiştir.

ac (< aḳ) : Yemek yemesi gereken

‘ac (Ar.) : Fildişi

GRAMATİKAL DİZİN

A (a, ā, ʿa, ʿā)

āb (Far.) : Su

ā. +ø 3806

ā. -1 zehr 3122

ā. u gil-durur 3696

ā. u nem 3766

ā. -1 hūn 3876

ā. (ol hāk ü ā.) 3769

ābādān (Far.) : Bayındır

ā. +durur

ā. 3677

āb-gūn (Far.) : Suya benzer

ā. (tiġ-i ā.) 3232

āb-ı ciger (Far.) : Gözyaşı

ā. +ø 3148

āb-ı hayvān (Far. + Ar.) : Ölümsüzlük suyu

ā. +ıdı

ā. 3609

āb-ı revān (Far.) : Akarsu

ā. (çeşme-i ā.) 3479

ʿabīr (Ar.) : Yaya

ʿa. +ø 3603

ābnūs (Far.) : Abanoz ağacı

ā. u ʿācdan 2993

ā. (tūz-ı ā.) 2987

aç/c : Yemek yemesi gereken, tok karşıtı

a. +ø 3503, 3191, 3192

a. ҡo- “aç bırakmak” 3503 → ҡo-

ʿāc (Ar.) : Fildişi

ʿā. +dan

ʿā. (abnūs-ı ʿā.) 2993

ʿacāyib (Ar. < ʿacāʿib) : Tuhaf, ilginç, acaip

ʿa. +ø 3336

ʿa. (bu ʿa. fitrata) 3913

ʿa. (çok ʿa. canavar) 3908

ʿa. (ne ʿa.) 3270, 3245, 3907, 3746

ʿa. +den

ʿa. 3334

ʿa. +durur

ʿa. (ne ʿa.) 3475

ʿa. +le

ʿa. ʿiber 3239, 3398

ʿaceb (Ar.) : Tuhaflık, acaba

ʿa. +ø 3758, 3520, 3753

ʿa. şun 3414

ʿa. (bir ʿa. yemiş) 3301

ʿa. (ne ʿa. āsārdur) 3289

ʿa. (ne ʿa. işler) 3500

ʿa. (ne ʿa. işler-durur) 3356

ʿacīb (Ar.) : Tuhaf, acayip, ilginç

ʿa. -i hilkatin 3252

ʿa. (ne zībā vü a.) 3402

aç- : Örtülü olan bir şeyin örtüsünü kaldırmak

a. -ø 3223, 3475, 3919

a. -ardı

a. 3430

a. -dı

a. 3144

a. -dukca

a. 3142

açıl- : Ortaya çıkmak

a. -ub

a. 2960, 2959

ad : Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, yarayan söz, isim

a. +ø 3172, 3439

a. +ı

a. 3178, 3407, 3427, 3099

a. (anuñ a.) 2966, 3858

a. (bunuñ a.) 3492

a. (ol kuşun a.) 3413

a. +ıdur

a. 3309

a. (anun a.) 3291

a. (işbu taşun a.) 3760

a. +ım

a. 3925

a. +ın

a. 3279

a. (her birinün a.) 3660

a. +ını

a. 3628, 3417

a. (nuşret vérenün a.) 3145

a. +ıydı

a. 3198

a. +ıyla

a. 3875

a. +lu

- a. (Rāyic a.) 3248
- ādāl (Ar.)** : Sözü anlaşılmayacak bir şekilde söylemek, lafı ağzında gevelemek
a. +ø 3213, 3922
- ādem (Ar.)** : İnsan, kişi
ā. +ø 3419
ā. asl 3936
ā. -i kıamet 3924
ā. rü 3917
- ‘adem (Ar.)** : Yokluk, bulunmama
a. +i
a. 3376
- ādemī (Ar.)** : İnsanoğlu
ā. +ø 3255, 3256, 3662, 3920, 3925, 3928, 3386, 3925
ā. hū 3921, 3939, 3257
ā. (hiç ā.) 3312
ā. +de
ā. 3936, 3937
ā. +sen
ā. 3706
ā. +ye
ā. 3941
ā. +yken
ā. 3929
- ‘ādet (Ar.)** : Alışılmış faaliyet
‘ā. +ø 3066, 3207
- ‘ādil (Ar.)** : Adaletli
‘ā. +ø 3202
‘ā. +e
‘ā. 3207
- ‘ādīm (Ar.)** : Yok, var olmayan
‘ā. +ø 3844
- ‘adl (Ar.)** : Doğruluk
‘a. +ø 3165
‘a. ile 3168, 3741
‘a. yolñ 3744
‘a. +inüñ
‘a. (anuñ ‘a. dīvānıdır) 2956
‘a. +iüñ
‘a. (varısa ‘a.) 3201
- āfāt (Ar.)** : Afetler, belalar
ā. +ı
ā. 3225
- āferīn (Far.)** : Övme, taktir, beğenme vb. duyguları belirtmek için söylenen söz, bravo
ā. +ø 3016, 3716
- ā. et- “taktir etmek” 3146, 3457, 3851 → et-
ā. kıl- “taktir etmek” 3298 → kıl-
- āferīniş (Far.)** : Yaratılış
ā. (bu ā. hātemi) 3662
- āfet (Ar.)** : Çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım
ā. -i bürd 3811
ā. +i
ā. 3154
- āfitāb (Far.)** : Güneş
ā. +ø 3606
- ‘afv (Ar.)** : Birinin suçunu bağışlama
‘a. +ø 3193
- ağaç** : Ağaç
a. (bir a.) 3299, 3822, 3823
a. (bir nev‘ a.) 3274, 3824
a. (ol a. kāfūrı) 3281
a. +a
a. 3278
a. +da
a. (ol a.) 3301
a. +dan
a. 3120
a. +ı
a. 3418
a. (anuñ a.) 3748
a. +ında
a. 3360
a. +lar
a. 3280, 3825
a. (türlü a.) 3821
a. +lara
a. 3279
a. +uñ
a. (her a.) 3275
- ağ(ı)z** : Ağız
a. +ında
a. 3139
a. +ından
a. 3109, 3391
a. +ını
a. 3142
a. + inuñ
a. pinhānı rāzın 3609
- ağla-** : Bir acıdan üzüntüden dolayı inleyerek, hıçkırarak veya gözyaşı dökerek duyguları açığa vurmak

- a. -ram
a. 3046
- aḥcār (Ar.):** Taşlar
a. +ø 3767
- ‘ahd (Ar.):** Verilen söz
‘a. +ø 3737
‘a. (kamu devrédügi ‘a.) 3086
‘a. +ine
‘a. aldanmak 3728
- ‘ahd-i süst (Ar. + Far.):** Güvenilmez söz
‘a. +ø 3728
- āhen (Far.):** Demir
ā. +ø 3754, 3872, 3121
- āheng (Far.):** Uyum, ahenk
ā. +ini
ā. 3570
- āḥir (Ar.):** Son, nihayet
ā. +ø 3161, 3386, 3568
- Aḥmedī (İs.):** İskender-nāme'nin yazarı
A. +ø 3714
A. sözünü 3467
A. +nüñ
A. 2940, 3214
A. +ye
A. 3064
- aḥvāl (Ar.):** Hāller, durumlar
a. +ini
a. 3736, 3522
a. (işbu muḥdişāt a.) 3305
- ‘aḳd (Ar.):** Sözleşme, düğümlleme,
bağlama
‘a. +ø 3817
‘a. (ehl-i ‘a.) 3511
‘a. +ini
‘a. (meveddet ‘a.) 3204
- ‘āḳıbet (Ar.):** Son
‘ā. +ø 3029, 3527, 3535, 3553, 3874,
3073
- ‘āḳıbet-endiḡ (Ar. + Far.):** İleri görüşlü
‘ā. ol- “öngörülü olmak” 3556, 3557,
3558 → ol-
- ‘aḳ(ı)l (Ar.):** Düşünme, anlama ve kavrama
gücü
‘a. +ø 3527 (‘aḳıl), 3052, 3347, 3514,
3647, 3819, 3925, 3617, 3330, 3478,
3346
‘a. -ı İskenderdür 3051
‘a. u vehm 3259
- ‘a. +dur
‘a. 3002
- ‘a. +durur
‘a. 3936
- ‘a. +ı
‘a. olan 3846
- ‘a. +ına
‘a. 3066
- ‘a. +ları
‘a. (‘aḳıl) 3559
- ‘a. +suz
‘a. 3936
- ‘a. +uñ 3702
‘a. 2968, 3177, 3706
- ‘a. +uñı
‘a. 3055
- ‘āḳıl (Ar.):** Akıllı, mantıklı
‘ā. +ø 3057, 3320, 3556, 3558
‘ā. olan şırrına 3685
- ‘Aḳl-ı küll (Ar. İs.):** Cabrail
‘A. 3415
- ‘aḳreb (Ar.):** Sıcak ve nemli yerlerde yaşayan,
kıvrık ve kalkık kuyruğunda zehirli
iğnesi olan bir tür böcek.
‘a. +ø 3763
- ‘aks (Ar.):** Yansıma, akis
‘a. +i-y-le
‘a. 3601
- aḳsām (Ar.):** Bölümler, kısımlar
a. +ını
a. (vücut a.) 3625
- āl (Ar.):** Hile, tuzak
ā. ıla 2998
ā. +ını
ā. (furuñ ā.) 3008
- al- :** Bir şeyi ya da birini bulunduğu
yerden ayırmak
a. -ø 3577
a. -a
a. 3077, 3613, 3703
a. -asın
a. 3395
a. -amazdı
a. 3885
a. -dı
a. 3088, 3108, 3136, 3152, 3600,
3778, 3897, 3898, 3901, 3091
a. -dılar

a. 3272, 3892
a. -dugi
a. 3090
a. -ımaz
a. 3277
a. -maga
a. 3501, 3510
a. -mak
a. (kâfūr a. isdeyen kişi) 3278
a. -masun
a. (ibret a.) 3347 → ibret
a. -maz
a. 3358
a. -mışdı
a. 3881, 3884
a. -up
a. 3147, 3536
a. -ur
a. 3387, 3805, 3808
‘alāyık (Ar. < alāik): Alākalar, ilgiler
‘a. +dan
‘a. 3709
ālāyiş (Far.): Gösteriş, debdebe, tantana
ā. +in
ā. (nefs-i ā.) 3065
aldan- : Hataya düşmek, yanılmak
a. -ø 3728
‘alem (Ar.): İşaret, alamet, iz, nişan
‘a. +ø 2989, 3179
‘ālem (Ar.): Dünya, evren
‘ā. +ø 2999, 3179
‘ā. (bu ‘ā.) 3106
‘ā. +e
‘ā. 3231, 3236, 3729
‘ā. +i
‘ā. 3231, 3312, 3920, 3939
‘ā. +le
‘ā. (evtād-ı ‘ā.) 3179
‘ā. +ler
‘ā. 3876
‘ālem-i gayb (Ar.): Gizli ālem
‘a. +ø 3650, 3624
ālet (Ar.): Madde
ā. +i
ā. (her nesnenün bir ā.) 3154
‘aleynā (Ar.): Bizim üzerimize olsun!
‘a. leğati 3187
‘ālī (Ar.): Yüce, yüksek
‘ā. kār-gāh 3414

‘ālim (Ar.): Çok bilen
‘a. +ø 3438, 3487, 3489, 3838
‘a. (ol ‘ā.) 3489
‘a. +üñ
‘a. işi 3488
‘ālī-nijād (Ar. + Far.): Yüce soylu
‘a. +ø 2986
Allāh (Ar. is.): Kāınatta var olan herşeyi
yaratan tek ve yüce varlık, Tanrı
A. +a
A. 3128
A. + uñ
A. 3643
A. vücudıdur 3638
Almalık (is.): Özbekistan Cumhuriyeti'nin
Taşkent ilinde bulunan şehirdir.
a. +ø 3549
alt : Dip
a. +ında
a. (toprak a.) 3036, 3037
a. (yer a.) 3080, 3791
a. +ından
a. (ayağun a.) 3352
a. (tağ a.) 3117
a. (yer a.) 2962
altı : Altı sayısı
a. ay 3664, 3665, 3667
a. biñ 3296
ālū (Far.): Erik
ā. +ø 3827
‘amel (Ar.): Hareket; amel
‘a. +ø 3161, 3171, 3216, 3487, 3489
‘a. (envā‘ı ‘a.) 3174
‘a. (tevfīk u ‘a.) 3218
‘a. (vācib ‘a.) 3216
āmennā (Ar.): Diyecek bir şey yok,
öyledir
ā. +ø 3396
‘āmīl (Ar.): Yapan, işleyen
‘ā. +ø 3325
añ : (zm.) → Ol
añ- : Hatırlamak
a. -ø 3833 (2)
a. -a
a. 3047
a. -maya
a. 3057
a. -san
a. 2957

- °anāşır (Ar.):** Unsurlar
 °a. +da
 °a. 3771
- °anber-feşān (Ar. + Far.):** Anber saçan
 °a. +ø 2965
- °anberīn (Ar. + Far.):** Anber kokulu
 °a. (kemend-i °a.) 3607
- °anber-sirişt (Ar. + Far.):** Anber gibi kokan
 °a. +ø 2973
- °anber-şemīm (Ar.):** Anber kokulu
 °a. (bāde-i °a.) 3902
- °andelīb (Ar.):** Bülbül
 °a. -i hoş nüvā 3949
- °Ankā (Ar. is.):** Zümrütianka, Anka kuşu
 °A. (ol °A.) 3197
- añla-** : Anlamak, idrāk etmek
 a. -ya
 a. 3214, 3251, 3306, 3467,
 a. -yalar
 a. 3889
 a. -dılar
 a. 3893
 a. -dun
 a. -isa 3715
 a. -mışam
 a. 3195
 a. -rsan
 a. 3370
- añuñ-çun :** Onun için
 a. +ø 3126, 3437, 3765, 3570
- ara :** Ara yer, orta
 a. yerde 3261, 3921
 a. +da
 a. 3020, 3025, 3657, 3691, 3774,
 3845, 3920
 a. (bir a.) 3464
 a. (ol a.) 3053, 3358, 3878, 3923
 a. +dan
 a. (ol a.) 3284, 3309, 3316, 3515,
 3938, 3942, 3944
 a. +sında
 a. (iki leşker a.) 3865
- a°raç (Ar.):** Kökler
 °a. +durur
 °a. 3261
- ard :** Art; arka taraf
 a. +ınca
 a. 3303
 a. (fil a.) 3009
- a. (germ a.) 3032
 a. (kuşların a.) 3509
- Ārestū (is.):** Aristo, Yunanlı filozof
 Ā. +ø 3819
 Ā. +ye
 Ā. 3785
 Ā. +yi
 Ā. 3758
- Āreş (Far.):** Ünü kemangir. Rivayete göre vakti zamanında İran'ın sınırlarının belirlenmesi için bir ok atımı mesafe belirlenmiş. Oku atmak için bir kemani seçilmiş ve attığı ok üç gün üç gece yol aldıktan sonra bir ağaca saplanmış. Burası da İran'ın sınırını oluşturmuş
 Ā. +ø 3869, 3871
- arı :** Temiz, yabancı şeylerden arınmış
 a. +ø 3693, 3647
- arın-** : Temizlenmek
 a. -a
 a. 3723
- arıt-** : Temizlemek
 a. -mak
 a. 3894
- °arız (Ar.):** Neşeli, şen, hayat dolu
 °ā. +ø 3811, 2976
- arşlan :** Et yiyici vahşi bir hayvan
 a. +ø 3572, 3221, 3660
- °arş (Ar.):** İslam inancına göre göğün en yüksek katı.
 °a. (bülbül-i °a. āşiyān) 3228
- arşuñ :** Arşın; yaklaşık 68 cm ye eşit olan uzunluk ölçüsü
 a. (iki yüz a.) 3337
- art-** : Çoğalmak
 a. -ar
 a. 3180
- artuğ :** (zf.) Artık, bundan böyle
 a. +ø 3067
 a. (bundan a.) 3524
- °arz (Ar.):** Sunma, arzetme
 °ā. +ø 3220, 3331
 °ā. +ına
 °ā. (tül u °ā.) 3660
- ārzū (Far.):** İstek, dilek
 ā. +sın
 ā. 3701
- āşār (Ar.):** Eserler, izler
 ā. (uşbu ā.) 3682

- ā. +dur
 ā. (ne ʿaceb ā.) 3289
 ā. +ı
 ā. (işbu ā.) 3370
 ā. +ını
 ā. (rahmetüñ ā.) 3226
ʿāşī (Ar.): Asi, isyancı, dikbaşı
 ʿā. ol- “isyan etmek” 3857 → et-
ʿāsiyā (Ar.): Asiler
 ʿā. +ø 3668
aşl (Ar.): Asıl, kök
 a. (ādem a.) 3936
 a. (bu kamu a.) 3684
 a. +a
 a. (bu a.) 3290, 3680, 3681
 a. +da
 a. 3883
 a. +ını
 a. 3834
ʿaşr (Ar.): Yüzyıl, çağ
 ʿa. +ø 3538
 ʿa. ehlinde 3196
aşşı : Fayda, kār, kazanç, menfaat
 a. +ø 3041
 a. (ne a. çün) 3528
āsumān (Far.): Gökyüzü, asuman
 ā. +ø 3668
ʿāşık (Ar.): ...in tiryakisi, meraklısı, hastası
 ʿā. (nice ʿā.) 3566
 ʿā. +durur
 ā. 3717
āşikār (Far.): Açık, apaçık, belli
 ā. +ø 3071, 3085, 3390, 3516, 3655,
 3770, 3366
āşiyān (Far.): Kuş yuvası
 ā. +ø 3389
 ā. (bülbül-i ʿarş ā.) 3228
at : Binme, yük çekme, taşıma vb hizmetlerde
 kullanılan tek tırnaklı hayvan
 a. ayağından 3019
 a. +dan
 a. 3589, 3878
 a. +ıyla
 a. 3153
ata : Dedelerden ve büyük babalardan her biri
 a. oğul 3022
āteş (Far.): Yanıcı cisimlerin tutuşmasıyla
 beliren ısı ve ışık, od, nār
 ā. +ø 3392
 ā. +durur
 a. 3904
āteş-i sūzān (Far.): Yakıcı ateş
 ā. +ø 3030
āvāre (Far.): Kararsız, dengesiz
 ā. +yüz
 ā. 3222
āvāz (Far.): Yüksek ses, nara
 ā. -ı kūs 2987
 ā. -ı sūrūd 3592
 ā. kıl- “söylemek” 3068 → kıl-
avla- : Bir hayvanı yakalamak veya bir silahla
 öldürmek
 a. -dı
 a. 3151
ʿavn (Ar.): Yardım, destek, arka çıkma
 ʿa. +ø 3850
ʿavret (Ar.): Kadın
 ʿa. u er 3325, 3310
 ʿa. +idi
 ʿa. 3295
ay : Yılın onikide biri olan zaman dilimi
 a. (altı a.) 3664, 3665, 3667
ayak/ğ : Ayak
 a. +ı
 a. (el a.) 3909
 a. +ından
 a. (at a.) 3019
 a. +ıyla
 a. (bir a.) 3910
 a. +uñ
 a. altında 3352
 a. hali 3879
ʿayān (Ar.): Apaçık olan, ayan beyan
 ʿa. +ø 3250, 3254, 3364, 3821, 3960,
 3083, 3279, 3370, 3395, 3397,
 3404, 3636, 3668, 3715, 3825,
 3837, 3997, 3240, 3625, 3755,
 3687, 3653, 2954
 ʿa. ol- “belli olmak” 3315, 3362,
 3914, 3921 → ol-
ayb (Ar.): Kusur, ayıp, utanç verici şey
 ʿa. +ø 3200
ayır- : Bir bütün veya bütün sayılan şeyi
 bölmek, parçalamak
 a. -up
 a. 3884
āyīn (Far.): Usul, tarz

ā. (bed ā.) 3931

āyine (Far.): Ayna
 ā. +ø 3473, 3782
 ā. gibi 3757
 ā. (her ā.) 3234, 3473
 ā. (zerrīn ā.) 3234

‘ayne’l-yaķīn (Ar.) : Göz ile görür derecede görerek, müşahade ederek bilmek
 ‘a. +ø 2944

ayrıl- : Birlik veya bütünden kopmak, uzaklaşmak, terk etmek
 a. +ø 3357

ayruk/ġ : Başka, ayrı
 a. +ø 3271, 3354
 a. şifāta 3842
 a. yerde 3363
 a. zevāta 3842
 a. +dan
 a. 3850
 a. +dur
 a. 3825
 a. +uñdur
 a. 3041 (ayruġ)

ayva (Far.): Bir tür meyve
 a. +ø 3827

az : Çok olmayan, biraz
 a. zamānda 3421
 a. +ı
 a. ma‘mūr 3677
 a. +ıdur
 a. 3679

āz (Far.): Açgözlülük, tamah, hırs
 ā. (pāyimāl-i hırş u ā.) 2940

āzād (Far.): Özgür
 ā. ét- “salıvermek” 3575 → ét-

a‘zam (Ar.): Çok büyük
 a. +dan
 a. (baħr-ı a.) 3711

azdur- : Azdırmak; doğru yoldan çıkarmak
 a. -ur
 a. 3702

‘azīm (Ar.): Büyük, ulu
 ‘a. +ø 3701
 ‘a. (zulm-ı ‘a.) 3895

‘azm (Ar.) : Bir işteki engelleri yenme kararlılığı, niyet
 ‘a. +ø 3026
 ‘a. -i dürüst 3204
 ‘a. -i rāh 3114, 3515

B (b)

bāb (Ar.): Kapı
 b. (feth-i b.) 3075

bād (Far.): Rüzgar, yel
 b. +ø 3957, 3178, 3905
 b. -ı bahār 3972
 b. -ı seher 3130
 b. -ı vezān 3300

bāde (Far.): Şarap, içki
 b. +ø 3603, 3750, 3904
 b. eyle- “içki sunmak” 3615 →eyle-
 b. -i ‘anber buħūr 3601
 b. -i ‘anber şemīm 3902
 b. -ile 3905

bādiyān (Far. < bādiye): ↓ bādiye
 b. (ol b.) 3829

bādiye (Far.): Çöl, kır
 b. +ø 3490, 3678

bāġ (Far.): Meyve bahçesi
 b. +ø 3722
 b. etrāfı 2973
 b. (hulle-i b.) 3102
 b. +a
 b. 3599
 b. +ı
 b. (ömri b.) 3099
 b. +ına
 b. (firdevs b.) 3388
 b. +ında
 b. 3060

baġışla- : Affetmek
 b. -ø 3066
 b. -r
 b. 3363

baġla- : 1. İp veya tel benzeri bir şeyi etrafında dolayıp düğüm yaparak tutturmak
 b. -dı
 b. 2993, 3003, 3720
 b. -mışam
 b. 3195
 b. -yup
 b. 3291

2. Severek bağlanmak
 b. -maġıl
 b. 2969, 3057
 b. -ram
 b. 3046

bağlat- : Bağlamak işini bir başkasına yaptırmak
b. -ø 3119

bahār (Far.) : İlbahar
b. +ø 3300, 3747, 3853
b. (bād-ı b.) 2972

bahāyim (Ar.) : Dört ayaklı hayvanlar
b. hū 3917
b. +den
b. 3200
b. (ol b. dağı) 3256

baħr (Ar.) : Deniz
b. +ø 3365
b. biği 2988
b. -ı aʿzamdan 3711
b. -ı berr 3674 (2)
b. -ı cūd 3632
b. -ı hūn-ıdı 3021
b. -ı kıyr 3004
b. -ı oqyānūs 3672
b. u ber 3244, 3335

b. +a
b. 3245
b.(ol b.) 3711
b. +da
b. (işbu b.) 3366
b. (ol b.) 3376, 3381

b. +e
b. (bu b.) 3328
b. +ına
b. 3227
b. +uñ
b. ʿumkı 3324

bağ- : Bakışı veya gözleri bir şeye çevirme
b. -ø 3082, 3395, 3735
b. -ø+ğıl
b. 3289
b. -an
b. 3775
b. -ar
b. 3346
b. -ıp
b. 3283
b. -ma
b. 3731
b. -mayan
b. kişi 3554
b. -mayaydı

b. 3579

b. -sañ
b. 3867

bağkam (Ar.) : Orta Amerika, Meksika, Hindistan ve Jamaika'da yetiştirilen dikenli bir ağaç
b. +ø 3405, 3426, 3748, 3822

bağır : Bakır, kızıl renkte element
b. (bu b.) 3788
b. (kara b.) 3812
b. +dan
b. 3001

bāki (Ar.) : Sürekli kalıcı, sonsuz
b. +ø 3650
b. -i encüm 3733

bāl u per (Far.) : Kanat
b. +ø 3388, 3506, 3926, 3943

bālā (Far.) : Üst
b. (zīr ü b.) 3140, 3639

bağık : Omurgalılardan, suda yaşayan, solungaçla nefes alan ve yumurtayla üreyen hayvanların genel adı
b. +ø 3387, 3381
b. gibi 3385
b. (bir b.) 3337, 3374

baña (< ben +a) : (zm.) → ben

bāni (Ar.) : İnşa eden veya ettiren
b. +ø 3683

bār (Far.) : Meyve
b. (berg ü b.) 3060

bārān (Far.) : Yağmur
b. et- "yağdırmak" 3007, 3534, 3868 → et-

bār-gāh (Far.) : Otağ; izin alınarak girilen yer
b. +ø 3248 3407, 3475, 3752, 3712
b. (bu b.) 3394, 3475
b. (ulu b.) 3414
b. +a
b. (ol b.) 3476

barışdur- : Barıştırmak; barışı sağlamak
b. -ø 3399

bārī (Ar.) : Mükemmel, çok üstün, çok güzel
b. +ø 3220
b. (mülk-i b.) 3476

başar (Ar.) : Göz, görme
b. +ø 3367, 3680
b. (nūr-ı b.) 3348

basit̄ (Ar.): Her zaman rastlanan, olağan

- b. (bir b.) 3654
- b. (bu dört b.) 3656
- b. (ol b.) 3655

baş : Kafa, ser

- b. +ø 3879, 3079 , 3934
- b. götür- “başını kaldırmak” 2980
→ götür-
- b. -ıdı 3023
- b. indür- “itaat etmek” 3569 →
indür-
- b. kaldur- “belirgin durum
göstermek” 3079 → kaldur-
- b. (cümle b.) 3614
- b. (her b.) 2964

- b. +dan
- b. 3617
- b. +ı
- b. 3932, 3142, 3374, 3381,3939
- b. (kamunuñ b.) 3408
- b. +ıdur
- b. (et b.) 3934
- b. +ına
- b. 3143, 3898
- b. +ında
- b. 3143
- b. +ını
- b. 3034
- b. +lara
- b. 3513
- b. +ları
- b. 3317, 3531, 3926, 3943

başar- : Üstesinden gelmek

- b. -ø 3045

başla- : Bir iş için harekete geçmek ve ilk kısmını yapmak

- b. -dı
- b. 3104
- b. -r
- b. 3595

bat- : Gömülmek

- b. -dı
- b. 3140

bātm̄ (Ar.): Gizli olan

- b. +ın
- b. 2943

bay : Zengin, varlıklı

- b. u yoħsula 3742

bebr (Far.): Kaplan

- b. -i helāl 3189
- b. -ile şır 574
- b. ü neheng 3150
- b. ü şır 3111
- b. (huy-ı b.) 3188

bed (Far.): Kötü

- b. āyīn 3931

bedāyic̄ (Ar.): Güzel şey

- b. +ø 3246
- b. şüretin 3240
- b. zikrini 3833

bedīc̄ (Ar.): Gözü gönü okşayan

- b. (hoş meānī-i b.) 3228

bedīd (Far.): Apaçık

- b. +ø 3816, 3788, 3369, 3308

bedr (Ar.): Dolunay

- b. +i
- b. 3730

beg : Bey, efendi, ileri gelen

- b. +ler
- b. 3420

behīmiyyet (Ar.): Kabalık

- b. +den
- b. 3211

behişt (Far.): Cennet

- b. +ø 3599

Behmen (Far.): Zerdüşt dininde büyükbaş hayvanları koruyan meleğin adı

- b. bigi 3153
- b. +ıdı
- b. 3748
- b. +üñ
- b. (erdevān u b.) 3084
- b. (yāsemenle b.) 3084

behr (Ar.): Pay, hisse

- b. +ø 3550

Behrām (Far.): Eski bir İran padişahının adı

- B. -ı hākīm 3619

belā (Ar.): Kendisinden korunması, sakınılması gereken şey, kötülük

- b. +ø 3434
- b. dāmındadır 3132
- b. (dürlü b.) 3303
- b. (şol b.) 3462
- b. (zencīr-i b.) 3608
- b. +dan

- b. (ol b.) 3115
b. +dur
b. 3462
b. +ya
b. 3705
belāş (Ar. bilā+şey): Beleş, karşılıksız, parasız elde edilen
b. +ø 3614
belki (Ar. bel + Far. ki): Bir ihtimale göre, muhtemel olarak
b. +ø 3415, 3935
bellü: Belli; gizli olmayan, anlaşılan
b. +ø 3460, 3634, 3928
b. +dür
b. 3739
belür-: Belirmek; ortaya çıkmak
b. -icek
b. 3368
b. -mez
b. 3806
b. -mezdü
b. 3022
belürsüz: Belirsiz; belli olmayan
b. +ø 3021, 3318
bemm ü zîr (Far.): En ince ve en kalın saz teli
b. +ø 3603, 3865
ben: (zm.) 1. tekil şahıs zamiri
b. +ø 2948, 3046, 3049, 3125, 3195
b. +den
b. şoñra 3047
b. +e > baña
b. +ø 3047, 3049, 3224, 3334, 3624, 3625, 3789, 3786, 3820
b. +i
b. 3225, 3047 (bén)
be-nām (Far.): Meşhur
b. +ø 3672
bend (Far.): Engel
b. +ø 3124
bende-vār (Far.): Köle gibi
b. +ø 3589
benefşe (Far.): Menekşe
b. +ø 2977, 3604
b. (her b.) 2962
beñze-: İki kişi veya nesne arasında birbirini andıracak kadar çok ortak nokta bulunmak
b. -mez
b. 3842 (2)
- b. -r
b. 3353
berāber (Far.): Bir arada, birlikte
b. +ø 2972
berg (Far.): Yaprak
b. -i rezān 3721
b. ü bār 3060
berg ü nevā (Far.): Azık, günlük rızık
b. +ø 2949, 3104, 3593
beri: (sf.) Uzak
b. +ø 3690, 3693
berī (Ar.): Kusur ve noksanı olmayan
b. +yi
b. (bi'l-küllī b.) 3647
ber-kemāl (Far.+ Ar.): Mükemmel
b. +ø 3310
berkin-: Pekiştirilmek
b. -iben
b. 3140
berkit-: Sağlamlaştırmak
b. -dürdi
b. 3123
berķ-vār (Tür.+Far.): Sağlam
b. +ø 3144, 3873
berr (Ar.): Toprak
b. -i baħr 3674
b. -i ʿuķāb 3024
b. (baħr-ı b.) 3674
b. +i
b. (Hind- b.) 2988
ber-ser (Far.): Baş üzerine
b. (ħāk-b.) 3905
bes (Far.): Çok
b. +ø 3221, 3753
besī (Far.): Birçok
b. (edvāruñ b.) 3069
bésle-: Yedirmek
b. -me
b. 3706
b. -rseñ
b. 3704
bestatin (Ar.): Büyüme, büyüklük, bolluk, bereket
b. (mülk-i b.) 3371
béş: Dörtten sonra gelen sayının adı
b. deñizüñ her biri 3675
beşer (Ar.): İnsan
b. +ø 3646, 3919, 3926, 3381, 3943

- b. (bu b. şeklinde gördüğün milel)
3922
b. (evşâf-ı b.) 3700
- Betân (is.)**: Nepal
B. +ø 3309
- beter (Far.)**: Daha kötü, daha fena
b. +ø 3584, 3182, 3200, 3256, 3935
- beyân (Ar.)**: Söyleme, açıklama, bildirme
b. +ø 3530, 3240, 3228, 3625, 3254
b. (étdüğü sözleri b.) 3715
- beze-**: Süslemek
b. -ø 3226
- bezek**: Nakış, süsleme, süs
b. +ø 3210
- bézen-**: Süslenmek
b. -miş
b. 3596
- bezm (Far.)**: Ziyafet
b. +ø 3900
b. vaktinde 3900
b. +den
b. 3903
- bī-âb (Far.)**: Susuz
b. +ø 3490
- bī-aded (Far. + Ar.)**: Sayısız
b. +ø 3862, 3916
b. şehir ü diyâr 3853
- bī-biş (Far.)**: Artık
b. +ø 3166
- bī-cân (Far.)**: Cansız
b. +ø 3784
- bī-çâre (Far.)**: Çaresiz
b. +durur
b. 3050
ç. +yüz
ç. 3222
- bidâyet (Ar.)**: Başlangıç, başlama
b. +ø 3477
- bī-dil (Far. + Ar.)**: Dilsiz
b. yüregidir 3083
- bī-emel (Far. + Ar.)**: Ümitsiz
b. +dür
b. 2964
- bī-endâze (Far.)**: Ölçüsüz
b. +ø 3408, 3859
- bī-fezayil (Far. + Ar. <feza'il)**: Faziletsiz
f. +ø 3164
- bigi**: Gibi, benzer
b. (baħr b.) 2988
- b. (behmen b.) 3153
b. (eşek b.) 3341
b. (ét b.) 3943
- bī-gümân (Far.)**: Kuşkusuz
b. +ø 2954, 3058, 3362, 3370, 3636,
3653, 3804, 3821, 3825, 3837, 2988,
3153, 3341, 3943, 3163, 3177, 3177
- bī-haber (Far. + Ar.)**: Habersiz
b. +ø 2955
b. +lık
b. 3074
- bī-ḥadd (Far. + Ar.)**: Sınırsız
b. sipâh 3874
- bī-ḥamdillâh (Far. + Ar.)**: Allah'a
şükürler olsun
b. +ø 3680
- bī-ḥatâ (Ar.)**: Hatasız
b. +ø 2995
- bī ḥayâ (Far. + Ar.)**: Hayasız
b. +ø 3185
- bī-ḥayâlık (Far. + Ar.)**: Hayasızlık
b. +dur
b. 3186
- bī-ḥazân (Far.)**: Solmayan, geçmeyen
b. +dur
b. 3060, 3721
- bī-himmet (Far. + Ar.)**: Gayretsiz
b. +ø 3697
- bī- ḥisâb (Far. + Ar.)**: Hesapsız
b. +ø 3508, 3531, 3597, 3679
- bī-hüner (Far. + Ar.)**: Hünersiz
b. +ø 3182
- bī-iştibâh (Far. + Ar.)**: Kuşkusuz
b. +ø 3643
- bī-kâl u kıl (Ar.)**: Dedikodusu olmayan
b. +ø 3637
- bī-kanâat (Far. + Ar.)**: Kanaatsiz
b. +ø 3191
- bī-ḳarâr (Far. + Ar.)**: Kararsız
b. +ø 3013, 3453
- bī-kerân (Far.)**: Sonsuz
b. +ø 3856, 3867
- bī-kıyâs (Far. + Ar.)**: Benzersiz
b. +ø 3425
- bil-**: Bir şeyi öğrenmiş kavramış olmak,
malumat edinmek

- b. -ø 3074, 3175, 3283, 3341, 3374, 3378, 3038, 3714, 3365, 3825, 3837, 3165, 3644
b. (bellü b.) 3460, 3634, 3928
- b. -e
b. 3718, 3745, 3037, 3202, 3326, 3362, 3609, 3246, 3251, 3561, 3252, 3562
- b. -eler
b. 3891, 3890
- b. -em
b. 3324
- b. -esin
b. 3290, 3333, 3371, 3466, 3476, 3681, 3477, 3621, 3282
- b. -evüz
b. 3241
- b. -eyim
b. 3633
- b. -gil
b. 3166, 3629, 3782, 3845
- b. -di
b. 3290, 3567, 3553
- b. -diler
b. 3896
- b. -düñ 3682, 3834
b. 3830
- b. -enler
b. 3659
- b. -mege
b. 3564
b. (mü'essir b.) 3695
- b. -mek
b. gerekdür 3563
- b. -meye
b. 3583
- b. -mez
b. 3583
b. (hiç b. kim) 3482
b. (kimse ne b.) 2954, 3525
- b. -sen
b. gerek 3155
- b. -ür
b. 3646, 3440, 3830, 3471
b. (kim b.) 2953, 3070
b. (ne b.) 3331
- b. -ür-idi
b. 3000, 3323, 3571, 3860
- b. -ürsin
- b. 3335
- bilā-şek (Ar.):** Kuşkusuz
b. +ø 3614
- bile :** Hatta, üstelik de
b. +ø 3000, 3879
- bilin- :** Anlaşılmak, öğrenilmek
b. -di
b. 3694
b. -meye
b. 3565
b. -ür
b. olsa 3242
- billūr (Ar.):** Temiz
b. -idi 3519
- bīm (Far.):** Korku, endişe
b. -i ser 3618
b. (cāy-b.) 3895
- bī- madde (Far. + Ar.):** Maddesiz
m. +dür
b. 3648
- bī-muḥaṣṣis (Far. + Ar.):** Tahsis edilmeden
b. +ø 3307
- biñ :** Bin, 1000 sayısı
b. +ø 2992
b. cezire 3294
b. daḥı 3870
b. daḥı ḥancer 3443
b. kez 2957
b. kezin 2992
b. kişi 2985
b. kişinün yeriidi 3275
b. kişiyi 3870
b. қоşun 2985
b. mücevvef fīl 3001
b. pare et 3508
b. cūqāb 3502, 3503, 3508
b. yıl 3042, 3322
b. (altı b.) 3296
b. (iki yüz b. dilir) 2986
b. (on iki b. daḥı) 2992
b. (on yüz b. süvar) 3552
b. (yüz b. Sikender қanıdır) 2956
b. +e
b. (ermişdi b.) 3321
- bī- nem (Far.):** Nemsiz
b. bādiye 3490
- bī- nihayet (Far. + Ar.):** Sonsuz
b. +dür

- b. 3914
- bī-niyāz (Far.):** Duasız
b. (kerīm-i b.) 2940
- bī-nuṭṭā (Far. + Ar.):** Sözsüz
b. +ø 3719
- bī-per (Far.):** Kanatsız
b. 3670
- bir :** Sayıların ilki, 1 sayısı
b. +ø 3685, 3899, 3909, 3694, 3838, 3686, 3687
b. ʿaceb peykān 3784
b. ʿaceb yemiş 3301
b. ʿacep maḥluḳa 3942
b. ādemī 3920
b. ağaç 3299, 3823
b. ak kuş 3412
b. āleti 3154
b. arada 3464
b. ʿavret-idi 3295
b. ayağı-y-ıla 3910
b. bahānedür 3049
b. balık 3337, 3374
b. basīt 3654
b. bī-dil yüregidür 3083
b. bişeye 3016
b. boynuzlu tavşan 3911
b. cānavār 3381, 3383
b. cemāʿat 3911
b. cezīre 3424, 3427, 3516, 3248
b. çeri 3862
b. çetük daḥı 3262
b. çizim yérde 3821
b. daḥı 3849
b. dārb-ıla 3034
b. deryā 3671
b. destān 3069
b. dilber boyındandur 3083
b. durur 3686
b. dürlü pend 3560
b. dürlü reng 3754
b. faşīhūn dili 3085
b. ferseng yérden 3110
b. firışteh 3327
b. gurrān peleng 2994
b. gūşede 3580
b. gül-endāmuñ gözindendür 2960
b. gül-gūn-ḳadaḥ 3077, 3901
b. gün 3047, 3058
- b. gürüh 3923
b. güvāh 2980
b. ḥaḳīḳat 3627
b. ḥakkāk 3499
b. ḥalk 3531
b. ḥalka 3425
b. ḥar-çeng 3344
b. ḥāşiyet 3828
b. ḥayvān 3353
b. ḥayvān öninde 3390
b. hemān 3687
b. iki gün 3041, 3072, 3749
b. iḳlīm 3112
b. -ile 3849
b. ḳañlıya 3003
b. ḳaç zamān 3423
b. ḳavm 3310, 3317, 3916, 3408
b. ḳayyūm-ı ḥay 3307
b. kerem şuyını 3223
b. kerīmūñ pençesi 3085
b. kez 3430
b. kişi 3105, 3751, 3328, 3578
b. küre-i nār 3451
b. levne 3071
b. melek 3352
b. melik 3858
b. melikdi 3548
b. mil olur 3375
b. muḥaşşış 3837
b. müddet 3800
b. mülke 3407
b. mürekkeb 3654
b. müʿessirden-durur 3684
b. naḳş 3071
b. naşīb 3345
b. neberd 3864
b. nefes 3106, 3344, 3078
b. nefesdür 3042, 3428
b. nesne 3707
b. nev 3257
b. nev ağaç 3274, 3824
b. nev tūtī 3272
b. nigāruñ zülfidür 3082
b. nokṭa-durur 3657
b. nūr olur 3366
b. nüvāziş 3590
b. pāre ét 3507
b. perişān zülfdn 2962

b. p̄ir 3320
b. raḥṣ-ende ṣem 2978
b. sāḳī 3606
b. semen-ber cisimdür 2963
b. semen-ber yañağındandır 2959
b. semen-ber yüzidür 3082
b. semüm 3497
b. sipāh 2991
b. söz daḥı 3765
b. şehre 3416
b. ṣerdan 3551
b. tağ 3410, 3265
b. tağa 3938
b. taşa 3753
b. t̄ir-i ḥadeng 3147
b. topraḳda 3787
b. türlü yeng 3835
b. ulu çāh 3470
b. ulu çeşme 3469
b. ulu kan 3780
b. ulu ḳanlı 3119, 3126
b. ulu tağ 3418
b. ümmet daḥı 3918
b. vādīye 3490
b. vaż-ı ḥāṣ 3836
b. yaña 3235
b. yañağı 2961
b. yér 3916
b. yerde 3828, 3454
b. yére 3059, 3309, 3747
b. yéter 3846
b. yıl daḥı 3113
b. yüce ḳaşr 3516
b. yüzi 2965
b. zamān 3406, 3794
b. zamān-çün 3903
b. zamāndan ṣoñra 3906, 3915
b. zevāl 3731
b. (ḥāṣ b. nesne) 3688
b. (her b. demi) 3255
b. (her b. ele) 3579
b. (ikiden b. olmayınca) 3465
b. (şöyle b. zaḥm) 3146
b.+dür
b. 3845
2. Beraber
b. (karışup b. olmadın) 3813
b. (kıyr-ıla b.) 3120

3. Aynı
b. (toprağı b.) 3822
bir bir : Birer birer
b +ø 3175, 3866
birbiri : Karşılıklı olarak biri ötekini, öteki de berikini
b. +n
b. 3005, 3022, 3270
b. +nden
b. 3689, 3692
b. +ne
b. 3020, 3420, 3533, 3656
b. +yle
b. 3019, 3399
biri : Bir tanesi
b. +ø 3126, 3171, 3206 (2), 3464, 3652 (2), 3653 (2), 3822, 3823, 3823
b. (insāndan b.) 3287
b. (ol iki cüzvüñ b.) 3691
b. +nden
b. 3689, 3692
b. +ne
b. 3577, 3020, 3420, 3533, 3656
b. +ni
b. 3196
b. +si
b. 3658, 3823, 3171, 3692
b. +sin
b. 3313
b. +sinde
b. 3425
b. +siyle
b. 3019, 3399, 3464
birkaç : Çok olmayan, az sayıda, sayılabilecek kadar
b. gün 3747
b. nedīm 3619
b. pāre seng 3778
b. zamān 3423
birlik/g : Tek olma durumu, vahdaniyet
b. +ø 3689
b. +e
b. 3253
b. +indendür
b. (varlığından b.) 3254
b. +ine
b. (anuñ b.) 3776
b. +ine-durur
b. Allāhuñ 3643

- b. +iyle
b. 3694, 3850
- bī-şebāt (Far. + Ar.):** Kararsız
b. ol- “kararsız olmak” 3177, 3178 →
ol-
- bī-sebeb (Far. + Ar.):** Sebepsiz
b. +ø 2983
- bī-şevap (Far. + Ar.):** Sevapsız
s. +ø 3818
- bīşbīn (Far.):** İleriye gören
b. +ø 3633
- bīşe (Far.):** Orman
b. +ye
b. 3016
- bī-şekk (Far. + Ar.):** Şüphesiz
b. +ø 3132, 3143, 3154, 3194, 3674,
3700, 3704, 3143
- bīş ü kem (Far.):** Çok eksik
b. +ø 3045, 3294, 3481, 3766
- bī-şümār (Far.):** Sayısız
b. +ø 3285, 3676, 3851, 3859
- bī-taḥammül (Far. + Ar.):** Sabırsız
b. kişi 3182
- bī-tākat (Far. + Ar.):** Çaresiz
b. kal- “çaresiz kalmak” 3540 → kal-
- bit- :** 1. Topraktan yeşerip çıkmak,
yetişmek
b. -di
b. 2978
b. -dügi
b. yer 3084
b. -er
b. 3301, 3584, 3828, 2959
b. -erdi
b. 3288
b. -üp
b. 3821
2. Hiç kalmamak, tükenmek
b. -er
b. 3595 (2)
b. -mez
b. 3557
- bī-tevāzu^c (Far. + Ar.):** Alçak gönüllü
olamayan
b. kişi 3182
- bitür- :** Bitirmek; üretmek
b. -di
b. 2977
- b. -en
b. 3840
- bī-vefā^c (Far. + Ar.):** Vefasız
b. (bu çarḥ-ı b.) 2982
b. +dan
b. 3201
- bī-vera^c (Far. + Ar.):** Takva sahibi
olmayan
b. +ø 3200
- biz :** (zmr.) 1. çoğul şahıs zamiri
b. +ø 3220
b. +den
b. 3220
b. +e
b. 3218, 3220, 3223, 3226, 3239,
3242
- boş :** Üstünde ve içinde hiç kimse ve şey
bulunmayan
b. +dur
b. 3483
- boy :** Bir nesnenin tabanından en yüksek
noktasına kadar olan uzaklık
b. +ında
b. (kendü b.) 2986
b. +ındadır
b. (bir dilber b.) 3083
- boynuz :** Bazı hayvanların başında bulunan,
tırnaksı maddeden sert ve sivri çıkıntı
b. +lu
b. tavşan 3911
- boy(u)n :** Gövdenin baş ile omuz arasında
kalan kısmı, âdem elması
b. +ına
b. (gönül b.) 3062
b. +ında
b. 3408
- boz- :** Geçersiz duruma getirmek, iptal etmek,
hükümsüz kılmak
b. -amaz
b. 3538
- böyle :** Bu şekilde
b. +ø 3568, 3726 (2), 3738
b. olsa 3690
b. +durur
b. 3539
- bu :** 1. İşaret sıfatı
b. ‘acāyib fıtrata 3913
b. âferîniş ḥâtemi 3662

b.  alem 3106
b.  s ara 3290, 3680, 3681
b. az y erde 3679
b. ba re 3328
b. ba ru   umk  3324
b. b r-ı-g ah 3394
b. cih n 2964, 3921
b.  ar -ı b -vef  2982
b. d d g m 3170
b. deg l 2969
b. de izler 3674
b. de izlerde 3676
b. derg h 3914
b. dery da 3334
b. dery ya 3070
b. d v 3705
b. d nmekden 2953
b. d rt bas t 3656
b. erg v n 3829
b. e erlere 3282
b. e y da 3333
b. ev af 3076
b. fez yil 3167
b. felek 3352
b. fikri 3444
b. filizz tu  3786
b. fursat 2951
b. gerdende 3078
b.  aberlerden 3379
b.  av   3306
b.  ay  3731
b. hey l  k l- anın 3698
b.  i ab 3790
b.  ik yet 3049
b.  ik yetde 3397
b.  ud d 3461
b. in af u vef  3206
b. i  ser-enc m  3555
b. i lerde 3211
b.  amu 3837
b.  amu  s arı 3684
b. k r-g ah 3394
b.  a r 3538
b.  a r i i 3524
b.  a ru  i ine 3524
b.  avm 3541
b. kevn 3726
b.  u ur 3527

b.  uyu/ı 3483, 3485
b. l le-f m 3604
b. ma n  ata 3332
b. ma n  atu  a l m  3834
b. m lk   genc   m l 3092
b. na  -ıla 3046
b. nicesi 3392
b. nu re 3787
b. resme 3433, 3809
b. resm ile 3456
b. riy zetle 3461
b. r zig r 3727
b.  ifat 3210, 3211
b.  ifatlar 3213
b. sipihr 2952, 3725
b. siyerle 3209
b. s z 3542, 3777
b. s zde 3466
b. s zi 3114, 3317, 3504
b. s zleri 3851
b.  uda 3374
b.  uver 3832
b.  er 3700
b.  ab at d d g n  3364
b.  a  3761
b.  a u  3760
b. tene 3048
b. y dide 3662
b. y r 2968
b. y re 2969, 3057
b. y rden 3043
b. yolda 3195
b. v d  3492, 3495
b. varlık 3481
b. z g   iy n 3389
b. (ka dı b. kim) 3005
b. +nu 
 b. adı 3492
 b. kanın 3764
2.   aret zamiri
b. +  3197, 3302 (2), 3330, 3493, 3507,
 3788 (2), 3838, 3922, 3386,
 3329,3326
b. +dur
 b. 3830
b. +durur
 b. 3818
b. + a

- b. 3289, 3483, 3484, 3732 (2), 3525, 3697
- b. +nda
b. 3042, 3336, 3344, 3347, 3355, 3537, 3492, 3555, 3696
b. (ne b.)3040
- b. +ndadır
b. 3526
- b. +ından
b. 2970, 3042, 3524, 3820
- b. +ını
b. 3057, 3777, 3826 (2), 3827(2)
- bugün** : İçinde bulunulan gün
b. +ø 3080, 3556, 3718, 3721, 3723,
- buḥār (Ar.)** : Buḡu, buhar
b. +ø 3671, 3791, 3799, 3796
b. -ı mey 3617
b. +ından
b. (kan b.) 3022
b. +uñ
b. ʕumḳı 3324
- buḥūr (Far.)** : Tütsü
b. (bāde-i ʕanber b.) 3601
- bul-** : Ulaşmak, varmak, bir şeyi elde etmek
b. -a
b. 2951, 3037, 3208, 3641, 3812, 3817
b. -alar
b. 3814
b. -asın
b. 3075, 3209, 3395
b. -a/ımaz
b. 2967 (bulımaz), 3277 (bulımaz), 3156, 3411, 3464, 3635, 3514
b. -amazlardı
b. 3271
b. -dı
b. 2951, 3041, 3219, 3255, 3299, 3310, 3317, 3320, 3408, 3410, 3469, 3510, 3516, 3853, 3856, 3916, 3918, 3306
b. -dılar
b. 3179, 3257, 3265, 3272, 3274, 3909, 3285, 3888, 3923, 3179
b. -dun
b. 3093
b. -iban
b. 3432
- b. -madı
b. 3586
b. -madın
b. (nuşḡ b.) 3811, 3812
b. -maḡa
b. 3431
b. -maya
b. 3576, 3583,
b. -mayaydı
b. 3634
b. -mayınca
b. 3592
b. -maz
b. 3201, 3355, 3765
b. -mazsan
b. 3886
b. -mıḡdı
b. 3521
b. -up
b. 3803, 3828
b. -sa
b. (ne b.) 2966
b. -ur
b. 3281, 3357, 3359, 3585, 3666, 3800
b. (nice b.) 3729
b. -urđı
b. 3901
b. -urlar
b. 3733
- bular** : → bunlar
b. +dan
b. 3136
b. +un
b. +ø 3804
b. her birinden 3770
- bulın-** : 1. Arama sonucu elde edilmek
b. -a
b. 3249
b. -dı
b. 3381
b. -ur
b. 3017, 3169
2. Olmak
b. -a
b. 3249
b. -maz
b. 3645

b. -ur
b. 3403
būm (Far.): Baykuş
b. u kerkeslere 3389
bunca: Epey, çok
b. eşer 3832
b. serverler 3879
bunlar: Bu zamirinin çokluk biçimi
b. +a
b. 3815
b. +uñ
b. terkibi 3786
bura: Bu yer
b. +da
b. 3058, 3337, 3347, 3539, 3696,
3752
b. +dan
b. 3355
b. +dur
b. 3494
b. ya
b. 3111
burc (Ar.): Güneşin gök küre üzerinde yıl boyunca izlediği yörüngede yaklaşık 30 dr. yay veya önünden geçmiş gibi görüldüğü güneş sistemine ait on iki takım yıldızdan her biri
b. +ına
b. (mīzān b.) 3100
b. +ında
b. (esed b.) 3235
b. +ından
b. (kavs b.) 3233
burun: Hortum (hayvan için)
b. (ol b. kim) 3927
b. +lu
b. 3931
b. +luluk
b. 3930, 3928
b. +lulukdı
b. 3932
b. +uñ
b. 3929
būy (Far.): Güzel koku
b. (cümle reng ü b.) 3853, 3359
buyur-: Emretmek
b. -dı
b. ki 3249

bülbül (Far.): Karatavukgillerden, sesinin güzelliği ile tanınmış kuş
b. +ø 2975
b. -i ‘arş āşiyān 2228
b. -i cān nağme 3717
b. -i şīrīn-nefes 3720
b. +e
b. 3593
bülend (Far.): Yüce, ulu
b. +ø 3031
b. ét- “yüceltmek” 3180 → ét-
büngāh (Far.): Menkul mallar, ağırlık
b. u genc ü raht u māl 3877
bünyād (Far.): Temel, kök
b. ol- “temel olmak” 3683 → ol-
b. ur- “temel kazmak” 3416 → ur-
bürd (Far.): Bulmaca
b. (afet-i b.) 3811
bürrān (Far.): Keskin
b. 3532
bürüdet (Ar.): Soğukluk
b. +ø 3815
b. +le
b. 3814
büt-perest (Far.): Puta tapan
b. +idi
b. 3860
büyük: Boyutları diğerlerinden daha fazla olan
b. +durur
b. 3341
büyüklük: Büyük olma durumu
b. +ligine
b. (gevde b.) 3340

C (c)

cāhil (Ar.): Bilgisiz
c. +ø 3487
c. +uñ
c. işi 3488
cām (Far.): Kadeh, içki
c. +ø 3072, 3089, 3600, 3604, 3616,
3750, 3897, 3898
c. -ı reyhānī 3981
c. +ıla
c. 3605
cām-ı bade (Far.): İçki kadehi
c. +den

- c. 3903
- cām-ı mey (Far.)**: Şarap kadehi
c. +ø 3088
- cān (Far.)**: Ruh, insanın kendi varlığı, özü
c. +ø 3026, 3077, 3313, 3750, 3904, 3343, 3723
c. kulağı-y-la 3048
c. menzili 3168
c. şafāsından 3901
c. (bülbul-i c. nağme) 3717
c. (cism ü c.) 3404, 3479
c. (şayd-ı c.) 3607
- c. +a
c. 2995, 3618
c. (dil ü c.) 3894
- c. +ın
c. 3149
c. (kendüniñ c.) 3573
- c. +ına
c. 3569, 3573
- c. +lara
c. 2949, 3608
- c. +umdan
c. (cism ü c.) 3225
- c. +uñ
c. 3048, 3059
- c. +uña
c. 3199, 3701
- c. +uñda
c. 3062
- c. +uñdan
c. 3703
- c. +uñı
c. 2941, 2942, 3705
- cānavar (Far.)**: Can alıcı, kahredici, 3392
c. (bir c.) 3381, 3383
c. (çok ‘acāyib c.) 3908
- cānib (Ar.)**: Yön, taraf
c. -i şarkīde 3670
- cān -şikār (Far.)**: Can avcısı
c. +ø 3276, 3763
- cāvidān (Far.)**: Sonsuz, ebedī
c. +ø 3053, 3056
- cāy (Far.)**: Uygun
c. -bīm 3895
- cāy-ı karār** Dinlenilecek yer
c. +ø 2969
- cehd (Ar.)**: Bir şeyi yapmak başarmak için kendini zormala
c. ét- “kararlılık göstermek” 3098, 3164, 3351, 3754 → ét-
- Cehennem (İbr.)**: Kudüs yakınlarında suçluların ve kurban edilenlerin atıldığı Hünnom vadisi
C. +dür
C. 3491
- cehl (Ar.)**: Bilgisizlik, bilmezlik, cehalet
c. +ø 3486
- celā (Ar.)**: Memleketten ayrılma
c. +ø 3434
- Celāl (Ar.)**: Allah'ın isimlerinden, büyüklük, ululuk, yücelik
C. +ø 3841
C. +ıla
C. Cemāl 3224
- celd (Ar.)**: Güçlü kuvvetli
c. +ø 3156
- Cem (Ar. is.)**: Süleyman peygamber ve Büyük İskender'in lakapları
C. +ø 3448
C. -nijād 3145
C. tahtında 3088, 3897
- cem^c (Ar.)**: Biriktirme, bir araya getirilme
c. +ø 2991, 3167, 2978
c. ol- “toplanmak” 3211, 3766, 3862 → ol-
- cemā^cat (Ar.)**: Topluluk
c. (bir c.) 3911
- Cemāl (Ar.)**: Allah'ın sıfatlarından, yaratılış ve görünüş bakımından güzel olma
C. +ø 3363, 3729
C. (Celāl-ıla C.) 3224
C. (hem Celāl u hem C.) 3841
C. (şāhib- C.) 3310
- ceng (Far.)**: Savaş, harp
c. +ø 3572, 3157, 2994, 3133
c. et- “savaşmak” 3533 → et-
c. -i peleng 3025
c. -i süvār 3545
c. ile 3886
c. (ser-tīz c.)
c. (şeh-i pīrüz- c.) 3778
c. (şīr c.) 3147
- c. +i
c. (tīg-zen c.) 3552
- c. +in
c. (fil c.) 3997

- c. +ini
c. (Sikender c.) 3570
- c. +üme
c. 3574
- ceng-cū (Far.):** Savaşçı
c. (fīl-i c.) 2992
- cennet (Ar.):** Çok güzel huzur veren (yer)
c. gülşenin 3698
- cenūbī (Ar.):** Güney tarafı
c. +sinde
c. (ol c.) 3667
- cev be cev (Far.):** Tane tane
c. +ø 3335
- cevāb (Ar.):** Bir soruya, bir isteğe bir söz ya da yazıya verilen karşılık
c. +ø 3790, 3818
- cevf (Ar.):** Boşluk
c. +inde
c. 3766
- cevher (Ar.):** Mücevher
c. +i
c. 3499
- cevherī (Ar.):** Cevher işleyen, kuyumcu
c. +ø 3499
- cevsen-ver (Far.):** Zırhlı
c. süvār 2985, 3859
- Cezāyir (Ar. is.):** Cezayir
C. +le
C. 3544
- cezīre (Ar.):** Ada
c. (bir c.) 3248, 3294, 3424, 3427, 3516
c. +den
c. (ol c. yaña) 3442
- cīfe (Ar.):** Leş
c. +dür
c. 3929
- ciger (Far.):** Ciğer
c. +ø 3073, 3343
c. (ḥūn-āb-ı c.) 3148
c. +de
c. 3342
- cihān (Far.):** Dünya
c. +ø 2996, 3191
c. (bu c.) 2964, 3921
c. (ṣāh-ı c.) 3036, 3105, 3309, 3313, 3780
c. +dan
c. 3131
- cinn (Ar.):** Meleklerle şeytanlardan olup duyu organları ile hissedilmeyen, çeşitli biçimlere girebilme gücüne ve insan ölçülerinin üstünde akla sahip olan latif yaratık
c. (ol c.) 3779
c. +den
c. (ins ü c.) 3525
c. +idügin
c. 3319
- cinnī (Ar.):** Cin talebesinden olan
c. +ler
c. 3764
- cins (Ar.):** Tür, soy
c. (ṣecā'at c.) 3166
- cisim (Ar.):** Madde, vücut
c. +dür
c. 2963
- cism (Ar.):** ↑ cisim
c. ü cān 3404, 3479
c. ü cānumdan 3225
c. +i
c. 3381, 3329
- cismānī (Ar.):** Fiziksel, bedensel
c. (kısm-ı c.) 3651
c. (kısm-ı rūḥānī vü c.) 3644
- cūd (Ar.):** Cömertlik, eli açıklık
c. (baḥr-ı c.) 3632
- cüdā (Far.):** Ayrı düşmüş, ayrılmış
c. +ø 3441, 3436
c. kıl- "ayırarak" 3437 → kıl-
- cüft (Far.):** Çift
c. (ol c.) 3138
- cümle (Ar.):** 1. (zm.) Herkes
c. +ø 2987, 3036, 3285, 3292, 3425, 3535, 3761, 3922, 3926
c. +sin
c. 3916
c. +sine
c. 3888
c. +sini
c. 3881
2. (sf.) Bütün, hep
c. baş 3614
c. envā'ı 3172
c. eşyānuñ 3622
c. ḥalka 3744
c. -i maşrıq-zemīn 3549, 3755

c. kām 3169
c. kükürd 3802
c. maqđürāt 3848
c. naşîhat 3892
c. reng ü büy 3853
c. şan'atı 3000
c. (ol c.) 3567
cünbiş (Far.): Kımıldama, titreme
c. +ø 3446
cünün (Ar.): Delilik, çıldırma
c. (idbār u c.) 3183
cüz (Ar.): Kısım, parça
c. +üñ
c. (ol iki c. biri) 3691
cüz'î (Ar.): Kısım, parça
c. (her c.) 3253

Ç (ç)

çağır- : Davet etmek
ç. -ur
ç. 3339
çāh (Far.): kuyu, çukur
ç. (bir ulu ç.) 3470
ç. (ol ç.) 3471
ç. + uñ
ç. kınalarında 3472
çāh-ı 'adem (Far. + Ar.): Yokluk çukuru
ç. +ø 3481
çāk (Far.): Yarık
ç. ol- "yarılmak" 3012 → ol-
çāre (Far.): Çözüm, tedbir, kurtuluş yolu
ç. +ø 3221, 3017
ç. (ne ç.) 3324
ç. +sin
ç. 3155
ç. +sini
ç. 3112
ç. +süz
ç. kal- "çözüm yolu bulamamak"
3150 → kal-
çāre-ger (Far.): Çare arayan
ç. +ø 3118, 3886
çarh (Far.): Baht, felek
ç. +ø 2987
ç. -ı bī-vefā 2982
ç. +dan
ç. 2951

çek- : 1. Üzüntü ve sıkıntı içinde yaşamak
ç. -erlerdi
ç. 3434
2. Uzaklaştırmak
ç. -mişdi
ç. (baş ç.) 3079
3. Asılmak
ç. -di
ç. 3145
çemen (Far.): Yeşillik
ç. +ø 2979
ç. +de
ç. 2961
çenār (Far.): Çınar ağacı
ç. +ø 3823
ç. (dest-i ç.) 3085
çend (Far.): Birkaç
ç. -kerret 3100
çene (Far.): Altı üstlü dişleri taşıyan ve ağzın kapanıp açılmasını sağlayan kasları üzerinde barındıran iki parçaya verilen ad
ç. +si
ç. (iki ç.) 3141
çeng (Far.): Arpı andıran, telli bir çalgı
ç. +ø 3150
ç. i rehā 3149
ç. (bir ħar- ç.) 3344
ç. (dendan-u ç.) 3157
ç. +in
ç. 3604
çengāl (Far.): Bir yere takılmaya, geçirilmeye yarayan eğri ve ucu sivri demir
ç. (her ç. ucına) 3122
ç. (ol- ç. -i tīz) 3142
ç. (yüz ç. ü āhen) 3121
ç. +i
ç. (ecel ç.) 3322
ç. +ler
b. (ol ç.) 3140
çerāğ (Far.): Kandil
ç. +ø 3230
çeri : Asker
ç. (bir ç.) 3862
ç. +si
ç. (iskender ç.) 3005
çeşme (Far.): Pınar, su kaynağı
ç. -i āb-ı revān 3479
ç. suyu 3470

ç. (bir ulu ç.) 3469
 ç. (ol ç. şuyıdur) 3480
 ç. + nüñ
 ç. katında 3470
çetük : Doğan kuşu
 ç. (bir ç.) 3262
 ç. +dür
 ç. (ol ç.) 3261
çevre : Etraf, civar
 ç. +sı
 ç. 3490
çık- : 1. Bitmek, büyümek, sürmek
 ç. -ar
 ç. 2962
 2. Yükselmek
 ç. -dı
 ç. 3013
 ç. -iben
 ç. 3387
 ç. -up
 ç. 3233, 3796, 3793
 3. Çıkmak, ayrılmak
 ç. -ar
 ç. 3109, 3675, 3711
 ç. -dı
 ç. 3144
 ç. -iban
 ç. 3127
 4. Birdenbire görünmek
 ç. -dı
 ç. 3229, 3508, 3531
 5. Bir şeyin yukarısına doğru yürüme
 ç. -amaz
 ç. 3312
 ç. -mağa
 ç. 3411
 6. İçeriden dışarıya varmak, gitme
 ç. -ar
 ç. 3383
 ç. -ıcağ
 ç. 3412
 ç. -up
 ç. 3541
 7. Bulunduğu yerden fırlamak, kopmak
 ç. -dukda
 ç. 3873
çıkar- : Bir şeyin çıkmasını sağlamak
 ç. -dı
 ç. 3872

çihre (Far.) : Yüz, sima
 ç. (şāki-i gül- ç.) 3077
Çin (Far.) : Asya'da bir ülke
 Ç. +ø 3549, 3611, 3620
 Ç. haddine 3588
 Ç. iklimine 3542
 Ç. ilinden 3619
 Ç. şāhına 3610
 Ç. şehrin 3547
 Ç. (dānā-yı Ç.) 3620
 Ç. (ehl-i Ç.) 3780
 Ç. (mülk-i Ç.) 3741
 Ç. (şāh-ı Ç.) 3567, 3885, 3944
 Ç. +de
 Ç. 3550
 Ç. (mülk-ü Ç.) 3323
 Ç. +durur
 Ç. 3760
 Ç. +e
 Ç. 3543
çini (Far.) : Çin işi, Çin porseleni
 ç. (hār-ı ç.) 3781, 3782, 3788, 3817
çirk (Far.) : Kir, pas
 ç. (şirk ü ç.) 3894
çizim : Saban izi
 ç. (bir ç. yérde) 3821
çoğ : ↓ çok
 ç. +ø 3783, 3160
 ç. +ı
 ç. 3677
 ç. +ıdur
 ç. 3679
çok : Sayısı birden fazla olmakla birlikte kesin olarak bilinemeyen nicelik
 ç. +ø 3816, 3816, 3505, 3408, 3314
 ç. 'acāyib cānavar 3908
 ç. devr-idi 3519
 ç. dürlü hüner 3869
 ç. dürlü reng 3755
 ç. gemiler 3245
 ç. haber 3919
 ç. haylü sipāh 3117
 ç. nüvāziş 3611
 ç. zamān 3798
 ç. +dur
 ç. 3398, 3685, 3845
 ç. +durur
 ç. 3067, 3239, 3336, 3774

çun (Far.): (ed.) → için

ç. (anuñ- ç.) 3437, 3126, 3765

ç. (olduğı- ç.) 3514, 3179

çü (Far.): (ed.) → için

ç. +ø 3318, 3564, 3799, 3848

çün (Far.): (ed.) → için

ç. +ø 2968, 2972, 2990, 2999, 3008, 3018 3029, 3032, 3044, 3096, 3101, 3116, 3136, 3143, 3158, 3187, 3192, 3230, 3236, 3242, 3243, 3255, 3288, 3297, 3301, 3307, 3338, 3354, 3357, 3369, 3376, 3377, 3378, 3384, 3410, 3416, 3417, 3423, 3429, 3430, 3432, 3442, 3449, 3450, 3452, 3454, 3527, 3535, 3541, 3542, 3553, 3566, 3581, 3589, 3601, 3616, 3617, 3628, 3640, 3680, 3682, 3693, 3697, 3734, 3741, 3747, 3749, 3769, 3771, 3777, 3790, 3791, 3795, 3801, 3805, 3809, 3814, 3817, 3825, 3830, 3834, 3849, 3851, 3853, 3879, 3885, 3887, 3895, 3903, 3904, 3932, 3942

ç. (ne aşşı ç.) 3528

ç. (ne- ç.) 3041, 3125, 3358, 3397

ç. (ney-ç.) 2954, 3512

ç. (şāh-ı gül ç.) 3593

çünkü (Far. <çün+ki) : Şundan dolayı, şu sebeple

ç. +ø 2970, 3006 3007 3042 3043 3089 3093 3100 3118 3218 3221 3247 3263 3280 3322 3446 3503 3505 3529 3547 3558 3565 3566 3588 3610 3635 3747 3751 3766 3785 3816 3863 3872

çünküm (Far. çün + Tür. kim) : Mademki

ç. +ø 3087, 3114, 3123, 3131, 3178, 3229, 3284, 3344, 3615

çürü/i- : Çeşitli etkilerle, özellikle de mikroorganizmaların etkisi ile kimyasal değişikliğe uğrayıp bozulmak, kokuşmak

ç. -r

ç. 3080, 3528 (çüri-)

ç. -rlerdi

ç. 3430 (çüri-)

ç. -yiben

ç. 3524

D (d, đ)

dād (Far.): İyilik, ihsan

d. +ø 3093, 3905

d. u dehiş 3097

dağal (Far.): Hile, düzen, aldatma

d. +ø 3487, 3489

d. (müfsid ü hün-hār u mekkār u d.) 3459

Dahhākī (is.) : Dahhāk'a benzeyen (İran'da eski tarihte yaşamış çok zālim bir hükümdar)

D. kılıcın 3145

dahı : 1. (bağ) Dahi, hem, bile, da-de

d. +ø 2944 2969 2991 2992 3113 3159 3165 3166 3170 3171 3173 3200 3208 3235 3238 3256 3262 3288 3294 3303 3329 3350 3354 3366 3371 3374 3388 3415 3426 3443 3483 3484 3495 3516 3523 3570 3582 3590 3617 3619 3647 3652 3654 3663 3665 3667 3671 3677 3692 3727 3746 3748 3760 3763 3765 3780 3784 3808 3835 3836 3849 3870 3879 3882 3883 3911 3918 3930 3938 3942

2. Başka

d. +ø 3091, 3353, 3697, 3820

dām (Far.): Tuzak, ağ

d. +ø 3139, 3267,3502

d. +a

d. 3272

d. +ındadur

d. 3132

d. +una

d. 3159

damar : Canlı varlıkların kan dolaşımını sağlayan kanal

d. +ø 3703

d. (ol d.) 3152

dānā (Far.): Bilgin

d. +ø 2999

d. -yı ÇİN 3620

d. -yı dİN 3051

d. -yı kār 3400, 3785

dāne (Far.): Tohum, tane

d. +ø 3272

dānende (Far.): Bilgili

- d. pîr 3320
- dāniş (Far.):** Bilgi
d. +ø 3688
d. -ile 3017
d. (ne rāy u d.) 3507
d. +den
d. 3935
- dār (Far.):** 1. Yurt, ev
d. +udur
d. (nūş-ı d.) 3435
2. Dar ağacı
- darb (Ar.):** Vuruş
d. +ıla
d. (bir d.) 3034
- dār u gîr (Far.):** Savaş
d. +ø 3878
- dārü'n-na'îm (Far.):** Cennet
d. +ø 3053
- da'vet (Ar.):** Çağrı
d. et- "çağırarak" 3889 → et-
- Dāvūd (Ar.):** İsrailoğullarının bir hükümdarı
ve peygamberidir.
D. 'aşırında 3328
- dā'yim (Ar.):** Sürekli, devamlı
d. +ø 3060, 3667
- dé-** : Demek, söz söylemek
d. -ø 3063
d. -di
d. 3105, 3185, 3247, 3324, 3325,
3327, 3334, 3492,3500, 3522, 3537,
3555, 3620, 3627, 3751, 3759 (2),
3785, 3895, 3187, 3502, 3334, 2980,
3327, 3105
d. -diler
d. 3493, 3545, 3577
d. -dügüm
d. fî'l-meşel 3459
d. (bu d.) 3170
d. -dügün
d. (bu tabî'at d.) 3364
d. -dükleri
d. 3286
d. -düm
d. 3818
d. -medin
d. 3048
d. -meklik
d. 3616
d. -r
- d. 3061, 3198, 3253
d. -rsen
d. yaqîn 3633
d. -yeydün
d. 3014, 3024, 3491, 3602
2. Adlandırmak
d. -mek
d. 3937
- def' (Ar.):** Bir şeyi ya da kimseyi yanından
uzaklaştırma, kovma
d. +ø 3052, 3322
d. et- "uzaklaştırmak" 3131 → et-
d. +in
d. 3162
d. +ini
d. 3155
- dégil :** ↓ degül
d. +ø 3624, 3396
- degül :** Yüklemin olumsuz çekimini sağlayan
kelime
d. (bu d.) 2969
d. +di
d. 3560
d. +dür
d. 3405, 3936
- dégül :** → degül
d. +ø 3396, 2969
- değşürül-** : Değiştirilmek
d. -di
d. 3103
- değ/y-** : Ulaşmak, erişmek, temas etmek
d. -eridi
d. 3872
d. -mezdi
d. 3606
- dehişt (Far.):** Birlik, ittifak
d. +ø 3097
- dehr (Ar.):** Devir, zamane
d. +ø 3078
d. +e
d. 3737
d. +iün
d. ser-encāmı 2953
- dehşet (Ar.):** Korkunçluk
d. +in
d. 3066
- dek :** Kadar
d. (göksine d.) 3034

- d. (tā şubha d.) 3432
- del-** : Delik açmak
d. -erler
d. 3499
- delāyil (Ar.)** : Deliller, kanıtlar
d. (hüb u ferhunde d.) 3305
- deli/ü** : Deli; aklını kaçırmış
d. +dür
d. (ol d.) 3574
- delîl (Ar.)** : İspat edici belge, kanıt
d. +ø 3514, 3637, 3683
- delin-** : Üzerinde delik açılmak
d. -ür
d. 3493
- dem (Far.)** : 1. Zaman, vakit
d. -i müşg 3603
d. (ol d.) 3035, 3114, 3176, 3506, 3521, 3758, 3790, 3138, 3110, 3448
d. +de
d. (ol d.) 3034
d. +inden
d. 3107
2. Soluk, nefes
d. +i
d. (her bir d.) 3255
d. +inden
d. 3428, 3902
d. ur- “nefes vermek”
d. 3111, 3238 → ur-
- demren** : Ok ayağına takılan demir ya da pirinçten yapılmış sivri uç
d. +inden
d. 3873
- dem-sāz (Far.)** : Arkadaş, sırdaş
d. +idi
d. 3517
- demür** : Demir maddesi
d. (ol d.) 3455
- dendān (Far.)** : Tamah, hırs, düş
d. -u çeng 3157
- deñiz** : Yeryüzünün çukurlarını dolduran geniş ve tuzlu su kütleleri
d. +de
d. (ol d.) 3245
d. +ler
d. (bu d.) 3673
d. +lerde
d. (bu d.) 3676
- d. + üñ
d. (beş d.) 3675
- dér-** : Toplamak
d. -diler
d. 3509
d. -üp
d. 3061
- derd (Far.)** : Dert, acı
d. +i
d. 3563 (2)
d. +ine
d. (kāmü d.) 3346
- derd-i dil (Far.)** : Kalp ağrısı
d. +e
d. 3772
- dere (Far.)** : Çoğunlukla yazın kuruyan kışın akan küçük akarsu
d. (ol d.) 3505
- derende (Far.)** : Yırtıcı
d. şır 3912
- dergeh (Far.)** : Bir büyüğün katı, makam
d. (bu d.) 3914
- derhāl (Far. der + Ar hāl)** : Hemen
d. +ø 3122
- deri** : Cilt, ten
d. (ol d. içinde) 3460
d. +leri
d. (ol d.) 3448, 3449
d. +sin
d. (iki öküzün d.) 3444
d. +yi
d. 3445
- derin** : Dibi yüzeyinden veya ağzından uzak olan
d. +dendür
d. 3260
- dermān (Far.)** : Çare
d. et- “çare bulmak” 3772 → et-
d. ol- “çare olmak” 3346 → ol-
- deryā (Far.)** : → deñiz
d. -yı dīv 2996
d. (bir d. ki) 3671
d. (halkımuñ d.-şifat) 3854
d. +da
d. 3361
d. (bu d.) 3334
d. +dur
d. (kimi d.) 3678

- d. +lar
d. 3711
- d. +ya
d. 3384
d. (bu d.) 3070
- dest (Far.):** El
d. -i çenār 3085
- destān (Far.):** Şaşırtıcı kahramanlık olayları dizisi
d. -ı yād 3069
d. (bir d.) 3069
- dest-gīr (Far.):** Yardımcı
d. +ø 3064
- dest-res (Far.):** Ele geçirmek
d. +ø 3663
- deşt (Far.):** Çöl
d. ü küh 3923
d. āvāz-ı kūs 2987
d. d. u laʿl 3023
d. +i
d. 3908
- dév (Far.):** → dīv
d. +dür
d. 3937
d. +ler
d. 3761
- devā (Ar.):** Çare
d. +ø 3128, 3563
- devlet (Ar.):** Hükümet ve yönetim katı, makamı
d. ile pādīšāh 3752
d. (kānūn-ı d.) 3214
d. + üñe
d. 3458
- devr (Ar.):** Zaman
d. +ø 3070
d. -idi 3519
- deyyār (Ar.):** Tek insan, kişi
d. u diyār 3676
- dīde-hāne (Far.):** Göz çukuru
d. +si
d. 3141
- dik-** : Bir cismi dik olarak durdurmak
d. -diler
d. 3534
- diken** : Bazı bitkilerin gövde ve dalları ile bazı hayvanların derisinde bulunan ucu sivi ve delici sert çıkıntılar
- d. içinde 3359
- dikil-** : Dik duruma gelmek, dikleşmek
d. -ø 3019, 3141
- dil** : 1. Düşünce ve duyguları anlatmaya yarar herhangi bir anlatım aracı
d. +de
d. (her d.) 3273
d. +e
d. 3718
d. +i
d. (bir faşīhūñ d.) 3085
d. +in
d. 3720
- dil (Far.):** Gönül
- dilber (Far.):** Gönül alan, güzel
d. (bir d. boyındandır) 3083
- dile-** : Arzu etmek, murat etmek
d. -di
d. 3244, 3536, 3746
d. -r
d. 3547, 3613, 3743
d. -rise
d. (ne d.) 3263
d. -risen
d. 3098, 3315, 3723
d. (ger d.) 3181, 3708
- dil-firīb (Far.):** Gönül aldatici
d. +ø 3402
- dil-fürüz (Far.):** Gönülü şenlendiren
d. (şubh-ı d.) 3237
- dilīr (Far.):** Yürekli, yiğit
d. +ø 3574
d. (éy şāh-ı d.) 3111
d. (iki yüz biñ d.) 2986
- dil-pezir (Far.):** Kabul edilebilir
d. +ø 3777
- dimāg (Ar.):** Zihin, şuur
d. +ı
d. 3617
- dīn (Ar.):** İnanılıp çok bağlanılan düşünce, inanç veya ülkü, kült
d. +ø 3607, 3860
d. (dānā-yı d.) 3051
d. (īmān u d.) 3890, 3896
d. (pāk d.) 3165
d. (umūr-ı mülk ü d.) 3205
d. +e
d. 3892
- dīñle-** : Uymak

- d. -ye
d. 3214, 3467
- direfş (Far.):** Bayrak, sancak
d. ile ʿalem 2989
- dirlik/g :** Hayat, yaşayış
d. +i
d. 3413
d. (yılanuñ d.) 3143
d. +ümde
d. 3046
- diş :** Çene kemiklerinin üstüne dizili ısırp koparmaya ve çiğnemeye yarar beyaz ve sert organlardan her biri
d. +leri
d. 3532
- điv (Far.):** Olağanüstü irilikte olan insan veya hayvan
d. (bu d.) 3705
d. (deryā-yı d.) 2996
d. +durur
d. 3705
d. +i
d. 3706
- diyār (Ar.):** Ülke, memleket, il
d. +ø 3596
d. (mülk ü d.) 3295
d. (şehir ü d.) 3433, 3853, 3856, 3880
- dolan- :** Gelişigüzel gezinmek
d. -amazdı
d. 3454
- dost (Far.):** Yakın arkadaş, gönüldaş
d. +ø 3701
- doy- :** Tatmin olmak
d. -maya
d. 3133
d. -maz
d. 3574
- dög- :** Döğmek; ezmek
d. -üp
d. 3345
- dök- :** 1. Bırakmak
d. -di
d. 2977
2. Yapraklarını düşürmek
d. -mezidi
d. 3300
3. Ortaya koymak
d. -diler
- d. 3877
- dökil- :** Boşalmak
d. -ür
d. 3024
- dön- :** 1. Ekseni etrafında daireler çizerek hareket etmek
d. -e
d. 3070
d. -di
d. 2952, 2954, 3070
d. -er
d. 3481, 3725
d. -iser
d. 2952, 2954
d. -mekden
d. 2953
d. -üp
d. 3799
2. Düzene konulmak
d. -di
d. 3032
d. -dürüp
d. 3273
3. Değişmek
d. -di
d. 3349
d. -er
d. 3071
d. -üp
d. 3348
4. Geri gelmek, geri gitmek
d. -di
d. 3542
d. -dürürler
d. 3339
d. -e
d. 3713
- dörd :** ↓ dört
d. +ø 3166
d. +ini
d. (işbu d.) 3401
- dört :** Üç ile beş arasında yer alan sayının adı
d. +ø 3657
d. (bu d. basıt) 3656
d. (işbu d. nesneyle) 3444
d. (uş d. ʿunşur) 3655
- döşen- :** Döşeme işlemi yapılmak
d. -miş
d. 3597

dūn (Ar.): Alçak, kötü
d. (nefs-i d.) 3180

dūr (Far.): Uzak
d. (āfāti d.) 3225

dur- : 1. Beklemek
d. (yatma d.) 3228
2. Bulunmak
d. -dugınca
d. 3355
d. -up
d. 3454

dut- : → **üt-**
1. Farz etmek
d. +ø 3041, 3313
2. Benimsemek
d. -ø 3051
d. -alar
d. 3350
d. -ø+gıl
d. 3713
d. -ma
d. 3342, 3350
3. Avlamak
d. -alar
d. 3502
d. -dılar
d. 3503
4. Sabit kılmak
d. -dı
d. 3752, 3897

dutış- : → **dutuş-**
d.-up
d. 3011

dutul- : Yakalanmak
d. -dugı
d. sārāt 3313

dutuş- : Ateş almak
d.-up
d. 3451

dūzah (Far.): Cehennem
d. (miḥnet-i d.) 3440

düket- : Tüketmek; bitirmek
d. -di
d. 3087

dūn : 1. Geçmiş
d. +ø 3079, 3080
2. Bugünden bir önceki gün
d. ki gün kim 3752

dūnya (Ar.): Üzerinde yaşadığımız toprak ve denizler, yeryüzü

d. +ø 3038
d. sevgüsini 3740
d. sözinden 3623
d. ʿuqbā 3052
d. vü ʿuqbāda 3055, 3064, 3557,
3467, 3467

d. +da
d. 3561
d. ʿuqbāda 3208
d. (ol d.) 3098

d. +nuñ
d. 3708

d. +ya
d. 3389

dürc (Ar.): Kutu
d. -i şadef gibi 3233

dürlü : (sf.) Türlü; çeşitli
d. ağaçlar 3821
d. havāşş 3836
d. nesne 3400
d. ot 3828
d. reyāhın 2978
d. (bir d. pend) 3560
d. (bir d. reng) 3754
d. (bir d. yeng) 3835
d. (çok d. hüner) 3869
d. (çok d. reng) 3755
d. (kaḥt u fetret ü d. belā) 3303
d. (yüz d.) 3725
d. (yüz d. levn) 3726
d. (yüz d. rāz) 2950

dürlü dürlü : (ikl.) Çeşit çeşit
d. +dür
d. 3825

dürr (Ar.): İnci
d. +ø 3361
d. (laʿl ü d.) 3493
d. (yāḳūt u d.) 3602

dürr-i ʿAden (Ar.): ʿAden incisi
d. +ø 2979

dürtin- : Koku ve krem gibi şeyler sürünmek
d. -di
d. 3128

dürüst (Far.): Doğru, yanlışsız
d. +ø 3176, 3422
d. (ʿazmi d.) 3204

düş- : 1. Dengesini kaybederek yere yıkılmak

- d. -di
d. 3016, 3878
- d. -üp
d. 3035
- 2. Bir şeyin etkisinde kalmak**
- d. -di
d. 2974
- d. -e
d. 3129, 3440
- 3. Kendi ağırlığının etkisiyle yukarıdan aşağı doğru hızla inmek**
- d. -di
d. 3328
- d. -en
d. (añā d. kişi) 3482
- d. -üp
d. 3795
- 4. Birdenbire iyi bir durumdan kötü bir duruma geçmek**
- d. -dügiçün
d. cüdā 3436
- d. -ene
d. 3438
- d. -üre
d. 3573
- 5. Bir yere ansızın gelmek**
- d. -meyeydi
d. 3579
- düşmen (Far.): Hasım, düşman**
- d. +ø 3420, 3463
- d. (iki d.) 3464, 3019
- d. +dür
d. 3701
- d. +e
d. 3886
- d. +üñ
d. kıanna 3025
- düşür- : Meydana çıkmak**
- d. -di
d. 3100
- düz- : 1. Düzenlemek, hazırlamak**
- d. -di
d. 2975, 3245, 3445, 3776
- d. -er
d. 3402, 3500
- d. -miş-idi
d. 3125, 3135
- d. -üp
d. 3380
- 2. Yanyana veya üst üste sıralamak**
- d. -di
d. 3119, 3120, 3121
- d. -er
d. 3826, 3827
- d. -erler
d. 3782
- düzdür- : Düzenletmek**
- d. -di
d. 3001
- düzet- : Tanzim etmek, tertib etmek**
- d. -di
d. 2985
- d. -dügi
d. şehd 3086
- d. -üp
d. 3863
- E (e, é)**
- é : → ey**
- é. yār 2969
- ebed (Ar.): Sonsuz dünya**
- e. +ø 3199
- ebkār (Ar.): Bakireler**
- e. -ı gül-rūh 3296
- ecel (Ar.): Hayatın sonu**
- e. +ø 3027, 3149, 3150
- e. çengāli 3322
- ecnās (Ar.): 1. Cinler**
- e. -ı fezāyil 3165
- 2. Türler**
- e. +ıdur
e. 3170
- eczā (Ar.): Parçalar**
- e. -yı hāk 2958
- e. -yı keşif 3802
- e. -yı laṭif 3802
- e. +sı
e. 3813
- e. +sını
e. 3142
- edvār (Ar.): Devirler, çağlar**
- e. + uñ
e. besi 3069
- efḍal (Ar.): Kolay**
- e. +ø 3074
- eflāk (Ar.): Gökler, felekler**

- e. +ø 3653
e. (encüm ü e. ü baħr u ber) 3335
e. +den
e. 3079
e. +i
e. 3039
- egerçi (Far.):** Gerçi
e. +ø 3184, 3774, 3819
- ehl (Ar.):** Sahip, Ehl, erbab, usta, deneyimli
e. -i ‘ağd 3511
e. -i Çin 3782
e. -i fütüvvet 3194
e. -i hēsāb 3658
e. -i kerem 3227
e. -i keštī 3339
e. -i rāy 3561
e. -i rezāyil 3164
e. -i zelīl 3514
e. +inde
e. 3196
e. +ine
e. (Hind e.) 3492
e. (şayd e.) 3502
e. +inüñ
e. (ķamu la‘net e.) 3932
- ejdehā (Far.):** Ejder
e. +ø 3122, 3117, 3127, 3136, 3149, 3430, 3447, 3448, 3456, 3495, 3704
e. gibi 3276
e. -girdār-ıdı 3266
e. ħavfı-y-la 3433
e. kāmına 3129
e. kāmıdadur 3132
e. ķaşdına 3131
e. -yı cān-şikār 3763
e. yolına 3445
e. (bir ner e.) 3107, 3428
e. (şeytān e.) 3162
e. (ol e.) 3113, 3707
e. +dan
e. 3152, 3442
e. (kām-ı e.) 3144
e. + nuñ
e. 3453
e. gevdesin 3134
e. +ya
e. 3146, 3147
e. +y1
e. 3115, 3116, 3151, 3158, 3243, 3468
e. (ol e.) 3118
e. +yısa
e. 3159
- eksil- :** Azalmak
e. -di
e. 3237
- eksild- :** Azaltmak
e. -ür
e. (niçe e.) 3730
- eksük :** Eksik; olması lazım gelen
e. 3485
- el : 1.** Sahiplik
e. +ø 3038
+e
e. 3614, 3613
e. girmez “her zaman bulunmaz”
2951 → girmez
e. +inde
e. 3050
- 2.** Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü
e. +ø 3161
e. ayağı 3909
e. yerine 3926
e. +e
e. 3697, 3907
e. (her bir e.) 3579
e. +i
e. 3494
e. +inde
e. 3152
e. +inden
e. 3343
e. (anuñ e.) 3097
e. +ine
e. 3088, 3147, 3146, 3600, 3606, 3897, 3898, 3901
e. +üme
e. 3077
- elem (Ar.):** Acı, üzüntü
e. +ø 3061
- elmās (Ar.):** Yerin derinliklerinde bulunan, billurlaşmış arı karbon
e. +ø 3501, 3024
e. +a
e. 3498

- e. +dan
e. 3505
- e. +dur
e. (ma‘den-i e.) 3493
- e. +ı
e. (ol e.) 3510
- e. +ıdı
e. 3505
- e. +ıla
e. birkaç pāre seng 3778
- e. +un
e. 3494
- elṭāf (Ar.):** Lütuflar, iyilikler
e. +uñ
e. 3220
- elvān (Ar.):** Renkler
e. (cümle-i e.) 3755
- el-védā‘ (Ar.):** Elveda
e. +ø 3048
- emān (Ar.):** Can ve mal güvenliği tanıma
e. +ø 3951, 3734
- émīn (Ar.):** Güvenli
e. ol- “inanmak” 3463 → ol-
- emr (Ar.):** Emir; buyruk
e. ile 3656
e. +in
e. (haķuñ e.) 3062
- emrūd (Far.):** Armut
e. (bunı e. anı ŧeftālū) 3827
- en‘ām (Ar.):** Deve, sığır, koyun gibi evcil sürü hayvanları
e. +dur
e. (cümle ke‘l- e.) 3922
e. (rāst ke‘l- e.) 3213
- enār (Far.):** Nar
e. (bir ağaç ŧeftālū vü biri e.) 3823
- encām (Far.):** Son, nihayet
e. + uñ
e. (fikrin e.) 3072
- encüm (Ar.):** Yıldızlar
e. ü eflāk ü baħr u ber 3335
e. (bākī-i e.) 3733
e. (biri e. biri eflāk) 3653
e. +e
e. 3735
- endām (Far.):** Boy pos
e. +ına
e. 3140
- endīŧe (Far.):** Düşünce, kaygı
e. +si
e. 3744
e. +ye
e. 3016
- enfās (Ar.):** Nefesler
e. +ı
e. (ŧubħ e.) 2973
- enmūzec (Ar.):** Örnek
e. +durur
e. 3712
- envā‘ (Ar.):** Çeŧitler
e. -ı ‘amel 3174
e. +ı
e. (cümle e.) 3172
e. +in
e. 3170
- er :** Erkek
e. (‘avret u e.) 3285, 3310
e. +durur
e. 3775
- ér- :** 1. Bulunmak
é. -e
é. 3007
2. Ermek; ulaşmak
é. -e
é. 3007, 3784, 3373
é. -di
é. 3029, 3034, 3309, 3490, 3599, 3749, 3020
é. -diler
é. 3660
é. -dükde
é. 3109
é. -emez
é. 3523
é. -er
é. (ne ‘aql é. ne ħavās) 3330
é. -icek
é. 3010
é. -igelürdi
é. 3080
é. -medin
é. 3817
é. -mesün
é. 3458
é. -meye
é. 3569, 3199, 3031
é. -mez

- é. 3259, 3494, 3843
 é. -mezidi
 é. 3300
 é. -mişdi
 é. 3033, 3321
 é. -se
 é. 3670, 3143, 3496
 é. -señ
 é. 3591
 é. -ürürdi
 é. 2995
ergavān (Far.): Erguvan
 e. +ø 3103
 e. (bu e.) 3829
ériş- : Belli bir yer, düzey veya amaca ulaşmak
 é. -e
 é. 3023
 é. -di
 é. 2990, 3588, 3747, 3861
 é. -imez
 é. 3329
 é. -üp
 é. 3752
 é. -ür
 é. 3280, 3914
erit/d- : Yok etmek
 e. -ür
 e. 3496
es- : Bir yöne doğru akmak
 e. -er
 e. 3178, 3497
 e. -erdi
 e. 3429
 e. -medin
 e. 3722
 e. -mez
 e. 3059
esās (Ar.): Bir şeyin özünü oluşturan temel öge
 e. +ø 3525
esed (Ar.): Güneş'in 23 Temmuz'da girmiş bulunduğu gök yuvarın kuzey yarım küresinde yer alan çok parlak yıldızlardan ibaret beşinci burç
 e. burcında 3235
eşer (Ar.): İz, işaret
 e. +ø 2959, 3197, 3450, 3498, 3615, 3646, 3767, 3771, 3792, 3794, 3797, 3801, 3845, 3803, 3682, 3810, 3242, 3935, 3365, 3241
 e. (bunca e.) 3832
 e. (hiç e.) 3783
 e. +den
 e. 3695
 e. (şol e.) 3812
 e. (ol e.) 3646, 3793
 e. +lere
 e. (bu e.) 3282
2. Yapıt
 e. +ø 3685
esir (Ar.): Tutsak
 e.+ø 3878
 e. ol- "tutsak edilmek" 3884 → ol-
esle- : Önem vermek
 e. -ø 3706
éşit- : → işit-
 é. -ø 3317, 3504
 é. -di
 e. 3187, 3297, 3442, 3777, 3851, 3114
 é. -dün
 e. 3096
 é. -memişdi
 e. 2991
eşyā (Ar.): Nesnelere, şeylere
 e. +da
 e. (bu e.) 3333
 e. +nuñ
 e. (cümle e.) 3622
 e. +ya
 e. 3307
et : İnsanlarda, hayvanlarda deri ile kemik arasındaki kas ve yağdan oluşan tabaka
 e. başıdır 3934
 e. (vefalu e.) 3584
 e. +lere
 e. (ol e.) 3505
ét : ↑ et
 é. +ø 3317, 3926, 3943
 é. (bir päre é.) 3507
 é. (biñ päre é.-ile) 3505
 é. (her é.) 3508
 é. +e
 é. 3506
ét- : ↓ et/d-

- é. -ø 3225, 3786, 3227, 3225, 3026,
 2994, 3895, 3330, 3682
 é. (bülend é.) 3180 → bülend
 é. (cehd é.) 3098, 3164, 3351 →
 cehd
 é. (feyz é.) 3226 → feyz
 é. (fıkr é.) 3386, 3507, 3832 → fıkr
 é. (hâşıl é.) 3065 → hâşıl
 é. (katl e.) 3461 → katl
 é. (luḫf é.) 3218 → luḫf
 é. (maʿmūr é.) 2942 → maʿmūr
 é. (nüvâziş é.) 3591 → nüvâziş
 é. (pür-nür é.) 2942 → nür
 é. (raḫmet é.) 3067 → raḫmet
 é. (şabr é.) 3160 → şabr
 é. (rûzî é.) 2944 → rûzî
 é. (kıyâs é.) 3377 → kıyâs
 é. (zâyil é.) 3065 → zâyil
 é. (zıkr é.) 3386 → zıkr
 é. -ø+gil
 é. 3240
 é. -ø+sün
 é. 3458
 é. (ne ḫayr é.) 2983
 é. -di
 é. 3419, 3581, 3590, 3750, 3750,
 3864, 3869, 3915, 3089, 3189,
 3243, 3131, 3078, 3134, 3819,
 3137
 é. (āferīn é.) 3146, 3851 → āferīn
 é. (daʿvet é.) 3889 → daʿvet
 é. (feth é.) 3547, 3880 → feth
 é. (fıkr é.) 2998 → fıkr
 é. (güş é.) 3501 → güş
 é. (ḫamle é.) 3136 → ḫamle
 é. (ne é.) 2971
 é. -diler
 é. 3260, 3262, 3457
 é. (ceng é.) 3533 → ceng
 é. (ḫayd é.) 3908 → ḫayd
 é. (perrān é.) 3868 → perrān
 é. (şayd é.) 3908, 3911 → şayd
 é. (teng é.) 3533 → teng
 é. (bārān é.) 3868 → bārān
 é. -dügi
 é. 3487
 é. ʿahd 3086
 é. ʿamel 3487
 é. ʿilāc 3566
 é. şayda zafer 3156
 é. (ol é. sözleri) 3715
 é. -dükde
 é. 3367, 3126
 é. -düñ
 é. 3219
 é. -me
 é. 3340, 3180, 3094
 é. -medi
 é. 2952
 é. -medin
 é. 3719
 é. (fıkr é.) 3161 → fıkr
 é. -mege
 é. (īcād é.) 3847 → īcād
 é. -mek
 é. gerek 3043
 é. (ḫayr é.) 3934 → ḫayr
 é. -mesün
 é. 3441
 é. -meye
 é. 2952, 3204
 é. -mez
 é. 3149, 2983
 é. -mezdi
 é. 3022
 é. -mezler
 é. 3438
 é. -mezseñ
 é. 3162
 é. -mişdi
 é. 3025, 3575, 3885
 é. -se
 é. 3153, 3783
 é. -señ
 é. 3081
et/d- : Yapmak, etmek
 e. -e
 e. 3031, 3112, 3115, 3210, 3449,
 3591, 3616, 3547, 3629, 3632,
 3351, 3005, 3539, 3576, 3053
 e. (defʿ e.) 3131 → defʿ
 e. (mihr e.) 3038 → mihr
 e. (pīşe e.) 3203 → pīşe
 e. (var e.) 3628 → var
 e. (zıkir e.) 3478 → zıkir
 e. -eler

e. 3007
 e. (idrāk e.) 3651 → idrāk
 e. -esin
 e. (imāret e.) 3042 → imāret
 e. (maʿmūr e.) 2970 → maʿmūr
 e. -esiz
 e. (ķarār e.) 3537 → ķarār
 e. -eydi
 e. (eylūk e.) 3578
 e. -ebilür
 e. 3350
 e. -emez
 e. 3331, 3495, 3669, 3498
 e. -emezdi
 e. 3259
 e. -emezlerdi
 e. 3434
 e. -en
 e. 3573
 e. (iḥtiyār e.) 3893 → iḥtiyār
 e. -er
 e. 3279, 3350, 3372, 3472, 3497,
 3668, 3826, 3827, 3831, 3939,
 3585, 3649, 3116, 3792
 e. ü etdi 3078
 e. (bir zevāl e.) 3731 → zevāl
 e. (dermān e.) 3772 → dermān
 e. (ḥāṣiyet e.) 3770 → ḥāṣiyet
 e. (heves e.) 3794 → heves
 e. (iḥdāṣ e.) 3263 → iḥdāṣ
 e. (ķahr e.) 3040 → ķahr
 e. (ķaṣd e.) 3703 → ķaṣd
 e. (maʿmur e.) 3773 → maʿmūr
 e. (mekṣ e.) 3794 → mekṣ
 e. (nūr e.) 3773 → nūr
 e. (ṣayd e.) 2966 → ṣayd
 e. (taṣvīr e.) 3401 → taṣvīr
 e. -erdi
 e. 3027, 3572, 3603, 3607, 3910
 e. -erem
 e. 3049
 e. -er-iken
 e. 3530
 e. -er-isen
 e. 3724
 e. -erken
 e. 3753, 3151
 e. -erler

e. 3791, 3541
 e. -erlerdi
 e. 3857, 3258, 3296
 e. -erlermiş
 e. 3319
 e. -erse
 e. 3055, 3372, 3052
 e. -ersin
 e. 3695
 e. -ertüz
 e. 3221
 e. -iben
 e. 3401, 3001, 3251, 3561 → fikr
 e. -ibenüñ
 e. 3525
 e. -icek
 e. 3133
 e. -mişem (et-)
 e. 2948
 e. (fikr e.) 3161 → fikr
 e. -üben
 e. 3534
 e. -üp
 e. 3940, 3019, 3400, 3754
étdür- : Yaptırmak
 é. -ø 3593
 é. -en
 é. (kibr é.) 3186 → kibr
eṭrāf (Ar.): Yanlar, çevre
 e. +a
 e. (ol e.) 3906
 e. +ı
 e. 3491
 e. (bāg e.) 2973
ev : İnsanların barınması için yapılmış bina
 e. +de
 e. 3909
 e. +e
 e. (ol e.) 3128
 e. +i
 e. 3124
evdiye (Ar.): Dağlar arasındaki yerler, vadiler
 e. +ø 3678
evṣāf (Ar.): Sıfatlar, kaliteler
 e. -ı beṣer 3700
 e. (bu e.) 3076
 e. +ını
 e. (ʿādet e.) 3066

e. (tab^c e.) 3699
evtād (Ar.): Direkler
 e. -ı ʿālemlerle 3179
evvel (Ar.): Önce
 e. +ø 3009, 3118, 3161, 3745
éy : Kendisine söz söylenilen kimse veya kimselerin dikkati çekilmek istendiğinde adın başına getirilen ve uzatılabilen bir seslenme sözü
 é. +ø 3170, 3175, 3595 (2), 3688, 3690, 3224, 3719, 3720
 é. ʿandelīb-i hoş nüvā 2949
 é. bahr-ı cüd 3632
 é. bī-ḥaber 2955
 é. bülbül-i ʿarş āşiyān 3228
 é. dānā-yı Çīn 3620
 é. dānā-yı dīn 3051
 é. dānā-yı kār 3785
 é. dost 3701
 é. ehl-i kerem 3227
 é. ḥakīm 3215, 3378
 é. hoşā vaqt-i gül ü faşl-ı bahār 2981
 é. fikri pāk 3691
 é. kerīm 2948
 é. kerīm-i bī-niyāz 2940
 é. kerīm-i zī'l-minen 3064
 é. lem-yezel 3218
 é. murğ-ı hoş-gū 3068
 é. mürīd 3063
 é. nağme-sāz 2950
 é. nīg-nām 3661, 3751, 3759, 3813
 é. pādīşāh 3522
 é. pāk dīn 3165
 é. bīş-bīn 3627, 3633
 é. pür-hüner 3171, 3174, 3396
 é. şāh-ı cihān 3105
 é. şāh-ı dilīr 3111
 é. şeh-i nīgū-şifāt 3631
 é. nūr-ı nūr 3225
 é. şehriyār 3366, 3539, 3545
 é. şāh-ı zemīn 3457
 é. tūṭi-yi tūbā-nişīn 7316
 é. ulu 3335, 3808
 é. zıll-ı ḥudā 3629
ey(i)t/d- : Demek, söylemek
 e. -ø 3044, 3786 (eyit-)
 e. -em

e. 3765
 e. -eyim
 e. 3820
 e. -eyüm
 e. 3175
 e. -ür
 e. 3714
 e. -ürdi
 e. 3273
eyle- : 1. Etmek, yapmak
 e. -ø 3066, 3473, 3577, 3695, 2943, 3326, 3915
 e. -ø+gil
 e. (fıkr e.) 3356, 3394, 3849 → fıkr
 e. (kanāʿat e.) 3190 → kanāʿat
 e. (şāfi e.) 2941 → şāfi
 e. (şanʿat e.) 3190 → şanʿat
 e. (şerḥ e.) 3626, 3789 → şerḥ
 e. (zıkr e.) 3356 → zıkr
 e. +di
 e. (neberd e.) 3864 → neberd
 e. -me
 e. 3202, 2946
 e. (fevt e.) 3725 → fevt

F (f)

fāl (Far.): Uğur, talih denemesi
 f. (ne ḥüb f.) 3304
farḳ (Ar.): Ayrıcalık, ayrılık
 f. +ø 3261
 f. +ın
 f. kılan 3622
farz (Ar.): Borç, ödev
 f. +ø 3331
faşīḥ (Ar.): Güzel konuşan
 f. +üñ
 f. (bir f. dili) 3085
faşl (Ar.): Mevsim
 f. (nevā f.) 3936
faşl-ı bahār (Ar. + Far.): İlkbahar
 f. +ø 2981
fāyız (Ar.): Paradan elde edilen kazanç
 f. +ø 3479
fażl (Ar.): Erdem, üstünlük
 f. +ø 3623
 f. (luṭfuñ f. kapısı) 3223
 f. +ıyla

- f. 3352
 f. +uñ
 f. 3067
 f. +uñla
 f. 3227
fehm (Ar.): Anlama, kavram
 f. +ø 3259, 3286
 f. ile 3659
 f. ü fikr 3415
felâh (Ar.): Kurtuluş, selamet
 f. +ø 3431
 f. (miftâh-ı f.) 3229
felek (Ar.): Kader, baht
 f. +ø 3012, 3437
 f. kāmı 2953
 f. (bu f.) 3352
fer (Far.): Aydınlık, parlak
 f. (hürşîd- f.) 3130
ferah (Ar.): Sevinç, iç açıklığı
 f. +ø 3077, 3901
ferhunde (Far.): Kutlu, mübarek, uğurlu
 f. -delâyil hâlini 3305
fermân (Far.): Buyruk, emir, hüküm
 f. +ø 3087
 f. kııl- “emir vermek” 3906 → kııl-
 f. +ına
 f. 3569
 f. +ıyla
 f. 3102
ferruh (Far.): Kutlu, uğurlu, mübarek
 f. +ø 3855
ferseng (Far.): Fersah
 f. (bir f. yerden) 3110
ferş (Ar.): Zemin
 f. (ol f.) 3797
feryâd-res (Far.): Feryada koğan
 f. +ø 3106
fesâd (Ar.): Bozulma
 f. +ı
 f. (iş f.) 3562
feth (Ar.): Fetih, bir şehir veya ülkeyi
 savaşarak alma
 f. ét- “savaşarak kazanmak” 3547, 3880
 → ét-
 f. -i bāb 3075
fetret (Ar.): Aksama
 f. +ø 3303
fevc fevc(Ar.): (iki) Akın akın
 f. +ø 2988, 3020
fevt (Ar.): Kaybetme, kaçırma
 f. ét- “kaybemek” 3724 → ét-
 f. eyle- “kaçırmak” 3725 → eyle-
Feylekūs (İs.): Filip, İskender'in babası
 F. +ø 3760
feylesūf (<Ar. feylesof): Filozof; âlim, akıllı
 kimse
 f. +ø 3521
 f. -ı kârdān 3530
 f. -ı nām-dār 3537
feyz (Ar.): İnsanın edindiği manevi bilgi, irfan
 f. ét- “bilgi sunmak” 3226 → ét-
 f. -i cūd 3640
 f. -ile 3641
fezâc (Ar.): Korkma, ümitsizlik
 f. +ø 3199
fezâyil (Ar.): Erdemler
 f. (bu f.) 3167
 f. (ecnās-ı f.) 3165
fiṭrat (Ar.): Yaradılış
 f. +a
 f. (bu ‘acāyib f.) 3913
 f. (kār-gāh-ı f.) 3315
 f. + uñ
 f. (kār-gāhın f.) 3377, 3913
Fiṭratullah (Ar.): Allah'ın dini
 F. naqşma 3264
fikr (Ar.): Fikir; düşünce
 f. +ø 3581
 f. ét- “düşünmek” 3001, 3251, 3561,
 3161, 3386, 3507, 3832, 2998 → ét-
 f. étme- “düşünmeden” 3161 → ét-
 f. eyle- “düşünmek” 3356, 3394, 3849
 → eyle-
 f. -i ḥazīn 3553
 f. -ile 3282, 3332
 f. kııl- “düşünmek” 3460 → kııl-
 f. (fehm ü f.) 3415
 f. ü rāy-ıla) 3587
 f. +i
 f. 3691
 f. (bu f.) 3444
 f. +in
 f. encāmuñ 3072
 f. kııl- “düşünmek” 3556 → kııl-
 f. (mü’eşşir f.) 3241
 f. +inde

f. (‘ākābet f.) 3073
 f. (anuñ f.) 3478
 f. +ini
 f. (şanāyi‘ f.) 3833
 f. (şāni‘üñ f.) 3282
fil (Ar.): Fil
 f. +ø 3010, 3018, 3111, 3266, 3341, 3428, 3929, 3925
 f. ardınca 3009
 f. cengin 2997
 f. hortümünden 3927
 f. -i ceng-cüy 2992
 f şafını 3005
 f. -vār “fil gibi” 3924
 f. -veş “fil gibi” 3931
 f. (biñ mücevvef f.) 3001
 f. (hortüm-ı f.) 3928
 f. +e
 f. 3010, 3930
 f. +i
 f. 3006, 3009
 f. (her f.) 3003
 f. +ler
 f. 3015, 3051
 f. üzre 2993
 f. timsālını 3008
 f. +lerin
 f. üstinde turan 3007
 f. +üñ
 f. her biri 3016
 f. (leşkerin f) 2998
fi‘l (Ar.): Fiil, hareket
 f. +e
 f. 3840
 f. +ine
 f. 3843
filizāt (Ar.): Ham madenler
 f. (bu f.) 3786
firdevs (Far.): Cennet
 f. bāğına 3388
firişteh (Far.): Melek
 f. (bir f.) 3327
furşat (Ar.): Fırsat; uygun zaman, uygun durum veya şart
 f. +ø 2950
 f. (bu f.) 2951
 f. +ı
 f. 2725

fuzül (Ar.): Gereksiz
 f. +ø 3623
fülful (Ar.): Biber
 f. +ø 3426
fütür (Ar.): Bezginlik, umutsuzluk
 f. +ø 3373
fütüvvet (Ar.): Dini ve mesleki birlik
 f. (ehl-i f.) 3196, 3194

G (g, ğ)

ġaflet (Ar.): Dikkatsizlik, dalgınlık
 ğ. +den
 ğ. 3690
ġāh (Far.): Bazen
 g. +ø 3209, 3607 (2)
ġālib (Ar.): Üstün gelen, kazanan
 g. ol- “kazanmak” 3540, 3815 → ol-
 g. (şāh-ı g.) 3535
ġalīz (Ar.): Çirkin. nezaket dışı, kaba
 ğ. (ol ğ.) 3795, 3801
ġam (Ar.): Kaygı, tasa, üzüntü
 g. (ne g.) 3045, 3351
ġanī (Ar.): Zengin, varlıklı
 ğ. (ol ğ.) 3500, 3648
ġār (Ar.): Mağara, in
 g. sakfından 3799
 g. saħında 3799
ġarāz (Ar.): Maksat
 ğ. (ne ğ.) 3565
ġarb (Ar.): Batı
 ğ. (şarħ u ğ.) 3113
ġarbi (Ar.): ↑ Batı
 ğ. +si
 ğ. 3671
ġarīb (Ar.): Yabancı
 ğ. +ø 3439
ġarħ (Ar.): Batma
 ğ. +ø 3148
 ğ. -ı ħāk ü ħūn 3035, 3876
ġarre (Ar.): Açık, parlak
 ğ. ol- “aydınlanmak” 3737 → ol-
ġāv (Far.): İnek, öküz
 g. u ħardur 2920
ġavr (Ar.): Dip
 ğ. (ne ğ.) 3070
ġāyet (Ar.): Son derece
 ğ. +ø 3382, 3410

- ğ. +ini
ğ. 3377
- géce** : Güneşin batışından doğuşuna kadar geçen süre
g. +ø 3237, 3293, 3316, 3383, 3385, 3387, 3397, 3474, 3539, 3665, 3410
g. gündüz 3101 , 3247, 3730, 3739
g. (gündüz g.) 3738
g. (kara g.) 3486
g. (ol g.) 3536
- geç-** : 1. Geride bırakmak
g. -dükçe
g. 3538
g. +e
g. 3738
2. Bir şeyin bir yanından girip öbür yanından çıkmak
g. -er-idi
g. 3455
- geçür-** : Geride bırakmak
g. -ürlerdi
g. 3433
- gedā (Far.)** : Yoksul, fakir
g. +ø 3441, 2966
g. +durur
g. 3036
- geh (Far.)** : → gāh
g. +ø 3240(2), 3733(3), 3737(2), 3756
- gel-** : 1. Bulunulan yere başka bir yerden ulaşmak, varmak
g. -ø 3330, 3444, 3698
g. -e
g. 2947, 3689, 3449
g. (ne g.) 3044
g. (nişe g.) 3849
g. -di
g. 2946, 3116, 3234, 3237, 3521, 3575, 3588, 3596, 3600, 3777, 3916, 3751, 3780, 3105, 3726
g. -diler
g. 3101, 3887, 3318
g. -di-se
g. 3740
g. -dügin
g. 3553
g. -iben
g. 3327
g. -ibenüñ
g. 3730
- g. -icek
g. 3302, 3304, 3138
g. -mediğın
g. geldüğın sözüñ 3718
g. -mekden
g. 3555
g. -ür
g. 2990, 3303, 3384, 3480, 3861, 3304
g. (gider g.) 3738
g. -ürdi
g. 3551
g. -ürimiş
g. 3697
g. -se
g. 3111, 3266
2. Ortaya çıkmak, olmak
g. -e
g. 3343
g. (ne gele) 3220
g. -meye
g. 3097
g. -ür
g. 3302, 3618
- gemi** : Su üstünde yüzen, insan ve yük taşımaya yarayan büyük taşıt
g. +ler
g. (çok g.) 3245
g. (ol g.) 3247
g. +yi
g. 3338, 3406
- genc (Far.)** : Hazine
g. (bu mülk ü g. ü māl) 3092
g. (büngāh u g. ü raht u māl) 3877
g. (māl u g.) 3093
g. +üñi
g. 3094
- ger** : 1. ger...ger
g. +ø 3036, 3150, 3150, 3441, 3585, 3912
2. Eğer
g. +ø 2970, 3042, 3113, 3167, 3181, 3191, 3199, 3209, 3211, 3238, 3290, 3333, 3360, 3370, 3466, 3476, 3681, 3708, 3724, 3812, 3815, 3824, 3929
- gerçi (Far.)** : Her ne kadar...ise de
g. +ø 3076, 3156, 3157, 3160, 3216, 3342, 3438, 3439, 3685, 3845, 3904
- gerd (Far.)** : Toz, toprak

g. +ø 3019
gerden (Far.): Boyun
g. +ø 3078
gerdiş (Far.): Dönme, dolaşma
g. +ø 3668
gerek :Bir şeyin yapılabilmesinin veya olabilmesinin bağlı olduğu şey
g. +ø 2964, 3201, 3220, 3307, 3640, 3688, 3693, 3694, 3743, 3709, 3044, 3894, 3837, 3155, 3694, 3838, 3043, 3776, 3208, 3043, 3155, 3847, 3847, 3378, 3211, 3185, 3255
g. +durur
g. 3343
g. +dür
g. 3563, 3686, 3919, 3636
g. -mez
g. 3774, 3846, 3398, 3900
gerekli: Gerekli
g. +ø 3775
g. +dür
g. (ol g.) 3899
germ (Far.): Sıcak
g. +ø 3032, 3617
g. süribenün 3316
g. +i
g. (ol g.) 3198
gérü : 1. Art, arka
g. +ø 3339, 3384, 3675
2. Yeniden
g. +ø 2971, 3390, 3611, 3673, 3711, 3797
getür- : Birinin veya bir şeyin gelmesini sağlamak
g. -eler
g. 3907, 3250
g. -di
g. 3443, 3124
gevde : Gövde
g. +ø 3341
g. büyüklüğüne 3340
g. +sin
g. 3374
g. (ejdehānuñ g.) 3134
gevher (Far.): Değerli taş
g. +ø 3768
gey- : Giymek; takınmak
g. -di
g. 3088

geyik/g : Geyik
g. +e
g. 3353
gez- : Bir yerde yürümek, dolaşmak, hareket etmek
g. -erken
g. 3390
gezend (Far.): Bela
g. +ø 3031
ğidā (Ar.): Besin
ğ. +ø 3430
ğıriv (Far.): Feryat
ğ. +ø 2996
ğurret (Ar.): İhmal, dikkatsizlik
ğ. +e
ğ. 3514
gibi : (ed.) Benzerlik bildirir
g. (āsiya g.) 3668
g. (āyine g.) 3757
g. (balık g.) 3385
g. (dürüci şadef g.) 3233
g. (ejdehā g.) 3276
g. (gerkes g.) 3321, 3322
g. (gökler şekli gibi) 3518
g. (gündüz g.) 3486
g. (kuş g.) 3157, 3366, 3385
g. (la'l g.) 3768
g. (misli g.) 3844
g. (oğ g.) 3212
g. (ot g.) 3288
g. (ölü g.) 3540
g. (şu g.) 3597
g. (şubh g.) 3238
g. (sürme g.) 3345
g. (yé'l g.) 3222
g. (yılduz levni g.) 3518
g. (zātı g.) 3844
gider- : Ortadan kaldırmak, yok etmek
g. -ø 3075, 3094, 3740
gir- : 1. Dış sayılan yerden veya ortamdan içeri geçmek
g. -e
g. 3245
g. -em
g. 3227
g. -iben
g. 3471
g. -di
g. 3128, 3880

- g. -diler
g. 3535
- g. -diyse
g. 3484
- g. -emez
g. 3523
- g. -ür
g. 3376, 3470
- 2. Ele geçirmek**
g. -di
g. 3896, 3770
- g. -mez
g. 3843, 3613
g. (ele g.) 2951 → el
- g. -se
g. 3614
- 4. Bir mesleğe, bir topluluğa vb. katılmak**
g. -iben
g. 3892
- girdār (Far.): Tarz**
g. +ıdı
g. (ejdehā-g.) 3266
- gīsū (Far.): Omuza dökülen uzun saç**
g. +sı
g. (sünbülün g.) 2974
- git/d-** : Bir yerden veya bir işten ayrılmak, uzaklaşmak
g. -di
g. 3237, 3446, 3526, 3780, 3938, 3944
- g. -diler
g. 3615
- g. -e (gid-)
g. 2945, 3617, 3689, 3879
- g. -esin (gid-)
g. 2970, 3042
- g. -er (gid-)
g. 3280, 3736, 3801, 3740
g. gelür 3738
g. (gelibentün g.) 3730
- g. -iben (gid-)
g. 3309
- g. -icek (gid-)
g. göre 3736
- g. -iser (gid-)
g. 3726
- g. -medin
g. 3043
- g. -mek
g. 3043
- g. -meyince
g. 3355
- gizle-** : Görünmesini önlemek amacıyla gözden uzak bir yere saklamak veya belli olmayacak bir duruma sokmak
g. -rdi
g. 3779
- gizlü** : Gizli; saklanmış olan
g. tüt- “gizlemek” 3764 → gizlü
- ğonca (Far.): Açmamış tomurcuk**
ğ. +ø 2965
ğ. leb 3296
ğ. +da
ğ. 2976
- göbek/g** : Göbek
g. +inde
g. 3354
- göğ/k(ü)s** : Göğüs
g. +ine
g. dek 3034
- gök** : 1. Sema, asuman
g. (yér ile g.) 3642
g. (yer ü g.) 3254
g. (yér ü g. ü zühre vü şems ü kamer) 3639
g. +den
g. 3766
g. +e
g. 3013, 3019
g. +ler
g. şekli gibi 3518
g. +ü
g. 3941
- 2. Mavi**
g. +ø 3756
- göñ(ü)l** : Yüreğin manevi gücü, iç
g. +ø (göñül) 3168, 3623
g. boyınına (göñül) 3062
g. vér- “sevmek” 3736
g. +in
g. 2940, 3553
g. +ine
g. 3065
g. +ini
g. 2942
g. +lere
g. (göñül) 3608

g. +lerine
g. (gönül) 3896
g. +üñ
g. 2969, 3708
g. +üñde
g. 3351
g. sénéñ 3059
g. +üñden
g. 3740
g. +üñi
g. 3057

gör- : Göz aracılığı ve ışık yardımıyla nesnelere algılamak, anlamak, kavramak, sezmek
g. -ø 3039 (2), 3312, 3382, 3398, 3402, 3500, 3729, 3919, 3395, 3730

g. -esin
g. 3475, 3724, 3913, 3564
g. -gıl
g. 3082, 3254, 3920
g. -di
g. 3006, 3008, 3032, 3423, 3516, 3589, 3596, 3785, 3780
g. (hoş g.) 3416 → hoş
g. -diler
g. 3284, 3383, 3535, 3863
g. -dün
g. 3362, 3684, 3715
g. -dügüñ
g. (bu beşer şeklinde g.) 3922
g. -e
g. 3245, 3250, 3543, 3703, 3746, 3852, 3736
g. -en
g. 3397
g. kişi 3590, 3910
g. -i/üben
g. 3246 (2), 3252
g. -inmez
g. 3206
g. -medügi
g. için 3373
g. yerleri 3543
g. -meg
g. için 3907
g. -memiş-idi
g. 3570
g. -meyydi
g. 3580, 3473
g. -mişdi

g. 3544
g. -se
g. 3469, 3912
g. -seler
g. 3939
g. -ün
g. 2963
g. -üp
g. 3283, 3305
g. -ür
g. 3338, 3376
g. -ürler
g. 3541
g. -ürlerdi
g. 3268
g. -ürse
g. 3372
g. -ürsin
g. 3349, 3377, 3378, 3821
2. Belirli bir zaman içinde belirli bir olaya tanık olmak
g. -memiş-idi
g. 2997
3. Tanık olmak
g. +ø 3444
g. -medüm
g. 3196 (2)
4. Karşılaşmak, rastlamak
g. -esin
g. 3238
görin- : Görünmek; görülür olmak
g. -mez
g. 3206
g. -se
g. 3287
g. -ür
g. 3473
göster- : Görülmesini sağlamak
g. -üp
g. 3230
g. -ür
g. 3382, 3593, 3726, 3754, 3755, 3920
götür- : Ulaştırmak
g. -üp
g. 3454, 2980
göz : Görme organı
g. kulaqlar 3014
g. +de

- g. 3349
g. +dür
g. (kaş u g.) 2958
g. +ine
g. 3578, 3919
g. +indendir
g. (bir gül-endāmuñ g.) 2960
g. +lerine
g. (nergisüñ g.) 2974
g. +üñ
g. 3919, 3346
g. +üñi
g. 3475
g. +üñle
g. 3398
- gözle-** : Bir şeyin olmasını veya bir kimsenin gelmesini beklemek
g. -ø 3215
- gūr (Far.):** Dar
g. -ı teng 3572
- ğurbet (Ar.):** Yabancı diyar
ğ. odına 3440
ğ. +e
ğ. 3438
- ğurrān (Far.):** Gürüldeyen
ğ. peleng 2994
ğ. (kūs g.) 3004
- ğurüb (Ar.):** Batma, batış
ğ. +ø 3732
- ğuşşa (Ar.):** Üzüntü, keder
ğ. odında 3222
- gūş (Far.):** Kulak
g. tut- "iyice dinlemek" 3765 → tut-
g. et- "iyice dinlemek" 3501 → et-
- gūşe (Far.):** Köşe
g. +ø 3580
- gūze (Far.):** Koza
g. +ø 3763
- gūher (Far.):** Elmas, mücevher
g. +ø 3233, 3767, 3361
g. (ol g.) 3513
g. (pür-g.) 3288
g. (yākūt u g.) 3090
g. (zerr ü g.) 3297
- gūherçile (Far.):** Tarımda gübre, hekimlikte ilaç ve barut gibi patlayıcı yapımında kullanılan, beyaz renkte, ince billur şeklinde birleşik madde
g. (kibrīt ile g.) 3011
g. +yle
g. (kibrīt ü g.) 3002
- gül (Far.):** Gül bitkisinin kokulu ve güzel görünümlü çiçeği
g. +ø 3359, 3095, 2981, 2965
g. şavkında 2975
g. yañağında 3607
g. (şah-ı g. çün) 3593
- gül-āb (Far.):** Gül suyu
g. +ø 3597
- gül çihre (Far.):** Yüzü gül gibi güzel ve hoş olan
g. +ø 3077
- gül-endām (Far.):** İnce ve güzel boylu
g. +uñ
g. (bir g. gözindendir) 2960
- gül-gün (Far.):** Gül renkli
g. kadağ 3077, 3901
- gül-ruḥ (Far.):** Gül yanaklı
g. +ø 3855
g. (altı biñ ebkār-ı g.) 3296
- gül-şen (Far.):** Gül bahçesi
g. +ø 3168, 3368, 3855, 3757
g. +in
d. (cennet g.) 3698
- gül-zār (Far.):** Gül bahçesi
g. +ø 3030
g. -ı behişt 3599, 2973
g. +da
g. 3104
g. +ına
g. (kuds g.) 3699
- gümān (Far.):** Zan, sanı
g. +ø 3914, 3734, 3397
- gün :** Güneşin doğmasından batmasına kadar geçen zaman, gündüz
g. +ø 3729
g. (bir g.) 3047, 3058
g. (bir iki g.) 3041, 3072, 3749
g. (birkaç g.) 3747
g. (dünki g.) 3752
g. (her g.) 3731
g. (iki g.) 3503
g. (ol g.) 3091
g. (uşbu g.) 3079
g. +de
g. 3551, 3725, 3430
g. (ol g.) 3869

- g. +den
g. (ma'den ü g.) 3800
- g. +e
g. 3731
g. gün "günden güne" 3770
- g. +i
g. 3373, 3864
- g. +inde
g. (rezm g.) 3900
- gündüz** : Güneşin doğmasından batımına kadar geçen aydınlık süre
g. +ø 3293, 3411, 3665, 3667, 3739
g. gece 3738
g. gibi 3486
g. (gece g.) 3101, 3247, 3730, 3739
- g. +in
g. 3385, 3474
- güneh** (*Far.*) : Günah; Allah'ın emir ve yasaklarına aykırı düşen davranış
g. +den
g. (her g.) 2948
- güneş** : Dünyamızın da içinde bulunduğu güneş sistemindeki gezegenlerin merkezinde yer alan, ısı ve ışık kaynağı
g. +ø 3767
g. +ün
g. 3373
g. (ma'den-ile g. harı) 3792
- gürg** (*Far.*) : Kurt
g. hū 3919
g. ser 3918
- gürüh** (*Far.*) : Topluluk
g. (bir g.) 3923
- güvāh** (*Far.*) : Tanık, delil
g. +ø 3643, 3253
g. (bir g.) 2980
- güzāf** (*Far.*) : Boş, beyhude
g. +ø 2966
- güzer** (*Far.*) : Geçme
g. +ø 3495, 3121, 3388, 3442
- güzīn** (*Far.*) : Seçilmiş
g. +ø 3885, 3514
- H, Ĥ (h, ĥ, ħ)**
- haber** (*Ar.*) : Bir olay, bir olgu veya bir kişi hakkında edinilen bilgi
- h. 2955, 2962, 3239, 3315, 3282, 2990, 3332, 3334, 3239, 3242, 3365, 3396, 3442, 3861
h. ver- "bilgi ulaştırmak" 3289 → ver-
h. (çok h.) 3919
h. (hod h.) 3398
h. (ol h.) 3297
h. +lerden
h. (bu h.) 3379
- hacer** (*Ar.*) : Taş
h. +ø 3348
h. (ol h.) 3348
- hadd** (*Ar.*) : Sınır, uç
h. +ø 3916
h. (ne h.) 3862
h. +ine
h. (Çin h.) 3588
- hadd** (*Ar.*) : Yanak
h. +inden-durur
h. (lāle h.) 2961
- hadeng** (*Far.*) : Kayın ağacından yapılmış savaş oku
h. +ø 3872
h. (bir tūr-i h.) 3147
h. +ün
h. (ol h. yarasından) 3148
- hadīd** (*Ar.*) : Haddelenmiş demir, çelik
h. +ø 3816
h. (şol h.) 3788
- hādīs** (*Ar.*) : Ortaya çıkan, zuhur eden
h. +ø 3635
h. +üñ
h. 3637
- haq** (*Ar.*) : Hakikat
h. +līgımı
h. 3891
- hāk** (*Far.*) : Toprak
h. +ø 3529, 3768, 3824, 3393, 3870
h. -i pay 3513
h. (eczā-yı h.) 2958
h. (ğarq-ı h.) 3035, 3148
h. (ol h. ü āb) 3769
h. +den
h. 3079
h. +i
h. (tire- h.) 3039
h. -ser

- h. 3178
ḥaḳīkat (Ar.): Doğru
 h. (bir ḥ.) 3627
ḥaḳīm (Ar.): Hikmet sahibi, bilge
 h. +ø 3566, 3628, 3759, 3215, 3378
 h. -i Hindī 3520
 h. (Behrām-ı ḥ.) 3619
 h. (ol ḥ.) 3522
 h. +e
 h. 3620, 3759, 3790, 3851
ḥākim (Ar.): Egemen, hükmeden
 h. +ø 3739
 h. +e
 h. 3205
Ḥaḳḳ (Ar. is.): Allah
 Ḥ. +ø 3053, 3441, 3694, 3895, 3933,
 3031, 3686, 3889
 Ḥ. fermanıyla 3102
 Ḥ. nūri-la 3167
 Ḥ. tevḥīdine 3889
 Ḥ. üninde 3925
 Ḥ. (vācib ü ḥ.) 3687
 Ḥ. +a
 Ḥ. 3745, 3891
 Ḥ. +dan
 Ḥ. 3187
 Ḥ. +dur
 Ḥ. (şun^c-ı Ḥ.) 3479
 Ḥ. +ı
 Ḥ. 3137, 3715
 Ḥ. +ın
 Ḥ. 3202
 Ḥ. +uñ
 Ḥ. emrin 3062
 Ḥ. (te>yīd- i ḥ.) 3030
ḥakkāk (Ar.): Mühür kazıyan kimse
 h. +ø 3499
ḥāl (Far.): Ben
 h. (ḥaṭṭ u ḥ.) 2958
ḥāl (Ar.): Vaziyet
 h. +i
 h. 3321
 h. (ayaḡuñ ḥ.) 3879
 h. (maā'din ḥ.) 3830
 h. +ini
 h. 3323
 h. (her birinüñ ḥ.) 3789
 h. (ḥüb u ferḥunde-delāyil ḥ.) 3305
 h. (nebātuñ ḥ.) 3830
 h. (şanāyic ḥ.) 3240
 h. +ümüz
 h. 3221
ḥāl-dili (Ar. + Far.): Düşüncelerini duruşuyla
 davranışlarıyla anlatma
 h. +yledir
 h. 2963
ḥalel (Ar.): Zarar
 h. +ø 3216, 3843, 3143
ḥālīḳ (Ar.): Yaratan, Tanrı
 h. +ø 3847, 3839
 h. + unı
 h. 3386
ḥalk (Ar.): Bir ülkedeki yurttaşların bütünü,
 kamu
 h. (bir ḥ.) 3531
 h. (ol ḥ.) 3457
 h. +a
 h. 3425, 3479, 3582
 h. (cümle ḥ.) 3744
 h. +ı
 h. (ol ḥ.) 3536
 h. +inasın
 h. (hālīḳuñ ḥ.) 3106
ḥall (Ar.): Karışık bir sorunu giderme
 h. ol- 3781, 3799, 3511 (2)
ḥalvet (Ar.): Başbaşa kalma, تنها
 h. kal- “yalnız kalmak” 3619 → kal-
ḥalvet-geh (Ar. + Far.): Başbaşa kalınacak
 yer
 h. (maḥrem-i ḥ.-i üns) 3209
ḥalvet-nişīn (Ar. + Far.): Yalnız başına
 oturan
 h. +ø 3580
ḥamām (Ar.): Hamam
 h. +larda
 h. 3796
ḥamīm (Ar.): Çok sıcak; kaynar
 h. +ø 3056
ḥamiyet (Ar.): İnsanlık, fazilet
 h. +ø 3184
ḥamle (Ar.): Saldırı
 h. ét- “saldırıya geçmek” 3136 → ét-
ḥan (Far.): Han, hükümdar
 h. (Tamgac ḥ.) 3548

- hançer (Ar.)** : Ucu eğri ve sivri, kamaya benzer, silah olarak kullanılan bir bıçak türü
 h. +ø 3532
 h. (biñ dahı h) 3443
 h. +i
 h. 3898
- hār (Far.)** : Diken
 h. +ø 3452
 h. -ı Çini 3817
 h. u zār 3285, 3465
 h. +dur
 h. 3095
- harāb (Ar.)** : Yıkık, harap, bozulmak
 h. +ø 3679, 3658
- harāret (Ar.)** : Sıcaklık
 h. +ø 3452, 3800
 h. (ol h.) 3801
 h. +den
 h. 3812
- hāre (Far.)** : Sert taş, kaya
 h. +yi
 h. (seng-i h.) 3429
- harīr (Ar.)** : İpek
 h. +ø 3080
- hārr (Ar.)** : Sıcaklık, hararet
 h. -ı huşk 2977
 h. +ı
 h. 3798, 3792
 h. -ı ma'dinden 3803
 h. +ı
- hāş (Ar.)** : Özgü, has
 h. bir nesne 3688
 h. kala^c 3814
 h. (bir vaz^c-ı h.) 3836
 h. (teşrif-i h.) 3888
- hased (Ar.)** : Kıskançlık
 h. +den
 h. 2941
- hāşıl (Ar.)** : Peyda olan
 h. et- "meydana çıkarmak" 3065 → et-
- hāşiyet (Ar.)** : Bir şeye ilişkin güç, kuvvet
 h. et- "kuvvet uygulamak" 3770 → et-
 h. (bir h.) 3828
 h. +in
 h. (her biriniñ h.) 3251
- haşm (Ar.)** : Yağı, düşman
 h. +ı
 h. 3159
- hasta (Far.)** : Yaralı, incinmiş, organların işleyişinde bir düzensizlik ve ağrı hisseden, sayrı
 h. +nun
 h. 3563
- hāş u ām (Ar.)** : Bütün, herkes
 h. +ø 3591, 3887
- hāşā (Ar.)** : Uzak dursun
 h. +ø 2947
- haşem (Ar.)** : Emrinde ve hizmetinde bulunanlar, maiyet
 h. +ø 2989
- haşr ü neşr (Ar.)** : Toplanma
 h. +üñ
 h. 3891
- haţ (Ar.)** : Çizgi
 h. u hāl 2958
 h. (pīrūze h.) 2976
 h. (zūlf ü hāl ü h. u leb) 3081
- haţar (Ar.)** : Tehlike
 h. +ø 2995, 3618
- hātem (Ar.)** : Mühür
 h. +i
 h. (āferiniş h.) 3662
- hāţır (Ar.)** : Bellek, hafıza
 h. +uñdur
 h. 3162
- Haţif (Ar.)** : Gaipten seslenir gibi haber veren melek
 H. +ø 3793
- havādiş (Ar.)** : Olaylar, hadiseler
 h. +den
 h. 3734
- havāşş (Ar.)** : Duyu alma işi, duyumlar
 h. (bu h.) 3306
 h. (dürlü h.) 3836
 h. (ne h.) 3330
 h. (ol kim h.) 3651
- havf (Ar.)** : Korku
 h. +ıyla
 h. (Ejdehā h.) 3433
- hayā (Ar.)** : Utanma, sıkılma, çekinme, utanç
 h. +ø 3185, 3185
 h. (bu h.) 3731
- hayāt (Ar.)** : Yaşam
 h. +ø 3666
 h. (zehr-i h.) 3108

ḥayl (Ar.): 1. Düzensiz, kalabalık güruh
h. ü ḥaşem 2989

ḥayli (Far.): Çok sayıda
h. +ø 3117
h. ḥırfeti 3000

ḥayr (Ar.): Yarar
h. +ø 3744, 2983
h. et- "fayda sağlamak" 3934 → et-
h. -ıla 3098

ḥayrān (Ar.): Bir şeyi veya birini çok
beğenen
h. 3014, 3379, 3347
h. ḳal- "çok beğenmek" 3314 → ḳal-
h. ol- "çok beğenmek" 3292, 3346,
3415, 3478 → ol-

ḥayrun (Ar.): Hayırlı
h. +ø 3187

ḥayvān (Ar.): İnsandan farklı olarak dil ve akıl
yeteneğinden yoksun canlı varlık
h.+ø 3936
h. -ı baḥrīdür 3375
h. u nebāt 3666
h. (bir h.) 3353
h. (bir h. öninde) 3390
h. +dan
h. 3108, 3260, 3348 (2)

ḥayy (Ar.): Diri, canlı
h. (bir ḳayyūm- ı h.) 3307

ḥazāin (Ar.): Hazinele
h. +de
h. 3779

ḥazān (Far.): Güz, sonbahar
h. +ø 3300

ḥazer (Ar.): Sakınma, çekinme
h. +ø 2955, 3871, 3027, 3895

ḥazīn (Ar.): Üzüntü veren, kederlendiren
h. (fıkr-i h.) 3553

ḥazret (Ar.): Huzur, makam
h. (yüce h.) 3414
h. +den
h. 3186

Ḥekīm (Ar. < Ḥakīm): Her şeyi bilen,
Tanrı
Ḥ. (ol Ḥ.) 3263

helāk (Ar.): Yok olma, tükenme
h. +ø 3115, 3870, 3940, 3243, 3456,
2958

ḥelāl (Ar.): Yasak olmayan, helal

h. (bebr-i h.) 3189

hem (Far.): 1. "Özellikle, zaten, bir de, şurası
var ki" anlamında bir kimseyi uyararak,
bir şeyi açıklamak veya anlamı
kuvvetlendirmek için kullanılır

h. +ø 3027, 3028, 3034, 3110, 3138,
3166, 3169, 3173 (2), 3189, 3191,
3272, 3274, 3281, 3294, 3298, 3308,
3325, 3353, 3371, 3381, 3383, 3419,
3426, 3490, 3523, 3575, 3588, 3626,
3648, 3652, 3653, 3673, 3710, 3711,
3713, 3732, 3748, 3810, 3822, 3838,
3840, 3842, 3923, 3935

2. Aynı görevdeki kelimeleri, cümleleri
pekiştirme, birlikte olma veya karşıtlık
anlamlarıyla birbirine bağlamak için
"hem ... hem" biçiminde tekrarlanarak
kullanılır

h. +ø 3174, 3204, 3208, 3841

hemān (Far.): Hemen
h. +ø 3364, 3687

hemīn (Far.): Her zaman bu şekilde, bu
biçimde
h. +ø 2944, 3173, 3261, 3268, 3413,
3483, 3486, 3544, 3638, 3644, 3650,
3652, 3657, 3684, 3686, 3830, 3839,
3845, 3899, 3909, 3930

hemīşe (Far.): Her zaman, daima
h. +ø 3457, 3488

hem-rāh (Far.): Yoldaş
h. +ø 3220, 3571

hem-rāz (Far.): Sırdaş
h. +ıdı
h. 3517

her (Far.): Önüne geldiği ismin benzerlerini
"teker teker hepsi, birer birer hepsi, birer
birer tamamı" anlamıyla kapsayacak
biçimde genelleştiren söz
h. +ø 3099

h. ki 2947, 3129, 3214, 3422, 3539,
3576, 3582, 3583, 3736, 3743,
3905

h. ağaçuñ 3275

h. āyine 3234, 3473

h. baş 2964

h. benefşe 2962

h. bir dalda 2978

h. bir demi 3255

h. bir ele 3579

h. biri 2994, 3121, 3690, 3828
h. birinde 3688, 3835, 3836
h. birine 3125, 3306
h. birinüñ 2995
h. birinüñ adın 3660
h. birinüñ hālını 3789
h. birinüñ hāşiyetin 3251
h. birinüñ 3661
h. çengāl ucına 3122
h. dilde 3273
h. ét 3508
h. fıli 3003
h. güli 2956
h. günehten 2948
h. iş kilīdi 3002
h. işe 3017, 3161, 3207,
h. işi 3195, 3561
h. işüñ soñına 3554
h. kıanda 3023
h. ki diler 3613
h. ki vérürse 3365
h. kim 3467
h. kimi 2957
h. kime kim 3612, 3784
h. kimüñ 3031
h. kişi 3279, 3560, 3281, 3572
h. kişide 3184
h. koşun 2985
h. kuş 3507
h. mār u renc 3092
h. mevcūd 3308
h. mülke 3163
h. ne işlerse 3554
h. ne şu 3483
h. ne var 3650
h. ne varsa 3323
h. nefes 3071 (2)
h. nefesde 3726
h. ne ki 3881
h. ne kim 3585, 3372, 3364, 3357
h. ne nesne 3775
h. ne var 3880
h. ne vérilürse 3396
h. ne yérse 3496
h. nesne 3249
h. nesnede 3627
h. nesnenüñ 3154
h. neye uğrasa 3391
h. neyi kim 3621

h. perdede 2950, 3068
h. şabāh 3431
h. sebür 3912
h. taht üstine 2994
h. taraf 2978, 3597, 3757, 3867
h. taş 3500
h. uçde kim 3511
h. yaña 3597
h. yañdan 3598, 3123
h. yāsemen 2963
h. yemiş 3360
h. yılı 3266
h. zamān 2951, 3755
h. zamānda 3754
h. zamānuñ bir işi 3899
h. (anuñ h. cüz'i) 3253
h. (bés deñizüñ h. biri) 3675
h. (bularuñ h. birinden) 3770
h. (çāresin h. nesnenüñ) 3155
h. (fılüñ h. biri) 3016
h. (güne h. gün) 3731
h. (toprağüñ h. zerresinden) 2980
h. (varlığüñ h. zeresi) 3643

her biri : Ayrı ayrı hepsi

h. +ø 2994, 3016, 3125, 3690
h. (bés deñizüñ h.) 3675

h. +ne

h.3306

h. +nde

h. 3688

h. +nden

h. 3836

h. +nüñ

h. 2995, 3121,

h. adın 3660

h. hālını 3789

h. hāşiyetin 3251

h. tül 3661

h. (bularuñ h.) 3770

h. (kuşuñ h.) 3507

hergiz (Far.) : Asla, hiçbir vakit

h. +ø 3061, 3097, 3336, 3458, 3477,
3494, 3560, 3567, 3669, 3706, 3774,
3843

herkes (Far. <her +kes) : Cümle ālem

h. +ü

h. 3580

herze-rev (Far.) : Boş korku

h. +ø 3178

- h s b (Ar.):** Alacak verecek durumu
h. (ehl-i h.) 3658
- hev  (Ar.):** Gökyüzü
h. +  3104, 3368, 3669
h. +da
h. 3157, 3262, 3385
h. +dan
h. 3024, 3110
h. +sı
h. 3822
h. +sın
h. 3416
h. +ya
h. 3387
- hev m (Ar.):** Böcekler, ha erat
h. +  3762
- heves (Ar.):** Bir şeye karşı duyulan istek
h. +  3501, 3699, 3695
h. et- " ok sevmek" 3794 → et-
- hevl (Ar.):** Korkunç
h. +den
h. 3012
- heybet (Ar.):** Büyüklük, ululuk, azamet
h. +inden
h. (od h.) 3015
- heyet (Ar.):**  ekil, görüntü
h. +  3918
h. +i
h. 3367
- hey l  (Ar.):**  nemsiz, değersiz
h. (bu h. k l-ħanın) 3698
- ħurfet (Ar.):** San'at
h. +i
h. (ħayli h.) 3000
- ħır  (Ar.):** Sonu gelmez derecede aşırı istek, tutku
h. (p yim l-i h. u  z) 2940
- ħı t  ( s.):** Hıttay  lkesi, Çin'in kuzey bölgesi
ħ. (ol ħ.  ehrinde) 35513620
ħ. +yı
ħ. 3620
- ħızr (Ar.  s.):** Halk inanı larına göre  lmezlik sırına ermiş ulu ki i
ħ. bin  m l 3325
- ħic b (Ar.):** Utanma
h. 3075
- ħi  (Far.):** Hiç
h. +  3482, 3067
h.  b 3806
h.  dem  3312
h. e er 3783
h. i de 3176
h. kimse 2967
h. nesne 2967, 3498
h.  ek 3776
h.  ey 3307
- ħidmet (Ar.):** Hizmet
ħ.  t- 3296 →  t-
- ħik yet (Ar.):**  yk 
ħ. (bu h.) 3049
ħ. +de
ħ. (bu h.) 3397
- ħikmet (Ar.):** Derin bir d  nceyi veya ilahi bir niteliği kavrama
ħ. +  3171
ħ. ( ilm-i h.) 3165
ħ. (ne h.) 3302
ħ. +le
ħ. ( ilm-i h.) 3168
ħ. + n
ħ. ecn sıdur 3170
- ħile (Ar.):** Birini aldatmak, yanıltmak, kandırmak için yapılan düzen veya oynanan oyun
ħ. +yile
ħ. 3313
- ħilkat (Ar.):** Yaratılma
ħ. (ne  ac yib h.) 3270
ħ. +in
ħ. ( ac b-i h.) 3252
- ħilm (Ar.):** Karakterdeki yumuşaklık
ħ.   s k n 3183
ħ.   veķ r 3934
- ħimmet (Ar.):** Yardım, bağış
h. +i
h. 3180
h. +le
h. 3180
- Hind (Ar.):** Asya kıtasının, güneyinde ve ortada yer alan en büyük yarımadası
H. berri 2988
H. deryasına 3380
H. ehline 3492
H. i liminde
H.   sindi 3087, 3547

- H. (fūr-ı H.) 3087, 2984
H. +e
H. (fūr-ı H.) 2971
- Hindī (Far.):** Hintli
H. (fūr-ı H.) 3050
H. (ḥakīm-i H.) 3520
H. +ydi
H. (biñ H.) 2992
H. +ye
H. (fūr-ı H.) 2990, 3029
- Hindū (Far.):** ↑ Hindī
H. (ṣāh-ı H.) 3035
- ḥire (Far.):** Şaşkın
ḥ. ol- “şaşırmak” 3367 → ol-
- ḥisāb (Ar.):** Hesap
ḥ. +ı
ḥ. 3336
- ḥiss (Ar.):** Algılama, duyu
ḥ. -ile 3645
- ḥitāb (Ar.):** Söz
ḥ. (bu ḥ.) 3790
- ḥiz (Far.):** Yükselme, coşkunkluk
ḥ. +ø 3131, 3447
- ḥod (Far.):** Kendi, bizzat
ḥ. +ø 3618, 3200, 3398, 2989, 3405,
3763, 2997, 3498, 3047
ḥ. +lık
ḥ. 3540
- ḥod-bīn (Far.):** Bencil
ḥ. +ø 3931
ḥ. +lik
ḥ. 3927
- ḥorṭūm (Ar.):** Filde ve bazı böceklerde boru biçiminde uzamış ağız veya burun bölümü
ḥ. +ø 3924
ḥ. -ı fīl 3928
ḥ. +ından
ḥ. (fīl ḥ.) 927
- hoş (Far.):** Beğenilen, duyguları okşayan, zevk veren
ḥ. +ø 2982, 3078, 3611, 3742, 3743,
3750
ḥ. ‘anber sirişt 2973
ḥ. démeklik 3616
ḥ. gör- “anlayışla karşılamak” 3416
→ gör-
ḥ. ma‘ānī-yi 3228, 2982
- ḥ. nefes 3598
ḥ. rāy 3016
ḥ. reng zer 3361
ḥ. şafālar 3238
ḥ. (murğ-i ḥ.-gū) 3068
ḥ. +durur
ḥ. 3904, 2982, 3616
- hoşā (Far.):** Çok hoş
ḥ. vakti 2981
- hoş-dil (Far.):** Memnun
ḥ. +ø 3742
- hoş-nüvā (Far.):** Sesi güzel
ḥ. (‘andelīb-i ḥ.) 2949
- hoş-vakt (Far. +Ar.):** Zamanı boş geçen, mutlu, rahat
ḥ. +ø 3610
- Hoten (Far.):** Doğu Türkistan’ın güneyinde tarihî bir şehir ve bölge
Ḥ. (nāfe-i müşğ -i Ḥ.) 3598
Ḥ. (ṣāh-ı Ḥ.) 3559
- ḥū (Far.):** Huy; tabiat
ḥ. (ādemī ḥ.) 3921
ḥ. (bahāyim ḥ.) 3917
ḥ. (gürg ḥ.) 3919
- ḥüb (Far.):** Güzel, iyi
ḥ. +ø 3402
ḥ. fāl 3304
ḥ. (ser-sebz ü ḥ.) 3299
- ḥubbü’l vaṭan (Ar.):** Vatan sevgisi
ḥ. +ø 3435
- ḥudūd (Ar.):** Sınır
ḥ. -ı şer‘-durur 3460
ḥ. +u
ḥ. (bu ḥ.) 3461
- ḥūk (Ar.):** Domuz
ḥ. +ø 3921
- ḥulḳ (Ar.):** Huy; tabiat
ḥ. (ḥüsn-i ḥ. u şefkati) 3203
- ḥulle (Ar.):** İki parçadan oluşan bir elbise
ḥ. -i bāğ 3102
- ḥumār (Ar.):** Uyku sersemliği
ḥ. +ø 2974
- ḥūn (Far.):** Kan
ḥ. +ø 3073
ḥ. (ğarḳ-ı āb-ı ḥ.) 3876, 3035
ḥ. āb-ı ciger 3148
ḥ. +ıdı

h. (baħr- ı h.) 3021
h n-h r (Far.): Zalim, kan içici
 h. (müfsid   h. u mekk r u daġal) 3459
h r (Far.): ↓ h r id
 h. +  3446
h r id (Far.): G ne 
 h. fer 3130
hu k (Far.): Kuru
 h. +  3354
 h.   ter 3323
 h.   terlikden 3809
 h. (h r-ı h.) 2977
h y (Far.): Mizaç
 h. (ta c-ı peleng   h.-ı bebr) 3188
 h. +ı
 h. (kendü h.) 3189
h b t (Ar.): A aġı inme
 h. +  3419
 h. +a
 h. 3733
hüccet (Ar.): Senet
 h. ile 3217, 3633
h km (Ar.): Varılan karar, yargı
 h. -i ta d k-ıla 3621
 h. +ine
 h. 2999, 3843, 3421
hüner (Far.): Maharet, marifet, ustalık
 h. +  3340, 3343, 3513, 3869
 h. ( ahib-h.) 3438
hürrem (Far.):  en, mutlu
 h. +  3741
 h. ol- “sevinmek” 3600 → ol-
hüsn (Ar.): Güzellik
 h. -i h lk u  efkati 3203
 h. içinde 3310
 h. +ine
 h. 3314
h s f (Ar. < h sf): Ay tutulması
 h. +  3732

I (ı, ı)

ila : 1. Bir i  yaparken bir şeyden yararlanmayı veya onu yanına almayı (aralılık) bildirir
 1. (anu -ı.) 3404, 3493, 3572, 3692, 3885, 3192
 1. (b de ta c- ı.) 3904

1. (bir ayagı-y- ı.) 3910
 1. (bir arb- ı.) 3034
 1. (bu na  - ı.) 3046
 1. (fazlı-y- ı.) 3352
 1. (ha  ferm nı-y- ı.) 3102
 1. (hayr- ı.) 3098
 1. (hükmi ta dıy - ı.) 3621
 1. (ihl s- ı.) 2943
 1. (işbu fikr   r y- ı.) 3587
 1. (işbu r y- ı.) 3510
 1. (kan at kenz- ı.) 3192
 1. (ka lı-y- ı.) 3159
 1. (k s f- ı.) 3729
 1. (lu f- ı.) 3594, 3595
 1. (ne mekr    l- ı.) 2998
 1. (ol mud r -y- ı.) 3886
 1. (ol za m- ı.) 3149
 1. (peyk n- ı.) 3870
 1. (r y- ı.) 3017, 3511
 1. ( d k- ı.) 3238
 1. (sırr- ı.) 3735
 1. (tılısm- ı.) 3538
 1. (topraġ- ı.) 3400
 1. ( unf- ı.) 3594, 3595
 1. (y k t- ı.) 3772
 1. (za m- ı.) 3122, 3163
 1. (z r- ı.) 3152
 1. (z r- ı.) 3151
2. E  zamanda olu u (birliktelik) anlatır
 1. (elm s-ı. birkaç p re seng) 3778
 1. (c m-ı. y k t- ı rev n) 3605
 1. (h lk-ı. h lk- ı.) 3203
 1. (meym n-ı. ferru ) 3855
 1. (od-ı. y li) 3393
 1. (r hat ı. s r r) 3231
 1. ( ah-ı. Çok hayl sip h) 3117
 1. (t c-ı. kemer) 3610
 1. (t c-ı. k l h) 3882
 1. (T mgac-ı.) 3596
 1. (z b -y-ı. gül-ru ) 3855
irak : Uzak, irak
 1. +  3700
 1. +dan
 1. 3268, 3279
ıssı: Sıcaklık, hararet
 ı. +  3280
 1. (ka r ı.) 3526
ı tıy d (Ar.): Avlanma

1. +ø 3260
ıışk (Ar.): Aşk
ı. +ø 2981
ıztırāb (Ar.): Üzüntü verici bir durumun verdiği keder, sıkıntı, tasa
1. +ø 3453

İ (i, ĩ, ı)

ıiber (Ar.): İbretler
ı. (acāyible ı.) 3239, 3398
ıibret (Ar.): Yanlış ve kötü olaylardan alınacak uyarıcı, öğretici ders
ı. alma- “kendine ders çıkarmak” 3347
→ alma-
ı. -ile 3680
ıicād (Ar.): Vücuda getirilme
ı. ét- “vücuda getirmek” 3847 → ét-
ı. +a
ı. (mücid ü ĩ.) 3641
ııç : Dahil, içeride olan
ı. +ı
ı. 3453, 3938, 3831, 3361
ı. (bu kaçır ı.) 3524
ı. +inde
ı. 3359, 3439, 3310, 3497, 3814,
3848, 3376, 3558, 3602, 3804, 3473
ı. +indedür
ı. 3663, 3413
ı. +ine
ı. 3523, 3535
2. Cisimlerin yüzeyleri arasında kalan her nokta
ı. +in
ı. 3455
ı. +inde
ı. 3460
ııçü/in : Amacıyla, maksadıyla
ı. 3907, 3373, 3045, +ø 3741 (ııçin)
ı. +dür
ı. (ne ı.) 3788
ı. (vérmeg- ı.) 3092
ııdbār (Ar.): Talihsizlik
ı. u cünün 3183
ııdrāk (Ar.): Akıl erdirme, anlayış
ı. ét- “anlamak” 3651 → ét-
ııffet (Ar.): Namus
ı. +ø 3166

ı. +iyle
ı. 3169
ı. +le
ı. mürüvvet 3194
ı. +üñ
ı. 3185, 3193
ııhdās (Ar.): Ortaya çıkarma, meydana getirme
ı. ét- “ortaya çıkarmak” 3263 → ét-
ııhlās (Ar.): Temiz sevgi, yürekte bağlılık
ı. -ıla
ı. 2943
ııhsān (Ar.): İyilik
ı. +ını
ı. (ol ı.) 3581
ııhtilāt (Ar.): Karışıp kaynaşma
ı. ol- “karışmak” 3809 → ol-
ııhtisās (Ar.): Uzmanlık, bilgi, hüner
ı. +ø 3306, 3888, 3787
ııhtiyār (Ar.): Kendi iradesi ile hareket etme gücü
ı. +ø 3181
ı. ét- “iradesiyle gerçekleştirmek”
3893 → ét-
ııki : Birden sonra gelen sayının adı
ı. +ø 3686, 3688
ı. çenesi 3141
ı. gün 3503
ı. kevn 3850
ı. kısım 3644, 3652, 3653
ı. kısmdur 3171
ı. leşker arasında 3865
ı. öktüz 3124
ı. sipāh 3006
ı. yañadın 3874
ı. (bir ı. gün) 3041, 3072, 3749
ı. (ol ı.) 3803
ı. (ol ı. cüzvün biri) 3691
ı. (ol ı. kütbuñ yöresinde) 3668
ı. (ol ı. mümtāz) 3689, 3692
ı. (olur ı. kısım) 3654
ı. +lik
ı. 3689
ı. +si
ı. (ol ı.) 3815
ı. +sidür
ı. 3650
ııki yüz : İki yüz sayısı
ı. arşuñ 3337

iki yüz biñ : İki yüz bin sayısı

i. dilir 2986

iklīm (Ar.) : Ülke, diyar, memleket

i. +ø 3660

i. (bir i.) 3112

i. +i

i. (ol i.) 3115, 3243

i. +inde

i. (Hind i.) 3546

i. +ine

i. (Çin i.) 3542

iktizā (Ar.) : Gerekme, ihtiyaç

i. +ø 3629, 3632

i. eyle- "gerekli görmek" 3631 →
eyle-

il : Ülke, yurt

i. +den

i. 3431

i. +e

i. (ilden i.) "ülkeden ülkeye" 3579

i. +inde

i. (Sind i.) 3107

i. +inden

i. (Çin i.) 3619

i. +ine

i. (Türk i.) 3856

i. (Sind i.) 3114

ilāc (Ar.) : Deva, çare

ç. +ø 3566

ilāh (Ar. is.) : Allah

İ. (te'yid-i İ.) 3029

ile : 1. Bir iş yaparken bir şeyden yararlanmayı veya onu yanına almayı (araçlılık) bildirir

i. (adl- i.) 3168, 3741

i. (aksi-y-le) 3601

i. (bāde-y- i.) 3905

i. (bu resm- i.) 3456

i. (biñ pāre ét- i.) 3508

i. (bir i.) 3849

i. (bu söz i.) 3542

i. (ceng- i.) 3886

i. (dāniş- i.) 3017

i. (fehmi- i.) 3659

i. (fıkr- i.) 3282, 3332

i. (hile-y- i.) 3313

i. (hiss- i.) 3645

i. (hüccet i.) 3217, 3633

i. (ibret- i.) 3680

i. (kibrīt- i.) 3011

i. (kīn- i.) 3533

i. (mihr- i.) 3236

i. (müddet- i.) 3792, 3801

i. (nūrī çilm- i.) 3226

i. (ol feyz- i.) 3641

i. (ol tecellī-y- i.) 2945

i. (rāy u tedbīr- i.) 3421

i. (rū'üs- i.) 3529

i. (söz- i.) 3216

i. (süz- i.) 2950, 3068

i. (şeh leşkeri-y- i.) 3532

i. (şehr-i.) 3941

i. (tevhīd- i.) 3894, 2942

i. (ümīd- i.) 2946

i. (ün- i.) 3026

i. (vehm- i.) 3659

i. (yél- i.) 3773

2. Eş zamanda oluşu (birliktelik) anlatır

i. (bebr- i. şīr) 3574

i. (celāl- ı. cemāl) 3224

i. (devlet i. pādīşāh) 3752

i. (direfş- i. alem) 2989

i. (leyl- i. nehār) 2972

i. (ma'den- i. güneşün harı) 3792

i. (uş leşker i. şīr-i ner) 3861

i. (uş sürme-y- i. tütüyā) 3349

i. (yér- i. gök) 3642

ilel (Ar.) : Hastalıklar

ç. +ø 3843

ilerü : İleri; bir şeye göre daha önde bulunma durumu

i. +ø 3006, 3008, 3512

ilet/d- : Nakletmek, sevk vermek

i. -di

i. 2984

i. -dürdi

i. 3445

i. -ür (iled-)

i. 3738

ilhām (Ar.) : İçeride doğan şey sezgi

i. ol- "esinlenmeye yol açmak" 3714 →
ol-

illā (Ar.) : Mutlaka

i. +ø 3311

çilm (Ar.) : İlim, bilgi

ç. +ø 3218, 3174, 3486

ç. -i hikmetle 3168

ç. -i nazarla 3172

- ç. -i tabāyiçdür 3173
ç. -ile 3226
ç. (siyer ç.) 3175
ç. +in
ç. 3371
- ilme'l-yakīn (Ar.):** Kesin bilgi
i. +ø 2944, 3896
- çilm-i ilāhī (Ar.):** İlahi bilim
ç. +dür
ç. 3173
- ilt- :** → ilet-
i. -e
i. 3915
i. -ürdiyi
i. 3000
i. -ürlerdi
i. 3431
- İmān (Ar.):** İnanç, inanış
İ. u dīn 3890, 3896
İ. (kāmīlū'l- İ.) 3370
İ. +dan
İ. 3365
İ. +ımı
İ. 2941
- çimāret (Ar.):** Bayındırlık
i. ét- “yapılandırmak” 3042 → ét-
i. +dür
i. tamām 3941
- imdi :** (zf.) Şimdi
i. +ø 3330
- imtizāc (Ar.):** Uygunluk
i. +ından
i. 3804
- in- :** Yüksekten veya yukarıdan aşağıya doğru gelmek
i. -e
i. 3766
i. -dī
i. 3599
i. -er
i. 3797
- inçām (Ar.):** İyilik etme, ihsan etme
i. eyle- “ihsan etmek” 3091 → eyle-
- inan- :** Bir şeyi doğru olarak benimsemek
i. +ø 3728
- indür- :** Birinin veya bir şeyin yüksekten veya yukarıdan aşağıya inmesini sağlamak
i. -e
- i. 3569
- çineb (Ar.):** Üzüm
ç. +ø 3826
- inçıyād (Ar.):** Boyun eğme, teslim olma
i. +ø 3208
- ins (Ar.):** İnsan
i. ü cinnden 3525
- inşāf (Ar.):** Merhametli davranış
i. +ø 3205
i. u vefā 3206
- insān (Ar.):** Âdemoğlu, adem evladı
i. +ø 3531, 3909, 3933, 3937
i. şekli 3311
i. +dan
i. 3285
i. biri 3287
- İrānī (Far.):** İranlı
İ. +ø 2997
- isde- :** → iste-
i. -señ
i. 2958
i. -ye
i. 3850
i. -rseñ
i. 3177
i. -yen
i. kişi 3278
- İsī (Ar.):** Hz. İsa; dört büyük peygamberden biri olup kendisine vahiy yoluyla İncil nāzil olmuştur.
ç. +den
ç. 2972
- İskender (İs.):** M.Ö. 356-323 arasında yaşayan, Yunanistan, İran, Anadolu, Suriye ve Hindistan'ı ele geçirmiş olan büyük kumandan
İ. +ø 3018, 3421, 3559, 3758
İ. bigi 3163
İ. çerisi 3005
İ. sözün 2971
İ. (çakl-ı İ.) 3051
İ. +e
İ. karşı 3587
İ. +i
İ. cengi süvār 3545
- ism (Ar.):** İsim, ad
i. +ø 3654
- iste- :** Arzulamak

i. -rseñ
i. 3190, 3211, 3709, 2946

i. -yü
i. 3447

iş : Çalışma, faaliyet, bir şey ortaya koyma

i. +ø 3849
i. (bu i. ser-encāmı) 3555
i. (her i. kilīdi) 3002

i. +de
i. (her i.) 3160
i. (hīç i.) 3176

i. +den
i. 3618

i. +e
i. (her i.) 3017, 3161, 3207

i. +i
i. 3278, 3422, 3482, 3554, 3557,
3578, 3585

i. +idurur
i. (şeytān i.) 3933

i. +in
i. 3467

i. +inde
i. (İskender i.) 3559
i. (kaşr i.) 3520

i. +ler
i. (niçe i.) 3595
i. (ne ‘aceb i.) 3500

i. +lerde
i. (bu i.) 3212

i. +lerden
i. (işbu i.) 3362

i. +ler-durur
i. (ne ‘aceb i.) 3356

i. +lere
i. (kamu i.) 3521

i. + üñ
i. (her i. şoñına bakmayan kişi) 3555

i. +üñi
i. 3724
i. (‘ālimüñ i.) 3488
i. (bir i.) 3899
i. (bunda qalanuñ i.) 3696
i. (cāhilüñ i.) 3488
i. (her i.) 3195, 3561
i. (kamu i.) 3183
i. (memleket i.) 3422
i. (şeytānuñ i.) 3932

işbu : İşte bu

i. āsarı 3370

i. baħrda 3366

i. dördini 3401

i. fikr ü rāy-ıla 3587

i. işlerden 3362

i. kār-gāh 3475

i. ma‘mūrı 3659

i. metā‘ 3762

i. muħdışāt aħvālını 3305

i. na‘na‘ 3829

i. rāy-ıla 3510

i. rub‘ içindedür 3663

i. rub‘uñ daħı 3677

i. söz ser-riştesini 3037

i. sözden 3642, 3758

i. sözler 3714

i. sözlere 3501

i. sözleri 3530, 3819

i. şuda 3353

i. şaşuñ adı-durur 3760

i. tīre-ħāki 3039

i. vādī içinde 3497

i. varlıqla 3480

i. yédiden 3789

işit/d- : Duymak

i. -ø 3175, 3170

i. -düñ
i. 3158

i. -iben
i. 3134

işle- : Bir şeye emek vererek onu daha elverişli bir duruma getirmek

i. -rse
i. (her ne i.) 3554

i. -yen
i. 3364

işlen- : İşleme işi yapılmak

i. -üp
i. 3247

i. -ür
i. 3780

işrāk (Ar.) : Doğma; aydınlatma

i. +ø
i. (nūr-ı i.-ıla) 3224

‘işret (Ar.) : İçkili eğlence

‘i. +ø 2982

iştirāk (Ar.) : Ortaklaşma, birlik

i. +ø 3691

it : Köpek
i. +ø 3156
i. +de
i. 3157, 3584
it/d- : Etmek, yapmak
i. -eler
i. 3249
i. -esin
i. 3212, 3388
i. -er
i. 3338
i. -erdi
i. 3604

it̄ikād (Ar.) : İnanç, inanış
i. u şıdķ u tevħid ü yakīn 3890
iczām (Ar.) : Bir şeyi olduğundan büyük gösterme
i. +ø 3524, 3528

K, Ķ (k, ķ, g)

Ķābe Ķavseyn (Ar.) : Hz. Muhammedin göğes çıkmasından sonra Allah'a iki yay boyu kadar yaklaşması
K. +i
K. 3212

ķabūl (Ar.) : Razı olma
ķ. eyle- “razı olmak” 3819 → eyle-

ķaç- : Firar etmek, kaçmak
ķ. -amadı
ķ. 3033
ķ. -ansa
ķ. 2968
ķ. -dılar
ķ. 3876, 3015

ķadar (Ar.) : Çokluğun, aşırılığın miktarını bildirir
ķ. (ol ķ.) 3298

ķadd (Ar.) : Boy, pos
ķ. (benefşe-ķ.) 3604

ķadem (Ar.) : Ayak; adım
ķ. (āsār-ı ķ.) 3419

ķader (Ar.) : Alın yazısı, Allah'ın takdiri
ķ. +ø 3027, 3871
ķ. (tīr-i ķ.) “kader oku” 2995
ķ. +ledi
ķ. 3207

ķadīm (Ar.) : Çok eski, ezeli

ķ. +ø 3263, 3378, 3628, 3687, 3844
ķ. ü'z-zāt 3308
ķ. (ol ķ.) 3831

ķādir (Ar.) : Güçlü, kuvvetli
ķ. +ø 3850, 3848
ķ. (hem mürīd ü ‘ālim ü ķ.) 3838
ķ. (vācib ü ķ.) 3694

ķadr (Ar.) : Değer, kıymet
ķ. +i
ķ. (kişi ķ.) 3017

ķafā (Ar.) : Baş
ķ. +ø 3708

ķafes (Ar.) : Kuş veya evcil küçük hayvanların içine konulduğu tel, çubuk ya da tahtadan yapılmış taşınabilir barmak
ķ. +ø 3720

ķāfūr (Ar.) : Kāfūr ağacının su buharında damıtılmasıyla elde edilen C₁₀H₂₀O formülünde, merkezi sinir sisteminin uyarılması gerektiğinde ilk yardımda kullanılan, terpen sınıfından bir keton ve aromatik kimyasal madde
ķ. +ø 3277, 3342, 3278
ķ. saç- “kāfūr kokusu yaymak” 3104
→ saç-
ķ. +i
ķ. (ol ağaç ķ.) 3281
ķ. +ıdı
ķ. 3274

ķahr (Ar.) : Yok etme, mahvetme
ķ. +ø 3078, 3122
ķ. ét- “yok etmek” 3040 → ét-

ķahramān (Far.) : Alp, yiğit
ķ. +ları
ķ. 3078

ķaħt (Ar.) : Kıtık sonucu beliren açlık
ķ. u fetret ü dürlü belā 3303

ķāim (Ar.) : Ayakta duran
ķ. +a 3205

ķal- : 1. Olmak
ķ. -a
ķ. 3352
ķ. -dı
ķ. 3014, 3520, 3012, 3379, 3590, 3619, 3758, 3719
ķ. -dılar
ķ. (ħayrān ķ.) “çok beğenmek” 3314
→ ħayrān

1. k. -masun
 k. 3164
 k.-ur
 k. 3670, 3540, 3150, 3344
 2. Varlığını sürdürmek
 k. -madı
 k. 3104
 k. -ur
 k. 3280
 3. Bulunduğu durumu veya konumu korumak
 k. -anun
 k. (bunda k. işi) 3696
 k. -dı
 k. 3419
 k. -ma
 k. 3389, 3696
 k. -up
 k. 3139
 k. -ur
 k. 3800
 3. Varlığını korumak
 k. -a
 k. 2945, 3113
 k. -dı
 k. 3018, 3099
 k. -maz
 k. 3783
 k. -ur
 k. (toprağa karşıur k.) 3798
kal'a (Ar.): Kale
 k. (şehr ü k.) 3427
 k. +ı
 k. (hāş k.) 3814
kalb-gāh (Ar. kalb + Far. gāh): Bir şeyin merkezi, can evi
 k. u meysere 3028
kaldur- : Bir şeyi yukarı doğru hareket ettirmek
 k. -amaz
 k. (baş k.) 3079 → baş
kalem (Ar.): Kalem
 k. +ø 3034, 3403, 3405
kalķ- : Doğrulmak
 k. (uyan u k.) 3229
kām (Far.): Dilek, istek, arzu
 k. +ø 3267
 k. -ı ejdehādan 3144
 k. (cümle k.) 3169
 k. +ı
 k. (felek k.) 2953
 k. (şehüñ k.) 3555
 k. +ına
 k. 3140
 k. (anuñ k.)
 k. (ejdehā k.) 3129
 k. +ındadır
 k. (ejdehā k.) 3132
kām-cūy (Far.): Emeline kavuşmak isteyen
 k. +ø 3749
ķamer (Ar.): Ay
 k. (şems ü k.) 3639
ķāmet (Ar.): Boy
 k. (ādemī- k.) 3924
ķamış : Buğdaygillerden, sulak, nemli yerlerde yetişen, boğumlu, sert gövdesi olan bitki
 k. +ø 3360
kām-kār (Far.): İsteğine kavuşmuş olan
 k. +ø 3785
ķamu : Bütün, her
 k. +ø 3311, 3480, 3787, 3824, 3859, 3932, 3258, 3335, 3462, 3742, 3808, 3837, 3166, 3917, 3834, 3917, 3855, 3855, 3054, 3860
 k. āşārı 3684
 k. devrétdügi ʿahd 3086
 k. düzetdügi şehd 3086
 k. işi 3183
 k. işlere 3521
 k. şehr ü diyār 3596
 k. tātadan 3074
 k. +lara
 k. 3221
 k. +nuñ
 k. 3408, 3924
 k. +sı
 k. 2986, 3276, 3552
 k. +sın
 k. 3002, 3123
 k. +sına
 k. 3839
 k. +sında
 k. 3943
 k. +sından
 k. 3657
 k. +sını
 k. 3776
 k. +sınıñ

ķ. Őuretin 3250
ķ. +ya
ķ. 3295
ķān (Far.): Maden ocağı veya kuyusu
ķ. +ø 3760, 3814, 3359
ķ. -ı zer 3810
ķ. (bir ulu ķ.) 3780
ķ. (yēdi ķ.) 3804
ķ. +dan
ķ. (ol ķ.) 3778
ķ. +ı
ķ. 3494
ķ. +ın
ķ. (bunuñ ķ.) 3764
ķan- : İnanmak
ķ. -ma
ķ. 2955
ķanāat (Ar.): Elindekinden hoŐnut olma
ķ. +ø 3192
ķ. eyle- “yetinmek” 3190 → eyle-
ķanat : KuŐlarda ve bōceklerde uğmayı
sağlayan hareketli organ
ķ. al- “uçmak” 3387 → al-
ķ. +lu
ķ. 3258
ķanda : Nerede
ķ. +ø 3499, 3116,3867, 3023
ķ. +dur
ķ. 3526
ķandan : Nereden
ķ. +ø 3023
ķanlı : 1. Araba, kağnı
ķ. +ø 3135
ķ. (bir ulu ķ.) 3019
ķ +ya
ķ (bir ķ) 3003
ķ. +y1
ķ. 3130, 3139, 3138
ķ. +yla
ķ. 3009, 3158, 3124, 3151, 3159
2. İskelet
ķ. +ya
ķ. 3141
ķāniē (Ar.): İnanmıŐ
ķ. (buna ķ. kişi) 3697
ķankı : Hangi
ķ. lāle 2959
ķ. naķŐa 2403

ķ. nergis 2960
ķ. rengi 2404
ķ. sebze 2961
ķ. yērde 3762
ķānūn (Ar.): Yasa
ķ. -ı devlet 3214
ķ. -ı Őifā 3608
ķap- : Yakalamak
ķ. -dı
ķ. 3507
ķapu : Kapı
ķ. (iki ķ.) 3125
ķ. +sın
ķ. (luťfuñuñ fađlı ķ.) 3223
ķ. (Őandūķuñ ķ.) 3144
ķ. +y1
ķ. (ol ķ.) 3137
ķār (Far.): MeŐguliyet, iş, giēc
ķ. +ø 3770
ķ. (dānā-y1 ķ.) 3400, 3785
ķ. (işbu ķ.) 3475
ķ. (pāyān-ı ķ.) 3727
ķ. (sebze- ķ.) 3102
ķār (Ar.): 1. Son, nihayet
ķ. +ına
ķ. 3329
2. Çukur Şeyin dibi
ķ. +ına
ķ. 3376
ķara : Siyah
ķ. +ø 3812
ķ. geēce 3486
ķ. taş 3474, 3487
ķ. (gāh aķdur geh ķ.) 3756
ķaranfūl (Ar.): Karanfil ađacı
ķ. (sandal u fūlfūl ķ. dađı) 3426
ķarañu : Karanlık
ķ. +ø 3411
ķ. ķara geēce 3486
ķarāñuluķ : IŞık yokluğu
ķ. (ķiŐ u ķ.) 3664
ķarār (Ar.): 1. Rahat
ķ. +ø 3539, 3669, 3791, 3796, 3934,
3799, 3449,3537
ķ. +a
ķ. 3108
2. Bir yerde durma, yerleŐme
ķ. +ø 3319, 3116
ķār-dān (Far.): İŐinin ehli

- k. +ø 3530,3250
kār-gāh (Far.): İş yeri
 k. +ø 3264
 k. -ı fıtrata 3315
 k. -ı şun'a 3775
 k. (‘ālī-k.) 3414
 k. (bu k.) 3394
 k. +ın
 k. fıtratuñ 3377
karış- : Birbiri içinde dağılmak
 k. +ø 3769
 k. -maya
 k. 3768
 k. -up
 k. 3813
 k. -ur
 k. 3798
karışdur - : Bir şeyi karışık hale getirmek
 k. -ur
 k. 3399
karın (Ar.): Vakit, zaman
 k. (şāh-ı k.) 3545
karşu : Karşı, zıt, aksi
 k. +ø 3587, 3504
 k. dur- “karşı gelmek” 3863 → dur-
kārūn (Ar.): Çok zengin kimse
 k. +ø 2984
kārüre (Ar.): Camdan yapılmış kap
 k. +ø 3564
kaşd (Ar.): Amaç, istek, maksat
 k. eyle- “amaçlamak” 3380 → eyle-
 k. it- “istemek” 3338 → it-
 k. +ı
 k. 3005, 3543, 3703
 k. +ına
 k. (ejdehā k.) 3131
kaşr (Ar.): Köşk
 k. +ø 3526 (2)
 k. aḥvālını 3522
 k. içine 3535
 k. (bir yüce k.) 3516
 k. (bu k.) 3538
 k. (ol k.) 3520
 k. +dan
 k. 3531
 k. +ı
 k. 3526, 3536, 3519
 k. (uşbu k.) 3526
- k. +uñ
 k. (bu k. içine) 3523
kaş : Göz çukuru üzerinde bir yay gibi uzanan, üzeri kıllarla kaplı çıkıntı
 k. u gözdür 2958
kat : Bir büyüğün huzuru
 k. +ına
 k. (şāhun k.) 3887
 k. (şeh k.) 3521
 k. +ında
 k. (şāhuñ k.) 3888
 k. (şeh k.) 3530
 2. Mevki
 k. +ında
 k. (çeşmenüñ k.) 3470
kat- : Eklemek, katıp karıştırmak
 k. -ar
 k. 3345
kaṭā (Ar.): Hiçbir zaman, asla
 k. +ø 3843
katıl (Ar.): Öldürme, katil
 k. ét- “öldürmek” 3461 →ét-
kaṭre (Ar.): Damla
 k. +ler
 k. 3472
kaavl (Ar.): Söz
 k. +ine
 k. 3728
kavm (Ar.) : Aralarında dil, kültür ve töre bakımından ortaklık bulunan soyca birbirine bağlı insan topluluğu
 k. (bir k.) 3916, 3310, 3317, 3408
 k. (bu k.) 3541
kaavs (Ar.): Yay
 k. burcından 3233
kaya : Büyük ve sert taş kütleli
 k. +y-ıdı
 k. (taş u k.) 3269
kaygu : Endişe duyulan düşünce
 k. +da
 k. 3044
kayd (Ar.): Bilgiyi kağıda yazma, işleme
 k. +ø 3153, 3159, 3249
 k. ét- “belirlemek” 3908 → ét-
 k. +ında
 k. (la‘l kan k.) 3359
kayyüm (Ar.): Vasi, veli
 k. -ı ḥay 3307

- każā (Ar.)** : Ezelde Allah tarafından takdir edilenlerin gerçekleşmesi
k. +ø 3033, 3207
- keder (Ar.)** : Acı, gam
k. +ø 3730
- kefe (Ar.)** : Terazî gözû
k. +sine
k. (terāzû k.) 3101
- keh-rübā (Far.)** : Kehribar
k. +ø 3103
- kej (Far.)** : Eğri, çarpık
k. +ø 3735
k. -nażar “kötü bakış” 3372
k. -rāy “kötü fikir” 3422
- kelām (Ar.)** : Söz
k. +ø 3273, 3286
k. (tūṭi-yi şekker- k.) 3719
- kem (Ar.)** : Fena, kötü
k. +ø 3403
k. +dür
k. 3184
- kemāl (Ar.)** : Olgunluk, mükemmeliyet
k. +ø 3224, 3357, 3363, 3841
k. +i
k. (nepsüñ k.) 3188
k. (tā k.) 3649
k. +in
k.(kudret k.) 3333
- kemān (Far.)** : Yay
k. +dan
k. 3873
- kemān-dār (Far.)** : Yay tutan
k. +idi
k. 3871
- kemend (Far.)** : İlmeklenmiş ip
k. -i ‘anberin 3607
- kemer (Far.)** : Kalın kumaş, deri veya sentetik maddeden yapıma, bele dolandıktan sonra iki ucu birbirine toka ile tutturulan bel bağı
k. +ø 3195
k. (tāc-ıla k.) 3610
- kemmiyet (Ar.)** : Sayı, adet, nicelik
k. +ini
k. 3331
- kenār (Far.)** : Bitiş yeri, kenar
k. +ø 3671
- kendü** : İyelik ekleri alarak bütün şahısları karşılayan dönüşlülük zamiri, zat
k. +ø 3568
k. boyında 3986
k. huyı 3189
k. işüñi 3045
k. kibridür 3189
k. +den
k. 3640, 3682, 3573
k. +ne
k. 3190
k. nüñ
k. 3630
k. cānın 3573
k. +ye
k. 2964
- kendüz (< kendü + öz)** : İyelik ekleri de alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarar, kendi
k. +in
k. 3454, 3455
k. +i/ünden
k. 3699 (kendüznden), 3630, 3635
k. +ümi
k. 3046
- kenz (Ar.)** : Toprağa gömülmüş değerli eşya, hazine
k. -ıla 3192
- ker (Far.)** : Sağır
k. +ø 3014
- kerān (Far.)** : Uç, kenar, son
k. +ø 3070
- kerem (Ar.)** : Cömertlik
k. +ø 3198, 3198
k. (bir k. şuyımı) 3223
k. (ehl-i k.) 3227
k. +den
k. (ne mürtüvvet ne k.) 3197
- kerim (Ar.)** : Kerem sahibi, cömert
k. +ø 3439, 2948
k. -i bī-niyāz 2940
k. -i zī'l-minen 3064
k. +üñ
k. (bir k. pençesi) 3085
- k/gerkes (Far.)** : Akkraba
k. gibi 3321, 3322 (gerkes)
k. +lere
k. (büm u k.) 3389
- kerrāt (Ar.)** : Birçok kere
k. (çend- k.) 3100
- kes-** : Son vermek

k. -ø 3695, 3699
keşif (Ar.): Yoğun, sık
k. (eczā-yı k.) 3802
kesil-: Son veya aralık verilmek
k. -ø 3709 (2)
keştî (Far.): Gemi
k. necâtına 3369
k. (ehl-i k.) 3339
kevn (Ar.): Varlık, dünya
k. (bu k.) 3726
k. (iki k.) 3850
kevşer (Ar.): Cennette bulunduğu bildirilen kutsal havuz veya akarsu
k. (ol k.) 3609
key (Far.): 1. Çok
k. +ø 3460, 3466, 3520, 3568, 3592, 3681, 3712, 3016
2. Abartma, pekiştirme bildirir
k. +ø 3460, 3466, 3520, 3568, 3592, 3681, 3712, 3043, 3094 (2), 3099, 3290
keyfiyyet (Ar.): Nitelik, madde, husus
k. (muhtelif k.) 3836
k. +in
k. 3331
kez: Defa, kere
k. (biñ k.) 2957
k. (bir k.) 3430
k. +in
k. (biñ k.) 2992
kıl-: Yapmak, etmek, eylemek, işlemek
k. -ø 3062, 3163, 3181, 3332, 2943, 2955, 3282, 3379, 3655, 3680, 3788, 3515, 3648, 3392, 3639, 3048, 3556, 3283, 3244
k. (āvāz k.) 3068 → āvāz
k. (fıkr k.) 3460 → fıkr
k. (sa'y k.) 3164 → sa'y
k. (sāz k.) 2949, 3068 → sāz
k. -a
k. 3351, 3352, 3069, 3115, 3202, 3157, 3617, 3562
k. (perākende k) 2998 → perākende
k. -alar
k. 3249
k. (tā'at k.) 3891 → tā'at
k. -am
k. (çāre k.) 3324 → çāre

k. -asın
k. 3290, 3476, 3681
k. (taammül k.) 3333, 3466 → taammül
k. (taşavvur k.) 3621 → taşavvur
k. -ø+ğıl
k. 3096, 3264, 3315, 3240, 3625, 3913
k. -an
k. 3622
k. -dı
k. 3002, 3112, 3114, 3124, 3145, 3232, 3234, 3243, 3501, 3741, 3870, 3882, 3142, 3189, 3298, 3444, 3446, 3447, 3452, 3453, 3620, 3881, 3450, 3442, 3034
k. (cüdā k.) 3437 → cüdā
k. (nüvāziş k.) 3611 → nüvāziş
k. (fermān k.) 3906 → fermān
k. (nüş k.) 3750, 3902 → nüş
k. -dılar
k. 3532, 3314
k. -ma
k. 2940
k. -mağıl
k. 3160
k. -sa
k. 3026
k. -sañ
k. 3155
k. -up
k. 3406
k. -ur
k. 3771, 3801, 3071, 3795, 3312
k. (şāfī k.) 3798 → şāfī
k. (şovuk k.) 3797 → şovuk
k. (ter k.) 3807 → ter
k. -ur-ıdı
k. 3121, 3871, 3429
k. -ur-ısa
k. 3404
k. -ursan
k. 3699
kılıç: Bele asılmış bir kın içinde taşınan, siperlikli bir kabzaya tutturulmuş, bir veya iki yüzü de keskin, uzun ve sivri, çelikten yapılmış kesici bir silah
k. +in

. (daḥḥākī .) 3145
 . +ından
 . 3028, 3870
 . (ṣeh .) 3875
ına (Ar.): Örtü
 . +larında
 . (ol āhuñ .) 3472
ır- : Topluca öldürmek
 . -a
 . 3536
ısm (Ar.): Kısm, bölüm
 . +ø 3172
 . -ı cismānī 3651
 . -ı rūḥānī 3644
 . -ı siflī 3654
 . (iki .) 3644, 3652, 3653, 3654
 . +dur
 . (iki .) 3171
ısmet (Ar.): Bölme, hisselere ayırma
 . (yédi .) 3659
ış : Kış mevsimi
 . +ø 3280, 3664, 3418
 . +uñ
 . 3794
ıtāl (Ar.): Savaş
 . +ø 3857
ıyāmet (Ar.): Hesap günü
 . +dür
 . 3014
ıyās (Ar.) : Bir şeyi başka bir şey ile karşılaştırma
 . +ø 3525, 3330, 3134
 . ét- “karşılaştırmak” 3377 → ét-
ıyr (Ar.): Katran, zift
 . -ıla bir 3120
 . rūy 2992
 . (baḥr-ı .) 3004
ızar- : Kızıla dönme
 k. +an
 . (yaşarup .) 3722
 . -dı
 . 2976
ızıl : Kızıl renk
 . kükürdecek 3817
 . (gāh adur geh ara vü geh ) 3756
i (Far. baĝ.) : 1. Birbiri ile anlam ilişkisi bulunan cümleleri birbirine baĝlar

k. +ø 2944, 2946, 2965, 3005, 3098, 3115, 3122, 3133, 3146, 3159, 3161, 3215, 3229, 3308, 3337, 3352, 3388, 3391, 3392, 3394, 3415, 3437, 3469, 3479, 3489, 3525, 3539, 3550, 3571, 3575, 3591, 3609, 3623, 3636, 3645, 3662, 3677, 3712, 3716, 3740, 3782, 3837, 3839, 3862, 3864, 3889, 3489, 3544
 2. Cümlede özen veya tümle durumunda bulunan ögeleri güçlendirir ve cümlelerin temel bölümüne baĝlar
 k. +ø 2948, 2959, 2960, 3995, 3080, 3097, 3099, 3127, 3129, 3137, 3183, 3198, 3207, 3210, 3219, 3250, 3275, 3281, 3291, 3472, 3473, 3477, 3536, 3537, 3546, 3567, 3471, 3572, 3584, 3594, 3620, 3627, 3671, 3692, 3701, 3708, 3714, 3723, 3739, 3785, 3806, 3838, 3878, 3881, 3907, 3937, 2947, 2956, 2982, 2993, 3046, 3055, 3058, 3078, 3079, 3091, 3095, 3105, 3195, 3210, 3214, 3224, 3253, 3258, 3273, 3298, 3309, 3326, 3350, 3362, 3365, 3379, 3387, 3389, 3422, 3448, 3480, 3527, 3528, 3539, 3576, 3579, 3582, 3583, 3595, 3622, 3641, 3676, 3689, 3696, 3711, 3719, 3720, 3723, 3729, 3736, 3739, 3743, 3752, 3825, 3837, 3858, 3897, 3900, 3905, 3931
 3. Aslında baĝ fiille kurulabilen bir cümleciĝi bulunan birleşik cümleyi iki ayrı cümle halinde birbirine baĝlar
 k. +ø 3059, 3076, 3077, 3130, 3158, 3164, 3181, 3202, 3249, 3349, 3395 (2), 3578, 3631, 3700, 3819, 3033, 3041, 3546, 3583, 3613, 3702, 3713, 3895
 4. İkincisi birincisinin açıklaması olan, özneleri ortak iki cümleyi birbirine baĝlar
 k. +ø 3067
 5. İlki, ikincisinin amacı durumunda olan iki cümleyi birbirine baĝlar
 k. +ø 3463 (2)
ibr (Ar.): Büyüklük taslama
 k. +ø 3933
 k. étdür- “kibirleñdiren” 3186 → étdür-

- k. +dür
k. 3186
- k. +idür
k. (kendü k.) 3189
- kibrît (Ar.):** Kükürt
k. +ø 3816
k. -ile 3011
k. ü güherçileyle 3002
k. (zîbağ u k.) 3752, 3805
k. (zîbağ u k.) 3813
k. (zift ü k.) 3443
k. +e
k. 3010
k. +i
k. 3450
k. +üñ
k. 3808
- kiçi :** Küçük
k. +rekdurur
k. 3657
k. +ye
k. 3743
k. +yi
k. (ulu vü k.) 3742
- ķıl (Ar.):** Söz, kelam
k. (büm u k.) 3389
- kilāb (Ar.):** Köpekler
k. +ø 3531
- kilīd (Far.):** Anahtar, düğme gibi takılıp çıkarılabilen bir parça yardımıyla çalışan kapatma aleti
k. +ø 3369
k. -i ʿaķıldur 3002
- kim :** 1. İnsanlar için kullanılan soru ve belirsizlik zamiri
k. +ø 2947, 2951 (2), 2953, 3037 (2), 3047 (2), 3070, 3185, 3213, 3439, 3467, 3609, 3852
2. "ki" bağlacının eskiden kullanılan biçimi
k. +ø 2945, 2949, 2951, 2952, 2961, 2962, 2990, 2991, 2998, 3005, 3014, 3023, 3025, 3026 (2), 3030, 3031, 3040, 3050, 3057, 3058, 3069, 3070, 3075, 3095, 3107, 3121, 3131, 3135, 3138, 3160, 3172, 3175, 3176, 3184, 3198, 3200, 3208, 3212, 3213, 3227, 3230, 3245, 3247, 3249, 3253, 3256, 3260, 3262, 3264, 3269, 3271, 3282, 3287, 3289, 3306, 3308, 3311, 3312, 3315, 3319, 3324, 3325, 3327, 3330, 3332, 3334 (2), 3336 (2), 3338, 3340 (2), 3342, 3343, 3344, 3346, 3348, 3350, 3351, 3353, 3357, 3364, 3372, 3378, 3382, 3383, 3394, 3403, 3404, 3414, 3428, 3434, 3435, 3440, 3449, 3455, 3457, 3460, 3461, 3462, 3475, 3480, 3781, 3482, 3493, 3495, 3496, 3497, 3502, 3511, 3521, 3524, 3525, 3537, 3538, 3539, 3543, 3545, 3547, 3548, 3555, 3556, 3560, 3561, 3565, 3569, 3570, 3577, 3585, 3590, 3591, 3605, 3606, 3612, 3620, 3621, 3624, 3629, 3632, 3642, 3649, 3651, 3664, 3670, 3672, 3684, 3687, 3691, 3694, 3703, 3705, 3707, 3713, 3718, 3725, 3727, 3730 (2), 3731, 3732, 3735, 3737, 3738, 3740, 3743, 3746, 3752, 3761, 3762, 3769, 3775, 3776, 3781, 3784, 3787, 3791, 3796, 3806, 3807, 3818, 3826, 3830, 3831, 3845 (2), 3847, 3852, 3854, 3857, 3861, 3867, 3868, 3871, 3875, 3890, 3893, 3901, 3902, 3906, 3910, 3911, 3913, 3915, 3916, 3927, 3928, 3930, 3931, 3934, 3935,
k. (ne ki) 3244
3. "hangi kişi" anlamında cümlede özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde kullanılan bir söz
k. +de
k. 3194, 3761,
k. +den
k. 3832
k. +e
k. 3198, 3727, 3784
k. +leri
k. 3039, 3039
k. +üñ
k. 3568
k. +üz
k. 3220
- kimesne :** Kimse
k. +ø 3061
- kimi :** Bir takımı, bazısı, kimisi
k. +ø 3678 (4), 3767 (2), 3857, 3876
k. +ne
k. 3363 (2)

- k. +ni
k. 3831 (2)
- kīmiyā (Ar.):** Hazine
k. +ø 3206
- kimse** : Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi
k. +ø 3259, 3268, 3277, 3411, 3471, 3523 (2), 3578, 3586 (2), 3669, 3765, 3860
k. için 3045
k. ne 2954, 3525, 3045, 3107, 3201, 3331, 3514
k. (hiç k.) 2967
k. +den
k. 3630
k. +neden
k. 3031
k. +nüñ
k. 3494
k. +ye
k. 2952, 3094
k. +yi
k. 3149
- kīmyā (Ar.)** : Maddelerin temel yapılarını, birleşimlerini, dönüşümlerini; çözümüleme, birleşim ve üretim yöntemlerini inceleyen bilim
k. +dur
k. 3197
- kīne-ḥāh (Far.):** İntikam almak isteyen
k. +ø 3123
- kirec (Far.):** Kalsiyum hidroksit, kireç
k. +ø 3452 ,3443, 3451
k. +le
k. (ol k.) 3450
- kirm (Far.):** Böcek, kurt
k. (yedi k.) 3198
- kişi** : Kişi, şahıs
k. +ø 2983, 3050, 3097, 3169, 3183, 3273, 3441, 3585, 3931, 3557
k. kadri 3017
k. (aña düşen k.) 3482
k. (anı gören k.) 3910, 3590
k. (anuñ-ıla toymayan k.) 3192
k. (bī-taḥammül k.) 3182
k. (bī-tevāzu^c k.) 3182
k. (biñ k.) 2985
k. (bir k.) 3105, 3328, 3578, 3751
- k. (buña ḳāni^c k.) 3697
k. (her işüñ soñına baḳmayan k.) 3554
k. (her k.) 3279, 3281, 3560, 3572
k. (kāfir almak isdeyen k.) 3278
k. (ol k.) 3561
k. (üç k.) 2994
k. (vefāsuz k.) 3584
k. +de
k. (her k.) 3183
k. +midür
k. 3583
k. +nüñ
k. 3180, 3343
k. (biñ k. yér i-y- idi) 3275
k. +ye
k. 3435
k. +yi
k. 3616
k. (biñ k.) 3870
- kişmir (Far.):** Sevimli, güzel
k. (Türk ü k. ü veḡan) 3548
- kişver (Far.):** Ülke, memleket
k. (ol k.) 3887, 3897
k. +ine
k. (Türküñ k.) 3880
- ḳo-** : Bırakmak
ḳ. -ø 3833 (2), 3933
ḳ. -dı
ḳ. 3898 (2)
ḳ. (ac ḳ.) 3503 → ac
ḳ. -ma
ḳ. 3723, 3094
ḳ. -maz
ḳ. 2968, 3738
- ḳodur-** : Bıraktırmak
ḳ. -mışdı
ḳ. 3448
- ḳoḳu** : Nesnelere yayılarak hava ile taşınan zerreciklerin burun zarı üzerindeki sınırlarda meydana getirdiği duyum
ḳ. +ø 3136, 3358
ḳ. +sı
ḳ. 3109
- ḳoḳula-** : Kokusunu almaya çalışmak
ḳ. -mazsın
ḳ. 3095
- ḳon-** : 1. Gelip bir yere konmak,

yerleşmek
k. -dı
k. 3117
2. Bir yere inerek durmak
k. -an
k. (kuş k. yerlerde) 3509
ķop- : 1. Başlamak
k. -dı
k. 3011, 3865, 2996
2. Ortaya çıkmak
k. -dı
k. 3107
k. -dugı
k. yerde 3358
k. -mış
k. 3428
ķork- : Kaygılanmak, endişe etmek
k. -ar-ıdı
k. 3027
ķorku : Tedirginlik duygusu
k. +ø 3355
k. +dan
k. 3012
ķoy- : Bırakmak, terk etmek
k. -up
k. gitmek 3043
ķudret (Ar.) : Güç, erk, kuvvet
k. +ø 3771, 3847
k. içinde 3848
k. kemālin 3333
k. (ķuvvet ü k.) 3841
k. de
k. 3263
k. +durur
k. 3270
k. (bu ne k.) 3386
k. +dür
k. 3393
k. (bu ne k.) 3302
k. +in
k. 3395, 3371
k. +ini
k. řāni'ün 3356
k. (ol mü'essir k.) 3290, 3681
k. +iyle
k. (muħdeř k.) 3636
k. +üñ
k. (gāyetini k.) 3377

ķuds (Ar.) : Cennet
k. gül-zārına 3699
ķūh u deřt (Far.) : Dağ
k. +ø 2987, 3023, 3923
k. +i
k. 3908
ķul : Allah'a göre insan
k. +ø 3745
k. +lar
k. 3509
ķulaķ/ġ : Başın iki yanında bulunan işitme ve
denge duygusu organı
k. +ø 3624, 3820
k. +ıyla
k. (cān k.) 3048 (ķulaġ)
k. +lar
k. (göz k.) 3014
ķulle (Ar.) : Kule
k. +si
k. (yılduz ı-y- la k.) 3517
ķullık/ġ : Kul olma durumu
k. +una
k. 3591
ķūr (Far.) : Kör
k. +ø 3460, 3466, 3520, 3568, 3592,
3681, 3712, 3373
ķur- : Bir bütün oluşturan öğeleri bir araya
getirerek o şeyi kullanılabilir hale
getirmek
k. -dı
k. 2994
k. -ıban
k. 3502
ķurb (Ar.) : Yakınlık
k. +ø 3709
ķurd : İş bilir, becerikli
k. +unı
k. (yılduz k.) 3397
ķurşun : Kurşun elementi
k. +ø 3816, 3500, 3788
ķurtar- : Kurtulmasını sağlamak
k. -asın
k. 3461
k. -ur
k. 3074
ķūs (Far.) : Araba veya katır, deve gibi yük
hayvanları üzerinde taşınan büyük
davul; kös

k. +ø 3515
k. ğurrān 3004
k. (kūh u dešt āvāz- 1 k.) 2987
k. +ler
k. 3865
kušūr (Ar.): Eksiklik, noksanlık
k. +ø 3527
k. (bu k.) 3527
kuş : Kuş
k. 3670
k. gibi 3157, 3366, 3385
k. kıonan yerlerde 3509
k. (bir ak k.) 3412
k. (her k.) 3506
k. +dur
k. 3367
k. +ı
k. 3110
k. +ları
k. 3506
k. laruñ
k. ardınca 3509
k. +uñ
k. her biri 3507
k. (ol k. adı) 3413
ķūt-1 revān (Ar.): Ruhun ğıdası
k. +ø 3605
ķut : Gökten ya da tanrısal bir kaynaktan yayılmış sıvı, rahmet
k. +ø 3447
ķuţb (Ar.): Yoğunluk merkezi
k. + uñ
k. (ol iki k. yöresinde) 3668
ķuvā (Ar.): Kuvvetler, ğüçler
k. +sıdur
k. (nefsuñ k.) 3051
ķuvvet (Ar.): Dayanıklılık, tahammül
k. +ø 3847, 3605, 3772
k. ü ķudret 3841
k. (nice k.) 3270
k. +i
k. 3840
ķuyu/ı : Derince çukur
k. (bu k.) 3483 (ķuyu), 3485
k. (ol ulu k.) 3481
ķüfr (Ar.): Varlığı inkar etme
k. +den
k. 2941
ķükürd (Far.): Sülfür

k. +ø 3451, 3805
k. (cümle k.) 3802
k. +ecek
k. (kızıl k.) 3817
ķülāh (Far.) : Erkeklerin giydiği keçeden yapılmı sıvri başlık
k. (tāc-ıla k.) 3882
ķülĥan (Far.) : Hamam ocağı;
cehennemlik
k. +ın
k. (bu heyülā k.) 3698
ķüllī (Ar.) : Ziyade, fazla
k. (bi'l- k.) 3647
ķüre (Ar.) : Bütün noktaları merkezden aynı uzaklıkta bulunan kapalı yüzey
k. -i nār "ateş küre" 3451
k. +de
k. 3781
ķüsūf (Ar.) : Güneş tutulması
k. +ø 3732
k. -ıla 3729
ķüşte (Far.) : Ceset
k. +ler
k. 3866

L (I)

lā-bud (Ar.): Yok
l. +ø 3152
lā-budd (Ar.): Lāzım, gerekli
l. +ø 3152
lā-cirem (Ar.): Şüphesiz, besbelli
l. +ø 3636, 3666, 3669, 3769
lā-ĥavle (Ar.): Sabrın bittiğini ifade etmek için söylenen söz
l. +ø 3460, 3466, 3520, 3568, 3592, 3681, 3163
laĥn (Ar.): Lanetlenmiş
l. +ø 3930
laķve (Ar.): Ağız çarpılması
l. (sāĥib-i l.) 3783
laĥl (Ar.) : Parlak kırmızı renkte, billurlaşmış alüminyum oksidi olan değerli bir süs taşı
l. gibi 3768
l. -i nāb 3602
l. -i sīr-āb u zer ü dürr-i ĥaden 2979
l. ķan 3359

1. ü dürr 3493
1. ü mervārīd ü yāķūt u güher 3090
1. -ter 2977
1. (küh u deşt u l.) 3023
- lāle (Far.):** Gelincik çiçeği
1. +ø 2975
1. ḥaddinden-durur 2961
1. (kanķı l.) 2959
- lāle-fām (Far.):** Lale renkli
1. (bu l.) 3604
- lā-muḥāl (Ar.):** Gerçekleşmesi olanaksız olmayan
1. +ø 3733
- lā-net (Ar.):** Allah'ın bağış ve merhametinden yoksun kalma
1. (ķamu l. ehlinüñ) 3932
1. +i
1. (ol l.) 3187
- laṭīf (Ar.):** Narin
1. +ø 3793, 3382
1. -i şan'atin 3252
1. (eczā-yı l.) 3802
- lā-yezāl (Ar.):** Zevalsiz, bitimsiz
1. +ø 3458
- lāyık (Ar.):** Yaraşan
1. +ø 3202, 3891
1. kıl- "yakışır görmek" 3562 → kıl-
1. ol- "yakışmak" 3210 → ol-
1. +durur
1. 3717
- lāzım (Ar.):** Gerekli, lüzumlu
1. +dur
1. 3205
- leb (Far.):** Dudak
1. (altı biñ ebķār-ı gül-ḥ gönca l.) 3296
1. (zülġ ü ḥāl ü ḥaṭ u l.) 3081
- leġat (Ar.):** Sesler kelamla karışık olmak
1. +i
1. (aleyña l.) 3187
- le'im (Ar.):** Alçak, bayağı
1. +ø 3439
1. (ol l.) 3701
- Lem-yezel (Ar.):** Ölümsüz, zeval bulmaz tek varlık anlamında Allah'ın sıfatı
L. +ø 3218
- leşker (Far.):** Asker, ordu
1. +ø 3020, 3318, 3859
1. (biñ ķoşun l.) 2985
1. (iki l.) 3533
1. (iki l. arasında) 3865
1. (ol l.) 3877
1. (uş l.) 3861
1. +i
1. (şeh l.) 3534
1. +inde
1. 3552
1. +ine
1. 3881
1. +ini
1. (şāhuñ l.) 3863
1. +i-y-le
1. (şeh l.) 3532
1. (uş l.) 2990
1. +le
1. 2996, 3515
1. +ün
1. filün 2998
- levḥ (Ar.):** Levha
1. -i mīnā üstine 2979
- levn (Ar.):** 1. Çeşit, tür
1. (yüz dürlü l.) 3726
1. +e
1. (bir l.) 3071
2. Beniz, yüzün rengi
1. +i
1. 3518
1. (yılduz l.) 3518
- leyl (Ar.):** Gece
1. -ile nehār 2972
- lezc (Ar.):** Yapışmak
1. ol- "yapışmak" 3768, 3769 → ol-
- libās (Ar.):** Giysi
1. +ø 3425
- līki (Far.):** Fakat, ama
1. +ø 3258, 3267, 3276, 3278, 3483, 3764, 3820, 3835, 3917
- līkin (Far.):** → līki
1. +ø 3374, 3646, 3648, 3918, 3924, 3367
- luṭf (Ar.):** İyilik
1. ét- "iyilik yapmak" 3218 → ét-
1. -ıla 3594, 3595
1. +uñuñ
1. fazlı ķapusın 3223
- lü'lü (Ar.):** İnci
1. +ø 3771

l. +yi
l. 3772

M (m)

ma^cāb (Ar.): Utaç verici ayıp şey
m. +ø 3713

ma^cād (Ar.): Dönüş yeri
m. +ø 3710, 3712

ma^cādin (Ar.): Madenler
m. +ø 3288
m. ḥālī 3830

ma^cānī (Ar.): Manalar
m. (ḥoş m.-yi bedī^c) 3228

mādde (Ar.): Duyularla algılanabilen nesne
m. (ol m.) 3793
m. +den
m. 3647
m. +ye
m. 3648

ma^cden (Ar.): Yer kabuğunun bazı bölgelerinde çeşitli iç ve dış doğal etkenlerle oluşan, ekonomik yönden değer taşıyan mineral
m. -i elmāsdur 3493
m. -ile güneşüñ harı 3792
m. ü günden 3800
m. +üñ
m. harı 3798
m. içinde 3831

ma^cdin (Ar.): ↑ ma^cden
m. +den
m. (ḥarr-ı m.) 3803

mağrib (Ar.): Batı
m. + üñ
m. ser-ḥaddidür 3661

mağz (Far.): Akıl, düşünce
m. +ø 3935, 3141
m. -ı ḥardur 3935

māh (Far.): 1. Ay
m. +ø 3374, 3646, 3648, 3918, 3924
3235
m. u mihr 3725
m. (mihr ü m.) "güneş ve ay" 3021,
3146
2. Yılın on ikide biri
m. u sāl 3304
m. (sāl u m.) 3470, 3551

māhiyyet (Ar.): Nitelik, özellik; öz
m. ur- "özelliklerini belirlemek" 3628
→ ur-
m. +in
m. 3251, 3622

mahrem (Ar.): Gizli
m. -i ḥalvet-geh-i üns 3209

maḥşūr (Ar.): Kuşatılmış
m. +ø 3662

maḥv (Ar.): Yok etme, ortadan kaldırma
m. +ø 3066

maḥām (Ar.): 1. Mevki
m. +ø 3212
m. +a
m. (ol m.) 3062

m. +ı
m. (temyüzüñ m.) 3076

2. Durulan yer
m. +ø 3547, 3795, 3311, 3337

maḥdūrāt (Ar.): Güçler, kuvvetler
m. (cümle m.) 3848

maḥşad (Ar.): Niyet, gaye, amaç, erek
m. u maḥşūdına 3219

maḥşūd (Ar.): İstenilen; kasd olunan
m. +ına
m. (maḥşad u m.) 3219

māl (Ar.): Mülk, varlık, servet
m. +ø 3551, 3857, 3095
m. u genc 3093
m. (bu mülk ü genc ü m.) 3092
m. (büngāh u genc ü raḥt u m.) 3877
m. (mülk ü m. u zer) 3090
m. (şehr ü mülk ü m. u sīm ü zer)
3612
m. +in
m. 3613

ma^cmūr (Ar.): Bayındır; şenlikli; bakımlı
m. +ø 3663, 3677, 3679, 3658, 3854
m. et- "bayındır hale getirmek"
2942, 2970 → et-

m. +ı
m. (işbu m.) 3659

mār (Far.): Yılan
m. +ø 3152, 3276, 3449, 3763, 3495,
3938
m. u renc 3093, 3092
m. +dur
m. 3095

- m. +durur
m. 3704
- maraz (Ar.):** Hastalık
m. +ø 3565
- maʿrifet (Ar.):** Ustalık, hüner
m. +le
m. 2942
- maşnūʿāt (Ar.):** Sanat ürünü olanlar
m. +a
m. 3332
m. +uñ
m. (bu m.) 3834
- maşrık (Ar.):** Doğu, şark
m. +dan
m. 3661
m. (cümle-i m.-zemīn) 3549
- mebdeʿ (Ar.):** Başlangıç, kaynak, kök
m. +ø 3710, 3712
- meclis (Ar.):** Bir toplantının yapıldığı yer
m. +ø 3601
m. +inden
m. (şeh m.) 3615
- mecmuʿ (Ar.):** Bütün
m. +ı
m. 3015, 3314
- me ferr (Ar.):** Sığıncı, kaçacak yer
m. +ø 2967
- me ger (Far.):** Bilinmeyen, farkında olunmayan bir durum için kullanılan bir söz, meğerse, oysa, oysaki
m. +ø 3014, 3112, 3197, 3328, 3491, 3792
- mehrecān (Far.):** Eylül ayının onaltıncı günü
m. +ø 3059 (2), 3722
- mekān (Ar.):** Bulunulan yer
m. +ø 3389
- me kār (Ar.):** Düzenbaz
m. (müfsid ü hūn-hār u m. u dağal) 3459
- me kr (Ar.):** Hile, düzen
m. ü āl-ıla 2998
- me kş (Ar.):** Durma, bekleme
m. ét- “durmak” 3794 → ét-
- me lek (Ar.):** Tanrı ile insan arasında aracılık yaptığına ve nurdan olduğuna inanılan manevi varlık, ferişte
m. +ø 3210, 3350, 3688
m. (bir m.) 3352
- m. +den
m. 3558
- me lik (Ar.):** Padişah, hükümdar
m. (bir m.) 3858
m. +di
m. (bir m.) 3548
- me lül (Ar.):** Üzgün
m. +ø 3623
- me mālīk (Ar.):** Memleketler
m. +de
m. (ol m.) 3907
- me mlek et (Ar.):** Ülke
m. +ø 3132, 3613
m. işi 3422
m. tahtı 3614
- me nzil (Ar.):** Ulaşılmak istenen hedef
m. +ø 3293, 3174
m. +i
m. (cān m.) 3168
- me rcīʿ (Ar.):** Dönülecek yer
m. +ø 3713
m. +üñi
m. 3053
- me rdüm (Far.):** İnsan, kişi
m. +ø 3317
- me rkeb (Ar.):** Binilecek şey, eşek
m. +üm
m. 3753
- me rvārīd (Far.):** İnci
m. (laʿl ü m. ü yāqūt u güher) 3090
- me rzbum (Far.):** Sınırları belli toprak parçası
m. (ol m.) 3852
- me şel (Ar.):** Benzer, misal
m. (fīʿl- m.) 3213, 3459
- me sken (Ar.):** Oturulan yer
m. +inden
m. 3446
- me tāʿ (Ar.):** Mal
m. (işbu m.) 3762
- me vālīd (Ar.):** Var olan şeyler, varlıklar
m. +ø 3655
- me vc (Ar.):** Dalga
m. +ø 2988, 3004
m. ol- “dalgalanmak” 3369 → ol-
- me vc me vc (Ar.):** (ikl) Dalga dalga
d. +ø 3020
- me vcūd (Ar.):** Bulunan
m. +ø 3308, 3634

- meveddet (Ar.):** Sevme, sevgi
m. ʿakdini 3204
- mevz (Ar.):** Muz
m. +idi
m. 3409
- mey (Far.):** Şarap
m. (buḥār-ı m.) 3617
- meyl (Ar.):** Bir şeye karşı gösterilen ilgi ve istek
m. et- "bir tarafa yönelmek" 3675 →
et-
m. +i
m. 3326
- 2. Eğim**
m. édüp aḡar 3675
- meymene (Ar.):** Ordunun sağ kanadı
m. +ø 3028
- meymün (Ar.):** Uğurlu, kutlu, bereketli
m. (ṭālīʿ-i m.-ıla)3855
- meysere (Ar.):** Ordunun sol yanı
m. +ø 3028
- mıṣbāḥ (Ar.):** Kandil, çıra
m. -i ṣabāḥ 3229
m. +ına
m. (ʿömr m.) 3773
- micmer (Ar.):** İçinde kokulu ağaç kabukları yakılan tütsü kabı
m. -i yāḡūta 2975
- miʿde (Ar.):** Karın bölgesi
m. +den
m. 3450
- miftāḥ (Ar.):** Anahtar
m. -i felāḥ 3229
- miḡfer (Ar.):** Savaşta başı silah darbelerinden korumak için giyilen sert metalden yapılmış başlık
m. +i
m. 3898, 3088
- miḡen (Ar.):** Mihnetler, sıkıntılar
m. (nūṣ-ı m.) 3435
- miḡnet (Ar.):** Sıkıntı
m. -i dūzaḥ 3440
- mihr (Far.):** 1. Güneş
m. +ø 2952 , 3100
m. ile 3236
m. ü māḥ 3021, 3146
m. (māḥ u m.) 3725
- 2. Sevgi**
m. +ø 3022, 3040 (2)
m. ét- "sevmek" 3038 → ét-
- miḡdār (Ar.):** Bir şeyin ölçülebilen, sayılabilen veya azalıp çoğalabilen durumu, nicelik
m. +ø 3658
m. u eṣer 3810
m. (bir m.) 3835
m. +ın
m. (ʿumḡı m.) 3326
- mil (Fra. < mille):** Karada 1609, denizde 1852 metre olarak kabul edilen bir uzaklık ölçü birimi
m. (bir m.) 3375
- milel (Ar.):** Milletler, uluslar
m. +ø 3922
- min-küllī bāb (Ar.):** Bütün hādiseleden
m. +ø 3488
- mīnā (Ar.):** Gökyüzü
m. (levḥ-i m.) 2979
- mīnā-reng (Ar. + Far.):** Mavi rengi
m. +ø 3103
- mirriḥ (Ar.):** Merih
m. +ø 3232
- miḡl (Ar.):** Benzer, eş
m. +i
m. gibi 3844
m. +in
m. (anuñ m.) 2991
- miʿyār (Ar.):** Ölçüt, ölçü
m. +da
m. 3489
- mizāc (Ar.):** Huy, yaratılış, tabiat
m. +ø 3566
- mīzān (Ar.):** 1. Terazi burcu
m. burcına 3100
2. Ölçü, ölçüt
m. +ø 3101
- muʿayyen (Ar.):** Belli, kesin
m. (sırr-ı tevḡīdi m.) 3466
- mūcid (Ar.):** İcat eden; yapan
m. ü icāda 3641
- mudara (Far.):** Zayıf, cansız, güçsüz
m. +y-ıla
m. (ol m.) 3886
- muḡaṣṣis (Ar.):** Tahsis eden
m. (bir m.) 3837

- muħdeş (Ar.):** Eskiden beri olmayıp sonradan meydana gelen
m. +ø 3636, 3634
m. +i
m. 3378
- muħdeşât (Ar.):** Yeni şeyler, yeniler
m. aħvâlini 3305
m. +i
m. 3378
- muħîf (Ar.):** Kuşatan, kapsayan, içine alan
m. +ø 3656
m. ol- “kuşatmak” 3672 → ol-
- muħtâc (Ar.):** Düşkün
m. ol- “ihtiyaç sahibi olmak” 3191 → ol-
- muħtârlık/ğ (Ar.):** Özerklik
m. +ın
m. (şâni’üñ m.) 3362
- muħtebis (Ar.):** Bir yere kapanıp kalan
m. ol- “bir yerde kalmak” 3791 → ol-
- muħtelif (Ar.):** Değişik, çeşitli
m. +ø 3401
m. keyfiyyet 3836
- muħarrer (Ar.):** Kararlaştırmış
m. eyle- “karar vermek” 3611 → eyle-
- muħîm (Ar.):** İkamet eden, eğleşen
m. +ø 3053
- mūm (Far.):** Mum
m. +ø 3109, 3497, 3151, 3429
- munfaşıl (Ar.):** Ayrılan, ayrılmış
m. +ø 3673
- muntazım (Ar.):** Düzgün bir biçimde sıralanmış
m. +dur
m. 3850
- mūr (Far.):** Karınca
m. (murğ u m.) 3446
- murād (Ar.):** İstek, dilek, arzu
m. +ø 3208
m. +un
m. 3063
- murdār (Far.):** Kirli, pis, iğrenç
m. +ø 3931
- murğ (Far.):** Kuş
m. +ø 3446
m. -i hoş-gū 3068
m. -i vār 3262
- muşaykāl (Ar.):** Parlak
m. +ø 3473
- mū’telif (Ar.):** Eşit, denk
m. +ø 3401
- muţîc (Ar.):** Bağlı
m. ol- “bağlı olmak” 3581 → ol-
- muttaşıl (Ar.):** Bitişik
m. +ø 3673
- muvaħħid (Ar.):** Allah'ın birliğine inanan
m. ol- “inanmak” 3892 → ol-
- muzaffer (Ar.):** Üstünlük elde etmiş
m. +ø 3874
m. ol- “başarı kazanmak” 3029 → ol-
- mübârek (Ar.):** Çok saygı duyulan
m. +ø 3320
- mübdi’ (Ar.):** İcat eden, mucit
m. +ø 3246
m. +i
m. 3833
- mübtelâ (Ar.):** Düşkün, meraklı
m. +ø 3462
- mücevvef (Ar.):** İçi boş
m. (biñ m. fîl) 3001
- müdâm (Ar.):** Devamlı, sürekli
m. +ø 3269, 3271, 3311, 3375, 3391, 3503, 3591, 3649, 3665, 3761, 3764, 3779, 3803, 3809, 3247
- müdde’î (Ar.):** İddia eden
m. +ø 3217
- müddet (Ar.):** Süre
m. (bir m.) 3800
m. +ile
m. 3767, 3792, 3801, 3810
- müpeşşir (Ar.):** Etkili, tesir eden
m. +ø 3242, 3685, 3846, 3695, 3825, 3845
m. fikrin 3241
m. ol- “etkilemek” 3824 → ol-
m. (ol m. kudretini) 3290
m. +den
m. 3282, 3289
m. +den-durur
m. (bir m.) 3684
- müfsid (Ar.):** Ara bozucu, kötüleştiren
m. ü hūn-hār u mekkār u dağal 3459
- mükâfât (Ar.):** Ödül
m. +ın
m. 3202

Mükrān (*Far.* < *mekran*): İnan'ın güneydoğusu ile Pakistan'ın güneybatısında yer alan kıyı bölgesi

M. (Tübtüt ü M. u Almalık u Çin) 3549

mülābis (*Ar.*): Yakınlık gösteren

m. +ø 3648

mülk (*Ar.*): 1. Ülke, devletin kendisi

m. +ø 2970, 3330, 3613, 3295

m. -i bārī 3476

m. -i beštatin 3371

m. -i Çin 3741

m. -i Çinde 3323

m. -i pāk 3456

m. (şehir ü m. ü māl u sīm ü zer) 3612

m. (umūr-ı m. ü dīn) 3205

m. +e

m. 3163

m. (bir m.) 3407

m. (ol m.) 3861

m. +in

m. 3773

2. Taşınmaz mal

m. ü māl u zer 3090

m. (bu m. ü genc ü māl) 3092

mülk-gür (*Ar.* + *Far.*): Padişah

m. (şāh-ı m.) 3777

mü'mīn (*Ar.*): İnanan

m. ol- "inanmak" 3463 → ol-

mümkīn (*Ar.*): Olası, alabilir, olanaklı

m. +ø 3644, 3632, 3484, 3626

m. +e

m. 3640

mümkīnāt (*Ar.*): Olabilir şeyler

m. +ø 3639

mümtāz (*Ar.*): Seçkin, seçilmiş

m. ol- "seçilmek" 3689, 3692 → ol-

mümteniç (*Ar.*): Bir şeyi yapmaktan kaçınan

m. +ø 3638

m. ol- "kaçınmak" 3631 → ol-

m. ta'rifini 3626

mümteziç (*Ar.*): İç içe girmiş olan

m. ol- "kaynaşmak" 3807, 3803 → ol-

münāsib (*Ar.*): Beklentilere uygun düşen

m. ol- "uygun olmak" 3810 → ol-

mün'ım (*Ar.*): Nımet veren

m. ol- "nimet veren" 3441 → ol-

mürekkeb (*Ar.*): Birleşik

m. +ø 3690, 3804, 3822, 3810

m. (bir m.) 3654

m. +dür

m. (ol m.) 3655

mürīd (*Ar.*): Bir kimseye bağlanarak onun

peşinden giden kimse

m. +ø 3063, 3308, 3838

mürüvvet (*Ar.*): İnsanlık; yiğitlik

m. +ø 3196, 3197

m. (ıffetle m.) 3194

müsaḥḥar (*Ar.*): Boyun eğen, itaat eden

m. +ø 2999

m. ol- "itaat etmek" 3741, 3887 →

ol-

müsebbih (*Ar.*): Allah'a şükreden

m. +dür

m. 3642

müstedir (*Ar.*): Daire şeklinde olan

m. +ø 3518

müstenir (*Ar.*): Parlak

m. +ø 3518

müşg (*Far.*): Misk

m. +ø 3355, 3354

m. (dem-i m.) 3603

m. (nāfe-i m.-i ḥoten) 3598

m. (tār-ı m.) 2977

müşkil (*Ar.*): Güç, zor, çetin

m. +durur

m. 3696

müşteri (*Ar.*): Bir şeye karşı istekli olan

m. +ø 3231

N (n)

nā-'adem (*Far.* + *Ar.*): Yok olmama

n. +ø 3632

nāb (*Far.*): Saf, halis, katışıksız

n. (la'ı n.) 3602

nā-bedid (*Far.*): Görünmez, belirsiz

n. ol- "görünmez olmak" 3482 → ol-

nabz (*Ar.*): Nabız

n. u kārüre 3564

nādim (*Ar.*): Pişman olan

n. +em

n. 2948

nā-dürüst (*Far.*): Dürüst olmayan

n. +ø 3728

nāfe (*Far.*): Misk

n. -i müşg-i ḥoten 3598

- nā-geh (Far.):** Apansız, ansızın
n. +ø 3338, 3153, 3011
- nā-gehān (Far.):** ↑ nā-geh
n. +ø 3105
- nağme (Ar.):** Ezgi, nota
n. ét- “şarkı söylemek” 3603 → ét-
n. (bülbül-i cān n.) 3717
- nağme-sāz (Ar.):** Şarkı söyleyen
n. +ø 2950
- nağd (Ar.):** Para olarak bulunan servet
n. +ün
n. 3489
- nākes (Far.):** Erdemsiz, bayağı
n. yüzün 3580
- nağğāş (Ar.):** Nakış yapan
n. +ı
n. 3283
- nağl (Ar.):** Aktarma, taşıma, iletme
n. +ø 3819
- nağş (Ar.):** Desen
n. kıl- “işlemek” 3071 → kıl-
n. +a
n. 3283
n. (kankı n.) 3403
n. +dan
n. 3283
n. +ıla
n. (bu n.) 3046
n. +ına
n. (fiṭratullah n.) 3264
n. +lar
n. 3401, 3402
- nağz (Ar.):** Bozma
n. +durur
n. 3086
- nağl (Ar.):** At, eşek, katır ve öküz gibi hayvanların turnaklarının aşınmasını, kaymasını önlemek amacıyla çakılan yassı demir parçası
n. +ø 3023
- nālān (Far.):** İnleyen
n. nefir 3004
- nām (Far.):** Ad, ün, san
n. (lengāvūs n.) 3424
- nām-cūy (Far.):** Yiğit
n. (şāh-ı n.) 3749
- nām-dār (Far.):** Ünlü, sanlı
n. +ø 3420
- n. (feylesūf- ı n.) 3537
n. (pīr-i n.) 3379
- nām-ver (Ar.):** Namlı, ünlü
v. +ø 3869
v. (şāh-ı n.) 3610
n. (ol n.) 3571
n. +ler
n. 2988
- naḥnaḥ (Ar.):** Nane
n. (işbu n.) 3829
- nār (Ar.):** Ateş
n. +ø 3083, 3452, 3669, 3703, 3873
n. (bir küre-i n.) 3451
- nār-ı caḥīm (Ar.):** Cehennem ateşi
n. +ø 3056
- nā-sāz-kār (Far.):** Uyumsuz
n. +ø 3420
- naşīb (Ar.):** Bir kimsenin payına düşen hisse
n. +ø 3564
n. (bir n.) 3345
- naşīḥat (Ar.):** Öğüt
n. +ø 3869
n. al- “öğüt almak” 3892 → al-
n. (şāh-ı n.) 3610
- naẓar (Ar.):** Bakma, bakış
n. +ø 3256, 3282, 3290, 3314, 3315, 3332, 3340, 3476, 3680, 3681, 3783, 3682, 3367, 3438, 3392, 3639, 3171
n. (çilm- i n.) 3172
n. (yüz n) 3255
n. +la
n. 3255
- nā-zībā (Far. + Ar.):** Süssüz, sade
n. +ø 3372
- ne :** Nasıl ; ne şekilde, nedir
n. +ø 3440, 3340, 2998, 3724, 3736, 3193, 3507, 3302
n. +durur
n. 3188, 3622, 3324
n. +dür
n. 2953 (2), 3188, 3343, 3440, 3527, 3394, 3193, 3625
n. +y-dī
n. 3745
n. +yse
n. 3335
2. Hangi şey

n. +ø 3372, 3556, 3529, 3471, 3563
(2), 3091, 3889 (2), 3481, 3037,
2966, 3263, 2971, 3044, 3334
n. (her n. 3554, 3585, 3372, 3364,
3357, 3775, 3650, 3396, 3496

n. +dür
n. 3492, 3621, 3651, 3734, 3787,
3896, 3566, 3492, 3626

n.+ler
n. 3312

n. +ye
n. (her n.) 3391

n. +yi
n. (her n.) 3621

3. "ne... ne" Cümleleri birbirine
bağlayarak olumsuz yapar

n. 'adem éde iktizā vü n. vücūd 3632
n. āhen deyer-idi n. seng 3872
n. 'aḳreb olur n. güze mār 3763
n. anı tīşe sır u ne ḥod teber 3498
n. bunda raḥm var n. anda mihr 3040
n. hevām olur orada n. sibā 3762
n. ḥod ĩrānī vü n. rūmī süvār 2997
n. kerān vardur bu deryāya n. ğavr 3070
n. kimesne ḳorḳudan dēr n. ölem 3061
n. mürüvvet n. keremden var eṣer 3197
n. nemā vü neṣv bulur n. ḥayāt 3666
n. ölüm var anda hergiz n. elem 3061
n. pāyān varıdı vü n. ḥadd 3862
n. sebep zāyil olur u n. ğaraż 3565
n. tevḥīd bilüridi n. dīn 3860
n. ṭolar ol çāh n. kimse bilür 3471
n. yakīn érişür aña n. gümān 3914
n. ziyāde bulınur anda n. kem 3403
n. (kim aña n. 'aḳl érer n. ḥavās) 3330

3. Önüne geldiği kelimenin belirttiği
kavramın yokluğunu veya gereksizliğini
belirtir

n. āhen sır u seng 3754
n. bilür 3331
n. ğam 3045
n. ḥod anuñ rengidür 3405
n. ḥod ejdehā-yı cān-şikār 3763
n. nef 3322
n. temām 3779

4. Miktar, çokluk, aşırılık bildirir

n. 'acāyib 3907, 3270, 3746, 3423,
3289, 3356, 3294, 3351, 3244, 3330,
3880, 3483, 3304

n. 'acāyib-durur 3475
n. ḥüb 3304

n. (her n.) 3881, 3323

5. Hangi soru sıfatı

n. aṣşı çün 3528

6. Nasıl zarfı

n. +ø 3555 (2), 3879

7. Niçin

n. gerekdür 3919

8. Nasıl

n. 'aceb 3500

n. çāre ḳ 3324

n. gündüz 3739

n. ḥayr 2983

n. ḥüb u dil-firīb 3402

n. teslīm ü rızā 3207

n. zībā vü 'acīb 3402

n. (bu n. ḳudret-durur) 3386

nebāt (Ar.): Bitki

n. +ø 3108

n. (ḥayvān u n.) 3666

n. +ı

n. 3426

n. +uñ

n. ḥālını 3830

neberd (Far.): Savaş

n. +ø 3019

n. eyle- "savaşmak" 3864 → eyle-

necāt (Ar.): Kurtulma, kurtuluş

n. +ø 3177, 3211

n. +ına

n. (keṣtī n.) 3369

necm (Ar.): Yıldız

n. -i şāḳıb "parlak yıldız" 3230

ne-çün (ne +uçun): Niçin

n. +ø 3041, 3358, 3397, 3125

n. +dür

n. 3788

nedāmet (Ar.): Son pişmanlık

n. +den

n. 3723

neden : Hangi sebepten

n. +ø 3788

n. +dür

n. 3786

- nedīm (Ar.):** Samimi arkadaş
n. (birkaç n.) 3619
- nef̄ (Ar.):** Menfaat, çıkar
n. +ø 3052
n. (ne n.) 3322
n. +ine
n. 3529
- nefes (Ar.):** Soluk
n. +ø 3130
n. ur- “nefes vermek/solumak” 3109,
3429 → ur-
n. (her n.) 3071 (2)
n. (hoş-n.) 3598
n. (niçe bülbül-i şīrīn-n.) 3720
n. +de
n. (her n.) 3726
n. +dür
n. (bir n.) 3042, 3078, 3106, 3344
- nefi (Ar.):** Faydacı
n. +de
n. 3563
- nefs (Ar.):** Öz benlik
n. +ø 3055, 3164, 3210, 3648, 3704
n. -i ālāyişin 3065
n. -i dūn 3180
n. -i melek 3937
n. -i şehvānī 3462
n. +üñ
n. 3701, 3051
n. kemāli 3188
n. kuvāsıdır
n. şerrini 3052
n. +dür
n. 3459
n. +i
n. 3089, 3705
n. +ümizi
n. 3226
n. +üñe
n. 3702
- nefs-i emmāre (Ar.):** Kötülükleri emreden
n. +durur
n. 3050, 3703
- nehār (Ar.):** Gündüz
n. (leyl ile n.) 2972
- neheng (Far.):** Timsah
n. +ø 3150
- nehr (Ar.):** Irmak
n. içinde 3376
n. +i
n. 3544
- nem (Far.):** Rutubet
n. (āb u n.) 3766
- nemā (Ar.):** Artma
n. +ø 3666
- ner (Far.):** Erkek
n. (bir n. ejdehā) 3107, 3428
n. (şīr-i n.) 2990, 3861
- nére :** Nereye; hangi yer
n. +dendür
n. 3306, 3682, 3832, 3562
n. +ye
n. 3571, 3026
- nergis (Far.):** Nergis çiçeği
n. +ø 3829, 2960
n. +üñ
n. gözlerine 2974
- nesīm (Ar.):** Esinti
n. +ø 3902
- nesnās (Ar.):** Yarısı insan, tek elli, tek ayaklı
ve tek gözlü sıçrayarak ilerleyen masal
yaratığı
n. +ı
n. 3909
- nesne :** Ağırılığı ve hacmi bulunan varlık, şey
n. +ø 3847
n. (bir n.) 3707
n. (dürlü n.) 3400
n. (hāş bir n.) 3688
n. (her n.) 3249, 3775
n. (hīç n.) 2967, 3498
n. +de
n. (her n.) 3627
n. +den
n. (iki n.) 3690
n. +nüñ
n. (her n.) 3155, 3154
n. +ye
n. 3736
n. +y-le
n. (uşbu dört n.) 3444
- neşv (Ar.):** Gelişme
n. (nemā vü n.) 3666
- nev̄ (Ar.):** Cins, tür
n. +ø 3257
n. (bir n. ağaç) 3274, 3824
n. (bir n. tūti) 3272

- nevā (Far.):** Nağme
n. +ø 3593
n. faşl 3936
n. (berg ü n.) 2949
- nev-bahar (Far.):** İlk bahar
n. +ø 3060
- nevbet (Ar.):** Sıra, nöbet
n. +in
n. 3087
- nev-mīd (Far.):** Ümitsiz
n. +ø 2946
n. ol- “ümitsiz olmak” 2947 → ol-
- ney (Far.):** Üflemeli bir çalgı
n. +ø 3436, 3405
- ney-çün :** → ne-çün
n. +ø 2954, 3512
- ney-şeker (Far.):** Şeker kamışı
n. +ø 3409
- nice :** Nasıl
n. +ø 3157, 3347, 3473, 3566, 3306,
3729, 3070, 3850, 3806, 2952, 3455,
3264, 3476, 3482, 3347
n. kim geldi-ise 3740
n. +durur
n. 3913
n. +dür
n. 3214, 3394, 3852, 3890, 3333
n. +y-düğini
n. 3241
2. Pek çok
n. kuvvet 3270
n. +si
n. 3158, 3270
n. (bu n.) 3392
- niçe :** ↑ nice
n. +ø 3484, 3595, 3721, 3730, 3695,
3720, 3719, 3722
- nigāh (Far.):** Bakış
n. +ø 3264, 3913
- nigār (Far.):** Çok güzel sevgili
n. (zer n.) 3102
n. +uñ
n. (bir n. zülfidür) 3082
- nīg-baht (Far.):** Bahtı açık
n. +ø 3119
- nīgī (Far.):** İyi olma, iyilik
n. +ø 3582
- nīg-nām (Far.):** Şöhreti iyi olan
n. +ø 3169, 3661, 3751, 3759, 3813,
3001
n. (şāh-ı n.) 3091
- nīgū (Far.):** İyi
n. (şeh- i n.-şifāt) 3631
- nihān (Far.):** Gizli
n. +ø 3036
- nihāyet (Ar.):** Son
n. +ø 3477
- nijād (Far.):** Soy
n. (cem-n.) 3145
- nīl (Far.):** Çivit
n. ü baķam 3405
- nīş (Far.):** Akrep, arı vb. böceklerin
iğnesi
n. +dür
n. 3038
- nişān (Far.):** İz, belirti
n. +ø 2960, 2965, 2972, 3083
- nişe :** Niçin
n. +ø 3840, 3358
- nişīn (Far.):** Oturan
n. (tūti-yi tūbā- n.) 3716
- niṭāk (Ar.):** Kemer, kuşak
n. +ø 3291
- nīze-dār (Far.):** Mızraklı, süngülü
n. +ø 3552
- noķta (Ar.):** Yer
n. +durur
n. 3657
- nukāṭ (Ar.):** Noktalar
n. (yākūti- n.) 2976
- nukre (Ar.):** Külçe halinde olan gümüş
n. (bu n.) 3787
- nūr (Ar.):** Aydınlık, parlak
n. +ø 2945, 3231, 3773, 3351, 3601
n. ét- “aydınlıtmak” 3350 → ét-
n. -ı başar 3348
n. -ı ĩlm-ile 3226
n. -ı işrāk-ıla 3224
n. -ı ziyā 3349
n. ile 3225
n. ol- “aydınlık” 3054 → ol-
n. -ı n. 3225
n. (bir n.) 3366
n. (ol n. baħrına) 3227
n. (pür- n. ét-) “aydınlıtmak” 2942
→ ét-

n. +ıla
n. 3230
n. (h a  n.) 3167
n. +ına
n. 3373
n. +ında
n. 3367
nu h (Ar.):  g t, nasihat
n. bulmadın tem m 3811
nu ret (Ar.): Yardım
n. v ren n adını 3145
n   (Far.):  cki
n. eyle- "içmek" 3072 → eyle-
n. -1 d rudur 3435
n. -1 mi en 3435
n.  ıl- "içmek" 3750, 3902 →  ıl-
n. +ına
n. 3038
n     nu  (Far.):  ce i e
n. +  3089, 3751
n f s (Ar.): Belli bir alanda özel bir kategori
meydana getiren bireylerin tümü
n. +i-y-le
n. 3645
n v  (Far. < nev ): Ahenk, na me
n. (berg   n.) 3104, 3593
n v zi  (Far. < nev zi ):  ltifat etme
n. bulma- "iltifat almamak" 3592 →
bulma-
n.  t- "iltifat etmek" 3591 →  t-
n. (bir n.) 3590
n.  ıl- "iltifat etmek" 3611 →  ıl-

O (o)

od : Ateş
o. +  3410, 3781
o. heybetinden 3015
o. u topra  u y ld r 3834
o. u y l    u v  y r 3656
o. ur- "ate  sa mak" 3391 → ur-
o. +a
o. 3269, 3028
o. +dan
o. (ol o.) 3412
o. +1
o. 3010, 3399, 3440, 3773
o. +ıla

o. y li 3393
o. +ına
o. ( urbet o.) 3440
o. +ında
o. (gu  a o.) 3222
o. +umuza
o. 3223
o. +u n
o. 3413
o ul : Erkek evlat
o. (ata o.) 3022
o  : Yayla atılan, ucunda sivri bir demir
bulunan ince ve kısa tahta  ubuk
o. +  3278
o. gibi 3212
o. -1 sehminden 3027, 3871
o. +a
o. 3534
o. +1
o. 3873
o. +ına
o. 3279
o. +ımı
o. 3281
o. +ları
o. 2995
o y n s (Ar.) : Kıtaları birbirinden ayıran
deniz, ana deniz, umman
o. (ba r-ı o.) 3672
ol : 1. Sifat
o. a a  k f r  3281
o. a a da 3301
o.  alim 3489
o. anda 3544
o.  ank  3197
o. arada 3053, 3878, 3923
o. aradan 3942, 3284, 3309, 3316,
3515, 3938, 3944
o. ba r 3376
o. ba ra 3711
o. b r-ı g ha 3476
o. beh yimden 3256
o. burun 3927
o. cen b sinde 3667
o. cez reden ya a 3442
o. cinnne 3779
o. c ft  3138
o. c mle 3567
o.   h 3471

- o. çāha 3471
o. çāhuñ kınalarında 3472
o. çengāl-i tīz 3142
o. çengāller 3140
o. çeşme şuyıdır 3480
o. dem 3035, 3114, 3176, 3506, 3521,
3758, 3790
o. demde 3034
o. demür 3455
o. denizde 3406, 3245
o. dere 3505
o. deri 3460
o. derileri 3448
o. didügi yolu 3215
o. ejdehā 3113, 3707
o. ejdehāyı 3118
o. elmāsı 3510
o. eşerden 3646, 3793
o. étdügi 3715
o. etlere 3505
o. eṭrāfa 3906
o. evde 3909
o. eve 3123, 3128
o. ferşe 3797
o. feyz-ile 3641
o. ğalīz 3795, 3801
o. ğanī 3500, 3648
o. ğeçe 3536
o. gemiler 3247
o. germi 3198
o. günde 3869
o. ħacer 3348
o. ħadengüñ yarasından 3148
o. ħāk ü āb 3769
o. ħakīm 3522
o. ħalkı 3536
o. ħarāret 3801
o. ħekīm 3263
o. ħıṭā şehrinde 3551
o. iki cüzvüñ biri 3691
o. iki kütbuñ yöresinde 3668
o. ikisi 3815
o. ikisidür 3650,
o. iḳlīmi 3115, 3243
o. kāndan 3778
o. kaṅlıyı 3138
o. kapuyı 3137
o. kār-dān 3250
o. kaşr 3520
o. kevşer 3609
o. kirecle 3450
o. kişi 3561
o. kişver 3887, 3897
o. kuşuñ adı 3413
o. lāneti 3187
o. le'im 3701
o. madde 3793
o. maḳāma 3062
o. memālikde 3907
o. merzbum 3852
o. mudara-y-ıla 3886
o. muḫaşış 3838, 3839
o. mü'essir kudretini 3290, 3681
o. mülk 3741
o. mülke 3861
o. nām-ver 3571
o. nūr baḫrına 3227
o. oddan 3412, 3412
o. ruṭubetden 3452
o. rüzigār 3575
o. sahilde 3407
o. şahra 3866
o. şāni'ün 3371
o. şıdḳla 3236
o. sipāh 3007
o. şu 3471, 3485
o. şur'bāmı 3126
o. şuda 3338, 3383, 3390
o. su'āle 3818
o. şavḳ 3593
o. şehri 3417
o. şehir ü diyār 3433
o. ta'alluḳdan 3647
o. tāc-dār 3575
o. tağ 3267, 3410
o. tağa 3268
o. tağuñ 3412, 3265
o. taşdan 3508
o. taşlar 3269
o. tılısm 3539
o. tılısmı 3538
o. ulu kuyı 3481
o. ulusa 3882
o. ün 3303, 3304 (2)
o. yañadın 3004
o. yemişden 3302
o. yér 3941
o. yerde 3115, 3265

- o. yére 3291
o. yéri 3249, 3940
o. yériüñ 3321
o. yılanlar 3271
o. yılanlardan 3277
o. yılanları 3940
o. yılanların 3496
o. yola 3447
o. yolu 3293
o. yörede 3294, 3427
o. zaḥm-ıla 3149
o. zamān 3015, 3513, 3548
o. zamānda 3899
o. zībā 3372
o. zū'l-celāl 3382
2. zamir
o. +ø 2944, 2947, 3076, 3093, 3152, 3175, 3261, 3273, 3297, 3353, 3355 (2), 3358 (2), 3363, 3368, 3369, 3385, 3411, 3440, 3500, 3513, 3574, 3579, 3581, 3582, 3604, 3605, 3641 (2), 3655 (2), 3657, 3662, 3674, 3689, 3692, 3738, 3739, 3740, 3755, 3759, 3784, 3787, 3788, 3800 (2), 3812 (2), 3829 (2), 3831, 3840, 3883, 3893, 3899, 3927, 3686, 3652, 3858, 3058, 3079, 3219, 3350, 3387, 3583, 3631, 3079, 3631, 3057, 3543, 3556, 3632, 3632, 3651, 3691
o. +dur
o. 3165, 3594, 3628, 3629, 3713, 3729, 3895, 3133, 3202
o. +durur
o. 3215, 3930, 3674, 3782, 3839, 3840 (2)
o. +ıdı
o. 3325
aña (zm. + h.e.) "ona"
a. +ø 2944, 2967, 3030, 3031, 3067, 3080, 3125, 3129, 3139, 3186, 3187, 3200, 3210(2), 3219, 3277, 3296, 3297, 3298, 3321, 3327, 3330, 3424, 3430, 3462, 3463, 3470, 3477, 3481, 3482, 3494, 3522(2), 3540, 3551, 3560(2), 3562, 3567, 3571, 3590, 3611, 3640, 3642, 3671, 3673, 3702, 3707, 3713, 3714, 3732 (2), 3739, 3759, 3761, 3765, 3767, 3768, 3769, 3777, 3783, 3794, 3797, 3801, 3811, 3847, 3862, 3872, 3886, 3891, 3914, 3916, 3937, 3967, 3411, 3202
a. +dur
a. 3710, 3712
anda (zm. + h.e.) "orada, oraya"
a. +ø 3040, 3059, 3060, 3061, 3097, 3183, 3244, 3248, 3256, 3257, 3260, 3262, 3272, 3274, 3275, 3277, 3285, 3288, 3293, 3299, 3310, 3317, 3320, 3365, 3403, 3407, 3408, 3415, 3418, 3419(2), 3425, 3428, 3429, 3468, 3469, 3474, 3495, 3496, 3516, 3536, 3543, 3544, 3612, 3623, 3665, 3669, 3731, 3737, 3746, 3749, 3783, 3794, 3806, 3837, 3853, 3856, 3862, 3869, 3918, 3934(2) 3935
a. +yıdı
a. 3275
andan (zm. + h.e.) "ondan"
a. +ø 2955, 2967, 2983, 3065, 3066, 3073, 3077, 3127, 3154, 3239, 3241, 3287, 3342, 3345, 3387, 3395, 3419, 3434, 3479, 3501, 3564, 3636, 3673, 3675, 3707, 3710, 3755, 3781, 3782, 3784, 3801, 3802, 3848, 3852, 3856, 3885, 3895, 3912, 3929, 3935, 3815, 3675
anı (zm. + h.e.) "onu"
a. +ø 2946, 2954, 2968, 2970, 3074, 3075, 3135, 3153, 3163, 3186, 3190, 3198, 3207, 3260, 3268, 3272, 3273, 3338, 3341, 3339, 3395, 3437, 3461, 3463, 3469, 3497, 3498, 3500, 3541 (2), 3574, 3575, 3585, 3590, 3628, 3648, 3651, 3658, 3704, 3710, 3754, 3779, 3785, 3798, 3807, 3826 (2), 3827 (2), 3882, 3884, 3885, 3893, 3910, 3933
anuñ (zm. + h.e.) "onun"
a. +ø 2943, 2955, 3018, 3032, 3099, 3108, 3112, 3139, 3154, 3155, 3252, 3253, 3260, 3274, 3281, 3301, 3314, 3326, 3354, 3367,

- 3368, 3375, 3456, 3519, 3546,
3563, 3575, 3630, 3632, 3649,
3732, 3765, 3858, 3786, 3858,
3417, 3032, 3329, 3843, 3844,
3099, 3872, 3292, 3844
a. adı 2966
a. adıdır 3291
a. ʿadlinüñ dīvāmıdır 2956
a. ağacı 3748
a. bahārına 3300
a. birliğine 3776
a. elinde 3152
a. elinden 3097
a. fikrinde 3478
a. işi 3696
a. kāmına 3153
a. mişlin 2991
a. ʿömri 3905
a. rengidür 3405
a. sözinde 3216
a. şerīkidür 3638
a. şerrinden 3243
a. tedbīrini 3649
a. üstinde 3119
a. üstine 3018
a. +dı
a. 3548
a. +dur
a. 3841 (2)
a. +ıla
a. 3192, 3404, 3493, 3572, 3692,
3885
a. +la
a. 3005, 3155, 3234, 3499, 3627,
3649, 3779, 3859, 3879, 3904
a. +ladur
a. 3691
a. +sa
a. 3191
anlar (zm. + h.e.) "onlar"
a. +ø 3318
a. +a
a. 3124, 3267, 3287, 3318, 3645,
3792, 3864
a. +da
a. 3676, 3926
a. +dan
a. 3646, 3676, 3693, 3923
a. +dur
a. 3875
a. +ı
a. 3127, 3503, 3534, 3646, 3889
a. + uñ
a. 3857
a. +uñla
a. 3864
**ol- : Meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku
bulmak, gerçekleşmek**
o. -ø 2945, 2970, 3064, 3072, 3098,
3194, 3200 (2), 3456, 3580, 3463,
3700, 3457, 3078
o. (çāk o.) 3012 → çāk
o. (pāyidār o.) 3177 → pāyidār
o. -a
o. 2944, 2993, 2999 (2), 3005, 3076,
3122, 3127, 3181, 3192, 3210,
3308, 3369, 3439, 3627, 3636,
3649, 3689, 3692, 3708, 3739,
3745, 3762, 3763, 3812, 3816,
3849, 3907, 3927, 3931 (2), 3392,
3900, 3578, 3457, 3700, 3205,
3734, 3900, 3735, 3744, 3556,
3558, 3438, 3315, 3697, 3160,
3561, 3815, 3929, 3378, 3168,
3030, 3847, 3203, 3744, 3220,
3848, 3422, 3630, 3810, 3739,
2947, 3168, 3641, 3441, 3030,
3058, 3211, 3372, 3555, 3555,
3879
o. -alar
o. 3814
o. -asın
o. 3044, 3098, 3176, 3209, 3370,
3707, 3463, 3463
o. -a-y-dı
o. 3912, 3824
o. -an
o. 3685, 3846, 3132, 3858
o. (anda o. nev-bahār) 3060
o. (şuda o. cānavar) 3392
o. -dı
o. 2973 (2), 2974, 2976, 2987, 2996,
3004, 3013, 3014, 3035, 3054,
3056, 3076, 3087, 3089, 3102,
3103, 3118, 3123, 3139, 3148,
3174, 3229, 3236, 3329, 3390,
3451, 3452, 3495, 3513, 3559,

- 3587, 3601, 3623, 3662, 3722,
3749, 3751, 3866, 3869, 3870,
3874, 3887, 3903, 3932, 3941,
2978, 3637, 3878, 3456, 3662,
3247, 3141, 3453, 3862, 3178,
3600, 3610, 3020, 3029, 3741,
3054, 3235, 3237, 3446, 3790,
3206, 3230, 3326 , 2972
- o. -dılar
o. 3421, 3875, 3892, 3101, 3673,
3318, 3512
- o. -duğı
o. 3683
- o. -duğı-ıçun
o. 3514, 3179
- o. -duğda
o. 3807
- o. -duñ
o. 3163, 3055
- o. -duñuz
o. 3528
- o. -dur
o. 3687, 3895, 3364, 3713
- o. -durur
o. 3369, 3672, 3674 (2), 3839, 3840
(2), 3782, 3692
- o. -ı/amaz
o. 2967, 3307, 3465, 3464, 3687,
3635
- o. -ıcak
o. 3803
- o. -ınca
o. 3384
- o. -ısar
o. 3556, 3745
- o. -ma
o. 3177, 3710, 3737
- o. -madı
o. 3546, 3485, 2966, 3813
o. (mümkın o.) 3484 → mümkın
o. (pişemān o.) 3586 → pişemān
- o. -madın
o. 3721
- o. -mağı
o. (muṭiç o.) 3581 → muṭiç
- o. -mak
o. 3529
- o. -masa
o. 3634
- o. -masun
o. 3106, 3164
o. (ḥayrān o.) 3347 → ḥayrān
- o. -maya
o. 3097, 3113, 3176, 3184, 3194,
3256, 3322, 3489, 3582, 3934,
3937, 3183, 3564, 3194, 3630
o. (‘ākıbet-endiş o.) 3557 → ‘ākıbet-
endiş
o. (zāyiç o.) 3129, 3576 → zāyiç
- o. -mayınca
o. 3465
o. (vācib o.) 3635 → vācib
- o. -mayısar
o. 3485, 3567
- o. -maz
o. 3107, 3216, 3937, 3686 (2), 3682,
3355, 3592, 3594
- o. -mazdı
o. 3428
- o. -mış
o. 3647, 3837, 3919, 3821, 2958,
3867
o. -iken 3102
- o. -mışdur
o. 3462, 3075, 3389, 3656, 3832
- o. -mışdurur
o. 3672
o. (ilhām o.) 3714 → ilhām
- o. -mışıdı
o. 3023, 3267, 3550, 3598, 3878,
3021
- o. -sa
o. 3242, 3572, 3360, 3688, 3578,
3255
o. (‘ārız o.) 3811 → ‘ārız
o. (mü’essir o.) 3824 → mü’essir
- o. -sañ
o. 3073
- o. -u/ıban
o. 3796 (oluban)
o. (hall o.) 3797 → hal
- o. -ubanun
o. 3253
- o. -unmazdı
o. (fehm o.) 3286 → fehm
- o. -up

- o. 3793, 3876, 3877, 3809, 3809,
3604, 3178, 3704, 3781, 3799,
3301
- o. (‘aṣī o.) 3857 → ‘aṣī
- o. (lezc o.) 3768, 3769 → lezc
- o. (muḥtebis o.) 3791 → muḥtebis
- o. (ṣudūr o.) 3528 → ṣudūr
- o. -ur
- o. 2965, 3036, 3093, 3109, 3143,
3156, 3157, 3161, 3182, 3183,
3191 (2), 3304, 3348, 3349, 3374,
3412, 3422, 3422, 3439, 3472,
3479, 3529, 3582, 3584, 3585,
3605, 3618, 3646, 3664, 3669,
3670, 3690, 3693, 3728 (2), 3762
(2), 3767 (2), 3787, 3793, 3802,
3804, 3811, 3822, 3823, 3848,
3905, 3927, 3200, 3256, 3410,
3654, 3346, 3795, 3172, 2960,
3487, 3281, 3784, 3784, 3412,
3687, 3330, 3755, 3816, 3361,
3348, 3166, 3511, 3511, 3488,
3073, 3354, 3665, 3368, 3757,
3411, 3665, 3667, 3527, 3644,
3652, 3653, 3366, 3768, 3359,
3810, 3354, 3482, 3829, 3302,
3193, 3724, 3736, 3829, 3264,
3476, 3482, 3092, 3292, 3172,
3169, 3384, 3664, 3344, 3769,
3360, 3849, 3361, 3480, 3375,
3642, 3817, 3357, 3360
- o. (cem^c o.) 3766 → cem^c
- o. (derman o.) 3346 → derman
- o. (ḥayrān o.) 3292, 3346, 3415,
3478 → ḥayrān
- o. (ḥīre o.) 3367 → ḥīre
- o. (ḡālib o.) 3540 → ḡālib
- o. (lāyık o.) 3210 → lāyık
- o. (mevc o.) 3369 → mevc
- o. (meyṣūm o.) 3893 → meyṣūm
- o. (rūṣen o.) 3368, 3404, 3757 →
rūṣen
- o. (ṣābit o.) 3217 → ṣābit
- o. (ṣāfī o.) 3805 → ṣāfī
- o. (sehv o.) 3554 → sehv
- o. (ser-gerdān o.) 3415, 3478 ser-
gerdān
- o. (ṣun^c o.) 3392 → ṣun^c
- o. (ṣūm o.) 3893 → ṣūm
- o. (‘ulvī o.) 3387 → ‘ulvī
- o. (zāyil o.) 3565 → zāyil
- o. (zībaḳ o.) 3802 → zībaḳ
- o. -ur(ı)di
- o. 3153, 3430, 3469, 3551, 3572,
3512, 3902
- o. (hem-rāh o.) 3571 → hem-rāh
- o. -ur(ı)sa
- o. 3761, 3167, 3199
- o. -urlar
- o. 3761
- o. muttaşıl 3673 → muttaşıl
- o. -ursın
- o. 3929
- olar :** Onlar
- o. +ø 3860
- o. +a
- o. 3883, 3504
- o. +uñ
- o. 3319
- on :** Dokuzdan sonra gelen sayının adı
- o. yüz biñ süvār 2552
- on iki biñ :** On iki bin sayısı
- o. +ø 3992
- ora :** O yer
- o. +da
- o. 3410, 3416, 3490, 3666, 3669,
3762, 3800
- o. +dan
- o. 3267, 3291, 3318, 3380, 3542,
3543, 3710, 3780, 3795
- o. +dandur
- o. 3712
- o. +ya
- o. 3312, 3588, 3749
- ot :** Çimen
- o. gibi 3288
- o. (dürlü o.) 3828
- o. +ı
- o. 3418, 3748
- otur- :** Vücutun belden yukarısı dik duracak
biçimde ağırlığı kaba etlere vererek bir
yere yerleşmek
- o. -dı
- o. 3137

Ö (ö, ʔ)

ög- : Methetmek

ö. -megil
ö. 2968

öktüş : Çok

ö. +ø 3116

öktüz : Çift sürmekte, kağıı çekmekte kullanılan, etinden yararlanılan, iğdiş edilmiş erkek sığır

ö. (iki ö.) 3124, 3430, 3431

ö. +i
ö. 3126, 3137

ö. +ler
ö. 3139

ö. +leri
ö. 3432

ö. +ün
ö. (iki ö.) 3444

öl- : Hayatı sona ermek

ö. -e
ö. 3707, 3192

ö. -em
ö. 3061

ö. -esin
ö. 3044

ö. -di
ö. 3152, 3874

ö. -medi
ö. 3099

ö. -medin
ö. 3044

ö. -meye
ö. 3129, 3184

ö. -ür
ö. 3412, 3143

öldür- : Bir canlının hayatına son vermek

ö. -ø 3463

ölü : Hayatı sona ermiş olan

ö. gibi 3540

ö. +den
ö. 3184

ölüm : Vefat

ö. +ø 3061

ömr (Ar.) : Yaşam

ö. +ø 3905
ö. -i bāğı 3099
ö. mışbāhına 3773

ö. +i
ö. 3321, 3905

ö. +in
ö. 3436

ö. +ine
ö. 3903

ö. +üñi
ö. 3458

öñ : Arka karşıtı

ö. +din
ö. 3815

ö. +ince
ö. (şāh-ı Çın Tamğac ö.) 3944

ö. +inde
ö. 3575

ö. (bir hayvān ö.) 3390

ö. (şah ö.) 3589

öp- : Sevgi, saygı, bağılılık, teşekkür belirtmek amacıya dudaklarını bir şeye veya birine değıdirmek

ö. -di
ö. 3589

ö. -üp
ö. (yér ö.) 3105

P (p)

pādişāh (Far.) : Hükümdar, sultan

p. +ø 3588, 3522
p. (devlet ile p.) 3752

pādişeh (Far.) : ↑ pādişāh

p. +ø 3000
p. +sin
p. 2970

pāk (Far.) : Temiz

p. +ø 3115, 3243, 3940, 3691, 2943, 3165
p. tut- "temizlemek" 2941 → tut-
p. (mülk-i p.) 3456

pāre (Far.) : Parça

p. (biñ p. ét- ile) 3508
p. (bir p. ét) 3507
p. (birkaç p. seng) 3778

pāre pāre (Far.) : Parça parça

p. ét- "parçalamak" 3504 → ét-

pāy (Far.) : Ayak

p. u ser 3257
p. (hāk-i p.) 3513

- pāyān (Far.):** Son, nihayet
 p. -i kār 3727
 p. (ne p.) 3862
 p. +1
 p. 3854
- pāye (Far.):** Rütbe, derece
 p. +si
 p. 3275
- pāyende (Far.):** Devamlı
 p. ét- “sonsuz kılmak” 3458
- pāyidār (Far.):** Kalıcı
 p. +ø 3465
 p. ol- “devamlı olmak” 3177 → ol-
- pāyimāl (Far.):** Ayak altına alınmış, çiğnenmiş
 p. +ø 3877
 p. -i hırş u āz 2940
- peleng (Far.):** Kaplan
 p. +ø 3912
 p. ü şîr 3150
 p. (bir ğurrān p.) 2994
 p. (ceng-i p.) 3025
 p. (tab-ı p.) 3188
 p. +i
 p. 3189
- penāh (Far.):** Sığınılacak yer
 p. +ø 3137
- pençe (Far.):** Güçlü el
 p. +si
 p. (bir kerīmūñ p.) 3085 3573
- pend (Far.):** Öğüt, nasihat
 p. (bir dürlü p.) 3560
 p. (ol cümle p.) 3567
 p. +ümi
 p. 3713
- per (Far.):** Kanat
 p. (bāl ü p.) 3388, 3506, 3926, 3943
 p. (tîz- p.) 3156
- perākende (Far.):** Perişan, dağınık
 p. kıl- “perişan etmek” 2998 → kıl-
- perde (Far.):** Bir müzik parçasını oluşturan seslerden her birinin kalınlık veya incelik derecesi
 p. +ø 3592
 p. +de
 p. (her p.) 2950, 3068
- perī (Far.):** Doğüstü güçleri olduğuna inanılan, hayal ürünü varlık
 p. +ø 3287
- perişān (Far.):** Dağılmış bir durumda olan
 p. (bir p. zülfden) 2962
- perrān (Far.):** Uçan, uçucu
 p. ét- “uçurtmak” 3868 → ét-
- pes (Far.):** O halde, öyle ise, pekala, öyle iken
 p. +ø 2964, 2966, 2683, 3003, 3009, 3074, 3119, 3124, 3147, 3155, 3188, 3202, 3221, 3241, 3242, 3249, 3250, 3286, 3299, 3307, 3310, 3320, 3334, 3387, 3468, 3501, 3504, 3520, 3559, 3584, 3625, 3637, 3640, 3663, 3683, 3686, 3693, 3694, 3695, 3746, 3759, 3770, 3776, 3794, 3885, 3527
- peydā (Far.):** Açıkta, belli olan
 p. +ø 3292
- peykān (Far.):** Okun ucundaki sivri kısım
 p. -ıla 3870, 3784
 p. +1
 p. 3868
- peyveste (Far.):** Daima
 p. +ø 3705
- pinhān (Far.):** Gizli, saklı
 p. ol- “gizlenmek” 3235 → ol-
 p. (ağzınuñ p.-i rāzın) 3609
- pīr (Far.):** Herhangi bir konuda deneyimli olan kimse
 p. +ø 3325
 p. -i nām-dār 3379
 p. (bir p.) 3320
 p. (dānende p.) 3320
 p. +e
 p. 3324
- pīrāye (Far.):** Ziyaret
 p. +si
 p. (sehā p.) 3193
- pīrüz (Far.):** Hayırlı, uğurlu, kutlu
 p. -baht 2993
 p. (şeh-i p.) 3510
 p. (şeh-i p.-ceng) 3778
- pīrūze (Far.):** Mavi renkte değerli bir süs taşı
 p. (‘arız u p. haṭ) 2976
- pīş (Far.):** Ön, ileri
 p. ol- “önde gelmek” 3558 → ol-
- pīşe (Far.):** İş
 p. ét- “huy edinmek” 3203 → ét-
 p. +si
 p. 3744

pişemān (Far.) : Yaptığı bir işin veya davranışın olumsuz sonucunu görerek üzülen, nādim
p. +ø 3586

pū- : Koşmak
p. -ladı
p. 3151

pür (Far.) : Farsça kelimelerden "dolu, çok sahip" anlamlarında birleşik sıfatlar yapan ön ek
p. +ø 3002, 3444
p. -güher 3288
p. -mū 3409
p. -nūr ét- "aydınlattık" 2942 → ét-
p. -şafā 3236, 3708

pür-hüner (Far.) : Hünerli
p. +ø 3171, 3174, 3396, 3135

püşte (Far.) : Tepe, yığın
p. +ler
p. 3866

R (r)

rağbet (Ar.) : Bir şeye gösterilen istek
r. +ø 3591

rāh (Far.) : Yol
r. +ø 3316, 3235
r. (‘azm-i r.) 3114, 3515

rāhat (Ar.) : Huzur
r. +ø 3464, 3190
r. ıla sürür 3231

rahm (Ar.) : Acıma, merhamet
r. ét- "merhamet etmek" 2983, 3040 → ét-
ét-

rahmet (Ar.) : Acıma, merhamet etme
r. ét- "acımak" 3067 → ét-
r. +üñ
r. āsarını 3226
r. +üñden
r. 2946, 2947

rahşende (Far.) : Parlak
r. şem 2978

rah-vār (Far.) : Atın eşkin yürümesi
r. +ø 3944

rām (Far.) : İtaat eden
r. +ø 3421, 3761

rās (Far.) : Yol

r. (re’sen- be- r.) 3134, 3651

rāst (Far.) : Doğru
r. +ø 3213, 3542, 3800, 3694, 3592, 3562, 3562
r. mīzān 3101

raṭbe (Ar.) : Taze, yeşil
r. +ø 3826

rāy (Ar.) : Düşünce, fikir
r. eyle- "düşünmek" 3915 → eyle-
r. u dāniş 3507
r. u tedbīr-ile 3421
r. zen 3512, 3559
r. -engīz 2999
r. (ehl- i r.) 3561
r. (hem- r. -zen) 3512
r. (hoş- r.) 3016
r. (kej r.) 3422
r. (şāhib- i r.) 3511, 3511
r. +ıla
r. 3017, 3422, 3511
r. (işbu fikr ü r.) 3587
r. (işbu r.) 3510

rāyet (Ar.) : Bayrak, sancak
r. +ini
r. 3232

Rāyic (İs.) : Değerli, geçerli
R. adlu bir cezire 3248
R. +i
R. 3284

rāz (Far.) : Sır
r. (yüz dürlü r.) 2950
r. +ın

r. (ağzınıñ pinhānı r.) 3609

red (Ar.) : Geri döndürme, kabul etmeme
r. +ø 3005

refik (Ar.) : Yoldaş, dost
r. +ø 3219

rehā (Far.) : Kurtuluş, kurtulma
r. +ø 3107, 3113, 3127, 3428, 3707
r. (çeng-i r.) 3149

rehber (Far.) : Yol gösteren
r. +ø 3683

renc (Far.) : Ezizyet, sıkıntı
r. +ø 3092
r. (her mār u r.) 3092, 3093
r. +e
r. 3573
r. +üñi

- r. 3094
- reng (Far.)** : Cisimler tarafından yansılan ışığın gözde oluşturduğu duyum
 r. ü bûy 3359, 3912
 r. (bir dürlü r.) 3754
 r. (bir miqdâr resm ü şekl ü r.) 3835
 r. (cümle r. ü bûy çün) 3853
 r. (çok dürlü r.) 3755
 r. (hoş- r. zer) 3361
 r. +i
 r. (kanķı r.) 3404
 r. +idür
 r. (anuñ r.) 3405
 r. +ine
 r. 2955
 r. +ler
 r. 3402
- re's (Ar.)** : Baş, kafa
 r. (dest- r.) 3663
 r. (feryād- r.) 3106
- reşāş (Ar.)** : Kurşun
 r. (şol r.) 3787
- re'sen (Ar.)** : Kendiliğinden
 r. -be-rās 3134, 3651
- resm (Ar.)** : İz, işaret; şekil
 r. -ile 3456
 r. (bir miqdâr r.) 3835
 r. +e
 r. (bu r.) 3433, 3809
- reşāş (Ar.)** : Yağmur çisentsisi
 r. +ø 3474, 3472
- revān (Far.)** : Giden; akan
 r. +ø 3015, 3279, 3469, 3587, 3020, 3867
 r. (herze- r.) 3178
 r. (ķut-ı r.) 3605
 r. (rūšen-r.) 3469
 r. (yāķūt-ı r.) 3605
- revnaķ (Far.)** : Parlaklık
 r. bul- "parlamak" 3041 → bul-
 r. dut- "parlamak" 3897 → dut-
- reyāhīn (Ar.)** : Fesleğenler
 r. (dürlü r.) 2978
- reyhānī (Ar.)** : Fesleğen gibi ince nakışları olan
 r. (cām-ı r.) 2981
- rezān (Ar.)** : Ağır başlı, vakarlı
 r. (berg- i r.) 3721
- rezāyil (Ar.)** : Utanılacak işler
 r. (ehl-i r.) 3164
- rezm (Far.)** : Savaş
 r. +ø 3026
 r. güninde 3900
- rezm-i gāh (Far.)** : Savaş alanı
 r. +ø 3021
- rıfķ (Ar.)** : Yavaşlık, yumuşaklık
 r. u şabr 3188
- rızā (Ar.)** : Razı olma, kabüllenme
 r. (teslīm ü r.) 3207
- rızķ (Ar.)** : Yenilen, içilen ve yararlanılan nesne
 r. -ıçun 3579
- ric'at (Ar.)** : Geriye çekilme, vazgeçme
 r. (gāh r. geh vebāl) 3733
- rīv (Far.)** : Hile, düzen
 r. +ø 3705
- riyā (Ar.)** : İkiyüzlülük
 r. +dan
 r. 2943
- riyāzet (Ar.)** : Dünya işlerinden el etek çekme
 r. +le
 r. (bu r.) 3461
- riyāziyyāt (Far.)** : Matematik bilgisi
 r. +ø 3172
- rīze (Far.)** : Kırıntı, döküntü
 r. -zīr 3142
- rū (Far.)** : Yüz, çehre
 r. (ādem r.) 3917
- rub' (Ar.)** : Korku
 r. (işbu r. içindedür) 3663
 r. +uñ
 r. (işbu r.) 3677
- rūh (Ar.)** : Can
 r. mülkin 3773
 r. +ı
 r. 3069
- rūhānī (Ar.)** : Ruh ile ilgili
 r. (kısm-ı r.) 3645, 3644
- Rūm (Ar.)** : Müslüman ülkelerde oturan Yunan asıllı kimse
 R. (işbu R.) 3032
 R. (şāh- ı R.) 3852
- rūmī (Ar.)** : Anadolu'da yaşayan
 r. süvār 2997
- Rūs (is.)** : Rusya Federasyonu'nda yaşayan Doğu Slav halkı veya bu halkın soyundan olan kimse

R. +ø 3760
rūšen (Far.): Parlak, aydınlık
 r. +ø 3225, 3864
 r. -idi 3321
 r. -revān 3469
 r. ol- “parlamak” 3168, 3237, 3446,
 3790, 3368, 3404, 3757 → ol-
 r. +dür
 r. 3486
ruṭab (Ar.): Olgunlaşmış hurma
 r. (bunu r.) 3826
ruṭūbet (Ar.): Havadaki su buharı, nem
 r. +ø 3450
 r. +den
 r. (ol r.) 3452
 r. +le
 r. buḥār 3791
rūy (Far.): Tunç
 r. (kıyr r.) 2992
rūz (Far.): Gündüz, gün
 r. +ø 3237, 3218, 3373
 r. u ṣeb 3296
rūzī (Far.): Gündüzle ilgili
 r. ét- “aydınlıtmak” 2944 → rūzī
rūzigār (Far.): Dünya
 r. +ø 3071, 3433
 r. (bu r.) 3727
 r. (ol r.) 3575
rūtbet (Ar.): Sıra, derece
 r. içinde 3558
 r. +i
 r. 3180
rūus (Ar.): Başlar
 r. +ø
 r. 3529
 r. -ile sudūr 3529

S, Ş (s, ş, ṣ)

sāʿat (Ar.): Zaman
 a. (dutulduğı s.) 3313
šaʿb (Ar.): Sarp
 ş. tağlar 3311
şabāḥ (Ar.): Güneşin doğduğu andan öğleye
 kadar geçen zaman
 ş. (her ş.) 3431
 ş. (mişbāḥ- ı ş.) 3229
sābit (Ar.): Durağan
 s. +ø 3217

sābit-kaḍem (Ar.): Yere sağlam basan
 s. +ø 3179
şabr (Ar.): Güçlüklere ve acılara sessizce
 katlanabilme gücü
 ş. ét- “katlanmak” 3160 → ét-
 ş. (rıfḵ u ş.) 3188
şaç-: Bir şeyi ortalığa dağıtmak, dökmek
 s. -ø 3223
 ş. -ageldi “şaça şaça geldi”
 ş. (zehr ş.) 3136
 s. -ardı
 s. 3603
 s. -dı
 s. 2979
 s. -maga
 s. 3104
 s. -ıp
 s. 3272
şaçıl-: Dağılmak, yayılmak
 ş. -miş
 ş. 3597
şadef (Ar.): Midye, istiridye vb. deniz
 hayvanlarının kabuğunda bulunan
 sedefçilikte kullanılan, pırıltılı, beyaz,
 sert bir madde
 ş. (dürce ş. gibi) 3233
şad-hezārān (Far.): Yüzbinler
 y. +ø 3598
saʿd-ı ekber (Ar.): Jüpiter
 s. +ø 3231
şaf (Ar.): Dizi, sıra
 ş. +ø 3026
 ş. düzet- “saf oluşturmak” 3863 →
 düzet-
 ş. +ını
 ş. (fil ş.) 3005
şafā (Ar.): Gönül şenliği, neşe
 ş. +ø 3201
 ş. (pür-ş.) 3236, 3708
 ş. (zevḵ u ş.) 2982
 ş. +lar
 ş. (hoş ş.) 3238
 ş. +sın
 ş. (ünsün ş.) 3065
 ş. +sından
 ş. (cān ş.) 3901
şāfī (Ar.): Temiz; saf halde
 ş. eyle- “temizlemek” 2941 → eyle-

ş. kııl- “temizlemek” 3798 → kııl-
ş. ol- “temiz olmak” 3805 → ol-
sāgar (Far.): Kadeh
s. -ı zerrīne 3602
şāhib (Ar.): Sahip
ş. cemāl 3310
ş. hüner 3438
ş. -i laḳve 3783
ş. -i rāy 3511
şahrā (Ar.): Çöl
ş. (ol ş.) 3866
şahv (Ar.): Ayılma, kendine gelme
ş. +ø 3066, 3076
sakf (Ar.): Çatı, tavan, dam
s. +a
s. 3796
s. (gār s.) 3793
s. +ı
s. da 3799
sākıb (Ar.): Çok parlak, ışıklı
ş. (necm-i ş.) 3230
şakın- : Dikkatle kaçınmak
ş. +ø 3094
sākī (Ar.): İçki dağıtan
s. (bir s.) 3606, 3077
sākin (Ar.): Durgun, dingin
s. +ø 3369
saklı : Saklanmış olan
s. +ø 3809
sāl (Far.): Yıl
s. u mäh 3470, 3551
s. (ne mäh u s.) 3304
şal- : Yollamak, göndermek
ş. -ø 3008, 3018, 3577
ş. -a
ş. (belāya ş.) 3705
ş. -ar
ş. 3732
ş. -dı
ş. 2975
şalāh (Ar.): Doğru olanı yapmak
ş. +ın
ş. 3562
sālār (Far.): Lider, önder
s. -ı rūm 3032
şaldur- : Bir kimseye veya bir şeye karşı saldırı
yönelmek
ş. -dı

ş. 3504, 3506
şamğ (Ar.): Zambak
ş. +ı
ş. 3274
şan- : Gibi gelmek, farz etmek
ş. -asın
ş. 2996, 3021
ş. -ma
ş. 3574
ş. -mağıl
ş. 3038
ş. -urdu
ş. 3910
şaña (sen + a): → sen
şan^cat (Ar.): Bir şey yapmada gösterilen
ustalık
ş. eyle- “ustalıkla gerçekleştirmek”
3190 → eyle-
ş. (cümle ş.) 3000
ş. +ın
ş. (laṭīf- i ş.) 3252
şanāyic (Ar.): Endüstri
ş. 3246
ş. fikrini 3833
ş. hālını 3240
şandal (Ar.): Sandalgillerden, kerestesi sert ve
kokulu bir ağaç
ş. +ø 3822
ş. u fülful kıaranfül 3426
ş. +ıdı
ş. 3748
şandük (Ar.): İçine çeşitli şeyler konulan,
tahtadan yapılmış, kapaklı ev eşyası
ş. +uñ
ş. kapusın 3144
şāni^c (Ar.): Meydana getiren
ş. +ø 3403
ş. +de
ş. (şun^c- ı ş.) 3239
ş. +den
ş. hābar 3332
ş. +ı
ş. 3246
ş. +ün
ş. +ø 3252
ş. fikrini 3283
ş. muhtārılığın 3362
ş. şun^cı 3774

- ş. şun^c ina 3259
ş. (kudretini ş.) 3356
ş. (ol ş.) 3371
- şarar-** : Sarı olmak, rengi sarıya dönmek
ş. -di
ş. 3721
- şaru** : Sarı
ş. (gāh ş. gāh gög ü geh yeşil) 3756
- şaṭḥ (Ar.)** : Ev damı
ş. +ında
ş. (gār ş.) 3799
- şavāb (Ar.)** : Tanrı tarafından ödüllendirileceğine inanılan davranış
ş. +ø 3488, 3713
- şāvur-** : Havaya atıp dağıtmak, saçmak
ş. -di
ş. 2957
- sa‘y (Ar.)** : Çalışma, emek verme
ş. kıl- “çalışmak” 3164 → kıl-
- şayd (Ar.)** : Av
ş. ét- “avlanma” 2966, 3153, 3159, 3249, 3908, 3911 → ét-
ş. ehline 3502
ş. -ı cān 3607
ş. +a
ş. (étduği ş.) 3156
- sāye (Far.)** : Gölge
ş. mīzān burcına 3100
ş. +si
ş. 3275
ş. (dem s.) 3517
- sāz (Far.)** : Çalgı
ş. -ı ‘ūd 2975, 3592
ş. kıl- “çalıp söylemek” 2949, 3068 → kıl-
ş. (nağme- s.) 2950
- sāz-kār (Far.)** : Geçinen, uygun
ş. +ø 3400
- şebāt (Ar.)** : Yerinde durma
ş. +uñ
ş. 3176
- sebeb (Ar.)** : Bir şeyin olmasına veya belli bir hâlde bulunmasına yol açan şey
ş. (ne s.) 3565
- sebīl (Ar.)** : Sokaklarda güğüm ile gezdirilerek hayır için dağıtılan içme suyu
ş. +ø 3634, 3683, 3096
- sebz (Far.)** : Taze
ş. (ser-s.) 3299
- sebze (Far.)** : Yeşillik, çimen
ş. +ø 2976
ş. -kār 3102
ş. (kankı s.) 2961
- secde (Ar.)** : Genellikle namaz kılarken alını, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere getirerek alınan durum
ş. +ø 3210
- sed(d) (Ar.)** : Engel olma, kapama
ş. +ø 3005
- seg (Far.)** : Köpek
ş. sīret 3921
- sehā (Ar.)** : Cömertlik
ş. sermāyesi 3193
- sehāb (Ar.)** : Bulut
ş. +ø 3024
- seher (Ar.)** : Tan ağartısı
ş. (bād- ı s.) 3130
- sehm (Far.)** : Korku, dehşet,
ş. +inden
ş. (ok-ı s.) 3027, 3871
- sehv (Ar.)** : Yanlış, hata
ş. +ø 3554
- sem^c (Ar.)** : Kulak
ş. +ø 2991
- semā^c (Ar.)** : Dinleme
ş. +ø 3048
- semek (Ar.)** : Balık
ş. +den
ş. 3393
- semenber (Far.)** : Göğsü yasemin beyazlığında olan
ş. (bir s. cismdür) 2963
ş. (bir s. yañağındandır) 2959
ş. (bir s. yüzidür) 3082
- semender (Far.)** : Ateşte yanmadığına hatta ateşi söndürdüğüne inanılan efsanevi hayvan
ş. +dür
ş. 3413
- semūm (Ar.)** : Sam yeli
ş. +ø 3109, 3429
ş. (bir s.) 3497
- sen** : Sen
ş. +ø 2955, 2968, 3045, 3057, 3064, 3094, 3095 (2), 3159, 3209, 3219, 3221, 3225, 3238, 3242, 3282, 3371,

- 3398, 3460, 3461, 3574, 3621, 3707,
3789, 3820, 3928,
- s. +e > **saña**
s. 3038, 3049, 3052, 3075, 3093,
3125, 3181, 3199, 3221, 3289,
3327, 3332, 3388, 3594, 3624,
3642, 3683, 3712, 3714, 3715,
3717, 3727, 3734, 3735, 3765,
3820
- s. +cileyin
s. 3326
- s. +de
s. 3160, 3167, 3185, 3201, 3211,
3280
- s. +den
s. 3044, 3067, 3074, 3700, 3076
- s. +dür
s. 3224
- s. +i
s. 2946, 3074, 3461, 3461, 3704,
3933, 3350
- s. +süz
s. 3106
- s. +üñ
s. fikrũñ 3620
- sén** : ↑ sen
s. +i
s. 2968, 3352, 3702, 3738
s. +üñ
s. 3594, 3594, 3059
s. ümĩdüñle 2947
- seng** (*Far.*): Taş
s. +ø 3109, 3872, 3754
s. (birkaç päre s.) 3778
s. (zeh-i s.-i hãreyi) 3429
- ser** (*Far.*): Baş; tepe; uç
s. (gürg s.) 3918
s. (hãk-s.) 3178
s. (hãk-ber-s.) 3905
s. (hod bĩn-i s.) 3618
s. (tã-pãy u s.) 3257
s. (tĩz s.) 3121
- ser-ã-ser** : Baştan başa
s. +ø 3534, 3660, 3866, 3877, 3923
- serāsime** (*Far.*): Sersem
s. +ø 3012
- ser-encãm** (*Far.*): Bir olayın sonucu
s. (bu iş s.) 3555
- s. +i
s. (dehrũñ s.) 2953
- Serendĩb** (*Hĩn.*) : Hindistan'ın güneyindeki
Seylan adasının ismi
S. +ø 3417
- ser-firãz** (*Far.*): Baş kaldıran
s. +ø 3418, 3869
- ser-gerdãn** (*Far.*): Başı olan
s. +ø 3415, 3478
- ser-hadd** (*Far. ser + Ar. hadd*): Sınır boyu
s. +idür
s. 3661
- sermãye** (*Far.*): Varlık, servet
s. +si
s. (sehã s.) 3193
- ser-nigũn** (*Far + Ar.*): Başı dönmüş
s. +ø 3035, 3055, 3232, 3328, 3876
- ser-rişte** (*Far.*): İp ucu
s. +ini
s. (işbu söz s.) 3037
- ser-sebz** (*Far.*): Şanslı
s. ü hũb 3299
- ser-tã-ka-dem** (*Far. ser + Ar. kadem*): Baştan
ayağı
s. +ø 3274, 3353
- ser-tã/e-ser** (*Far.*): Baştan başa
s. +ø 3295 (ser-ta-ser), 3112, 3118,
3120, 3244, 3280, 3323, 3409, 3491,
3612, 3615, 3854, 3918
- ser-tĩz** (*Far.*): Ucu sivri, keskin
s. -i peleng 3133
- serv** (*Far.*): Servi
s. +ø 3083, 3823
- server** (*Far.*): Önder, lider
s. +ø 3325
s. +ler
s. (bunca s. dağı) 3879
- sev-** : Birine sevgiyle bağlanmak
s. -dũñ
s. (n'ışe s.) 3698
s. -mek
s. nedür 3527
- sevgũ** : İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı
yakın ilgi ve bağlılık göstermeye
yönelten duygu
s. +sini
s. (dünya s.) 3740
- sevin-** : Sevinç duymak

- s. -e
s. 3058
- seyr (Ar.):** Gidiş, yürüyüş, ilerleyiş
s. +ø 3910, 3258
- şıçra-** : Ayaklarla, birdenbire ve kuvvetle yeri teperek hızla yukarıya veya ileriye atılmak
ş. -yan
ş. şu 3474
- şidk (Ar.):** Doğruluk, gerçeklik
ş. -ıla 3238
ş. (itikād u ş. u tevḥīd ü yaḳīn) 3890
ş. +la
ş. (ol ş.) 3236
- şifat (Ar.) :** Bir kimsenin görev, ödev, toplumsal veya hukuki bakımdan yeri ve özelliği
ş. +ø 3842, 3532
ş. (bu ş.) 3210, 3211
ş. (deryā ş.) 3854
ş. (şeh- i nigū- ş.) 3631
ş. +a
ş. (ayruk ş.) 3842
ş. +lar
ş. (bu ş.) 3213
- şığ-** : Bir kaba, bir yere bütünüyle girebilmek veya içinden geçebilmek
ş. -mazdı
ş. 2939
- şığın-** : Tehlikelerden kaçarak güvenilir bir yere çekilmek
ş. -a
ş. 3129
ş. -up
ş. 3128
- şihhat (Ar.):** Sağlık, esenlik
ş. +ø 3564
- şirāt-ı müstakim (Ar.):** Doğru yol
m. +ø 3215
- sırr (Ar.) :** Varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen, gizli kalan, gizli tutulan şey
s. +ø 3498
s. -ı tevḥīdi 3466
s. -ıla 3735
s. (ne āhen s. ne seng) 3754
s. +ın
s. (bu söziñ s.) 3846
s. +ına
- s. 3523, 2945
s. (‘ākīl olan s.) 3685
- sıvan-** : Sıvama işi yapılmak
s. -mış
s. (kıyr-ıla bir s.) 3120
- sibāc (Ar.):** Yırtıcı hayvanlar, canavarlar
s. +ø 3762
- Sikender (is.):** → İskender
S. +ø 3008, 3243, 3553, 2957
S. (yüz biñ S. ḳanıdur) 2956
S. +den
S. 3297
- sīm (Ar.):** Gümüş
s. +ø 3831
s. -i ḥām 3811
s. (şehr ü mülk ü māl u s. ü zer) 3612
- simāk (Ar.):** Balıklar
s. +ø 3393
- sīmīn (Far.):** Gümüşten yapılmış
s. +ø 3234
- simurğ (Far.):** Anka kuşu
s. +ø 3206
- sīne (Far.):** Göğüs
s. +de
s. 3012
- sipāh (Far.):** Asker
s. +ø 2984, 3003, 3009, 3018, 3542, 3915, 3906
s. (bī-ḥadd s.) 3874
s. (bir s.) 2991
s. (hem s.) 3298
s. (iki s.) 3006
s. (ol s.) 3007
s. (ḥaylū s.) 3117
- siper (Far.) :** Korunulacak, arkasına, altına veya içine girerek saklanılacak yer
s. +ø 2967
s. (zerrīn s.) 3233
- sīr-āb (Far.):** Taze
s. (la‘l-i s.) 2979
- sīret (Ar.):** Yaradılış
s. (seg s.) 3921
s. +de
s. 3917
- sirişt (Far.):** Tabiat, yaradılış
s. (ḥoş ‘anber s.) 2973
- sitiz (Far.):** Mücadele
s. +ø 3532

- s. (vaqt-ı s.) 3010
- siyāh (Far.)** : Kara, beyaz karşıtı
s. +ø 3864
- siyāset (Ar.)** : Yürütme bilgi ve becerisi
s. (hem s. hem siyer) 3174
- siyer (Ar.)** : Hz Muhammed'in hayatını konu alan edebi eserler
s. ğilmin 3175
s. (hem siyāset hem s.) 3174
s. +le
s. (bu s.) 3209
- şoķ-** : İçine veya arasına girmesini sağlamak
ş. -ar
ş. 3039
- şol-** : Rengini yitirmek, rengi uçmak
ş. -madı
ş. 3099
- şoñ** : Sona erdiren
ş. +ına
ş. (her işüñ ş.) 3554
- şoñra** : Daha ileri bir zamanda müteakiben
ş. +ø 3093, 3745
ş. (benden ş.) 3047
ş. (bir zamāndan ş.) 3906, 3915
- şor-** : Cevap istemek
ş. -arsam
ş. 3198
ş. -dı
ş. 3118, 3522, 3116
ş. -sañ
ş. 3654
- şovuk** : Isısı düşük olan, sıcak karşıtı
ş. +ø 3664
ş. kıl- "soğutmak" 3797 → kıl-
ş. şuya 3399
ş. +dan
ş. 3795
- söyle-** : Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak
s. -ø 2950, 3069, 3717, 3718, 3568
s. -gil
s. 3626, 3716, 3789
s. -ye
s. 3743
s. -yelüm
s. 2971
s. -di
s. 3611, 3742
s. -mek
s. 3717
- s. -nen
s. sözden 3618
- s. -rdi
s. 3273
- s. -r-iken
s. 3720
- söz** : Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lakırtı, kelam, laf, kavil
s. +ø 3116, 3695, 3624
s. -ile 3216, 3542
s. (bir s. dañı) 3765
s. (bu s.) 3777
s. (işbu s. ser-riştesini) 3037
s. (yig s.) 3820
- s. +de
s. (bu s.) 3466
- s. +den
s. (işbu s.) 3642, 3758
s. (söylenen s.) 3618
- s. +dür
s. 3364
- s. +i
s. 3695, 3718
s. (bu s.) 3114, 3317, 3504
- s. +idür
s. (ey s.) 3170, 3175
- s. +imi
s. 3048
- s. +in
s. 3719, 3214
s. (İskender s.) 2971
- s. +inde
s. (anuñ s.) 3216
- s. +inden
s. (dünya s.) 3623
- s. +ini
s. (Aħmedī s.) 3467
- s. +ler
s. (işbu s.) 3714
- s. +lere
s. (işbu s.) 3501
- s. +leri
s. 3715
s. (bu s.) 3851
s. (işbu s.) 3530, 3819
- s. +lerini
s. 3259
- s. +ümdür

- s. 3713
- s. +üñ
s. 3685, 3718
s. (bu s. sırrın) 3846
- s. +üñdür
s. 2949
- s. +üñe
s. (şekker s.) 3716
- şu** : Hidrojenle oksijenden oluşan, sıvı
durumunda bulunan, renksiz, kokusuz,
tatsız madde, ab
ş. +ø 3807, 3348, 3393, 3796, 3484,
3472, 3474, 3834
ş. gibi 3597
ş. (her ne ş.) 3483
ş. (od u yél ü ş.) 3656
ş. (ol ş.) 3471, 3485
ş. (yél ü hāk ü ş.) 3824
- ş. +da
ş. 3385
ş. olan cānavar 3392
ş. (bu ş.) 3374
ş. (işbu ş.) 3353
ş. (ol ş.) 3383, 3338, 3390
- ş. +dan
ş. 3383, 3344
- ş. +nun
ş. 3806
- ş. +ya
ş. 3577, 2957
ş. (şovuk ş.) 3399
- ş. +yla
ş. (қан ş.) 3867
- ş. +yı
ş. 3771, 3393
ş. (çeşme ş.) 3470
- ş. +yıdır
ş. (bir kerem ş.) 3223
ş. (ol çeşme ş.) 3480ş. +yını
- suḫāl (Ar.)** : Soru
s. +e
s. (ol s.) 3818
s. +ine
s. (şeh s.) 3790
- suḫbān (Ar.)** : Ejderha
ş. +ı
ş. (ol ş.) 3126
- şubḫ (Ar.)** : Sabah
ş. +ø 3536, 3384, 3384
- ş. enfası 2973
ş. gibi 3238
ş. -ı dil-fürüz 3237
- ş. +a
ş. (ş. dek) 3432
- ş. +dur
ş. 3068
- şubḫ-dem (Ar. + Far.)** : Sabah vakti
ş. . +ø 2965, 3236
- şubḫ-gāh (Ar. + Far.)** : Sabah vakti
ş. . +ø 3445
- sūdmend (Far.)** : Yararlı, karlı
s. +ø 3560, 3567
- şudūr (Ar.)** : Sadrazamlar
ş. +ø 3528
ş. u yā iḫzām 3528
ş. (rūüs ü yā ş.) 3529
- sūflī (Ar.)** : Aşağı, aşağıda
s. (kısm-ı s.) 3654
s. +dür
s. (biri ʿulvī biri s.) 3652
- sūkūn (Ar.)** : Sakinlik
s. (hilm ü s.) 3183
- şulḫ (Ar.)** : Barış
ş. ét- “barış yapmak” 3885 → ét-
- sultān (Ar.)** : Padişah
s. +ıdı
s. 3883
s. +ısa
s. 3745
- şunḫ (Ar.)** : İş, eser
ş. +ø 3283, 3382, 3405, 3392
ş. -ı ḫaḫdur 3479
ş. -ı şāniḫde 3239
ş. (ʿaceb ş.) 3414
- ş. +a
ş. 3346
ş. (kār-gāh-ı ş.) 3775
- ş. +da
ş. 3398
- ş. +dan
ş. 3396
- ş. +ı
ş. (sāniḫüñ ş.) 3774
- ş. +ına
ş. 3395
ş. (şāniḫ üñ ş.) 3259
- ş. +ından
ş. bedīd 3308

şun- : Taktim etmek
ş. -ø 3077
ş. -uñ
ş. 3806
ş. -dı
ş. 3606
ş. -duğı
ş. 3737
ş. -duğda
ş. çeng 3150
ş. -mağıl
ş. 3161, 3038
şüret (Ar.) : Görünüş, biçim
ş. +de
ş. yaķın 3261
ş. +i
ş. 3382, 3855, 3917
+in
ş. (bedāyiç ş.) 3240
ş. (kamusınuñ ş.) 3250
ş. +i -y-le
ş. 3257, 3925
sūsen (Far.) : Susam
s. +ø 3085
şuver (Ar.) : Biçimler
ş. (bu ş.) 3832
sūz (Far.) : Yanma, tutuşma
s. -ıla 2950
s. u tāb 3453
sūzān (Far.) : Yakıcı
s. odı 3010
s. (āteş-i s.) 3030
sūnbül (Far.) : Sümbül
s. +ø 3418, 3748
s. +i
s. 3082
s. +üñ
s. gīsūsı 2974
sūr- : Yönetip yürütmek, sevk etmek
s. -ø 3066
s. -e
s. 3126
s. -di
s. 3032, 3130, 3406, 3542
s. -erdi
s. 3137
s. -ibenüñ
s. 3316
s. -üp

s. yüritdi 3003
sürme (Far.) : Eskiden kirpik diplerine sürülen
siyah toz boya
s. gibi 3345
sürüd (Far.) : Şarkı, nağme
s. (āvāz- ı s.) 3592
sürür (Ar.) : Sevinç
s. +ø 3054, 2945
s. (rāhat ıla s.) 3231
süst (Far.) : Sağlam olmayan
s. +ø 3204, 3422, 3176
s. (‘ahd-i s.) 3728
süvār (Far.) : Bir binek hayvanına, özellikle ata
binmiş kimse
s. +ø 3589
s. (cengi s.) 3545
s. (cevşen- ver s.) 2985, 3859
s. (rūmī s.) 2997

Ş (ş)

şād (Far.) : Sevinçli
ş. +ø 3098, 3069, 3903, 3457
şād-kām (Far.) : Muradına ermiş
ş. +ø 3072, 3089, 3424, 3616, 3751,
3600
şāh (Far.) : Padişah
ş. +ø 2999, 3003, 3009, 3025, 3029,
3114, 3117, 3123, 3125, 3127,
3137, 3133, 3007
ş. -ı cihān 3036, 3105, 3309, 3313,
3780
ş. -ı Çin 3567, 3885, 3944
ş. -ı dilir 3111
ş. -ı hindū 3035
ş. -ı hoten 3559
ş. -ı karn 3544
ş. -ı kām- kār 3785
ş. -ı mülk-gir 3777
ş. -ı nām-cüy 3749
ş. -ı nām-ver 3610
ş. -ı nīg-nām 3091
ş. -ı rūm 3852
ş. -ı şir-gir 3320
ş. -ı zemīn 3457, 3457
ş. -ıla 3117
ş. olan 3132
ş. öninde 3589

- ş. u gedā 2966, 3146, 3151 (2), 3163, 3248, 3291, 3298, 3316, 3324, 3380, 3407, 3416 (2), 3423, 3445, 3468, 3490, 3501, 3520, 3522, 3542, 3587, 3619, 3746, 3864, 3874, 3882, 3897, 3901, 3903, 3906, 3915, 3940, 3112, 3606
- ş. (fūr-ı ş.) 3006, 3018
- ş. (Ṭamğac ş.) 3588
- ş. (Zülqarneyn-i ş.) 3515, 2984
- ş. +a
- ş. 3136, 3250, 3457, 3537, 3741, 3818, 3863, 3581
- ş. +dan
- ş. 3861, 3892
- ş. +ı
- ş. 3535
- ş. +ına
- ş. (Çin ş.) 3610
- ş. +uñ
- ş. katına 3887
- ş. katında 3888
- ş. leşkerini 3863
- şāhid (Ar.):** Tanık
- ş. ol- “tanıklık etmek” 3641 → ol-
- şāhīn (Far.):** Kartalgillerden, Avrupa ve Asya'nın dağ, orman ve çalılıklarında yaşayan, 50-55 santimetre uzunluğunda yırtıcı bir kuş
- ş. +ø 3156
- şarāb (Ar.):** Üzüüm veya başka meyve sularını türlü yöntemlerle mayalandırarak elde edilen alkollü içki
- ş. +ø 3602, 3606, 3054
- şark (Ar.):** Doğu
- ş. u ğarb 3113
- ş. (cānib-i ş.) 3670
- ş. +a
- ş. 3746
- şavķ (Ar.):** Işık
- ş. +ø 3062
- ş. (ol ş.) 3593
- ş. +ında
- ş. (gül ş.) 2975
- şeb (Far.):** Gece
- ş. +ø 3616
- ş. (rüz u ş.) 3296
- şecā-at (Ar.):** Cesaret, yiğitlik
- ş. cins 3166
- ş. +de
- ş. 3176
- ş. +le
- ş. 3169
- şefkat (Ar.):** Sevecenlik
- ş. +i
- ş. (hüsn-i hulķ u ş.) 3203
- şeftālū (Far.):** Ilıman bölgelerde yetişen, çiçekleri pembe renkli bir ağaç
- ş. +ø 3827, 3823
- şeh (Far.):** → şāh
- ş. +ø 3299, 3334, 3424, 3442, 3536, 3590, 3620, 3888, 3907
- ş. i niġū-şifāt 3631
- ş. -i pīrüz-ceng 3778
- ş. katına 3521
- ş. katında 3530
- ş. kılıcından 3875
- ş. leşkeri 3534
- ş. leşkeri-y-ile 3532
- ş. meclisinden 3615
- ş. suḫāline 3790
- ş. Ṭamğac 3884
- ş. (yēdi ş. tiryāķ) 3128
- ş. +den
- ş. 3569
- ş. +i
- ş. 3589
- ş. +ler
- ş. 3512
- ş. + uñ
- ş. 3581
- ş. fermānına 3569
- ş. kāmı 3555
- şehādet (Ar.):** Şahitlik
- ş. +den
- ş. (ālem ü ğayb u ş.) 3624
- ş. +dür
- ş. 3650
- şehd (Ar.):** Bal
- ş. +ø 3737, 3086
- şehr (Far.):** Şehir
- ş. -idi 3295
- ş. -ile 3941
- ş. ü diyār 3596, 3853, 3856, 3880
- ş. ü ḳal'a 3427, 3546
- ş. ü mülk ü māl u sīm ü zer 3612

- ş. (il ü ş.) 3434
ş. (ol ş. ü diyār) 3433
ş. (üç yüz altmış pāre ş.) 3550
ş. +e
ş. 3596, 3600
ş. (bir ş.) 3416
ş. +i
ş. 3417
ş. +in
ş. (Çīn ş.) 3547
ş. +inde
ş. (hıtā ş.) 3551
şehriyār (Far.): Padişah
ş. +ø 2985, 2997, 3116, 3126, 3144, 3158, 3295, 3319, 3379, 3390, 3516, 3596, 3747, 3851, 3856, 3880, 3938, 3944, 3539, 3545
ş. (ol ş.) 3366
şehvānī (Ar.): Şehvetle ilgili
ş. (nefs-i ş.) 3462
şeker (Ar.): Yaygın şekilde tatlandırıcı olarak kullanılan, şeker pancarı ve şeker kamışından elde edilen, bilimsel adı sakaroz olan kristal yapılı besin maddesinin adı
ş. +ø 3360
ş. sözüñe 3716
ş. (tūti-yi ş. kelām) 3719
şekk (Ar.): Kuşku, şüphe
ş. +ø 3342, 3350, 3437
ş. (hīç ş.) 3776
şekl (Ar.): Biçim
ş. insān 3909
ş. ü şüret de yakīn 3261
ş. (resm ü ş. ü reng) 3835
ş. +i
ş. 3518
ş. (insān ş.) 3311
ş. (insan ş. gibi) 3518
ş. +inde
ş. (bu beşer ş. gördüğün milel) 3922
şemc (Ar.): Mum
ş. +ø 3437
ş. (bir raḥş-ende ş.) 2978
ş. (tābende- ş.) 3167
şemāl (Ar.): Kutup tarafından esen yel
ş. +isi
ş. yérüñ 3664
şemīm (Ar.): Güzel kokan
ş. (bāde-i ‘anber ş.) 3902
şems (Ar.): Güneş
ş. (yér ü gök ü zühre vü ş. ü kamer) 3639
şemc-vār (Ar. + Far.): Mum gibi
ş. +ø 3496
şerc (Ar.): Allah'ın koyduğu yasa
ş. +durur
ş. (ḥudūd- 1 ş.) 3460
şerār (Ar.): Kıvılcım
ş. +ø 3013
şerḥ (Ar.): Açma, yarma
ş. eyle- “açmak” 3626, 3789 → eyle-
ş. eyleyelüm 2971
ş. kıl- “açmak” 3379 → kıl-
ş. +in
ş. (tarīkat ş.) 3049
ş. +ini
ş. 3786
şerik (Ar.): Ortak
ş. +idür
ş. (anuñ ş.) 3638
şerm (Far.): Utanma
ş. +ø 3617
şerr (Ar.): Kötülük, fenalık
ş. +ø 3700
ş. (bu ş.) 3700
ş. +den
ş. 3431
ş. (bir ş.) 3551
ş. +durur
ş. 3700
ş. +ini
ş. 3131
ş. (nefsüñ ş.) 3052
ş. +inden
ş. rehā 3113
ş. (anuñ ş.) 3243
şey (Ar.): Nesne, madde
ş. (hīç- ş.) 3307
şeytān (Ar.): Şeytan
ş. işi-durur 3933
ş. (sind ü ş. ejdehā) 3162
ş. +a
ş. kim 3930
ş. +dan
ş. beter 3182
ş. +dur

ş. (bī hayā ş.) 3185
 ş. +uñ
 ş. işi 3932
şifā (Ar.): Bedensel veya ruhsal bir hastalığın son bulması, hastalıktan kurtulma, onma
 ş. (k̄ānūn-ı ş.) 3608
şikār (Far.): Av
 ş. +ø 3262, 3158, 3126
 ş. (cān- ş.) 3276, 3763
şimdi : Şu an
 ş. +ø 3206, 3495 , 3512, 3513, 3514, 3578, 3941
şinās (Far.): Farsçada isimlerden "taniyan, bilen" anlamında birleşik sıfatlar yapan ön ek
 ş. (nīgī- ş.) 3582
şīr (Far.): Arslan
 ş. -ceng 3147
 ş. -i ner 2990, 3861
 ş. (‘ālī-nijād u ş. -gīr) 2986
 ş. (bebr ü ş.) 3111
 ş. (derende ş.) 3912
 ş. (ger peleng ü ş.) 3150
 ş. (şāh- ı ş- gir) 3320
şīrīn (Far.): Şirin, sevimli
 ş. (niçe bülbül-i ş. -nefes) 3720
 ş. +den
 ş. 3437
şirk (Ar.): Ortaklık
 ş. +ø 3895
 ş. i tevḥīd- ile 3894
 ş. kim 3893, 3893
 ş. ü çirk 3894
şitāb (Far.): Sürat, acele
 ş. +ø 3502, 3160
şol : Şu, o
 ş. +ø 3871, 3788, 3080
 ş. belā 3462
 ş. eşerden 3812
 ş. reşāş 3787
 ş. zamān ki 3130
şöyle : Şunun gibi
 ş. +ø 2944, ki 3258, 3540
 ş. bir 3146
 ş. gider 3740
 ş. kim 2945, 3025, 3287, 3336, 3796, 3806, 3807, 3928
şūh (Far.): Neşeli

ş -ı zālimdür 2955
şu‘le (Ar.): Alev, parıltı
 ş. +ø 3013, 3391
 ş. urur-ıdı 3873
 ş. +sinden
 ş. 3368
 ş. +si-y-le
 ş. 3757
şüm (Far.): Uğursuz, şom
 ş. +ø 3032, 3893
şümār (Far.): Sayı
 ş. +ø 3655

T, Ṭ (t, ṭ)

tā (Far.): Dek, değin, kadar, beri vb. edatlarla birlikte kullanılarak bir fiilin, bir hareketin, bir yerin, bir şeyin başladığı veya sona erdiği noktayı, zaman ve uzaklık bakımından abartmalı bir biçimde anlatan bir söz
 t. +ø 3205, 3241, 3562, 3563, 3569, 3649
 t. ebed 3199
 t. ḥod 3047
 t. ki 3326, 3463, 3579, 3641, 3689
 t. -pāy u ser 3257
 t. simāk 3393
 t. şubḥa dek 3432
 t. (ser -t.-kadem) 3274, 3353
ta‘alluḡ (Ar.): İlgili olma
 t. +dan
 t. (ol t. daḥı) 3647
ta‘ām (Ar.): Yiyecek
 ṭ. (yédukleri ṭ.) 3286
taammül (Ar.): Amel etme
 t. kıl- “amel etmek” 3333 → kıl-
tā‘at (Ar.): İbadetler
 ṭ. gerek 3208
 ṭ. kıl- “ibadet etmek” 3891 → kıl-
 ṭ. +dan
 ṭ. efdāl 3074
tāb (Far.): Güç, kuvvet
 t. -nāk 2943, 3768
 t. (süz u t.) 3453
 t. (zūr u t.) 3160
 t. +ına
 t. (yüzi t.) 3606, 3768

- ṭab^c (Ar.):** Mizaç; huy
 ṭ. evṣāfını 3699
 ṭ. -ı peleng ü huy-ı bebr 3188
 ṭ. -ıla âteş-durur 3904
- tābān (Far.):** Parlak
 t. ol- “parlamak” 3230 →ol-
- ṭabāyī^c (Ar.):** Tabiatlar
 ṭ. +den
 ṭ. 3365
 ṭ. +dür
 ṭ. (‘ilm-i ṭ.) 3173
- tāb-dār (Far.):** Parlak
 t. +ø 2974
- tābende (Far.):** Parlayan
 t. -şem 3167
- ṭabī^rat (Ar.):** Doğa
 ṭ. (bu ṭ. dēdüğüñ) 3364
 ṭ. +da
 ṭ. kerīm 3439
- ṭabīb (Ar.):** Hekim
 ṭ. +ø 3345, 3564
- ṭabl (Ar.):** Davul
 ṭ. ur- 3339
- tāc (Ar.):** Soyluluk, iktidar, güç veya hükümdarlık sembolü olarak başa giyilen, değerli taşlarla süslü başlık
 t. +ø 3614, 3898
 t. -ıla kemer 3610
 t. -ıla külāh 3882
 t. u taḥt 3041
 t. (server ü t.- ı ümem) 3325
 t. +ı
 t. 3088
 t. +ımış
 t. 3513
- tāc-baḥş (Ar. + Far.):** Tac veren
 t. +ø 3881, 2984
- tāc-dār (Ar. + Far.):** Padişah
 t. +ø 3575
- tāc-ver (Ar. + Far.):** Padişah
 t. +ø 3120, 3506
- ṭağ :** Dağ
 ṭ. +ø 3230
 ṭ. bigi 3177
 ṭ. (bir ṭ.) 3265, 3410
 ṭ. (bir ulu ṭ.) 3418
 ṭ. (durduğı ṭ. altında) 3117
 ṭ. +a
- ṭ. 3130
 ṭ. (bir ṭ.) 3938
 ṭ. (ol ṭ. yakīn) 3268
 ṭ. +da
 ṭ. 3911
 ṭ. +ı
 ṭ. (ol ṭ.) 3410
 ṭ. olan 3858
 ṭ. +lar
 ṭ. 3179
 ṭ. üzere 3311
 ṭ. (ulu ṭ.) 3670
 ṭ. +lardur
 ṭ. (kimi ṭ.) 3678
 ṭ. +uñ
 ṭ. (ol ṭ.) 3265, 3267, 3412
- ṭağıl- :** Dağılmak
 ṭ. -dı
 ṭ. 3013, 3018
- taḥammül (Ar.):** Sabır
 t. +ø 3181
- taḥt (Far.):** Hükümdarların oturduğu büyük, süslü koltuk
 t. (her t. üstine) 2994
 t. +ında
 t. (Cem t.) 3088
- ṭahūr (Ar.):** Temizleyici
 ṭ. +ø 3054
- ṭāḳat (Ar.):** Bir şeyi yapabilme, başarabilme gücü, güç, hāl, derman, kuvvet
 ṭ. +umca
 ṭ. 3195
- ṭal :** Dal
 ṭ. -ı zer-fişān 3103
- ṭaleb (Ar.):** İstek, dilek
 ṭ. +ø 2983, 3758, 3753, 3750, 3081, 3520
- ṭāli^c (Ar.):** Talih, kısmet
 ṭ. -i meymün-ıla ferruḥ 3855
 ṭ. +in
 ṭ. 3032
- tām (Ar.):** Eksiksiz, kesintisiz
 t. +ø 3848
- tamām (Ar.):** Bütün, tüm
 t. +ø 3001, 3091, 3139, 3212, 3247, 3269, 3273, 3337, 3375, 3391, 3417, 3421, 3503, 3524, 3547, 3649, 3661, 3665, 3672, 3719, 3759, 3764, 3779,

- 3795, 3803, 3809, 3811, 3813, 3848,
3887, 3897, 3301, 3849
- tañ** : Şaşırma
t. +a
t. 3590
- Tañrı (is.)** : Kāinatta var olan her şeyi yaratan,
koruyan, tek ve yüce varlık
T. +dan
T. 3714
- tār (Far.)** : Tel
t. -ı müşg 2977
- tarab (Ar.)** : Sevinç
t. +ø 3750
- taraf (Ar.)** : Yön, yan
t. (her t.) 2978, 3597, 3757, 3867
- taʿrif (Ar.)** : Tanım
t. +ini
t. (mümteniʿ t.) 2626
- tārīk (Ar.)** : Yol
t. +ø 3219
- tarīkat (Ar.)** : Manevi yol
t. şerhin 3049
- tart-** : Bir şeyin birim cinsten ağırlığını bulmak
t. -a
t. 3110
- tār u mār (Far.)** : Darmadağınık, perişan
t. +ø 3875
- taşavvur (Ar.)** : Göz önüne getirme, hayal
etme, zihinde canlandırma
t. kıl- “hayal etmek” 3621 → kıl-
- taşdık (Ar.)** : Doğrulama
t. +ıla
t. (hükmi t.) 3621
- taşvır (Ar.)** : Betimleme
t. et- “betimlemek” 3401 → et-
- taş** : Kimyasal veya fiziksel durumu
değişiklikler gösteren, rengini içindeki
maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve
katı madde
t. +ø 3344, 3472, 3769
t. u kaya-y-ıdı 3269
t. vaşfin 3759
t. (ağ t.) 3474, 3487
t. (bu t.) 3761
t. (kara t.) 3474
t. (nice t.) 3473
t. +a
t. 3497, 3454
- t. (bir t.) 3753
t. +dan
t. 3349, 3121
t. (ol t.) 3508
t. +dur
t. (kara t.) 3487
t. +ı
t. 3350, 3509
t. (ol t.) 3345, 3500
t. +ına
t. (şahre t.) 3517
t. +lar
t. (ol t.) 3269
t. +uñ
t. (kāmı bu t.) 3760
- taşra** : Dışarı
t. +ø 3267
- Tatar (Far.)** : Moğol
T. +ø 3875
T. +dan
T. 3881
- tatlu** : Şeker tadında olan
t. +ø 3360
- tavk (Ar.)** : Gerdanlık
t. +ø 3062
- taşşan** : Tavşangillerden, eti yenen, hızlı
koşan, kemirgen, postundan
yararlanılan bir tür memeli, bir
boynuzlu
t. (bir boynuzlu t.) 3911
- taýr (Ar.)** : Kuş
t. +ø 3910, 3258
- tāze (Far.)** : Yeni, zamanı geçmemiş
t. +ø 3299, 3904, 3902
t. +durur
t. 3099
t. +dür
t. 3060
- tebāh (Ar.)** : Yıkılmış, harap olmuş
t. +ø 3163
- teber** : Düzene sokan; dizen
t. +ø 3498
- tecellī (Ar.)** : Kader
t. +y-ile
t. (ol t.) 2945
- tedbīr (Ar.)** : Çare, önlem
t. eyle- “önlem almak” 3568 → eyle-
t. (rāy u t. -ile) 3421

- t. +ini
t. (anuñ t.) 3649
- temāšā (Far.):** Seyretme
t. eyle- “seyretmek” 3698 → eyle-
t. 3244
- temyīz (Ar.):** Seçme
t. +ø 3255
t. +üñ
t. maqāmı 3076
- ten (Far.):** İnsan vücudunun dış yüzü, cilt
t. +de
t. 3925
t. +e
t. (bu t.) 3048
t. -idi
t. 3867
t. +leri
t. 3317, 3409, 3531, 3926, 3943
- teng (Far.):** Dar
t. ét- “çekilmez kılmak” 3533 → ét-
t. (gūr-ı t.) 3572
- ter (Far.):** Taze
t. +ø 3450
t. kıl- “taze tutmak” 3807 → kıl-
t. (huşk ü t.) 3323
t. (laçl- t.) 2977
- terahḥum (Ar.):** Acıma, merhamet etme
t. +ø 3047
- terāzū (Far.):** Terazı
t. keffesine 3101
- terkīb (Ar.):** Birleştirme, tertip
t. +den
t. vācib 3693
t. +i
t. (bunlaruñ t.) 3693, 3786
- terlik/g:** Kumaştan dikilen veya yünden örölen takke
t. +den
t. (huşk ü t.) 3809
t. +in
t. řunuñ 3806
t. (zıbaķuñ t.) 3808
t. +ini
t. (zıbaķuñ t.) 3805
- tertīb (Ar.):** Düzen, usul
t. eyle- “düzenlemek” 3417 → eyle-
- teslīm (Ar.):** Kendisini Allah’ın iradesine bırakma
t. (ne t. ü rızā) 3207
- teřrīf (Ar.):** Şereflendirme
t. -i ḥāş 3888
- teřvīř (Ar.):** Karışıklık
t. +üñi
t. 3724
- tevāzu^c (Ar.):** Alçak gönüllü olma
t. +la
t. taḥammül 3181
- tevekkül (Ar.):** Allah'a teslim olma
t. +de
t. ola 3204
- tevfīķ (Ar.):** Allah’ın yardımı
t. u ‘amel 3218
t. +i
t. 3219
- tevḥīd (Ar.):** Allah’ın birliğine inanma
t. -ile 2942, 3894
t. (i’tikād u şıdķ u t. ü yaķın) 3890
t. (ne t. bilüridi ne dīn) 3860
t. (sırr-ı tevḥīdi mu‘ayyen) 3466
t. +i
t. ne 3889
t. +ine
t. (ḥaķ t.) 3889
- te‘yīd (Ar.):** Sağlamlaştırma
t. -i ḥaķķuñ 3030
t. -i ilāh 3029
- téz (Far.):** ↑ tīz 1.
t. +ø 2999, 3738
- tılısm (Ar.):** Doğauştü işler yapabileceğine inanılan güç
t. (ol t.) 3539
t. +ı
t. (ol t.) 3538
- tığ (Far.):** Kılıç
t. -i āb-gün 3232
- tığ-zen (Far.):** İyi kılıç kullanan
t. +ø 3552
- tır (Far.):** Ok
t. -i ḥadeng 3147
t. -i ķader 2995
- tır-bārān (Far.):** Ok yağdıran
t. +ø 3007, 3868
- tıre (Far.):** Karanlık
t. -ḥāki 3039
- tır-endāz (Far.):** Okçu
t. +ø 3859, 3868

tiṃṣāl (Ar.): Sembol

t. +ini

t. (filler t.) 3008

tinnīn (Ar.): Ejderha

t. +ø 3459

t. adı 3427

tiryāk (Far.): Panzehir

t. (yédi ŧeh t.) 3128

tīŧe (Far.): Keser, kazma

t. sırr 3498

tīz (Far.): 1. Çabuk, tez

t. +ø 3010, 3025, 3131, 3443, 3447,
3448, 3451, 3451, 3534, 3573, 3157

t. -per 3156

2. Keskin, sivri uçlu

t. +ø 3443, 3573

t. -per 3156

t. (ol çengāl- i t.) 3142

toĝru : Doğru

t. +ø 3212

toĝlık/ĝ : Tok olma durumu

t. +ında

t. 3191

toĝl- : Dolu duruma gelmek

᧥. -acaĝı

᧥. 3484

᧥. -ar

᧥. (ne ᧥.) 3471

᧥. -dı

᧥. 2987, 3233, 2989, 3453, 2989,
3453

᧥. -durdı

᧥. 3231

᧥. -madı

᧥. 3484, 3485

᧥. -mayısar

᧥. 3485

᧥. -u

᧥. 3427, 2964, 3265, 3382, 3505,
3920, 2964, 3265, 3382, 3923,
3393, 3495, 3601, 3938, 3971

᧥. (toĝ ᧥.) (iki) 3524

᧥. -udur

᧥. 3671, 3623, 3921

᧥. -u-durur

᧥. 3081

᧥. -u-y-ıdı

᧥. 3276, 3276

toĝdur- : Doldurmak

᧥. -dı

᧥. 3231

toĝrak/ĝ : Yer kabuĝunun, toz durumuna gelmiş türlü kütle kırıntılarıyla, çürümüş organik cisimlerden oluşan ve canlılara yaşama ortamı saĝlayan yüzey bölümü

᧥. +ø 3781

᧥. altında 3037, 3036

᧥. -ıla 3400

᧥. (od u ᧥. u yéldür) 3834

᧥. +a

᧥. 3798

᧥. +da

᧥. (bir ᧥.) 3787 (toĝrak)

᧥. +ı

᧥. 3822, 3081, 3771

᧥. +ıdur

᧥. 3084

᧥. +ı

᧥. 2957

᧥. uñ

᧥. her zerresinden 2980

᧥. içinde 3361

᧥. yübsin 3807

᧥. +uñı

᧥. 3351

toĝ- : Doymak

᧥. -mayan

᧥. kiŧi 3192

toz : Çok küçük ve havada uçacak kadar hafif parçalara bölünmüş kuru toprak

t. +dan

t. 3021, 2987

tübā (Ar.): İyilik, güzellik

t. (éy tū᧥ı-yi ᧥. -niŧin) 3716

tu᧥fe (Ar.): Armaĝan, hediye

t. (ol kadar t. viribidi ki) 3298

tūl (Ar.): Uzunluk; fazlalık

t. u ʿarż 3331

᧥. u ʿarżına 3660

t. +ı

t. (her biriniñ ᧥.) 3661

tu᧥- : Durmak

t. -an

t. (fillerin üstinde ᧥. ol sipāh) 3007

tu᧥t- : 1. Elinde bulundurmak

᧥. -ar

᧥. 3410

t. -iben
t. 3232

2. Varsaymak, farz etmek
t. ki 3528

3. Benimsemek, beğenmek
t. -madı
t. sözün 3568

4. Herhangi bir durumda bulundurmak
t. (güş t.) 3765 → güş

t. -a
t. 2964
t. (ne-çün t.) 3397

t. -ø+ğıl
t. (pāk t.) 2941

t. -arlar
t. 3311
t. (gizlü t.) 3764 → gizlü

t. -arsan
t. (kulağ t.) “dinlemek” 3820 →
kulağ

t. -dı
t. 3235

t. -dılar
t. 3911

t. -ma
t. 3437

t. -mağa
t. (hoş t.) 3750

t. -mış
t. 3916

t. -mışam
t. kulağ 3624

t. -mışdur
t. 3337

tuğ : Dudak
t. +ı
t. 3608

tūī (Far.): Dudu kuşu
t. -yi şeker kelām 3719
t. -yi tūbā-niṣīn 3716
t. (bir nev^c t.) 3272

tūiyā (Ar.): Sürme
t. +ø 3349
t. +ya
t. 3345

tūz (Far.): Yay veya eyer üzerine konulan
kayın ağacı kabuğu
t. -ı ābnūs 2987

türāb (Ar.): Toprak
t. +ø 3769, 3806

Türk (is.): Dünyanın çeşitli bölgelerinde
yaşayan, Türkçenin değişik lehçelerini
konuşan soy ve bu soydan olan kimse
T. +ø 3875, 3868
T. iline 3856
T. ü kişmir ü veğan 3548
T. +den
T. 3858
T. +e
T. 3874
T. +üñ
T. kişverine 3880

Tütü/in : Duman
d. +den
d. 3411 (tütün)
d. +inden
d. 3108

tüvānā (Far.): Güçlü
t. mün‘im 3441
t. +dur
t. 3263

U (u, u ü)

u/ü (Far.): Ve, dahi, hem, bile
u. +ø 2940, 2949, 2958(2), 2964, 2966,
2979(2), 2981(2), 2982(2), 2984(2),
2986, 2987, 2989, 2993, 2998, 3002,
3016, 3021, 3023, 3028, 3035, 3036,
3041, 3045, 3060, 3056, 3075, 3078,
3081(3), 3084, 3087, 3090(5),
3092(3), 3093(2), 3096, 3097, 3104,
3111, 3113, 3121, 3140, 3141, 3146,
3148, 3150(3), 3156, 3157, 3160,
3161, 3162, 3166(2), 3183(2),
3188(2), 3203, 3205, 3206, 3207,
3218, 3219, 3225, 3229, 3244, 3254,
3257, 3259, 3261, 3269, 3270, 3280,
3285(2), 3294, 3295, 3296, 3297,
3299, 3303(2), 3304, 3305, 3310,
3320, 3323, 3325, 3331, 3335(3),
3348, 3359, 3382(2), 3384, 3388,
3389, 3402, 3404, 3405, 3409, 3414,
3415, 3418, 3420, 3421, 3426,
3427(2), 3433, 3434, 3435, 3440,
3443(2), 3446, 3451, 3452, 3453,

3459(3), 3461, 3465, 3470, 3371,
3479, 3481, 3490, 3493, 3498, 3505,
3506, 3507, 3511, 3525, 3528, 3529,
3531, 3532, 3540, 3541, 3546, 3547,
3548(2), 3549(4), 3551, 3564, 3565,
3580, 3587, 3591, 3593, 3596, 3600,
3601, 3602, 3603(2), 3605, 3612(3),
3623, 3624(2), 3626, 3637, 3639(4),
3641, 3654, 3656(2), 3658, 3660,
3664, 3666, 3674, 3676(2), 3677,
3678(2), 3679, 3687, 3694, 3696,
3722(2), 3725(2), 3742, 3756, 3766,
3767, 3769, 3800, 3805, 3809(2),
3810, 3813(2), 3818, 3822, 3823,
3824(2), 3826, 3829(2), 3831,
3834(3), 3835(2), 3836, 3838(2),
3841(3), 3853(2), 3856, 3859, 3865,
3869, 3876, 3877(3), 3880, 3878(2),
3887, 3890(4), 3891, 3894(2), 3896,
3908, 3920, 3921, 3923, 3926, 3931,
3934, 3943

uc : Son, baş, nihayet

u. +ları

u. 3443

u. +ına

u. (her çengāl u.) 3122

uç- : Havalanıp gitmek

u. -ar

u. 3385

u. -ar-ıdı

u. 3262

u. -ıbanuñ

u. 3384

u. -up

u. 3258, 3383

uçtan uca : Bir baştan bir başa

u. +ø 3276, 3299, 3519, 3550, 3919,
3940

uçmak (*soğd. <uštmañ*): Cennet

u. +dan

u. 3419

ūd (*Ar.*): 1. Öd ağacı

u. +ø 3418

2. Klasik Türk müziği araçlarından, iri
karınlı, kirişli, mızrapla çalınan bir çalgı

u. +ø 2975, 3418, 3603

u. (sāz-ı ū.) 2975, 3592

uğra- : Yola devam etmek üzere, bir yerde kısa
bir süre kalmak

u. -dı

u. 3407, 3425, 3938

u. -dum

u. 3753

u. -rsa

u. 3497

u. -sa

u. 3391

uķāb (*Ar.*): Kartal

u. (berr- i u.) 3503

u. (biñ u.) 3508

u. +ı

u. (biñ u.) 3503

uķbā (*Ar.*): Ahiret

u. +ø 3052

u. +da

u. 3098

u. (dünya vü u.) 3208, 3055, 3467,
3557, 3064

uķde (*Ar.*): Sorun

u. (her u.) 3511

uķul (*Ar.*): Akıllar

u. +ø 3645

ulu : Erdemleri bakımından çok büyük

u. +ø 3265, 3929, 3335, 3808, 3824

u. bār-gāh 3414

u. kiçiye 3743

u. tağlar 3670

u. vü kiçiyi 3742

u. (bir u. çāh) 3470

u. (bir u. çeşme) 3469

u. (bir u. kān) 3780

u. (bir u. kaŋlı) 3119

u. (bir u. tağ) 3418

u. (ol u. kuyı) 3481

u. +luğ

u. 3743

u. +ya

u. 3573

ulus : Millet

u. +a

u. (ol u.) 3882, 3883

u. +ın

u. 3314

ulvī (*Ar.*): Yüce

u. +ø 3653, 3387

u. (biri u.) 3652

ʿumk (Ar.): Derinlik
 u. -ı mîkdârın 3326
 ʿu. +ı
 u. (bu bahruñ ʿu.) 3324
 ʿu. +ın
 u. 3327

umûr (Ar.): İşler, görevler
 u. -ı mülk ü dîn 3205

ʿunf (Ar.): Şiddet kullanarak
 ʿu. +ıla
 u. 3594, 3595

umît- : Aklında kalmamak, hatırlamamak
 u. -ø 3072

ʿunşur (Ar.): Eleman
 ʿu. (uş dört ʿu.) 3555

ur- : Vurmak
 u. -ğıl
 u. 3708
 u. -asın
 u. (dem u.) 3238 → dem
 u. -amazlardı
 u. 3267
 u. -dı
 u. 3147, 3236, 3525, 3138, 2988, 3898
 u. (bünyād u.) 3416 → bünyād
 u. (mevc u.) 3004 → mevc
 u. (zaḥm u.) 3146 → zaḥm
 u. -dılar
 u. 3010, 3660
 u. -mişdur
 u. 3628
 u. -sa
 u. 3110
 u. (nefes u.) 3109 → nefes
 u. -uben
 u. 3448, 3111
 u. -up
 u. 3506, 3515, 3339
 u. -ur
 u. 2983, 3403, 3040
 u. -ur(ı)dı
 u. 3391, 3455, 3454, 3429, 3873

urun- : Takınmak
 u. -aydı
 u. (tāc u.) 3614 → tāc

uş : Bu; şu; işte
 u. +ø 3080, 3653, 3547, 2990, 3861

u. dört ʿunşur 3655

uşbu : İşbu
 u. āşār 3682
 u. dört nesne-y-le 3444
 u. gün 3079
 u. kaşrı 3526

ʿuḫārid (Ar.): Merkür
 ʿu. +ø 3235

uy- : Bağlı kalmak, tabi olmak
 u. -an
 u. (saña u.) 3594
 u. -ma
 u. 3702
 u. -arisañ
 u. 3702

uyan- : Uyku durumundan çıkmak
 u. u kâlk 3229
 u. -ibanuñ
 u. 3447

uydur- : Hayal gücünden yararlanarak gerçek dışı bir şey söylemek
 u. -asın
 u. 3594

uyu- : Uyku durumunda olmak
 u. -r-idi
 u. 3432

uzun : Bir şeyin bir uçtan öbür uca kadar olan uzaklığı
 u. +ı
 u. 3375
 u. +ıdur
 u. 3337

ʿuzv (Ar.): Organ
 ʿu. +ø 3118

Û (ü, ʿü)

üç : İkidenden sonra gelen sayının adı
 ü. kişi 2994
 ü. +ıdır
 ü. 3658

üç yüz : Üç yüz sayısı
 ü. yıl 3329

üç yüz altmış : Üç yüz altmış sayısı
 ü. altmış pâre şehri 3550

ülfet (Ar.): Dostluk, arkadaşlık
 ü. +ø 3209
 ü. +ı

ü. 3203
ümem (Ar.): Ümmetler
 ü. (tâc-ı ü.) 3325
ümîd (Far.): Ümit
 ü. +i
 ü. 3067
 ü. +ile
 ü. 2946
 ü. +üñle
 ü. (sénüñ ü.) 2947
ümmet (Ar.): Bir peygambere bağlı olanlar
 ü. (bir ü.) 3918
ün : Ses
 ü. (ol ü.) 3304(2), 3303
 ü. +i
 ü. (vâqvâq ü.) 3302
 ü. +inde
 ü. (hâkq ü.) 3925
 ü. +inden
 ü. 3013
ünnâb (Ar.): Ayrı çanak yapraklı iki çeneklilerden büyük bir ağaç
 ü. +ø 3826
üns (Ar.): Alışkanlık
 ü. (mahrem-i hâlvat-geh-i ü.) 3209
 ü. +ün
 ü. şafâsın 3065
ürk- : Şaşkınlık ve korku duymak
 ü. -iben
 ü. 3015
 ü. -erdi
 ü. 3912
 ü. -erlerdi
 ü. 3287
üryân (Ar.): Çıplak, anadan doğma
 ü. +ø 3409, 3876, 3425, 3285
üst : Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı, üzeri
 ü. +inde
 ü. (fîllerin ü.) 3007
 ü. (ol tağun ü.) 3412
 ü. +ine
 ü. +ø 3866, 2984, 2979, 2994
 ü. (anuñ ü.) 3018
üzere : Üstüne
 ü. (fîller ü.) 2993
 ü. (taht ü.) 3120
 ü. (şa'b tağlar ü.) 3311

V (v)

vâcib (Ar.): Yapılması gerekli olan
 v. +ø 3638, 3688, 3693, 3634, 3636, 3629, 3635
 v. ü hâk 3687
 v. ü mümkün 3626
 v. +den
 v. 3640
 v. +lık
 v. 3839
 v. +üñ
 v. 3633, 3637
vâdî (Ar.): İki dağ arasındaki çukurca arazi veya geçit
 v. cehennemdür 3491
 v. (bu v.) 3495, 3492
 v. (işbu vâdî) 3497
 v. +ye
 v. 3504
 v. (bir v.) 3490
vahşi (Ar.): Yabani, acımasız
 v. +ø 3110
vakâr (Ar.): Ağırbaşlılık
 v. (hilm ü v.) 3934
vakt (Ar.): Vakit, zaman
 v. -ı sitiz 3010
 v. (hoş- v.) 3610
 v. (tayyüb ü'l- v.) 3089, 3616
 v. +i
 v. (hoşâ v.) 2981
 v. +inde
 v. (bezm v.) 3900
Vâqvâq (Ar. is.): 1. Hindistan'ın Vakvak beldesi
 V. +ø 3291
 2. Hindistan'da Vakvak beldesinde yetişen bir ağaç
 v. üni 3302
vâlâ (Ar.): Yüce, ulu
 v. güher 3361
var : Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı
 v. +ø 3040, 3069, 3344, 3353, 3470, 3496, 3622, 3627, 3679, 3680, 3731, 3924, 3943, 3288, 3197, 3294, 3427, 3820, 3835, 3836,

3364, 3650, 3880, 3511, 3746,
3334
v. et- “meydana getirmek” 3628,
3676 → et-
v. -iken 2950
v. mı 3920
v. +dur
v. 3899, 3775, 3357, 3070, 3492,
3037
v. +durur
v. 3154, 3245
v. +(ı)dı
v. 3418, 3420, 3424, 3550, 3552,
3778, 3859, 3926, 3862
v. +(ı)sa
v. 3062, 3499, 3201, 2968, 3177,
3706, 3059, 3354, 3351, 3483,
3423, 3340, 3233
v. +uñı
v. 3096
var- : Erişilmek istenen yere ayak basmak,
ulaşmak
v. +ø 3377, 3059
v. -a
v. 3543, 3746
v. -an
v. (peydā v.) 3292
v. -dı
v. 3248, 3291, 3316, 3424, 3506,
3612, 3856, 3235
v. -dılar
v. 3284, 3509
v. -iben
v. 3248, 3712
v. -ıcak
v. 3544
v. -mağ
v. 3744
v. -mazıdı
v. 3268
v. -sa
v. 3571
v. -up
v. 3338
v. -ur-isañ
v. 3683
vār (*Far.*) : Sonuna getirildiği Farsça
kelimelere “gibi” anlamı katan son ek.
v. (fīl- v.) 3924

varlık/g : Mevcudiyet

v. +ø 3635 (varlık)
v. bul- “var olmak” 3641 → bul-
v. (bu v.) 3481
v. +a
v. 3634
v. +ı
v. 3630
v. +ına
v. 3637
v. +ından
v. 3254
v. +la (varlık)
v. 3480
v. +ını
v. 3633
v. +uñ
v. her zerresi 3643

vaşf (*Ar.*) : Nitelik

v. +ıdur
v. 3844
v. +ın
v. (taş v.) 3759
v. +ını
v. 3134
v. +ında
v. 3445

vaşl (*Ar.*) : Ulaşma, erişme, birleşme

v. -ı yār 2981

vaşan (*Ar.*) : Yurt

v. (hubbü'l v.) 3435
v. dan
v. 3434, 3441, 3436

vay : Şaşma anlatan bir söz

v. +ø 3055
v. +ıla
v. (vāy v.) 3436

vāyā : Yararsız

v. +ø 2963

važ (*Ar.*) : Bir şey için ayırma

v. (bir v.-ı hāş) 3836

vebā (*Ar.*) : Salgın bir hastalık

v. +ø 3303

vebāl (*Ar.*) : Günah

v. +ø 3733

vefā (*Ar.*) : Sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk
bağlılığı

v. +ø 3201, 3727, 3206

- v. +lu
v. et 3584
- v. +suz
v. kişi 3584
- veh (Ar.):** Vah, yazık
v. +ø 2982
- vehm (Ar.):** Kuruntu
v. +ø 3478, 3259
v. ile 3659
- velī (Far.):** Ama
v. +ø 3317, 3494
- velīkin (Far.):** Velakin
v. +ø 3924, 3374
- vér- :** 1. Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine eriştirmek, iletmek
v. +ø 3224, 3707
- v. -e
v. 3289, 3063
- v. -eler
v. 3332
- v. -gil
v. 3239, 3242, 3334
- v. -di
v. 3149, 3610, 3612, 3122, 3560, 3888, 3903, 3313, 2972, 3231
- v. -en
v. 3729
- v. -ibilür
v. 3388
- v. -ilürse
v. (her ne v.) 3396
- v. -me
v. 3701
- v. -ür
v. 3363, 3732, 2962
- v. -ürse
v. 3365
- 2. Bırakmak veya başlamak**
- v. -e
v. 3613
- v. -meg
v. içündür 3092
- v. -mez
v. 3905
- v. -meyicek
v. 3092
- v. -meyince
v. 3613
- v. -üben
v. 3882
- v. -ürdi
v. 3857
- 3. Bir kimseye ya da topluluğa bir bilgiyi iletmek, öğrenmelerini, yararlanmalarını sağlamak**
v. -dün
v. 3218
- 4. Öznenin taşıdığı soyut kavramı kazandırmak, öyle bir durumun içine itmek, düşürmek gibi değişik anlamlar katarak devimsi yapıda kalıplaşmış sözler oluşturur**
v. -e
v. (gönül v.) 3736 → gönül
v. -ür
v. 3436, 3772
- 5. Düşünce veya bilgi anlatan şeyleri başkalarına iletmek, bildirmek**
v. -di
v. 3790
- vera^c (Ar.):** Haramdan sakınma
v. +ø 3199
- verd (Ar.):** Gül
v. (bāğ u v.) 3722
- vezān (Far.):** Esen, esici
v. (bād-ı v.) 3300
- vīrān (Far.):** Yıkıntı, harabe
v. +ø 3112, 3141
v. +durur
v. 3677
v. +ı
v. 3854
- vukūf (Ar.):** Anlama; kavrama
v. +ø 3521
- vuşūl (Ar.):** Erişme; buluşma
v. +ø 3645
- vü (Far.):** → u/ü
v. +ø 2952, 2981, 2996, 2997, 3004, 3034, 3117, 3178, 3197, 3220, 3237, 3298, 3299, 3308, 3409, 3426, 3427, 3438, 3449, 3453, 3485, 3500, 3600, 3604, 3611, 3619, 3632, 3644, 3656, 2999, 3055, 3064, 3467, 3557, 3093, 3381, 3402, 3639, 3666, 3707, 3742, 3748, 3750, 3756, 3823, 3827, 3862, 3889, 3939
- vücūd (Ar.):** Var olmak, varlık

- v. +ø 3640, 3632
v. aḳsāmını 3625
v. +ı
v. ḥādīṣiüñ 3637
v. +ıdur
v. (Allāhuñ v.) 3638
v. +ın
v. zātı 3629

Y (y)

- yā (Far.):** 1. Son cümlelerin başında pekiştirme amacıyla soru ögesi olarak kullanılır
y. +ø 2953, 3047, 3602
2. Veya
y. +ø 2957, 3024, 3111, 3528, 3529
3. Şaşma, şaşkınlık bildiren bir söz
y. +ø 3347
yād (Far.): Hatırlama, anma
y. +ø 3145, 3710(2), 3712
yād : Yabancı
y. +ø 3098
y. (destān-ı y.) 3069
yağdur- : Yağmasını sağlamak
y. +ø 3024
yağmur : Atmosferdeki su buharını yoğunlaşmasıyla oluşan ve yeryüzüne düşen yağışın sıvı durumunda olanı
y. +ø 3766
yāḥud (Far.): Veya
y. +ø 3599
yağ- : 1. Zarar vermek
y. -ardı
y. 3026
2. Yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak
y. +ø 3781
2. Ateşle yok etmek
y. -ardı
y. 3391
3. Işık vermesini sağlamak
y. -ılır
y. 3437
yakın : Az bir ara ile ayrılmış olan (zaman veya yer), uzak karşıtı
y. +ø 3318, 3138
y. ol- “yakınında bulunmak” 3642
→ ol-

- yakın (Ar.):** Eksiksiz, kesin, sağlam bilgi
y. +ø 3051, 3165, 3173, 3205, 3261, 3294, 3413, 3435, 3483, 3486, 3553, 3627, 3627, 3633, 3638, 3644, 3650, 3652, 3684, 3686, 3735, 3782, 3817, 3830, 3839, 3845, 3860, 3899, 3909, 3914, 3890
y. +dür
y. 3838
yākūt (Ar.): Pembe veya erguvan tonları ile karışık koyu kırmızı renkte, saydam bir korindon türü olan değerli taş
y. +ø 3771
y. ı- nuḳaṭ 2976
y. -ı revān 3605
y. ıla 3772
y. u dürr 3602
y. (la'l ü mervārīd ü y. u güher) 3090
y. +a
y. (micmer-i y.) 2975
yañ : Sağ ve solun ortak adı, yön, taraf, cihet
y. +a
y. (andan y.) 3675
y. (bir y. daḥı) 3235
y. (her y.) 3597
y. (selāmıtdın y.) 3468
y. (tağarğardan y.) 3915
y. (ol cezīreden y.) 3442
y. +adın
y. (her y.) 3123
y. (iki y.) 3574
y. (ol y.) 3004
y. +dan
y. (her y.) 3598
yan- : Ateş durumuna geçmek, tutuşmak
y. -dı
y. 3108, 3028
y. -ar-ıdı
y. 3269
y. -up
y. 3222
yañak/g : Yüzün göz, kulak ve burun arasındaki bölümü
y. +ı
y. (bir y.) 2961
y. +ında
y. (gül y.) 3607
y. +ındandır
y. 2959

- yap-** : Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek
y. -an
y. 3526
y. -mağa
y. 3663
y. -up
y. 3137
- yapıl-** : Gerçekleştirilmek, ortaya çıkarılmak
y. -alidan
y. 3519
y. -mişdur
y. 3538
- yapış-** : Sıkıca yakalamak, tutmak
y. -dı
y. 3505
y. -miş
y. 3508
y. -up
y. 3794
- yaprak/ğ** : Yaprak
y. +ın
y. 3300
- yār (Far.)** : Sevgili; dost, tanıdık
y. +ø 3181, 2969
y. ol- “yakını olmak” 3030 → ol-
y. (vaşl-ı y.) 2981
- yar-** : Uzunlamasına bölüp ayırmak
y. -a
y. (için y.) 3455
- yara** : Keskin bir şeyle veya bir vuruşla vücutta oluşan derin kesik
y. +sından
y. (ol hadengüñ y.) 3148
- yarat/d-** : Yaratmak, yoktan var etmek
y. -an
y. 3939, 3312
y. -updur
y. 3933
y. -ur
y. 3400
- yarāğ** : Yakışan, gereken
y. +ın
y. 3043
- yaraş-** : Yakışmak, uymak
y. -maz
y. 3900
y. -ur
y. 3930
- yarın** : Bugünden sonra gelecek ilk gün
y. +ø 3718, 3724, 3721, 3556
y. +a
y. 3723
- yas** : Matem
y. +ø 2964
- yāsemen (Far.)** : Yasemin, süs bitkisi olarak yetiştirilen tırmanıcı bir ağaççık
y. (her y.) 2963
y. +le
y. behmenüñ 3084
- yaşa-** : Canlılığını, hayatını sürdürmek
y. -mak
y. 3322
- yaşar-** : → yeşer-
y. -up
y. kızararı 3722
y. -ur
y. 2961
- yat-** : Bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak
y. -ıban
y. 3432
y. -ma
y. 3229, 3228
y. -up
y. 3080
y. -ur
y. 3524
- yavuz** : Kötü, fena
y. +lıkdan
y. 3586
y. +luğ
y. 3576, 3585
- yay** : Ok fırlatma aracı
y. +ø 3667
y. +ın
y. 3147
y. +ından
y. 3872
- yaz-** : Yazı ile anlatmak, yazıya dökmek
y. -ar
y. 3402
y. -duğı
y. 3405, 3418
y. -up
y. 3279

yazın : İlkbahar ile sonbahar arasındaki mevsim

y. +ø 3277, 3278

yé- : Ağızda çiğneyerek yutmak

y. -dügi

y. 3375

y. -dügiñ

y. 3054

y. -dükleri

y. 3286, 3409

y. -me

y. (gam y.) “gam çekmek” 3072 → gam

y. -meye

y. 3045

y. -meyesin

y. 3095

y. -miş-idi

y. 3286

y. -r

y. 3039, 2966

y. -r(i)di

y. 3128, 3198, 3432, 3035

y. -rse

y. 3496

yédi : Altıdan sonra gelen sayının adı

y. kân 3804

y. kısmet 3659

y. +de

y. (bu y.) 3662

y. +den

y. (işbu y.) 3789

yédi yüz : Yedi yüz sayısı

y. yaqın 3294

yél : Rüzgâr

y. bigi 3177

y. gibi 3222

y. -ile 3773

y. ü hāk ü şu 3824

y. (od u y. ü şu) 3656

y. +dür

y. (od u toprağ u y.) 3834

y. +e

y. 3436

y. +i

y. 3400

y. (odıla y.) 3393

yémiş : Meyve

y. +ø 3301

y. etrâfı 3491

y. (bir ‘aceb y.) 3301

y. (her y.) 3360

y. +den

y. (ol y.) 3302

yeng : Renk; biçim

y. (bir dürlü y.) 3835

yér : Gezinilen, ayakla basılan taban

y. +ø 2966, 3013, 3233, 3589, 3105, 3546, 3084, 3584

y. altında 3080, 3791

y. altından 2962

y. içinde 3804

y. -ile gök 3642

y. ü gök 3254

y. (bir y.) 3916

y. (bu yér) 2968

y. (od u yél ü şu) 3656

y. (ol y.) 3941

y. (yig y.) 3697

y. +de

y. 3795, 3734, 3358

y. (ara y.) 3261, 3921

y. (ayruğ y.) 3363

y. (az y.) 3679

y. (bir çizim y.) 3821

y. (bir y.) 3454, 3828

y. (kanğı y.) 3762

y. (ol y.) 3115, 3265

y. +den

y. 2977, 3288, 2959

y. yere 3258

y. (bir ferseng y.) 3110

y. (bu y.) 3043

y. +dür

y. 2969

y. +e

y. 3455, 3599, 3672, 3039

y. (ayruğ y.) 3354

y. (bir y.) 3309, 3747, 3059

y. (bu y.) 2969, 3057(2)

y. (ol y. ki) 3291

y. +i

y. 3572, 3292

y. (ol y.) 3940, 3249

y. +(i)di

y. 3271, 3432

y. +inde

- y. 3363, 3449, 3435, 3357, 3360
- y. +inden
y. 3357
- y. +i-y-idi
y. (biñ kişiniñ y.) 3275
- y. +lerde
y. (kuş konan y.) 3509
- y. +leri
y. (görmedügi y.) 3543
- y. +üñ
y. 3056, 3664
y. (cevfinde y.) 3766
y. (ol y.) 3321
- yéryüzi** : İnsan topluluklarının hayatını sürdürdüğü yaşama ortamı
y. +ø 2989
- y. +n
y. 3234, 3533
- y. +nde
y. 3011, 3222
- yeşer-** : Yeşil renk almak, yeşillenmek
y. -en
y. 3721
- yeşil** : Sarı ile mavinin karışmasından ortaya çıkan, bitki yapraklarının çoğunda görülen renk
y. (gāh şaru gāh gög ü geh y.) 3756
- yét-** : Bir gereksinimi karşılayacak, giderecek nicelikte olmak
y. -diler
y. 3942
y. -er
y. 3846, 3846, 3301, 3828, 3685
- yık-** : Kurulu bir şeyi parçalayarak dağıtmak, bozmak, tahrip etmek
y. -ardı
y. 3026
- yıkıl-** : Yıkma işi yapılmak veya yıkma işine konu olmak
y. -up
y. 3866
- yıl** : On iki aylık dönem
y. (biñ y.) 3042, 3322
y. (bir y.) 3113
y. (üç yüz y.) 3329
- yılan** : Sürüngenlerden, ayaksız, ince ve uzun olanların genel adı, yerdegezen, uzun hayvan
y. +ø 3939, 3374
- y. +ı
y. 3706
y. (her y.) 3266
- y. +ıdı
y. 3265
- y. +lar
y. (ol y.) 3271
- y. +lardan
y. (ol y.) 3277
- y. +ları
y. (ol y.) 3940
- y. +laruñ
y. 3496
- y. +suz
y. 3280
- y. +uñ
y. dirliği 3143
- yıldı/uz** : Yıldız
y. kırdunı 3397
y. +ı-y-la
y. kılesı 3517
- y. +la
y. 3293
- yig** : İyi; üstün
y. +ø 3073, 3076
y. söz 3820
y. yer 3697
- yiksere (Far.)** : Baştan başa
y. +ø 3028
- yitür-** : Kaybetmek
y. -düm
y. 3753
- yohsa** : Yoksa, "aksi takdirde" anlamında kullanılan bir söz
y. +ø 3093
- yohsul** : Yoksul, fakir
y. +a
y. (bay u y.) 3742
- yok** : Bulunmayan, mevcut olmayan
y. +ø 3213, 3408, 3425, 3663, 3676, 3734, 3737, 3776, 3916, 3935, 3921, 3854, 3546, 3854, 3546
- y. +dur
y. 3365, 3640, 3671, 3623
- y. +durur
y. 3067, 3216, 3336, 3774, 3477, 3477
- y. +lulara

- y. 3096
- yoklık/g** : Yok olma, bulunmama durumu
y. +ını
y. 3631
- yol** : Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılacak uzaklık, tarık
y. +ø 3277, 3411
y. +a
y. (ol y.) 3447
y. +da
y. 3753
y. (bu y.) 3195
y. +ı
y. 3269
y. (ol didüğü y.) 3215
y. (ol y.) 3293
y. +ın
y. 3431
y. (‘adl y.) 3744
y. +ına
y. 3266, 3269
y. (ejdeha y.) 3445
- yoldaş** : Yol arkadaşı
y. ol- “yol arkadaşlığı yapmak” →
3199
- yon-** : Yontmak
y. -ar
y. 3500
y. -up
y. 3499
- yöre** : Mahal, civar
y. +de
y. (ol y.) 3294, 3427
y. +sinde
y. (iki kütbuñ y.) 3668
- yut/d-** : Ağızda bulunan bir şeyi yutağa geçirmek
y. -a
y. 3138, 3338
y. -amaya-y-dı
y. 3135
y. -ar
y. 3111, 3704
y. - ar-ıdı
y. 3266
y. -arken
y. 3127
y. -iban
y. 3449
- y. -dı (yut-)
y. 3448, 3139
- yübs (Ar.)** : ↓ yübüset
y. +in
y. (toprağın y.) 3807
- yübüset (Ar.)** : Kuruluk
y. +ø 3812, 3814
- yüce** : Ulu
y. +ø 3410
y. hâzret 3414
y. (bir y. kaçır) 3516
- yürek/g** : Gönül
y. +ø 3012
y. +dedür
y. 3340
y. +e
y. 3772
y. +idür
y. (bî- dil y.) 3083
- yürü/i-** : Yürümek
y. -di (yüri-)
y. 2996, 3009, 3447, 3468, 3601,
3605, 3852, 3747
y. -diler (yüri-)
y. 2988
y. -r
y. 3384
y. -rler
y. 3293
y. -yüp
y. 3244, 3908
- yürit/d-** : Yürüme işini yaptırmak
y. -iben (yürid-)
y. 3906
y. -di
y. 3006, 3009, 3003
- yüz** : Çehre, surat
y. içinde 3473
y. +den
y. 3617
y. +i
y. 3408, 3606
y. (başı vü y.) 3381
y. (bir y.) 2965
y. +idür
y. (bir semen-ber y.) 3082
y. +in
y. (nâkes y.) 3580
y. +lerinde

y. 3924
yüz : Doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı
y. çengāl ü āhen 3121
y. dürlü 3725
y. dürlü levn 3726
y. dürlü rāz 2950
y. eylük 3577
y. nazar 3255
yüz bin : Yüz bin sayısı
y. Sikender kāmıdur 2956
y. süvār 3552
yüz- : Kol, bacak, yüzgeç vb. organların özel hareketleriyle su yüzeyinde veya su içinde ilerlemek, durmak
y. -er
y. 3385

Z, Z̄ (z, z̄, ž, ž̄)

zafer (Ar.) : Savaşta kazanılan başarı
z. +ø 3156, 3571, 3886, 3510
z. bul- “kazanmak” 3765 → bul-
zāğ (Far.) : Karga
z. āşiyān 3389
zāhir (Ar.) : Açık, belli
z. +ø 3684, 3646
z. ol- “açığa çıkmak” 3480 → ol-
z. +de
z. 3917
zahm (Far.) : Yara
z. -ıla 3122, 3163
z. ur- “darbe vurmak” 3146, 3040, 2983, 3040 → ur-
z. yé- “yara almak” 3035 → yé-
z. (ol z.-ıla) 3149
zakḳūm (Ar.) : Ağrı ağacı, ağrı çiçeği
z. +ø 3056
zālim (Ar.) : Zulmeden
z. +dür
z. 2982
z. (şūh- 1 z.) 2955
zamān (Ar.) : Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit
z. (bir z.) 3406, 3794, 3903
z. (birkaç z.) 3423

z. (çok z.) 3798
z. (her z.) 2951, 3755
z. (ol z.) 3015, 3513, 3548
z. (şol z.) 3130
z. +da
z. (az z.) 3421
z. (her z.) 3754
z. (ol z.) 3899
z. +dan
z. (bir z. sonra) 3906, 3915
z. +uñ
z. (her z. bir işi) 3899
zār (Far.) : İnleyen, ağlayan
z. -ıla 3152
z. u zerd 3722
z. (hār u z.) 3285, 3465
zāt (Ar.) : Şahıs, kişi, zat
z. +ø 3631, 3842, 3632, 3628
z. -1 vācibdür 3639
z. (ḳadīm ü’z- z.) 3308
z. +1
z. 3630, 3844
z. (vücūdın z.) 3629
zāyic (Ar.) : Kaybolma, boş
ž. ét- “boşa harcamak” 3094 → ét-
ž. ol- “boşa harcamamak” 3129, 3576
→ ol-
zāyil (Ar. < zā’il) : Sona eren
z. ét- “sonladırma” 3065, 3565 → ét-
zebād (Ar.) : Misk
z. +ø 3260
zeber (Far.) : Üst, üst taraf
z. (zīr ü z.) 3541
zebūn (Far.) : Güçsüz, çaresiz
z. +ø 3055
zehr (Far.) : Ağrı
z. +ø 3136
z. -i ḫayāt 3108
z. -i seng-i ḫāreyi 3429
z. (āb-1 z.) 3122
z. +durur
z. 3086
z. (geh z. gāh şehd) 3737
z. +i
z. 3496
zelīl (Ar.) : Yanılan
z. (ehl-i z.) 3514
zelzele (Ar.) : Deprem

- z. +ø 3011
- zemīn (Far.):** Yeryüzü; toprak; dünya
z. +ø 3657
z. (cümle-i maşrıq- z.) 3549
z. (şāh-ı z.) 3457, 3544
- zencebīl (Ar.):** Zencefil
z. +idi
z. 3426
- zencīr (Far.):** Birbirine geçmiş bir sıra metal halkadan oluşan bağ
z. -i belā 3608
- zer (Far.):** Altın
z. +ø 3288, 3831
z. nigār 3102
z. ü güher 3297
z. (hoş reng z.) 3361
z. (kān- ı z.) 3810
z. (la'l-i sīr-āb u z. ü dürr- i 'aden) 2979
z. (mülk ü māl u z.) 3090
z. (ol z.) 3787
z. (şehir ü mülk ü māl u sīm üz.) 3612
- zer-fişān (Far.):** Altın saçan
z. (tal-ı z.) 3103
- zerre (Ar.):** Çok küçük parçacık
z. +si
z. (varlıguñ her z.) 3643
z. +sinde
z. (toprağıñ her z.) 2980
- zerre zerre :** Parça parça
z. +ø 2958, 3081, 3254
- zerrīn (Far.):** Altın, parlak
z. āyine 3234
z. siper 3233
- zerrīne (Far.):** Altından yapılmış
z. (sāgar- ı z.) 3602
- zevāl (Ar.):** Suç
z. +ø 3357, 3458
z. et- "suç oluşturmak" 3731 → et-
z. (küsūf-ıla z.) 3729
- zevāt (Ar.):** Kimseler
z. +a
z. (ayruq z.) 3842
- zevķ (Ar.):** Eğlence
z. u şafā 2982
- ẓidd (Ar.):** Karşıt, ters
z. +ıdur
z. 3844
- zī (Ar.):** Başına getirildiği Arapça kelimelere "sahip" anlamı katarak birleşik sözcükler yapan ön ek
z. +ø 3414(4)
- zībā (Far.):** Süslü
z. (ol z.) 3372
z. (nā- z.) 3372
z. (ne z.) 3402
z. +y-ıla
z. 3855
- zībāk (Far.):** Civa
z. +ø 3816, 3802
z. u kibrīt 3805
z. u kibrīt ü eczāsı 3813
z. +uñ
z. terligini 3805
- zift (Ar.):** Katran ve diğer organik maddelerin buharlaşmasından veya damıtılmasından elde edilen, kolay kırılan, az ısı ile eriyen, katı, siyah, parlak madde, karasakız
z. ü kibrīti 3452
z. ü kibrīt ü kirec 3443
z. ü zernīh ü kirec 3451
- zik(i)r (Ar.):** Allah'ın adını art arda anarak yapılan bir tür dua
z. +ø 3581, 3478
z. ét- "anmak" 3386 → ét-
z. eyle- "anmak" 3356 → eyle
z. +ini
z. (bedāyiç z.) 3833
- zīnet (Ar.):** Ziyinet, süs eşyası
z. +ine
z. 3708
- zīr (Far.):** Alt, aşağı
z. ü bāla "alt üst" 3140, 3639
z. ü zeber "alt üst" 3541
z. (bemm ü z.) 3603, 3865
z. (rīze- z.) 3142
- zişt (Far.):** Çirkin
z. +dür
z. 3928
- ziyā (Ar.):** Işık
z. (nūr-ı z.) 3349
- ziyāde (Ar.):** Artma, çoğalma
z. (ne z.) 3403
- zuħal (Ar.):** Satürn
z. +dür

z. 3230
zūr (Far.): Kuvvet, güç
z. -ıla 3151
z. u t̄āb 3160
zūr-mend (Far.): Güçlü
z. +ø 3124
zühre (Ar.): Venüs
z. (yér ü gök ü z.) 3639
zūlf (Far.): Yüzün iki yanından sarkan saç
lüllesi
z. ü ḥāl ü ḥaṭ u leb 3081
z. +den
z. (bir perīṣān z.) 2962
z. +i
z. 3608
z. +idür
z. (bir nigāruñ z.) 3082
z. +inden

z. 2977
ẓulm (Ar.): Eziyet, cefa
z. -i ‘azīm 3895
ẓulmet (Ar.): Karanlık
z. +ø 3446
z. +le
z. buḥār 3671
Zü'l-Celāl (Ar.): Ululuk sahibi olan Allah
Z. (ol Z.) 3382
Zü'l-Ḳarneyn (is.): Büyük İskender'in lakabı
Z. +ø 3600
Z. -i ṣāh 3515, 2984
Z. +e
Z. 3087

SONUÇ

1. Makedonyalı İskender'e ait tarihî ve efsanevî hikâyeler içeren bu eser siyasî kimliği olan bir kahramanın anlatıları olmakla birlikte; sosyal yaşamdan ve bu yaşam içerisinde huzuru sağlayacak olan, topluma faydalı bilgilerden bahsetmektedir. Bu yönüyle eser sosyal ve toplumsal konularda başvurulmaya değer önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

2. Müellifin eseri, daha önce yazılmış İskender hikâyeleriyle benzerlik göstermesi yanında farklılıklar da bulundurmaktadır. Destanlarda anlatılan hikâyeler ve hikâyelerin geçtiği mekânlar Ahmedî'nin eserinde değişmektedir.

3. Ahmedî eserini oluştururken; Arapça kelimelerin yazımında, bazı seslerin bu alfabede bulunmayışından dolayı sesin Arap alfabesindeki hâlini kullanmıştır. Arapça sözcüklerin tamamı /p/ ünsüzünün Arap alfabesinde bulunmayışından ötürü İskender-nâme'de /b/ ünsüzü ile gösterilmiştir. Kelimelerin, bağlı olduğu dilin özellikleriyle kullanılması tam bir dil ustalığı gerektirmektedir. Ahmedî Mısır ve Anadolu'da almış olduğu eğitimleri bu eserde okuyucusuna takdîm etmektedir.

4. Belirli bir bölümü incelenen el yazması nüshanın dili anlaşılır ve açıktır. Harekeli nesih yazı kullanılarak oluşturulması okuma ve anlamayı kolaylaştırmıştır.

5. Eser başlı başına incelendiğinde; Eski Türkçe özellikler ve yeni tanışılan Arapça ve Farsça ses özelliklerinin harmanlanarak kullanılmış olduğu görülmektedir.

- Türkçenin eski dönemlerinde kullanımı yoğun olan ve modern Türk alfabesinde bulunmamakla birlikte söyleyişte rastlayabildiğimiz /é/ sesinin sık kullanımı dikkat çekmektedir.
- Eski Türkçede /+çA/ şeklinde olan eşitlik hali eki İskender-nâme'de uyuma girerek /+CA / şeklini almıştır: ardınca (3003), geçdükçe (3538) vb.
- Bazı Türkçe kelimeler, Uygur yazı geleneği özelliklerini hala korumuş ve standart Türkiye Türkçesinde /p/ olarak yazılırken metinde /b/ şeklinde gösterilmiştir: (قُپْد - qopdı- 3011).
- Uygur yazı geleneğinin devamı olarak kalın sıradan kelimelerde “sin” (س) kullanımı yanında “sad” (ص) kullanımı da mevcuttur: (ساچ-صاچ 3223).

- Metnin incelememize konu olan kısmında; Uygur yazı geleneğinin bozularak /nġ/ harfinin gösterimi için (نك) yerine sadece (ك) kullanımına rastlanmıştır.
- Türkçe bir kelimenin yazımında, tekrar eden seslerin gösterimi için şedde kullanılması dikkat çekmektedir: (اِسِي-اِسِي 3526).

6. Eserin çalışmamıza konu olan bölümleri, yazım özellikleri açısından incelendiğinde tam bir birlik oluşmamış olduğunu görmekteyiz. Müellifin eserini kaleme aldığı dönemin özelliği olarak, imla değişkenlikleri gözlenmektedir. Ek ve köklerin yazımında bu farklara sıkça rastlamak mümkündür: kendki (ايكي-ايكي 3072-3141). Bu yönde gözlemlenebilen en belirgin özellik dudak uyumu dahilindeki düzlük-yuvarlaklık hadisesidir. Bu uyumdan Ahmedî'nin İskender-nâme'sinde söz etmek güçtür.

7. Müellifin, içinde bulunduğu dönemin özelliklerinden bağımsız bir eser meydana getirmesi beklenemez. Dönemin bir ses özelliği olarak “ile, iken, için, şöyle” gibi edat ve sözcükler metnimizde birleşik yazılmıştır: anıñ-ıçun, od-ıla vb.

8. Eski Anadolu Türkçesinin en belirgin özelliklerinden başta gelen yuvarlaklaşma hadisesi ve düzleşme meselesi misallerine, inceleme alanımız içerisinde bolca rastlanmaktadır.

9. Sayı sıfatı alt kategorilerinden olan asıl sayı sıfatı örneklerinin bulunması haricinde; sıra sayı sıfatı, üleştirme sayı sıfatı, kesir sayı sıfatı örneklerine metin içerisinde rastlanamamıştır.

10. Eser, sözcük dağarcığı olarak geniş bir yelpazeye sahiptir. Eski Türkçe kelime ve sözcüklere sıkça rastlanması yanında; Arapça, Farsça ve diğer dillerden alınan sözcükler de kullanılmıştır. Şu hâlde; İskender-nâme'nin müellifi Ahmedî'nin farklı diller biliyor olması ve bu dilleri eserinde rahatlıkla kullanabilmesi müellifin eğitimi noktasında önem arz etmektedir.

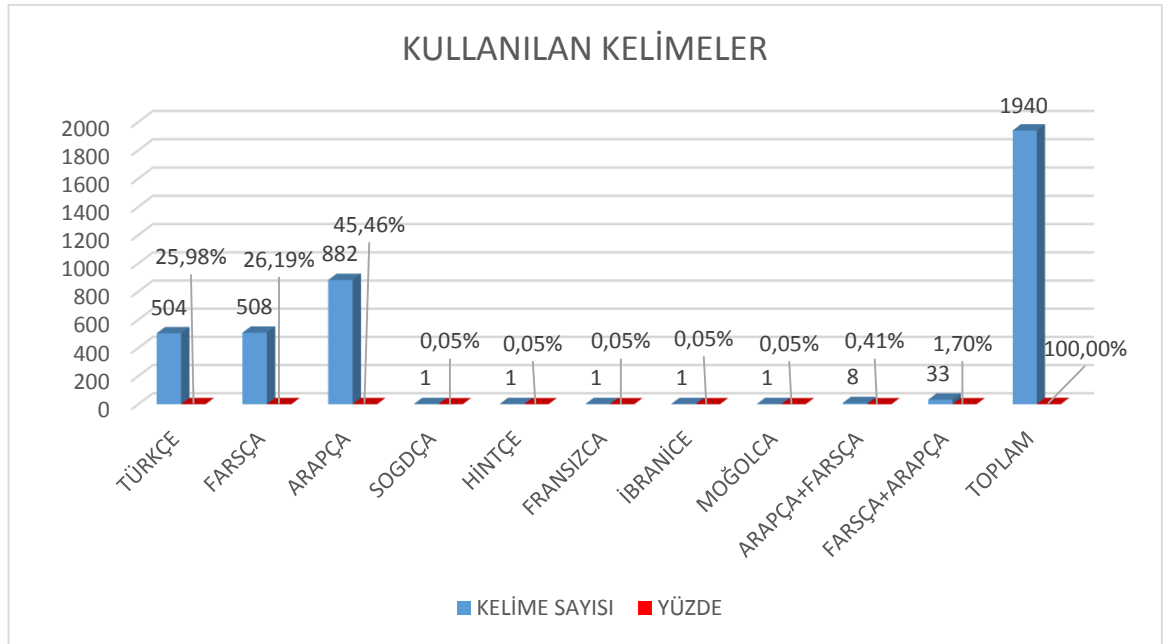
11. İskender-nâme Fars kaynaklı bir eser olmasına rağmen, Ahmedî'nin İskender-nâme'sinde Arapça anlam öğelerinin sayısı çok daha fazladır.

12. İskender-nâme'nin “Gramatikal Dizin” bölümüne konu olan sözlük elemanlarının ait olduğu dillerin belirlenmesi ardından elde edilen sonuçlar tablo 1, 2 ve 3'te verilmiştir.

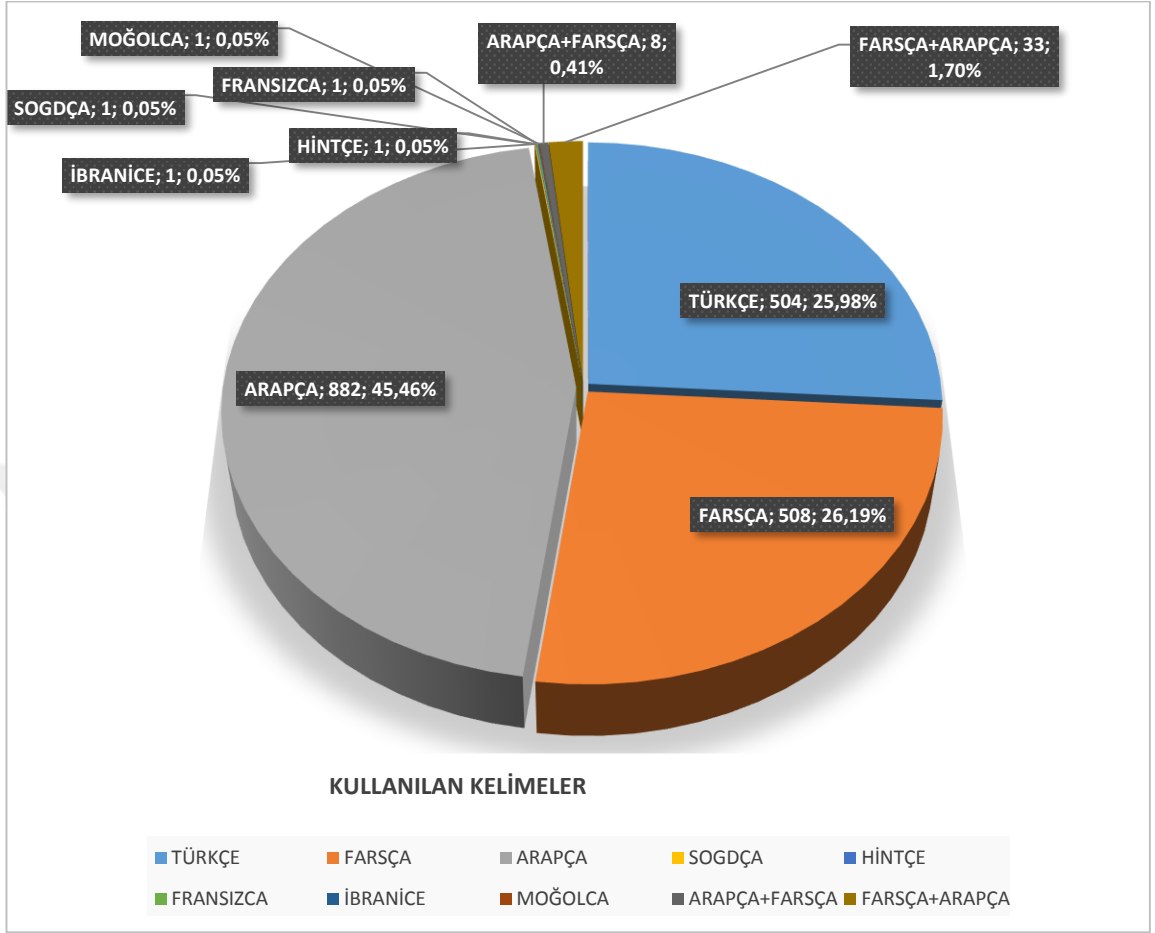
Tablo 1.

METNİN SÖZ VARLIĞI	SÖZCÜK SAYISI	YÜZDE
Türkçe	504	25,98%
Farsça	508	26,19%
Arapça	882	45,46%
Soğdca	1	0,05%
Hintçe	1	0,05%
Fransızca	1	0,05%
İbranice	1	0,05%
Moğolca	1	0,05%
Arapça+Farsça	8	0,41%
Farsça+Arapça	33	1,70%
TOPLAM	1940	100,00%

Tablo 2.

Tablo 3.

KAYNAKÇA

- Ağca, F. (2014). “*Eski Uygur ve Eski Oğuz Türkçelerinde Yuvarlaklaşma Eğilimleri*”. 5. Uluslar Arası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu, Oğuzlar: Dilleri, Tarihleri ve Kültürleri, 21-23 Mayıs, Hacettepe Üniversitesi: Ankara, s. 245-254.
- Akalın, M. (1975). *Ahmedî Cemşîd ü Hurşîd (İnceleme-Metin)*. Ankara: A.Ü. Yay. no. 182.
- _____ (1994). “*Ahmedî'nin Dili*”, TDAY-Belleten 1989. 9-153.
- Akdoğan, Y. (1979). *Ahmedî Divanı (Tenkitli Metin ve Dil Hususiyetleri) I-II*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____ (1988). *Ahmedî Divânı'ndan Seçmeler*. Ankara: KTB Yay.
- _____ (1988). *İskender-nâme'den Seçmeler*. Ankara: KTB Yay.
- _____ (1989). “*Mi'rac, Mi'racnâme ve Ahmedî'nin Bilinmeyen Mi'racnâmesi*”. Osmanlı Araştırmaları IX: 263-310.
- Aksoy, Ö.A. (1993). *Atasözleri Ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Yay.
- Banarlı, N.S. (1939). “*14. Asır Anadolu Şairlerinden Ahmedî'nin Osmanlı Tarihi: Dâsütân-ı Tevarîh-i Müluk-ı Âl-i Osman ve Cemşîd ve Hurşîd Mesnevisi*”. Türkiyat Mecmuası 6. Cildinden ayrı basım, İstanbul.
- _____ (1983). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. c. 1. İstanbul: M.E.B Bas.
- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Benzer, A. (2012). *Türkçede Zaman, Görünüş Ve Kiplik*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Çetin, N. M. (1952). “*Ahmedî'nin Bilinmeyen Birkaç Eseri*”, İÜEF Tarih Dergisi II (3-4): 103-108.
- _____ (1965). “*Ahmedî'nin Mirkatü'l-Edeb'i Hakkında*”, Türkiyat Mecmuası XIV: 217-230
- _____ (2010). “*Ahmedî'nin Mirkatü'l-Edebi Hakkında*”. Türkiyat Mecmuası 217-230.
- Daşdemir, M. (2014). *Türkçenin Yapısal, İşlevsel Söz Dizimi*. Erzurum: Eser Basım Yayın Dağıtım Matbaa.
- Eker, S. (2011). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2007). *Türk Lehçeleri Grameri*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Ergin, M. (2011). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Ergun, S.N. (1935). *Türk Şâirleri*. C.1. İstanbul.
- Gabain, A. V. (1988). *Eski Türkçenin Grameri* (Çev.: Mehmet Akalın). Ankara: TTK. Basım.
- Gemalmaz, E. (1999). “*Türkiye Türkçesinde Ses Olayları*”. Erzurum: A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 13., s. 4-3., ss. 1-30.
- Göknel, Y. (2013). *Türk Dilinde Mantıksal Anlamsal Ve Sözel Diziler*. İstanbul: Vivatinel Bilim-Kültür Yayınları.
- Gülensoy, T. (2005). *Türkçe El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Gülsevin, G., Boz E. (2010). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Hacıeminoğlu, N. (1984). *Türk Dilinde Edatlar*. İstanbul: M.E.B. Yayınları.
- Hunutlu, Ü. (2018). *Yeni Bir Nüshasıyla Ahmedî'nin Miraç-nâmesi*. Ankara: TDAY, C. 66. S. 2. Ss. 281-349.
- Kanar, M. (2000). *Farsça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Deniz Kitabevi.
- Kara, F. (2016). “*'Türk Dili' Çalışmalarında Dizin Meselesi Üzerine*”. Erzurum: A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED] 55, s. 179-207.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kılıç, F. (2010). *Âşık Çelebi Meşâ'irü's-suarâ (Şairler Tezkiresi)*. İstanbul: Araş Enstitüsü Yay.
- Korkmaz, Z. (1995). “*Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler*”. Türk Dili Üzerine Araştırmalar. TDK Yay., I. C. s. 205-216.
- _____ (1995). “*Eski Anadolu Türkçesinde İmlâ-Fonoloji Bağlantısı Üzerine Notlar*”, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay. I. C. s. 491-508.
- _____ (2003). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (2017). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Kortantamer, T. (1973). *Leben und Weltbild des Altosmanisc-hen Dichters Ahmedî Unter Besonderer Berücksichtigung Seines Diwans*. Freiburg.
- _____ (1980). “*Yeni Bilgilerin Işığında Ahmedî'nin Hayatı*”, EÜ Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, c. 2.
- Köktekin, K. (2011). *Eski Anadolu Türkçesi*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- _____ (2007). *Yusuf Emirî Divanı (Giriş, İnceleme, Tenkitli Metin, Sözlük, Tıpkı Basım)*. Erzurum: Fenomen Yayınları.

- Köprülü, M.F. (1950). “Ahmedî” *İslâm Ansiklopedisi*. 1.C. İstanbul: Milli Eğitim Bas.
- Kut, G. (1989). “Ahmedî”, *İslâm Ansiklopedisi*. 1.C. İstanbul: Türk Diyanet Vakfı.
- Mutçalı, S. (1995). *Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Dağarcık Yayınları.
- Özbalcı, M. (1973). *Ahmedî'nin Esrar-nâme Tercümesi*. DTCF Bitirme Tezi, No. 75.
- Özkan, M. (2000). *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Şahin, H. (2003). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tekin, T., Ölmez M. (2003). *Türk Dilleri (Giriş)*. İstanbul: Yıldız Dil Ve Edebiyat Yay.
- Temizel, A. (2002). “Ahmedî'nin Farsça Eserleri Tenkitli Metin-İnceleme-Tercüme ve İndeks”. Basılmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- _____ (2003). “Ahmedî'nin Bedâyi'ü's-Sihr fî Sanâyi'î's-Şi'r İsimli Eserindeki Türkçe ve Farsça Şiirleri”. Konya, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü- Türkiyat Araştırmaları Dergisi 89-105.
- _____ (2005). *Ahmedî'nin Mîzânü'l-Edeb ve Mi'yâru'l-Edeb'i ve Tercümesi*. Konya: Tablet Kitabevi.
- Timurtaş, F. K. (2012). *Eski Türkiye Türkçesi*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (1993). *Derleme Sözlüğü (12 C)*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- _____ (1995). *Tarama Sözlüğü (8 C)*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- _____ (2005). *Türkçe Sözlük (10. B.)*. Ankara: Türk Dil Kurumu
- _____ (2005). *Yazım Klavuzu*. Ankara: Türk Dil Kurumu
- Uzunçarşılı, İ. H. (1932). *Kütahya Şehri*. İstanbul: Devlet Mat.
- _____ (1988). *Osmanlı Tarihi I. C*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Bas.
- Ünver, İ. (1983). *Ahmedî-İskender-nâme (İnceleme-Tıpkıbasım)*. Ankara: TDK Yay.
- Vardar, B. (2007). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Yabancı Dil Yay.
- Yıldız, A. (Ed.) (2018). *Ahmedî Sempozyumu*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Mat.
- _____ (2018). *Ahmedî'nin Memleketine Daîr*. Alim Yıldız (Ed.). *Ahmedî Sempozyumu* (ss. 17-20). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Mat.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://tr.abna24.com/cultural/current-issue/archive>: 21.03.2019

<https://tr.wiktionary.org/wiki/Bakkam>: 21.03.2019

<https://islamansiklopedisi.org.tr/hoten>: 12.03.2019

http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts: 22.03.2019

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Zeynep ÇALIŞKAN
Doğum Yeri ve Tarihi	Sivas - 1991
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili Ana Bilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı.
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	Yıldızkent Nafizbey Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
İletişim	
E- Posta Adresi	zeynepcaliskan2016@gmail.com
Tarih	27,06.2019